

ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਇੱਕ ਨਿਆਮਤ

(ਲੇਖ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)

ਡਾ. ਅਜੀਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਡੀ.

ਤਰਕਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਬਰਨਾਲਾ

ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਇੱਕ ਨਿਆਮਤ

(ਲੇਖ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)

ਡਾ. ਅਜੀਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਡੀ

ਬੀਬੀ ਵਾਲਾ ਰੋਡ, ਗਲੀ ਨੰਬਰ 6, ਬਠਿੰਡਾ।

ਫੋਨ : 0164-2213535, ਮੋ. 94172 00340

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : 2011

© ਲੇਖਕ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :

ਤਰਕਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ,

ਕੱਚਾ ਕਾਲਜ ਰੋਡ, ਗਲੀ ਨੰ. 8, ਬਰਨਾਲਾ

ਫੋਨ : 01679-241744, 233244 ਫੈਕਸ : 241744

e-mail : anu_bnl@yahoo.com

www.tarksheel.com

ਛਾਪਕ : ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ।

ਕੀਮਤ : 100/-

© 2011 All rights reserved

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without publisher's prior written consent on any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above, no part of this publication may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted in any form or by any means (electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise), without the prior written permission of both the copyright owner and the above-mentioned publisher of this book.

ਤਤਕਰਾ

1. ਕੀ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਜਾਨਲੇਵਾ ਭੋਜਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦੈ? 5
2. ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 8
3. ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ? 11
4. ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ ਹਨ ਸਿਹਤ ਦੇ ਚੋਰ 13
5. ਪਿੱਠ ਦਾ ਦਰਦ ਇਕ ਵਿਆਪਕ ਸਮੱਸਿਆ 16
6. ਕੀ ਹੈ ਏਮਨੋਰੀਆ (ਮਾਂਹਬੰਦੀ) ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ? 20
7. ਖੂਨ ਦੇ ਸਵਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਠੱਪ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ 22
8. ਕੀ ਤਪਦਿਕ ਲਾਇਲਾਜ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ? 27
9. ਗੂੜੀ ਨੀਂਦ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ 30
10. ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਬੁਖਾਰ-ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਹੈ ਕੀ? 33
11. ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ? 35
12. ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਬੁਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ 39
13. ਛੁਪਿਆ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ ਤਪਦਿਕ ਦਾ ਰੋਗ 43
14. ਕਿਉਂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਔਰਤ 'ਚ ਖੂਨ ਦੀ ਘਾਟ 46
15. ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਮੋਨੀਆ? 49
16. ਆਧੁਨਿਕ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਬਨਾਮ ਸਿਹਤ 51
17. ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਬੱਚੇ ਲਈ ਉੱਤਮ ਖੁਰਾਕ 54
18. ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਬੱਚਾ? 57
19. ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਬਨਾਮ ਭੁੱਖ ਦੀ ਰੇਖਾ 62
20. ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ-ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਮੌਤ? 66
21. ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਕਾਸ ਬਨਾਮ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਮੌਤਾਂ 69
22. ਵਕਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਫਿਸਲਦਾ ਹੈ ਬਚਪਨ? 72
23. ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਊਂਸਿਲ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸਹੀ? 76
24. ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਹੈ ਪਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ? 79
25. ਕਿਵੇਂ ਰੁਲਦਾ ਹੈ ਬਚਪਨ ਭਾਰਤ ਦਾ? 81
26. ਕੀ ਹੋਣ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ? 86
27. ਔਰਤਾਂ ਪਿਛਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਉਂ? 89
28. ਤਪਦਿਕ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਕੀ ਹੈ ਨਵੀਂ ਖੋਜ? 92
29. ਰੇਡਿਓ ਏਕਟਿਵ ਕਬਾੜ ਦੇ ਖਤਰੇ ਕਿੰਨੇ? 95
30. ਬ੍ਰੇਨ ਅਟੈਕ (ਅਧਰੰਗ) ਹੁਣ ਲਾਇਲਾਜ ਨਹੀਂ 97
31. ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਘਾਤਕ ਕਿਵੇਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ? 100

32. ਕੀ ਹੋਵੇ ਔਰਤ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ?	102
33. ਕੀ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਫੈਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?	105
34. ਸੁੰਦਰ ਬਣਨ ਦੇ ਬਨਾਉਣੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਕੀ ਹਨ ਖਤਰੇ?	111
35. ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਝਾਕਦੀ ਸਿਹਤ	117
36. ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਝਿੱਲੀ ਦੀ ਸੋਜ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕਿਵੇਂ?	121
37. ਗਿਰਝਾਂ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ?	124
38. ਰੇਡਿਓ ਧਰਮੀ ਕਚਰਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਸ਼ਨ ਦੀ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ	127
39. ਪੇਂਡੂ ਸਿਹਤ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਇਲਾਜ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਾਰਥਕ?	130
40. ਕਿਵੇਂ ਘਟੇ ਧਰਤੀ ਦਾ ਬੁਖਾਰ?	134
41. ਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਕੌਣ?	137
42. ਤਵੇ ਵਾਂਗੂੰ ਤਪਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮੌਸਮ	141
43. ਕੀ ਮਰਦਸ਼ੁਮਾਰੀ ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਤ ਹੋਵੇ?	144
44. ਕਿਉਂ ਵਧਦੀ ਹੈ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਬੇਘਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ?	147
45. ਕੀ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵੀ ਖੁਸ ਜਾਵੇਗੀ?	149
46. ਭੂਪਾਲ ਤਰਾਸਦੀ ਸਬੰਧੀ ਹੋਈਆਂ ਕੁਤਾਹੀਆਂ ਕਿਵੇਂ?	154
47. ਕੀ ਮੁਫਤ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਕਬਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਚੀਆਂ?	158
48. ਕਿਵੇਂ ਧਰਮ ਦੀ ਆੜ 'ਚ ਸੋਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਾਧੂ?	160
49. ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ : ਇੱਕ ਸਾਮਰਾਜੀ ਧੋਖਾ?	163
50. ਔਰਤ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਬਿੱਲ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਾਰਥਕ?	168
51. ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੈ ਨਵੀਂ ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦ ਰਿਆਇਤ ਨੀਤੀ ਦਾ?	171
52. ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਹੈ ਇਹ?	174

ਕੀ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਜਾਨਲੇਵਾ ਭੋਜਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦੈ?

ਝਾਰਖੰਡ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ 'ਮਿਡ-ਡੇ-ਮੀਲ' ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਜਾਨਲੇਵਾ ਵੀ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਅਫਸਰੀ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਵਿਆਕੂਲ ਸੀ। 21 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਸਕੂਲ 'ਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਲਲਚਾਈਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗਰਮ ਦਾਲ ਦੀ ਦੇਗ 'ਚ ਜਾ ਡਿੱਗੀ। ਰਾਂਚੀ ਦੇ ਪਿਠੋਰਿਆ ਸਥਿਤ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕਕਰਗ ਸਿੱਖ ਰਹੀ ਅਫਸਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਹ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਸਾਬਿਤ ਹੋਇਆ। ਮਿਡ ਡੇ ਮੀਲ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਖਾਣ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਪਰੋਸਣ ਦਾ ਇਹ ਇਕੱਲਾ ਇਕਹਿਰਾ ਮਾਮਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਝਾਰਖੰਡ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਰਾਜ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮੁਫਤ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜਾਨੇ ਦੀ ਸੌਗਾਤ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀਮਾਰ ਕਰਦੀ ਆਈ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਭਰ 'ਚ ਸਾਲ 2006 ਤੋਂ 2009 ਦੌਰਾਨ ਕੁਲ 3273 ਬੱਚੇ ਮਿਡ-ਡੇ-ਮੀਲ ਖਾ ਕੇ ਬੀਮਾਰ ਪਏ ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਝਾਰਖੰਡ ਦੇ ਬੱਚੇ (207) ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਖਾਣੇ ਨਾਲ ਇਕ ਵੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਡੀ ਪੁਰੇਦਸ਼ਵਰੀ ਦੇਵੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ-ਜਦ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਯੋਜਨਾ 'ਚ ਲਾਗਪ੍ਰਵਾਹੀ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ ਉੱਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਜਾਂਚ ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤਕ ਸੀਮਤ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜਾ ਹਦਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਪਿਠੋਰਿਆ 'ਚ ਅਫਸਰੀ ਤੜਪ-ਤੜਪ ਕੇ ਦਮ ਤੌੜ ਰਹੀ ਸੀ ਉਸ ਦਿਨ ਝਾਰਖੰਡ ਦੇ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਗਿਰੀਹਰ ਵਿੱਚ ਦਰਜਨਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਡੀ. ਸੀ. ਵੰਦਨਾ ਦਾਦੇਲ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਮਿਡ-ਡੇ-ਮੀਲ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਰਗਾ ਖਾਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਉਹ ਖਾਣਾ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰੋਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਖਾਣਾ ਦੇਖ ਕੇ ਡੀ. ਸੀ.ਵੀ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਬੁਰਮੋਰਿਆ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਹ ਬੱਚੇ ਟੱਟੀਆਂ ਉਲਟੀਆਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਕਿਵੇਂ ਫੈਲੀ। ਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਹੋਈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਿਡ-ਡੇ-ਮੀਲ ਯੋਜਨਾ 'ਚ ਕਈ ਵਾਰ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਉਜਾਗਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਧਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖਾਣੇ 'ਚ ਕਿਰਲੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਖਾਣਾ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕਾਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਨਾ ਲੈਣ ਪਿੱਛੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਕੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਝਾਰਖੰਡ ਦੇ ਮਹਾਲੇਖਾਕਾਰ ਨੇ ਨੌਂ ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਮਹਾਲੇਖਾਕਾਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜੋ ਝਾਰਖੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ 'ਚ ਖਰਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦੀ ਪੋਲ ਖੋਲਦੀ ਹੈ। 40000 ਮੁਢਲੇ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਸਕੂਲਾਂ 'ਚ ਮਿਡ-ਡੇ-ਮੀਲ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਮਲ ਤੇ ਉਂਗਲੀ ਉਠਾਉਂਦੀ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਤੀ ਸਾਲ 2003 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2008 ਤੱਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਕੂਲਾਂ 'ਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦਾਖ਼ਲੇ ਦਾ ਜੋ ਅੰਕੜਾ

ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਫਰਜ਼ੀ ਹੈ, ਕਰੀਬ ਦੋ ਲੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦ ਕਿ 627 ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹੁਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ ਯਾਨੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸਿਰਫ ਕਾਗਜ਼ਾਂ 'ਚ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਿਡ-ਡੇ-ਮੀਲ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ 756.73 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 551.34 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੀ ਖਰਚ ਹੋ ਸਕੇ। ਬਾਕੀ 27. 14 ਫੀਸਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਖਰਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੈਰਤਨਾਮਾ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਇਕ ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਢਾਈ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਮਿਲਣ ਦਾ ਰੋਣਾ ਤਾਂ ਰੋਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਰਾਸ਼ੀ ਵਾਪਸ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਤੇ ਜੋ ਰਾਸ਼ੀ ਖਰਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਕਈ ਸੁਆਲਾਂ ਨੂੰ ਖੜਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਲੇਖਾਕਾਰ ਨੇ ਖਾਣਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਖਰਚ ਹੋਈ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ 'ਤੇ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਜਾਹਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਏਨੀ ਰਾਸ਼ੀ ਖਰਚ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਦ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਘਟਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਕੂਮਤ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਿਡ-ਡੇ-ਮੀਲ 'ਚ ਕੋਈ ਗੜਬੜ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰੀ ਬਾਗ ਜਿਲੇ ਦੇ ਕਟਕਮ ਸਾਡੀ ਬਲਾਕ ਵਿਚੋਂ ਆਦਰਸ਼ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੁਲਾਈ 'ਚ ਕੋਰਾਮ ਮੱਚ ਗਿਆ ਜਦ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖਾਣੇ 'ਚ ਮਰੀ ਛੋਟੀ ਕਿਰਲੀ ਮਿਲੀ, ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਇਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲੱਗੇ। ਸੱਠ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਗੜ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਪਰ ਫੌਰੀ ਇਲਾਜ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾ ਲਈ ਗਈ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰੀ ਬਾਗ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਇਹ ਬਿਆਨ ਵੀ ਕਾਬਲੇ ਗੌਰ ਸੀ, 'ਖਾਣਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੜਬੜੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੇਤਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਖਮਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕਿ ਨਮਕ ਛਿੜਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਿਰਲੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਅਧਾਰਹੀਣ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਅਫਵਾਹ ਕਰਨ ਹੀ ਬੀਮਾਰ ਪੈ ਗਏ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਪਿੱਛੇ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਝਾਰਖੰਡ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਸਮਾਨ 'ਚ ਹੀ ਖਾਣਾ ਪਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾਂ ਤਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਰਸੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਥੇ ਖਾਣਾ ਪੱਕਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬਰਤਨ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ 'ਚ ਪੱਤਿਆਂ 'ਤੇ ਖਾਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਫਿਰ ਬੱਚੇ ਬਰਤਨ ਘਰੋਂ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਰਤਨ ਸਾਫ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਇਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ। ਇਹਨਾਂ ਲਾਪਰਵਾਹੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਘਪਲਿਆਂ ਕਾਰਨ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਭੋਜਨ ਬਦਮਜਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਂਚੀ ਦੇ ਹੀ ਇਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਅਧਿਆਪਕਾ ਅਨੀਤਾ ਤਿਰਕੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 100 ਫੀਸਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ 'ਚ ਇਕ ਰਸੋਈ ਘਰ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਉਥੇ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣਾ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੈ। ਰਸੋਈ ਘਰ ਬੰਦ ਕਮਰਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਧੁੰਆਂ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਦਮ ਘੁਟਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਕੂਲ

ਅੰਦਰ ਹੀ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਾਂ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਖਾਣੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਗਿਰੇਗਾ ਨਹੀਂ। ਅਨੀਤਾ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਖਾਦ ਨਿਗਮ ਦੇ ਗੁਦਾਮ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਅਕਸਰ ਧੋਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਬੋਰੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ 30-35 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਨਾਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦਕਿ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ 50 ਕਿਲੋ ਅਨਾਜ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਗਜ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਂਚੀ ਦੇ ਹਿੰਦਪੀੜੀ ਅਤੇ ਕਾਂਕੇ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬੇਹੱਦ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਚਰੇ ਦੇ ਢੇਰ ਤੇ ਬੈਠੇ ਕੇ ਬੱਚੇ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਵੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਖੁਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਦੀ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।' ਰਾਜ ਮਨੁੱਖੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਕੱਤਰ ਮੁਦਲਾ ਸਿਨਹਾ ਗ੍ਰਾਮ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਮਤੀ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਜੋ ਖਾਣਾ ਪਰੋਸਣ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਵੈਸੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਹੁਣ ਇਸ ਸੰਮਤੀ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਵਿਕਲਪਿਕ ਉਪਾਅ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੁਦਲਾ ਸਿਨਹਾ ਹਾਲੀ ਹੀ ਬੰਗਲੌਰ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਆਈ ਹੈ। ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਫਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਕਾਂਸ਼ਨੇਸ (ਇਸਕਾਨ) ਅਤੇ ਕੁਝ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਾਲਿਤ ਮਿਡ-ਡੇ-ਮੀਲ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਜਾਇਜਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸਕਾਨ ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵੇਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਬੈਂਗਲੂਰ 'ਚ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਰਸੋਈਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਭ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਣਵੰਣਤਾ ਵਾਲਾ ਖਾਣਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਇਸਕਾਨ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਐਸੀ ਹੀ ਕਿਸੇ ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਮਿਡ-ਡੇ-ਮੀਲ ਦਾ ਕੰਮਕਾਜ ਸੌਂਪਣ ਦੇ ਮੂਡ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ

ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਅਬਾਦੀ 'ਚੋਂ ਕਰੀਬ ਦਸ ਫੀਸਦੀ ਗਿਣਤੀ 65 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਇਥੇ ਵੀ ਸੰਨ 1947 ਪਿੱਛੋਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧੀ ਹੈ। ਸੰਨ 47 'ਚ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਔਸਤ ਉਮਰ 32 ਸਾਲ ਸੀ ਅੱਜ ਵੱਧ ਕੇ 64 ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਮਰ ਵਧਣ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ 'ਚ ਮੁਕਾਬਲਾਤਣ ਸੁਧਾਰ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੇਲੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬੇਹੱਦ ਖਰਾਬ ਸੀ। ਪਿੰਡਾਂ, ਕਸਬਿਆਂ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਸੀ, ਕਈ ਚੇਚਕ, ਮਲੇਰੀਆ, ਨਮੂਨਿਆ, ਪਲੇਗ ਨਾਲ ਹਰ ਸਾਲ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਕਈ ਰੋਗ ਨੀਮ ਹਕੀਮਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਲੋਗ ਛੋਟੀ ਉਮਰ 'ਚ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਅੱਜ ਹਾਲਤ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੇ ਵਧਾਈਆਂ ਹਨ। ਰੋਗ ਸਨਾਖਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਕਰਣ ਮੁਹੱਈਆ ਹੋਣ ਨਾਲ ਰੋਗ ਦੇ ਪਨਪਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਲਾਜ 'ਚ ਸਫਲਤਾ ਦਰ ਵਧੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਪੀਣ, ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ 'ਚ ਕਾਫੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਵਧਣ ਨਾਲ ਹੁਣ ਜੀਵਨ ਆਸ਼ਾ 'ਚ ਕਾਫੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਅਰਸਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਚ ਸਰੀਰ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ 'ਚ ਕਈ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਇਸ ਲੇਖ 'ਚ ਬਿਰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਆਸਟੀਓ ਆਰਥਰਾਈਟਿਸ ਯਾਨੀ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਤੇ ਟਿਕਾਊ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੱਡੀਆਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਗਤੀ, ਰਫਤਾਰ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਨ ਬਲਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਮੁੱਖ ਅੰਗ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੱਡੀਆਂ ਜਿਉਂਦਾ ਅੰਗ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਮੁੜ ਸਥਾਪਤੀ ਦਾ ਅਮਲ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਤੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਨਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਨਵੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਬਣਨ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਮੱਠੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਕਿ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦਾ ਅਮਲ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਦ ਹੱਡੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੁਢਾਪੇ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੱਡੀਆਂ 'ਚ ਲਚਕ ਤੇ ਤਾਕਤ ਬਣੀ ਰਹੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ 'ਆਸਟੀਓ ਪੋਰੋਸਿਸ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ

ਦਾ ਸ਼ਬਦੀ ਅਰਥ ਹੈ ਬੋਧਾਪਣ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਬੋਝੀ ਜਿਹੀ ਚੋਟ ਵੀ ਫਰੈਕਚਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ 'ਆਸਟੀਓਪੋਰੋਸਿਸ' ਰੋਗ ਨੂੰ 'ਬੋਧੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਰੋਗ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਬੋਝੇ ਜਿਹੇ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਟੁੱਟ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਘੁੱਟ ਕੇ ਜੱਫੀ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪਸਲੀ ਟੁੱਟ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ 'ਚ ਫਰੈਕਚਰ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਬੰਦਾ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਾਹਜ ਹੋ ਕੇ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਇਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਸ 'ਚ ਕੋਈ ਐਸੇ ਲੱਛਣ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ 'ਖਾਮੋਸ਼ ਚੋਰ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਫੈਕਚਰ ਜਾਂ ਦਰਦ ਵਰਗੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਰੋਗ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜਾਂਚਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ 'ਚ ਵੀ ਰੋਗ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਹੈ ਕਿ ਆਸਟੀਓਪੋਰੋਸਿਸ ਰੋਗ ਸਿਰਫ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ ਕੁੱਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਹੀ ਵੀ ਹੈ। ਪਰ ਮਰਦ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬੁਢਾਪੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 50 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦੀ ਚਾਰੋਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਔਰਤ ਤੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਦੇ 8 ਮਰਦਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਮਰਦ ਆਸਟੀਓਪੋਰੋਸਿਸ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕੁੱਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ

- ⊙ ਇਸ ਦੀਆਂ ਪੀੜਤ 80 ਫੀਸਦੀ ਔਰਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
- ⊙ 60 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨਾ 'ਚੋਂ ਇਕ ਔਰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਰੋਗ ਹੈ।
- ⊙ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਆਸਟੀਓ ਅਰਥਰਾਈਟਿਸ ਤੇ ਉਮਰ ਦਾ ਵਧਣਾ ਇਕੋ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਸੰਭਵ ਹੈ।
- ⊙ ਇਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਜਦ ਪੱਟਾਂ 'ਚ ਫਰੈਕਚਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਰੋਗੀ ਦੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ : ਮੀਨੋਪਾਜ (ਮਾਂਹਬੰਦੀ) ਦੀ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਪਹੁੰਚੀ ਹਰ ਦੂਜੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਆਸਟੀਓ ਅਰਥਰਾਈਟਿਸ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਤੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਅਬਾਦੀ 'ਚ ਵਿਟਾਮਿਨ ਡੀ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਰੋਗੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਿਹੜੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ? - ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਹੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਫਰੈਕਚਰ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਲੱਛਣ ਉਭਰਦੇ ਹਨ? - ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਰੋਗ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਲੱਛਣ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਪਰ ਰੋਗ ਵਧ ਜਾਣ 'ਤੇ ਦਰਦ ਲੰਬਾਈ ਘਟਣੀ ਤੇ ਰੀੜ ਝੁਕਣੀ ਆਦਿ ਇਹ ਰੋਗ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਰੋਗ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? - ਜਦ ਤੱਕ ਰੋਗ ਬਹੁਤਾ ਵਧ ਨਾ ਜਾਵੇ ਤਦ ਤੱਕ ਸਧਾਰਨ ਐਕਸ ਰੇ ਨਾਲ ਰੋਗ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅੱਜ ਕੱਲ 'ਬੋਨ ਡੇਕਸਟ੍ਰੋਮੀਟਰੀ' ਨਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਕਸ ਰੇ ਨਾਲ ਰੋਗ ਦੀ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਚ ਸ਼ਨਾਖਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਹੂਲਤ ਹਰ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਮੁਹੱਈਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ ਰੋਕਥਾਮ? - ਹਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਵਧਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਦੁੱਧ ਤੇ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਬਣੇ ਪਦਾਰਥ, ਬੀਨਸ, ਪਾਲਕ, ਗਿਰੀਆਂ ਤੇ ਸੁੱਕੇ ਮੇਵੇ ਯਾਨੀ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਭਰਪੂਰ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਤੇ ਵਿਟਾਮਿਨ ਭਰਪੂਰ ਗੋਲੀਆਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਲਕੀ ਫੁਲਕੀ ਰੈਗੂਲਰ ਕਸਰਤ, ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਘੁਮਣਾ ਆਦਿ ਉਪਾਵਾਂ ਨਾਲ ਹੱਡੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਚਾਹ, ਕਾਫੀ, ਸਿਗਰਟ, ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਕੋਕ ਹੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰੋ।

ਇਲਾਜ - ਅੱਜ ਕੱਲ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਹੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਹਰਜਾ ਰੋਕਣ ਲਈ ਤੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋਈਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਫਿਰ ਤੋਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਡਾਕਟਰੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮਾਂਹਬੰਦੀ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚਦੀ ਗੁਜ਼ਰਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਈਸਟ੍ਰੋਜਨ ਹਾਰਮੋਨ ਥੈਰਾਪੀ (HRT) ਜਾਂ ਕੈਲਸੀਟੋਨਿਨ ਬਾਈਫਾਸਫੋਨੇਟ, ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਤੇ ਵਿਟਾਮਿਨ ਡੀ ਸਬੰਧੀ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਰਾਇ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਫ੍ਰੈਕਚਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕਿਵੇਂ? - ਰੋਜ਼ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉੱਚੀਆਂ ਨਾ ਰੱਖੋ ਜਿੱਥੋਂ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਵੱਧ ਝੁਕਣਾ ਜਾਂ ਸਟੂਲ ਆਦਿ ਤੇ ਚੜਨਾ ਪਵੇ। ਤਿਲਕਵੇਂ ਫਰਸ਼, ਕਾਲੀਨ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ 'ਤੇ ਆਪ ਤਿਲਕ ਜਾਂ ਡਿੱਗ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ। ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ, ਬਰਾਂਡਿਆਂ ਤੇ ਪੌੜੀਆਂ 'ਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੋਵੇ। ਬਾਥਰੂਮ 'ਚ ਤਿਲਕਣ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਓ। ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤੋਂ। ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਲਓ ਬਦਾਮ, ਮੇਥੀ, ਪਾਲਕ, ਗੁੜ, ਕਿਸਮਿਸ਼ ਕਾਲੇ ਅੰਗੂਰ, ਸੀਤਾ ਫਲ ਆਦਿ ਖਾਓ।

ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ?

ਸਰਕਾਰ ਸੀਨੀਅਰ ਸਿਟੀਜਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਤਹਿਤ ਆਰਥਕ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਸਾਮਾ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਇਸ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਪੁੱਤ ਜਾਂ ਧੀ ਅਜਿਹੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 60 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਜਾਂ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਜਾਂ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ ਜਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਸੀਨੀਅਰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਸੀਨੀਅਰ ਸਿਟੀਜਨ ਸਿਰਫ ਆਰਥਿਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਰੱਜੇ ਪੁੱਜੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ 'ਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ 'ਚ ਵੀ ਮਾਂ ਬਾਪ ਬੁੱਢੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਬੁੱਢੇ ਤੱਕ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਜੀ ਤੋੜ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਕੋਈ ਠੋਸ ਯੋਜਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲਗਭਗ 1.43 ਕਰੋੜ ਅਜਿਹੇ ਸੀਨੀਅਰ ਨਾਗਰਿਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਉਮਰ 'ਚ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਕੇ ਜਿਉਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸੀ, ਇਸ ਜੀਵਨ 'ਚ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਜੇ ਉਹ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਦੀ ਮੁਸੀਬਤ ਆ ਘੇਰੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਹ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਧ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਮਾਂ ਪੂੰਜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹੂਲਤ। ਜੇ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਮੰਨੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਗਭਗ 1035 ਕਰੋੜ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 30.44 ਲੱਖ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਰਥਕ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਪਰ ਸੰਵੇਦਨਹੀਣਤਾ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਰਹੇ, ਸੀਨੀਅਰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਪੈਨਸ਼ਨ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਬਾਰੇ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਜਿੰਨੀ ਰਕਮ ਤਹਿ ਹੈ ਉਹ ਮਿਲ ਵੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦਲਾਲ ਹੀ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? ਇਥੇ ਦਿਲਚਸਪ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ 'ਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਕਿ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 2050 ਤੱਕ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਸੀਨੀਅਰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਗਭਗ ਇਕ ਤਿਹਾਈ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਇਸ ਲਈ

ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ ਜਦਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੀਨੀਅਰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵੱਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜਰਮਨ ਤੇ ਜਪਾਨ 'ਚ ਇਕੱਲੇ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਮਸ਼ੀਨੀ ਰੋਬਟ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਦੈਨਿਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹੁਣ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਇਸਤਿਹਾਰਾਂ 'ਚ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਮਿਲਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਹਾਰਿਕ ਸੋਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ 60 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸੰਨਿਆਸ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮਰ ਮੰਨਦਿਆਂ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੁਨੀਆਦਾਰੀ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਮੌਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟਿਕਟ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਮੌਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਗੱਡੀ 'ਚ ਬੈਠਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਐਸੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੁਝਾਣ ਆਮ ਆਦਮੀ ਵਾਂਗੂੰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਇਕੱਲੇ ਸਭ ਕੁੱਝ ਸਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਤੱਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀੜਤ ਹੋਣੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਲ 2007 'ਚ 60 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਵਾਲੇ 1000 ਪਿੱਛੇ 647 ਉੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਉੱਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਰਸਯੋਗ ਹੈ। ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ 'ਚ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਸੂਬਿਆਂ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਸੂਬਿਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਠੋਸ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਕਾਗਜ਼ਾਂ 'ਚ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਈ ਮਨੋਹਾਰੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਕਾਫੀ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਫੰਡ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਤੇ ਸਹੀ ਵੰਡ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਨਾਲ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੇ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਦ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਲਈ ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਛੁਣਛਣਾ ਫੜਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣਾ।

ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ ਹਨ ਸਿਹਤ ਦੇ ਚੋਰ

ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਇਕ ਅਰਬ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਦਾ 20% ਭਾਵ 20 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਆਪਣੇ ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਜੋ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਾਰਨਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਕਾਰਨ ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ ਵੀ ਹਨ। ਪੇਟ 'ਚ ਪਲ ਰਹੇ ਕੀੜੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਤੇ ਸਿਹਤ ਵਾਸਤੇ ਬੇਹੱਦ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹਨ। ਇਹ ਕੀੜੇ, ਅੰਤੜੀਆਂ, ਫੇਫੜਿਆਂ, ਜਿਗਰ, ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਪਿੱਤੇ 'ਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਅੰਤੜੀਆਂ ਹਨ। ਲਗਭਗ 50 ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀੜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਪਰਜੀਵੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰਜੀਵੀ ਆ ਅਰਥ ਹੈ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਦੂਜਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣ। ਇਹ ਕੀੜੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਭੋਜਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਖੁਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਭੋਜਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਨਪਸੰਦ ਭੋਜਨ ਖੂਨ ਹੈ। ਅੰਤੜੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੀੜੇ ਖੂਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਭੋਜਨ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੀੜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰਕ ਅੰਗਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਖੂਨ ਪੀ ਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਹੁੱਕ ਵਰਗੇ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਪੌਣਾ ਗ੍ਰਾਮ (0.750 mg) ਖੂਨ ਪੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਤੜੀ 'ਚ ਜੇ 12-15 ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਕੀੜੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਹ 12 ਗ੍ਰਾਮ ਖੂਨ ਪੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 20 ਗੋਲ ਕੀੜੇ ਇਕ ਦਿਨ 'ਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਭੋਜਨ ਵਿਚੋਂ 4 ਗ੍ਰਾਮ ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤ (ਪ੍ਰੋਟੀਨ, ਵਿਟਾਮਿਨ, ਮਿਨਰਲਸ) ਖਾਸ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ 'ਚ ਇਹ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਕੀੜੇ 100 ਤੋਂ 200 ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤੇ ਬੰਦਿਆਂ 'ਚ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੀੜੇ ਇਕ ਵੇਲੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵੱਧ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭੋਜਨ ਦੇ ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਭਾਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀੜਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਖਾ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਮਨੁੱਖ ਦੁਰਬਲਤਾ ਤੇ ਅਨੀਮੀਆ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੀੜੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਪਦਾਰਥ ਵੀ ਛੱਡਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ 'ਚ ਕਈ ਜਾਨਲੇਵਾ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਾਹ ਫੁਲਣਾ, ਦਮਾ ਵਰਗੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋਣਾ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਚਮੜੀ ਦੀ ਅਲਰਜੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਛਿਪਾਕੀ ਤੇ ਪਿਤ ਆਦਿ। ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਰੋਗ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਗਰਭਪਤੀ ਔਰਤ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਖੂਨ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਜਣੇਪੇ ਸਮੇਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੀੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਖੂਨ ਦੀ ਕਮੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਹੇਠਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੇਟ ਅੰਦਰ ਇਹ ਕੀੜੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਅੰਤੜੀਆਂ 'ਚ ਸੁਰਾਖ ਕਰਕੇ ਲਟਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜ਼ਖ਼ਮ ਹੋ ਕੇ ਅੰਤੜੀਆਂ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪਰਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜ ਯੋਗਤਾ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭੋਜਨ ਦਾ ਪਾਚਣ ਤੇ

ਪੋਸਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਬਲਕਿ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਤੜੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ 'ਚ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਖ਼ਤਰਾ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਤੜੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ 'ਚ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਅੰਤੜੀਆਂ ਛੜਨ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੀੜੀਆਂ ਕਾਰਨ ਅੰਤੜੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰਜਾ ਪੁੱਜਣ ਕਰਕੇ ਕੋਲਾਈਟਸ ਵਰਗਾ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਬਜ਼ ਵੀ। ਵਾਰ ਵਾਰ ਟੱਟੀ ਜਾਣ 'ਤੇ ਵੀ ਪੇਟ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਭੁਲੇਖੇ ਕਾਰਨ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੋਲਾਈਟਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਲਾਈਟਸ ਕੀੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਪੇਟ ਦਰਦ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤੜੀ 'ਚ ਵਧ ਕੀੜੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਾਹ ਵੀ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਬਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤੜੀਆਂ 'ਚ ਪਿਆ ਭੋਜਨ ਸੜਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਹੋ ਕੇ ਅੰਤੜੀਆਂ ਵੀ ਸੜਨ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਬਜ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੀੜਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਅੰਤੜੀਆਂ 'ਚ ਦਿੱਤੇ ਸਾਰੇ ਅੰਡੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕੀੜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕਬਜ਼ ਰੋਗ ਵੀ ਕੀੜੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਕੀੜੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਇਕ ਅੰਗ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਅੰਗ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਿਹਦਾ, ਜਿਗਰ, ਅੰਤੜੀਆਂ, ਪਿਤੇ ਤੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰਜਾ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੇ ਕਾਰਜ ਸਮੱਰਥਾ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਇਹ ਕੀੜੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਸੋਜ, ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਰਾ ਦੀ ਘਾਟ ਤੇ ਮਿਰਗੀ ਵਰਗਾ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਿਰਗੀ ਰੋਗ ਲਈ ਵੀ ਇਹ ਕੀੜੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।

(ਪੈਨਕਰਿਆਜ਼, ਏਪੈਂਡਿਕਸ ਤੇ ਪਿੱਤੇ 'ਚ ਕੀੜੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪੈਕੋਰਿਏਟਾਈਟਸ ਏ ਪੈਂਡੋਸਾਈਟਸ, ਕੋਲੀ ਸਿਸਟਾਈਟਸ ਨਾਂ ਦੇ ਜਾਨਲੇਵਾ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।)

ਕੀੜੇ ਦਾ ਰੋਗ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ - ਇਹ ਰੋਗ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅਹਾਰ ਵਿਹਾਰ ਭਾਵ ਭੋਜਨ ਤੇ ਜਿਉਣ ਦੇ ਗਲਤ ਤੌਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। ਭੋਜਨ ਵਿਚ ਅਸ਼ੁੱਧਤਾ, ਗੰਦਗੀ ਇਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਡੇ ਬੇਹੱਦ ਸੂਖਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਅਸ਼ੁੱਧਤਾ ਤੇ ਗੰਦਗੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਦੂਸ਼ਿਤ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ, ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਨਹਾਉਣ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗਾਂ, ਬੱਕਰੀ, ਬੱਕਰਾ, ਸੂਰ, ਮੁਰਗਾ, ਤਿੱਤਰ, ਬਟੇਰ, ਮੱਛੀ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਜਦ ਦੂਸ਼ਿਤ ਗੰਦਾ ਜਲ ਤੇ ਭੋਜਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਮਾਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਡੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪੇਟ-ਅੰਤੜੀਆਂ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕੀੜੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੱਚੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸੁੱਧ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਡੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਿੱਠੇ ਖਾਦ ਪਦਾਰਥ ਜਿਵੇਂ - ਸ਼ੱਕਰ, ਗੁੜ, ਮਠਿਆਈ, ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਮਿੱਠੇ ਠੰਢੇ ਤੇ ਹੋਰ ਖਾਦ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਗੰਦੀਆਂ

ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਜਿਥੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਮਲ ਤਿਆਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਚੱਲਣ ਤੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਛੂਹਣ 'ਤੇ ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਲਾਰਵਾ (ਕੀੜਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਵਸਥਾ) ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ 'ਚ ਸੁਰਾਖ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੰਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹਣ 'ਤੇ ਹੱਥ 'ਚ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਆਂਡੇ ਚਿਪਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਧੋਤੇ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਆਂਡੇ ਖਾਦ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੇਟ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁੱਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ, ਚਾਕ ਮਿੱਟੀ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਰਤਨਾਂ ਦੇ ਟੋਟੇ ਖਾਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਰੋਗ ਜਲਦੀ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਥਾਂ ਜਿਵੇਂ ਖੇਤ ਤੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਟੱਟੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਆਂਡੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਤਹਿ 'ਤੇ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸੰਪਰਕ 'ਚ ਆ ਕੇ ਖਾਦ ਪਦਾਰਥਾਂ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਪੇਟ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕੀੜੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ - ਜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੰਦਗੀ ਤੇ ਅਸ਼ੁੱਧਤਾ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੀੜੇ ਪੈਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਬਚਾਅ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ, ਹੱਥਾਂ-ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਗੰਦੇ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪੂੜ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਸਾਬਣ ਤੇ ਸਾਫ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋ ਲਈਏ। ਬਿਨਾ ਹੱਥ ਪੈਰ ਧੋਤੇ ਖਾਣਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਖਾਧੀ ਜਾਵੇ। ਨਹਾਉਣ, ਖਾਣ-ਪੀਣ ਹਿੱਤ ਸਾਫ ਪਾਣੀ ਹੀ ਵਰਤੋਂ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਟੈਂਕੀ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਫਾਈ ਕਰੋ। ਇਸ 'ਚ ਲਾਲ ਦਵਾਈ ਜਾਂ ਕਲੋਰੀਨ ਪਾਓ। ਬਿਨਾ ਧੋਤੇ ਫਲ ਆਦਿ ਨਾ ਖਾਓ। ਮਾਸ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੰਨ ਕੇ ਹੀ ਖਾਓ। ਟੱਟੀ ਖੁੱਲੇ ਥਾਂ ਨਾ ਕਰੋ। ਮੱਖੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਰੱਖੋ। ਹੋਟਲ ਦਾ ਖਾਣਾ ਅਣਸਰਦੇ ਹੀ ਖਾਓ। ਭੋਜਨ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਸਫਾਈ ਵਰਤੋਂ। ਬਰਤਨ ਸਾਫ ਹੋਣਾ, ਨਹੁੰ ਕੱਟੇ ਹੋਣ ਟੱਟੀ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਤੇ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਹੱਥ ਧੋਵੋ।

ਪਿੱਠ ਦਾ ਦਰਦ ਇਕ ਵਿਆਪਕ ਸਮੱਸਿਆ

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰੀਰਕ ਰੂਪ ਲੱਖਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਚਲ ਰਹੀ ਵਿਕਾਸ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ। ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੱਖਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਾਡੇ ਪੂਰਵਜ ਬਾਂਦਰ ਸਨ। ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਅਮਲ ਤੋਂ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਬਾਂਦਰ ਬਣ ਗਿਆ ਜੋ ਦੋ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਬਾਂਦਰ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਰੂਪ 'ਚ ਆਉਣਾ ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਲੱਗੇ ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਲਈ ਤਾਂ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਬਾਂਦਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੀ ਤਦ ਉਸਦੇ ਪੂਛ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪਿੱਠ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਇਕ ਉਭਰੀ ਜਿਹੀ ਹੱਡੀ ਨੂੰ ਪੂਛ ਦੀ ਰਹਿੰਦਖੂਦ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਸਰੀਰਕ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਸਿਰਫ ਦੋ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਚੱਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਚੱਲਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਬਾਂਦਰ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਕੰਮ ਦੋਹਾਂ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਢੋਹਣ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਵਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਕਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਇਸ ਲੰਬਾਕਾਰ ਸਰੀਰ ਰਚਨਾ ਦੀ ਕੀਮਤ ਸਾਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦਰਦ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਚੁਕਾਉਣੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 'ਚ 90 ਫੀਸਦੀ ਵਿਅਕਤੀ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ 'ਚ ਪਿੱਠ ਦਰਦ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਚਾਰ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰੋਗ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਪਿੱਠ ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਧਾਰ ਹੈ ਰੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ। ਰੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਘੱਟ ਘੱਟ ਚਾਰ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੋੜ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਗਰਦਨ, ਛਾਤੀ, ਪੇਟ ਤੇ ਕੁੱਲੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗਰਦਨ (ਸਰਵਾਈਕਲ) ਤੇ ਪੇਟ (ਲੰਬਰੇ) ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਰੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਸਾਹਮਣੇ ਤੋਂ ਵੇਖੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਭਰੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਛਾਤੀ (ਥੋਰੇਸਿਕ) ਤੇ ਕੁੱਲੇ (ਸੇਕਰਲ) ਭਾਗਾਂ 'ਚ ਇਸ ਦਾ ਝੁਕਾਅ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਹ ਇਕ ਟੇਡੇ-ਮੋਡੇ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਰੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਨਾ ਤਾਂ ਇਕ ਰੂਪ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਇਕੋ ਹੱਡੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਇਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਰੱਖੀਆਂ 34 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੱਡੀਆਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੋਰਮਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਗੀਟੀਆਂ ਵਰਗੀ ਰਚਨਾ ਵਾਲੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਉਗਲ ਵਰਗਾ ਇਕ ਭਾਗ ਨਿਕਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵਜਾਹ ਕਰਕੇ (ਜੋ ਬਾਹਰੀ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ)। ਪੂਰੀ ਰੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਇਕ ਕਾਂਟੇਦਾਰ ਟਹਿਣੀ ਵਰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ 'ਸਪਾਈਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਲੈਟਿਨ 'ਚ ਸਪਾਈਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਟੇਦਾਰ ਝਾੜੀ) ਰੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ 'ਚ ਲੱਗੀਆਂ ਗੀਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵਰਟਿਬਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਕੁੱਲ 29 ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

(ਗਰਦਨ 'ਚ ਸੱਤ, ਛਾਤੀ 'ਚ ਬਾਰਾਂ, ਪੇਟ ਤੇ ਕੁੱਲੇ 'ਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਪੰਜ-ਪੰਜ) ਬਾਕੀ ਪੰਜ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀਆਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਅੰਗੂਲੀ ਦੇ ਪੌਰ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਲੋਪ ਹੋਈ ਪੂਛ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਲੇ ਦੇ ਭਾਗ ਦੀਆਂ ਪੰਜੇ ਵਰਤਿਬਰੀ ਵੀ ਜੁੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਸੇਕਰਮ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਗੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਕੁਲ 26 ਹੱਡੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੀ ਇਸ ਅਨੋਖੀ ਬਣਾਵਟ ਅਸਲ 'ਚ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਇਕ ਬੇਤਰੀਨ ਅਜਬਾ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਜੇ ਗੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਨੂੰ ਇਕੋ ਇਕੱਲੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਤਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ? ਅਜੇਹੇ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਭੱਜਣਾ-ਦੌੜਨਾ, ਹਿਲਣਾ-ਜੁਲਣਾ ਤੇ ਝੁਕਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤੇ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਇਕਿਲੇਸਿੰਗ ਸਪਾਂਡੇਲਾਈਟਸ' ਨਾਂ ਦੇ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਜਦ ਗੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ 26 ਹੱਡੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ 'ਬੈਂਬੂ ਸਪਾਈਨ' ਵਰਗਾ ਆਦਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਤਾਂ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਉਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਮਣਕਿਆਂ (ਵਰਤਿਬਰਿਆਂ) ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਲਚੀਲਾ ਪਦਾਰਥ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਨਾ ਪਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ? ਸਾਡੀ ਥੋੜੀ ਜਿੰਨੀ ਹਰਕਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਹ ਆਪਸ 'ਚ ਟਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਅਸਹਿ ਦਰਦ ਭੁਗਤਨਾ ਪੈਂਦਾ। ਦਰਅਸਲ ਦੋ ਮਣਕਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਡਿਸਕ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪਦਾਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੈਲੀ 'ਚ ਗੁੰਨੇ ਹੋਏ ਆਟੇ ਵਰਗਾ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਦੋ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਭਾਗ ਤੰਤੁਲ ਵਲਅ (ਏਨੁਲਸ ਫਾਈਬ੍ਰੋਸਿਸ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੁਵੇਤ ਲਚੀਲੇ ਮਾਸ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਆਂਤਰਿਕ ਭਾਗ ਨਿਊਕਲੀਅਸ ਪਲਪੋਸਿਸ ਜੈਲੀ ਵਰਗੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਲਿਪ ਡਿਸਕ - ਉਮਰ ਵਧਣ ਨਾਲ ਜਦ ਬਾਹਰੀ ਭਾਗ 'ਚ ਟੁੱਟ-ਭੱਜ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਤਦ ਅੰਦਰ ਵਾਲਾ ਜੈਲੀ ਵਰਗਾ ਪਦਾਰਥ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਰੋਗ ਸਲਿਪ ਡਿਸਕ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਿੱਠ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਦਰਦ ਦੀ ਵਜਾਹ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਲਿਪ ਡਿਸਕ ਉਮਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਵਜਾਹ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਵੈਸੇ ਕਾਰਨ ਹੋਰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਲੋਕ ਤੰਬਾਕੂਨੋਸ਼ੀ (ਸਿਗਰਟ, ਬੀੜੀ, ਹੁੱਕਾ ਆਦਿ ਪੀਣਾ) ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਕਤ ਨਲੀਆਂ 'ਚ ਭੀੜਾਪਣ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਬਲੱਡ ਸਪਲਾਈ 'ਚ ਰੁਕਾਵਟ ਆਉਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਡਿਸਕੋ ਨੂੰ ਖੂਰਾਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਰਕਤ ਨਾਲੀਆਂ ਵੀ ਡਿਸਕ ਦਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਪੋਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਡਿਸਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਡਿਸਕ ਮੋਟੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਧ ਭਾਰ ਝੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਲਿਪ ਡਿਸਕ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵੀ ਤਾਂ ਅਨੇਕ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸਲਿਪ ਡਿਸਕ ਦਾ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਉਠਾਉਣੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰੋਗ ਪਿੱਠ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਦਰਦ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਉਦੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜਦ ਜੈਲੀ ਵਰਗਾ ਪਦਾਰਥ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਨਿਕਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੋਰੂ ਦੰਡ ਦੇ ਨੇੜਲੀਆਂ

ਨਾੜੀਆਂ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਸਲਿਪ ਡਿਸਕ ਇਕ ਵਾਰੀ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਡਿਸਕ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਵੈਸੇ ਜੇ ਕਸਰਤ ਨਾਲ ਪਿੱਠ ਦੇ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਾਧੂ ਭਾਰ ਸਹਿਣ ਕਰ ਸਕਣਗੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰੂ ਲੜੀ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲੇਗੀ।

ਲੱਕ ਦਰਦ ਲਮਬੈਗੋ - ਪਿੱਠ ਦਾ ਦਰਦ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਪਿੱਠ ਦਰਦ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰੋਗਾਂ 'ਚ ਇਹ ਆਮ ਹੈ। ਲੇਟਿਨ 'ਚ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਲੰਬਸ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਕਟਿ' ਯਾਨੀ ਕਮਰ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਲੰਮਬੈਗੋ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਸਤਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਜੋ ਉੱਚੀ ਅੱਡੀ ਦੇ ਸੈਂਡਲ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰਕ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਮਰ ਨੂੰ ਵੱਧ ਭਾਰ ਚੁਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕਮਰ ਦਰਦ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਦ ਪੇਟ ਦਾ ਭਾਰ ਕਦੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵੱਲ ਝੁਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਕ ਕਮਰ ਦੇ ਵੱਧ ਦਬਾਅ ਪੈਣ ਨਾਲ ਲੰਬੈਗੋ ਦਾ ਦਰਦ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 50 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਪਿਛੋਂ ਆਸਟੀਓ ਅਰਥ ਰਾਈਟਸ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੱਡੀਆਂ ਜੋੜਾਂ 'ਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਐਸਾ ਹਠੀਲਾ ਰੋਗ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਵਾਰੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਕਠਿਨਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਂ ਇਕ ਉਪਾਅ ਹੈ। ਉਹ ਹੈ ਵਜ਼ਨ ਘਟਾਉਣਾ, ਦੂਜਾ ਪਿੱਠ ਦੇ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਸਰਤ ਕਰਕੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਹਿਣ ਕਰ ਸਕਣਗੇ।

ਆਇਸਟੀਓ ਪੋਰੋਸਿਸ - ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਉਮਰ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਘਟਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੱਡੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿੰਨੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਉਹਨਾਂ 'ਚ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਤੇ ਫਾਸਫੇਟ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਡੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਭੁਰਭੁਰੀਆਂ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੱਡੀਆਂ 'ਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਦਬਾਅ ਨਾਲ 'ਵਰਟਿਬਰਿਆਂ' ਦੇ ਸਿਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰਜਾ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਹਿਲਣ-ਜੁਲਣ ਨਾਲ ਹਰਜੇ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਇਆ ਮਣਕਾ (ਵਾਰਟਿਬਰਾ) ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਮਣਕੇ ਨਾਲ ਰਗੜ ਖਾ ਕੇ ਦਰਦ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਰਦ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦਕਿ ਸੁਬਾਹ ਸਰੀਰ 'ਚ ਜਕੜਨ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕੀ ਹੋਵੇ ਇਲਾਜ ? - ਹੁਣ ਤਕ ਦੀ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਇਲਾਜ ਹੈ, ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ। ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਕ ਦਵਾਈਆਂ ਤਾਂ ਫੌਰੀ ਰਾਹਤ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਰੋਗੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦਰਦ ਤੋਂ ਵੀ ਆਰਾਮ ਮਿਲੇਗਾ। ਪਰ ਇਹ ਉਪਾਅ ਵੀ ਰਾਹਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਬਲਕਿ ਸਲਿਪ ਡਿਸਕ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ। ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਾਈਡ ਇਫੈਕਟ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਹਨ,

ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਲੈਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਦਵਾਈਆਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਲਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਕਸਰਤਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਸਟਾਂ ਤੋਂ ਆਰਾਮ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਤਖਤਪੋਸ਼ 'ਤੇ ਸੌਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਜਮੀਨ 'ਤੇ ਕੰਬਲ ਜਾਂ ਦਰੀ ਵਿਛਾ ਕੇ ਸੌਣਾ ਠੀਕ ਹੈ।

ਕੀ ਹੈ ਏਮਨੋਰੀਆ (ਮਾਂਹਬੰਦੀ) ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ?

ਡਾਕਟਰੀ ਵਿਗਿਆਨ ਨੇ ਇਨਸਾਨੀ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਵਾਉਣ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਔਰਤ-ਮਰਦ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸਰੀਰਕ ਬਣਤਰ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਔਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮਰਦਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਬੱਚੇਦਾਨ, ਯੋਨੀ, ਛਾਤੀ ਅੰਡੇਦਾਨੀ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਗਾਂ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਔਰਤਾਂ 'ਚ ਦੋ-ਚਾਰ ਹੋਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੀ ਮੁਟਿਆਰ 'ਚ ਮਾਂਹਵਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਸ 'ਚ ਸਰੀਰਕ ਵਾਧੇ ਤੇ ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਅਮਲ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਾਂਹਵਾਰੀ ਔਰਤ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਂਹਵਾਰੀ 'ਚ ਖੂਨ ਦੇ ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ ਪੈਣ ਦੀਆਂ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਹਾਲਤਾਂ ਔਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਗੰਭੀਰ ਰੋਗ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਯੋਗ ਔਰਤਾਂ ਜਾਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਂਹਬੰਦੀ ਏ-ਮਨੋਰੀਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਮਨੋਰੀਆ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਏਮਨੋਰੀਆ ਯਾਨੀ ਮਾਂਹਬੰਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਥਿਤੀ : ਇਸ 'ਚ ਮੁਟਿਆਰ ਜਾਂ 16 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਮਾਂਹਵਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਛੋਟੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਰਗੀ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੜਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਦੀ ਘਾਟ ਵੀ ਏ-ਮਨੋਰੀਆ ਯਾਨੀ ਮਾਂਹਬੰਦੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਜੇ 15-16 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ ਮਾਂਹਵਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਜ਼ਰੂਰ ਲਵੋ।

ਸੈਕੰਡਰੀ ਏਮਨੋਰੀਆ ਯਾਨੀ ਮਾਂਹਬੰਦੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸਥਿਤੀ : ਇਸ ਵਿਚ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਮਾਂਹਵਾਰੀ ਠੀਕ ਤੇ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਬਾਅਦ 'ਚ ਇਹ 1-2 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਜਾਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਆਹੁਤਾ ਔਰਤਾਂ 'ਚ ਏਮਨੋਰੀਆ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਗਰਭ ਧਾਰਨ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਜੇ ਕੁਆਰੀ ਜਾਂ ਵਿਧਵਾ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੰਭੀਰ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ 'ਚ ਸੰਪੂਰਨ ਪ੍ਰਯੋਗਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਏਮਨੋਰੀਆ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਰੁੱਤ ਦਾ ਬਦਲਣਾ, ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ, ਸਥਾਨ ਜਾਂ ਕੰਮ ਤਬਦੀਲੀ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਕੋਈ ਮੁੱਖ ਅੰਨਦਾਨੀ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੰਡੇਦਾਨੀ (Ovary) ਦਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਯੋਨੀ 'ਚ ਖੁਸ਼ਕੀ ਆਉਣੀ, ਗਰਮ ਤਰੇਲੀਆਂ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਪਸੀਨਾ ਆਉਣਾ, ਇਹ ਸਭ ਲੱਛਣ ਅੰਡੇਦਾਨੀ ਦੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੀਮੋਥੈਰਪੀ ਜਾਂ ਰੇਡੀਏਸ਼ਨ ਵੀ ਅੰਡੇਦਾਨੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਔਰਤਾਂ ਸੈਕੰਡਰੀ ਏਮਨੋਰੀਆ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜੇ ਮਾਂਹਵਾਰੀ ਨਿਯਮਤ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆਉਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਸੈਕੰਡਰੀ ਏਮਨੋਰੀਆ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ

ਹੈ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਅਣਵਿਆਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਮੱਸਿਆ ਕਾਰਨ ਉਹ ਏਮਨੋਰੀਆ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਬਲਕਿ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ, ਚਿੰਤਾ ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਅ ਉੱਚਾ ਹੋਣ, ਰੁਝੇਵਾਂ ਜਾਂ ਦੁੱਖ ਦਰਦ ਵੀ ਏਮਨੋਰੀਆ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੰਨੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਏਮਨੋਰੀਆ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨ ਵੀ ਮੰਨੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਹਾਈਪੋਥਲੀਅਸ ਪਿਚੂਟਰੀ ਡਿਸ ਆਰਡਰ
 ਏਨੋਰੇਕਸੀਆ ਬੁਲੀਮਿਆ
 ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਰੋਗ
 ਵਜ਼ਨ ਘੱਟ ਹੋਣ।

ਅਜਿਹੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਜੋ ਡਾਈਟਿੰਗ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਏਮਨੋਰੀਆ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਤੰਬਾਕੂ ਨੋਸ਼ੀ ਵੀ ਸੈਕੰਡਰੀ ਏਮਨੋਰੀਆ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵੱਧ ਕੌੜੇ, ਖੱਟੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਾਂਗਬੰਦੀ (ਏਮਨੋਰੀਆ) ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ 'ਚ ਲੋਹ ਤੱਤ (ਆਇਰਨ) ਦੀ ਕਮੀ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਏਮਨੋਰੀਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਯੂਰਵੈਦਿਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਵਾਯੂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਏਮਨੋਰੀਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵੱਧ ਠੰਡੇ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਜਾਂ ਬਰਫ ਆਦਿ ਦੀ ਬੇਲੋੜੀ ਵਰਤੋਂ ਏਮਨੋਰੀਆ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਾਯੂ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਾਂਗਵਾਰੀ 'ਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮਾਂਗਵਾਰੀ ਸਚਾਰੂ ਰੂਪ 'ਚ ਨਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਰੁਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਫਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਤ 'ਚ ਕਿਸੇ ਲੋਹ ਤੱਤ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮਾਲਿਸ਼ ਸਹੀ ਕਸਰਤ ਕਬਜ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਅਪਣਾਉਣਾ ਗਰਮ ਪਾਣੀ 'ਚ ਟੱਬ ਬਾਥ ਜਾਂ ਗਿੱਪ ਬਾਥ, ਖੂਨ ਵਧਾਉ ਪਦਾਰਥਾਂ, ਮੱਛੀ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਮਾਂਗਵਾਰੀ ਰੁਕਣ ਪਿਛੋਂ ਭੁੱਖ ਘੱਟ ਜਾਵੇ, ਸਰੀਰ 'ਚ ਸੁਸਤੀ ਹੋਵੇ, ਸਿਰ 'ਚ ਦਰਦ ਹੋਵੇ, ਸਿਹਤ ਘਟਦੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਵੋ। ਤਪਦਿਕ ਕਾਰਨ ਵੀ ਮਾਂਗਵਾਰੀ ਰੁਕ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਮਾਂਗਵਾਰੀ ਰੁਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਘਬਰਾਓ ਨਾ। ਖੂਨ ਵਗਾਉਣ ਲਈ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਘੱਟ ਘੱਟ ਲਓ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਖੂਨ ਰੁਕਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਮਾਂਗਵਾਰੀ ਫਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਖੂਨ ਦੇ ਸਫਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਠੱਪ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸ਼ੁਗਰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ

ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੇ ਭੇਦ ਹੀ ਖੋਹਲ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਭੇਦ ਅਜੇ ਵੀ ਗੁਪਤ ਹੀ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਗ੍ਰਹਿ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਇਸ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ 'ਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਵੀ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੰਦਰਮਾ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਦਮ ਵੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੰਗਲ 'ਤੇ ਵੀ ਉਪ-ਗ੍ਰਹਿ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਇਸ ਗ੍ਰਹਿ ਬਾਰੇ ਕਈ ਸਟੀਕ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਵੀ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਅਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਦੂਰ ਹਨ। ਕੀ ਇਹਨਾਂ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਾਂ ਅਗਿਆਤ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਉਪਰ ਜੀਵਨ ਹੈ? ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਸਮਝਣ 'ਚ ਵਿਗਿਆਨ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਪਾਨ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਨੇ ਇਕ ਬੜੇ ਹੀ ਵਿਲੱਖਣ ਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਾਏ 'ਚ ਇਹ ਗ੍ਰਹਿ ਵੱਖਰਾ ਲੋਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਵੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਿਗਿਆਨਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਗ੍ਰਹਿ ਹਨ ਜਿਥੇ ਜੀਵਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਰਹਿਵਾਸੀ ਗਿਆਨ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਨਿਪੁੰਨ ਹਨ। ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਉਡਨ ਤਸ਼ਤਰੀਆਂ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰਹਿਆਂ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਉਡਨ ਤਸ਼ਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਵੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ 'ਏਲਿਅੰਸ' ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਡਨ ਤਸ਼ਤਰੀਆਂ ਤੇ ਏਲਿਅੰਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇਕ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਦਾ ਵਰਨਣ ਵੀ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। 1960 'ਚ ਐਸੀ ਹੀ ਉਡਨਤਸ਼ਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦੁਰਘਟਨਾ ਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰ 5 ਜਾਂ 6 ਏਲਿਅੰਸ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਮਰ ਗਏ ਅਤੇ ਜੀਵਤ ਏਲਿਅੰਸ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਅਤੀ ਗੁਪਤ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਏਲਿਅੰਸ ਇਥੋਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਸੰਕੇਤ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਮਾਹਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਅਜਿਹਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਅਦ 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਇਹ ਗੁਪਤ ਥਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਏਰੀਆ-51 ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਏਲਿਅੰਸ ਦੀ ਪਸੰਦੀ ਦਾ ਜਗਾਹ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਹ ਲੋਕ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਉਡਨਤਸ਼ਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਉਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਇਸ 'ਚ ਕਿੰਨੀ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਇਹ ਹੁਣ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕੀ ਜਦ ਤਕ ਖੁਦ ਅਮਰੀਕਾ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਾ ਦੱਸੇ। ਪਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਏਲਿਅੰਸ ਪਾਸੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਉਨਤ ਤਕਨੀਕਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਪਤ ਵੀ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਵਿਕਟਰ ਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕ

ਅਮਰੀਕੀ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨੇ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਗੁਪਤ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਏਲੀਅੰਸਦੀ ਗੁਪਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀਡੀਓ ਬਣਾ ਲਈ, ਇਸ ਵਿਚ ਏਲੀਅੰਸ ਆਪਣੀ ਹੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਵੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਏਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਈ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਗ੍ਰਹਿ ਹਨ ਜਿਥੇ ਜੀਵਨ ਹੈ ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੱਲ ਇਹ ਗੱਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਜੀਵਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਥੇ ਰੋਗ ਦੀ ਹੋਣਗੇ, ਉਥੇ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰੋਗ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਮਸਲਨ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਂਕ੍ਰਿਆਜ਼ ਗਲੈਂਡ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੇ ਲੋਂਗਰੈਂਸ ਦੀਪ ਦੇ ਬੀਟਾਸੈਲ ਵਲੋਂ ਇਨਸੂਲਿਨ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਰਸਾਇਣ ਤੱਤ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਇਨਸੂਲੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰੋਬੋਹਾਈਡ੍ਰੇਟ ਤੇ ਹੋਰ ਭੋਜਨ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੇ ਉਰਜਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦ ਤਕ ਪੈਂਕ੍ਰਿਆਜ਼ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਰਗਰਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇੰਸੂਲਿਨ ਦੀ ਸਹੀ ਮਾਤਰਾ ਬਣਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਦ ਖੂਨ ਵਿੱਚ ਗਲੂਕੋਜ਼ ਦਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਪੱਧਰ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਕਮੀ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ ਜਾਂ ਪੈਂਕ੍ਰਿਆਜ਼ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੇ ਗੈਰ ਸਰਗਰਮ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ ਖੂਨ ਦੇ ਗਲੂਕੋਜ਼ ਪੱਧਰ 'ਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਜਾਂ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਜਾਂ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਗਲੂਕੋਜ਼ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸਰੀਰ 'ਚ ਕਈ ਵਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਗੁਰਦਿਆਂ ਉਪਰ ਵੀ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਂ ਦੀ ਕਾਰਜਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਲੱਛਣਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾਲ ਸਾਈਡ ਇਫੈਕਟ ਵਜੋਂ ਭੁਰਨ ਵਾਲੇ ਰੋਗ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਅਸਰ : ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਦੋ ਗੁਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਪਸਲੀਆ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਖੱਬੇ ਤੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਗੁਰਦਾ ਜਿਗਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਖੱਬੇ ਗੁਰਦੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਤਣ ਥੋੜਾ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਖਿਸਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਗੁਰਦਾ ਸੱਜੇ ਗੁਰਦੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਤਣ ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਲੰਬਾ ਤੇ ਭੀੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੇ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 11 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ, ਚੌੜਾਈ 6 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੇ ਮੋਟਾਈ 3 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮਰਦ 'ਚ ਗੁਰਦੇ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਕੁਝ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਰਦ ਦੇ ਗੁਰਦੇ ਦਾ ਵਜ਼ਨ 125 ਤੋਂ 175 ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਵਿੱਚ 115 ਤੋਂ 150 ਗ੍ਰਾਮ ਤਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੰਮ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਨਿਚੋੜ ਕੇ ਫਿਰ ਖੂਨ 'ਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੇ ਦੀ ਇਕਾਈ ਵਿਕਾਣੂ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਨੇਫਰੋਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਰੀਬ

10 ਲੱਖ ਨੇਫਰੋਨ ਮਿਲਕੇ ਗੁਰਦੇ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਗੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਨੇਫਰੋਨਸ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 70 ਮੀਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਨੇਫਰੋਨ ਸੂਖਮਦਰਸ਼ੀ ਨਾਲ ਵੇਖਣ 'ਤੇ ਇਕ ਰੇਤ ਦੇ ਥੱਬੇ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇਫਰੋਨ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਖੂਨ ਸ਼ੁਧੀਕਰਨ ਅਮਲ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਨੇਫਰੋਨ ਕੁੰਡਲੀ ਮਾਰੇ ਕੇਂਚੂਏ ਵਾਂਗੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਮਿੰਟ 'ਚ ਕਰੀਬ 130 ਐਮ. ਐਲ. ਖੂਨ ਗੁਰਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 24 ਘੰਟਿਆਂ 'ਚ 170 ਲਿਟਰ ਖੂਨ ਗੁਰਦਿਆਂ 'ਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਰੀਬ 169 ਲੀਟਰ ਫਿਰ ਨਲਿਕਾ ਰਾਹੀਂ ਸੋਖ ਕੇ ਵਾਪਸ ਖੂਨ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਲਕਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੰਮ ਸਰੀਰ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਖ ਕੇ ਵਾਪਸ ਖੂਨ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣਾ। ਪਿਛੋਂ ਵਾਧੂ ਪਾਣੀ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਲਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਜਮਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੇ ਤੋਂ ਬਲੈਂਡਰ ਤਕ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਬੰਦਾ ਇਕ ਦਿਨ 'ਚ ਕਰੀਬ 150 ਸੀਸੀ ਦੂਸ਼ਿਤ ਪਦਾਰਥ ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਰੋਗਾਂ 'ਚ ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਇਹ ਮਾਤਰਾ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੇਜ਼ ਬੁਖਾਰ ਜਾਂ ਦਸਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਘੱਟ ਉਤਰਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸ਼ੂਗਰ ਜਾਂ ਬਹਮੂਤਰ ਰੋਗ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੱਧ। ਚਾਹ, ਕਾਫੀ, ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਮਾਨਸਕ ਤਣਾਅ ਕਾਰਨ ਵੀ ਪੇਸ਼ਾਬ ਵੱਧ ਆਉਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਮੁਰਦੇ 'ਚ ਕੋਈ ਵਿਗਾੜ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੂਸ਼ਿਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੇ ਵੱਲੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੇ ਅਮਲ 'ਚ ਅੜਿੱਕਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਦਿਲ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬਲੱਡ ਸਪਲਾਈ ਮੱਠੀ ਜਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰਦਿਆਂ 'ਚ ਖੂਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਤਰਾ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਖੂਨ ਛਾਨਣ ਦਾ ਅਮਲ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਦੁਰਘਟਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਸੜ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਹੋਣ ਤੇ ਪੇਸ਼ਾਬ 'ਚ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਜਾਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਘੱਟ ਪਰ ਉਚਿਤ ਭੋਜਨ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਵੱਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਉੱਪਰ ਕਾਬੂ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰਦਿਆਂ 'ਚ ਵਿਗਾੜ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਦਾ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਾਨਲੇਵਾ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਆਧੁਨਿਕ ਇਲਾਜ 'ਚ ਡਾਇਲਿਸਿਸ ਜਾਂ ਗੁਰਦਾ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਵਨ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਡਾਇਲਿਸਿਸ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਰੋਗੀ ਦੇ ਖੂਨ ਵਿੱਚੋਂ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਤੇ ਫਾਲਤੂ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਬਣਾਉਣ ਸ਼ੁਧੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਇਕ ਮਹਿੰਗੀ ਤੇ ਸਮਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਸ਼ੂਗਰ ਦੇ ਰੋਗੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨੈਫੋਪੈਥੀ ਕਾਰਨ ਗੁਰਦੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦੇ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਇਕ ਸਿੱਧੇ ਵਿਕਲਪ ਵਜੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ੁਭ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦਾ ਇਕ ਗੁਰਦਾ ਕੁਝ ਡਾਕਟਰੀ ਟੈਸਟਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਪਿਛੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਰੋਗੀ 'ਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਦਾ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਇਹ ਜੀਵਨਦਾਨੀ ਤਕਨੀਕ ਸੁਆਰਥ ਤੇ ਆਰਥਕ ਵਿਗਾੜਾਂ ਕਾਰਨ ਗੁਰਦੇ ਵੇਚਣ-ਖਰੀਦਣ ਦੇ ਅਰੋਪਾਂ ਨਾਲ ਕਲੰਕਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ 40 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ

ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ 40 ਫੀਸਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ 20 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਦਾ ਗੁਰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਹੋਵੇ ਜਦ ਕਿ ਇਹੀ ਸੰਭਾਵਨਾ 20 ਸਾਲ ਬਾਅਦ 50 ਫੀਸਦੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਡਾਇਬਟੀਜ਼ 20 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਹਨਾਂ ਰੋਗੀਆਂ ਵਿੱਚ ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਕਾਰਨ ਗੁਰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

1. ਜਦ ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਹੋਏ 15 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣ।

2. ਜਦ ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਈ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਵੀ ਹੋਵੇ।

3. ਪੇਸ਼ਾਬ 'ਚ ਵਾਰ ਵਾਰ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

4. ਪਰਿਵਾਰ 'ਚ ਹੋਰ ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਰੋਗੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਗੁਰਦਾ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋਣ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਜੇ ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੇਲਗਾਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੂਨ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਦਿਆਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਵੀ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੂਨ ਦੇ ਇਸ ਵਧੇ ਹੋਏ ਵਹਾਅ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ਾਬ 'ਚ ਅਲਬਿਊਮਿਨ ਜਾਣ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਕੰਟਰੋਲ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਇਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਮ ਵਰਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਚ-ਵਿਚ ਬੁਖਾਰ, ਕਸਰਤ ਜਾਂ ਬੇਲਾਗ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਵਰਗੀ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਵਸਥਾ 5-10 ਸਾਲ ਤਕ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਰੋਗੀਆਂ 'ਚ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਪਿਛੋਂ 'ਮਾਈਕ੍ਰੋ ਪ੍ਰੋਟੀਨਯੂਰੀਆ' ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਨੇਕਾਂ 'ਚ ਇਹ ਸਥਿਤੀ 'ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਯੂਰੀਆ' ਦੀ ਖਤਰਨਾਕ ਸਥਿਤੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਅਲਬੂਮਿਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਇਕ ਦਿਨ 'ਚ ਕਰੀਬ 30 ਮਿ. ਗ੍ਰਾ ਜਾਂ 20 ਮਾਈਕ੍ਰੋ ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਸਕਿੰਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਅਲਬੂਮਿਨ ਪੇਸ਼ਾਬ 'ਚ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਤਕ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਆਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਲਬੂਮਿਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਕਿੰਟ 20-200 ਮਾਈਕ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਜਾਂ 30-300 ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ 'ਮਾਈਕ੍ਰੋ ਅਲਬੂਮਿਨ ਯੂਰੀਆ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਅਲਬੂਮਿਨ ਦਾ ਰਿਸਾਅ 300 ਮਿ. ਗ੍ਰਾ ਪ੍ਰਤੀਦਿਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਦ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰੋਟੀਨਯੂਰੀਆ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਗੁਰਦਿਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਖਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੋਟੀਨਾਂ ਦਾ ਏਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਗਰ ਇਸ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਖੂਨ ਵਿੱਚ ਅਲਬੂਮਿਨ ਦਾ ਪੱਧਰ ਡਿੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਲਬੂਮਿਨ ਖੂਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ 'ਨੈਫਰੋਟਿਕ ਸਿੰਡਰੋਮ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਰੋਗੀ ਸਰੀਰ ਤੇ ਸੋਜ ਮੂੰਹ ਤੇ ਸੋਜ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਹ ਲੈਣ 'ਚ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਦੇ ਬੇਲਗਾਮ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਉਪਰ ਦੱਸੀ ਅਵਸਥਾ ਪਿਛੋਂ ਖੂਨ 'ਚ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵਧਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਡਾਇਬਟਿਕ ਨੈਫਰੋਪੈਥੀ ਦੀ ਆਖਰੀ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਯੂਰੀਮੀਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ 'ਚ ਜੀ ਕੱਚਾ ਹੋਣਾ, ਭੁੱਖ ਨਾ ਲੱਗਣਾ, ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਬੇਚੈਨੀ, ਮੂੰਹ 'ਚ ਗੰਦਾ ਸਵਾਦ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਖੂਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਬਣਨੇ, ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਉਣੀ, ਵਜ਼ਨ ਘਟਣਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਦ ਗੁਰਦੇ

ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਦ ਇਕ ਹੋਰ ਲੱਛਣ ਉਭਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਹਾਈ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਦਰਅਸਲ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਗੁਰਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਨਮਕ ਤੇ ਪਾਣੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਰੇਟਿਨਾ ਦੀਆਂ ਨਾਜ਼ੁਕ ਰਕਤ ਵਹਿਨੀਆਂ 'ਚ ਖੂਨ ਵਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਹਾਰਟ ਅਟੈਕ ਜਾਂ ਲਕਵਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਰੋਗੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰਦੇ ਕਿਵੇਂ ਬਚਾਉਣ : ਸ਼ੂਗਰ ਬਹੁਤ ਘਾਤਕ ਰੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਬੇਲਗਾਮ ਬਣੀ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਡਾਇਬਟੀਜ਼ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਰੱਖੋ ਆਪ ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਲੇਵਲ ਨੂੰ ਆਮ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰੱਖੋ। ਮਾਹਰਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਦਾ ਸਖਤ ਕੰਟਰੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ 'ਚ ਸਾਧਾਰਨ ਕੰਟਰੋਲ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ 60 ਫੀਸਦੀ ਤਕ ਗੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦੀ ਦਰ 'ਚ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਇਸ ਰੋਗ ਬਾਰੇ ਵੱਧ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਬੇਹਤਰ ਉਪਕਰਣ ਹੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤਕ ਆਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਹਾਰ-ਵਿਹਾਰ 'ਚ ਬਦਲਾਅ, ਹਲਕੀਆਂ-ਫੁਲਕੀਆਂ ਕਸਤਰਾਂ ਨਿਯਮਤ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਤੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਹਰ ਸ਼ੂਗਰ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਕੀ ਤਪਦਿਕ ਲਾਇਲਾਜ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ?

ਤਪਦਿਕ ਜਾਂ ਟੀ ਬੀ ਇਕ ਬੇਹੱਦ ਭਿਆਂਕਰ ਰੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਤਿੰਨ ਮਿੰਟ 'ਚ ਦੋ ਬੰਦੇ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਹਰ ਸਾਲ ਲੱਖਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਬੇਧਿਆਨੀ ਸਹਿਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਣਥਕ ਯਤਨ ਜਾਰੀ ਹਨ। ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਟੀ.ਬੀ. ਨੇ ਐਮ. ਡੀ. ਆਰ. (ਮਲਟੀਪਲ ਡਰੱਗ ਰਜਿਸਟਰੈੱਟ) ਹੋਰ ਵੀ ਭਿਆਂਕਰ ਰੂਪ (ਐਕਸ ਡੀ. ਆਰ.) ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ 20 ਫੀਸਦੀ ਰੋਗੀ ਹਨ। ਇਕ ਅਨੁਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 20,000 ਵਿਅਕਤੀ ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਕੀਟਾਣੂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। 5000 ਵਿਅਕਤੀ ਤਪਦਿਕ ਦੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਮਾਨ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਰੋਗੀ (ਜਿਸ ਦੀ ਬਲਗਮ 'ਚ ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਕੀਟਾਣੂ ਹੋਣ) ਸਾਲ ਭਰ ਵਿਚ 10-15 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਗ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਏਡਜ਼ ਦੇ ਆ ਜਾਣ ਨਾਲ ਟੀ. ਬੀ. ਦਾ ਕਰੋਧ ਹੋਰ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਐਚ. ਆਈ. ਵੀ. ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀ 'ਚ ਤਪਦਿਕ ਦਾ ਰੋਗ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਟੀ. ਬੀ. ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ (86%) ਤਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬਲਗਮ ਪਾਜ਼ੇਟਿਵ ਤੇ ਨੇਗੇਟਿਵ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਲਗਮ ਪਾਜ਼ੇਟਿਵ 'ਚ ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਕੀਟਾਣੂ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲਸਿਕਾ ਗ੍ਰੰਥੀ (ਲਿੰਫ ਨੋਡ) ਹੱਡੀ, ਜੋੜ, ਗੁਰਦੇ, ਬੱਚੇਦਾਨੀ, ਅੰਤੜੀ, ਦਿਮਾਗ ਆਦਿ ਦੀ ਤਪਦਿਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੀ ਤਪਦਿਕ ਦਾ ਮੁੱਖ ਲੱਛਣ ਦੋ ਹਫਤੇ ਜਾਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਖਾਂਸੀ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਖੰਘ 'ਚ ਖੂਨ ਆਉਣਾ, ਭਾਰ ਘਟਣਾ, ਭੁੱਖ ਘੱਟ ਲੱਗਣੀ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬੁਖਾਰ ਹੋਣਾ, ਛਾਤੀ 'ਚ ਦਰਦ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ। ਬਲਗਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਪਤਾ ਲਾਉਣ ਦਾ ਸਰਲ ਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਛਾਤੀ ਦਾ ਐਕਸਰੇ ਵੀ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਤਪਦਿਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਘਾਤਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਖੰਘਣ, ਛਿੱਕਾਂ ਮਾਰਨ ਤੇ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਤਪਦਿਕ ਦੇ ਕੀਟਾਣੂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਸਾਹ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਦੀ ਹਵਾ 'ਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਟੀ. ਬੀ. ਹੋਵੇਗੀ ਹੀ। ਜਦ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਦ ਉਸ ਅੰਦਰ ਘਾਤ ਲਾ ਕੇ ਸੁਸਤ ਬਣਿਆ ਬੈਠਾ ਕੀਟਾਣੂ ਸਰਗਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਬੰਦਾ ਤਪਦਿਕ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਕੀਟਾਣੂ ਜਾਂ ਜੀਵਾਣੂ (ਮਾਈਕੋ ਬੈਕਟਰੀਅਮ ਟੂਬਰ ਕੁਲੋਸਿਸ) ਦੀ ਖੋਜ ਇਕ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਗਿਆਨੀ ਰਾਬਰਟ ਕੋਕ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਪਦਿਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਰਾਪ

ਤੇ ਟੀ.ਬੀ. ਨੂੰ ਲਾਇਲਾਜ (ਘਾਤਕ) ਬੀਮਾਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਅੱਜ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਫਤ ਮੁਹੱਈਆ ਵੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਅਣਪੜਤਾ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਾਰਨ ਸਮਾਜ 'ਚ ਟੀ. ਬੀ. ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਹੀਣ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਰੋਗੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਦੀ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਬਗੈਰ ਟੀ. ਬੀ. ਦੀ ਦਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬਿਮਾਰੀ ਪ੍ਰਤੀ ਗੰਭੀਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲਦਿਆਂ ਹੀ ਦਵਾਈ ਲੈਣੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਟੀ. ਬੀ. ਦਾ ਇਲਾਜ ਲੰਬਾ ਚਲਦਾ ਹੈ। 6 ਤੋਂ 8 ਮਹੀਨੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ। ਕਦੀ ਰੋਗੀ ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਆਰਥਕ ਤੰਗੀ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਕਦੀ ਅਕੇਵੇਂ ਕਾਰਨ ਦਵਾ ਖਾਣੀ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਟੀ. ਬੀ. ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਮਾੜੇ ਅਸਰ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਚੱਕਰ ਆਉਣੇ, ਖਾਰਸ਼, ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਝੁਨਝਨਾਹਟ, ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਜਲਣ, ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਤੇ ਪੀਲੀਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਵੀ ਕੁਝ ਰੋਗੀ ਅੱਧਾ ਅਧੂਰਾ ਇਲਾਜ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਰੋਗੀ ਜਾਣੇ ਅਣਜਾਣੇ ਨਿਯਮਤ ਤੇ ਪੂਰਾ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਟੀ. ਬੀ. ਐਮ. ਡੀ. ਆਰ. (Multiple Drug Resistant) ਜਾਂ ਕਹੋ ਕਿ ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਜੀਵਾਣੂ 'ਚ ਮੁੱਖ ਟੀ. ਬੀ. ਰੋਕੂ ਦਵਾਈਆਂ ਰਿਫਾਮਪੀਸੀਨ ਤੇ ਆਇਸੋਨਾਇਆਜਿਡ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਤਪਦਿਕ (ਟੀ. ਬੀ.) ਰੋਗੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘਾਤਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਵੀ ਦੋ ਸਾਲ ਤੱਕ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਇਲਾਜ 'ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਹੀ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਤੇ ਵੀ 60-70 ਫੀਸਦੀ ਰੋਗੀ ਹੀ ਠੀਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਮ. ਡੀ. ਆਰ. ਦਾ ਸਹੀ ਇਲਾਜ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਏਕਸ ਡੀ. ਆਰ (Extremely Drug Resistant) ਯਾਨੀ ਲਾਇਲਾਜ ਤੇ ਜਾਨਲੇਵਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਦਵਾਈ ਬੇਅਸਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲੱਛਣ ਸਾਧਾਰਨ ਟੀ. ਬੀ. ਵਰਗੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਦਵਾ ਖਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਭਾਰਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਟੀ. ਬੀ. ਨਾਲ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਡਾਟਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਹਨ। ਇਕ ਰਜਿਸਟਰਾਕ ਬਲਗਮ ਪਾਜੇਟਿਵ ਰੋਗੀਆਂ ਵਿਚੋਂ 85 ਫੀਸਦੀ ਨੂੰ ਰੋਗ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ। ਦੂਜਾ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 70 ਫੀਸਦੀ ਨਵੇਂ ਬਲਗਮ ਪਾਜੇਟਿਵ ਰੋਗੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ ਟੀ. ਬੀ. ਕੰਟਰੋਲ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਤੇ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਬਲਗਮ ਜਾਂਚ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਲੱਛਣ ਹੋਣ ਤੇ ਬਲਗਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਲਾਜ ਵੀ ਮੁਫਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਹੀ ਖੋਲੇ ਡਾਟ ਸੈਂਟਰ 'ਤੇ ਹਫਤੇ 'ਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ 8 ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ

ਡਾਟਸ ਖਿਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਇਕ ਨਿਪੁੰਨ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿਹਤ ਵਰਕਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖ ਰੇਖ ਵਿਚ ਜੇ ਰੋਗੀ ਨਿਸਚਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਦਵਾ ਖਾਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਡਾਟ ਪ੍ਰੋਵਾਈਡਰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਵਾ ਖਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਅੱਜ ਡਾਟਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹਜਨਕ ਹਨ। ਪਰ ਅਜੇ ਐਮ ਡੀ ਆਰ ਟੀ. ਬੀ. ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਜੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ 'ਚ ਤਪਦਿਕ ਰੋਗ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਵੀ ਉਸ ਬਲਗਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰੀ ਨਿਕਲਣ 'ਤੇ ਨਿਯਮਤ ਤੇ ਪੂਰਾ ਇਲਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ, ਉਸ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵੇਖਣ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਨਿਯਮਤ ਤੇ ਪੂਰਾ ਇਲਾਜ ਨਿਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਡਾਟਸ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਇਸ ਲਾਇਲਾਜ ਤੇ ਜਾਨਲੇਵਾ ਹੁੰਦੀ ਬੀਮਾਰੀ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੁਡੀ ਨੀਂਦ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਉਲਝਣ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ 'ਚ ਖੁਦ ਨੂੰ ਅਸਮਰਥ ਪਾ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤਣਾਅ 'ਚ ਨਾ ਆਓ। ਉਲਝਣਾਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਚੈਨ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੌਂ ਜਾਓ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਦਿਸ ਜਾਵੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਣ। ਜੀ ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਇਕ ਮਨੋਚਿਕਿਤਸਕ ਸੋਧ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗਹਿਰੀ ਨੀਂਦ ਵਿਅਕਤੀ 'ਚ ਰਚਨਾਤਮਕ ਚਿੰਤਨ ਵਿਕਸਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਮਨੋਰੋਗ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਰਾ ਮੇਡਨਿਕ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਇਕ ਸਰਵੇਖਣ ਅਧਾਰ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਜਨਤਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡੂੰਘੀ ਨੀਂਦ (ਰੇਮ ਸਲੀਪ-ਨੀਂਦ ਦੀ ਉਹ ਵਿਵਸਥਾ ਜਦ ਬੰਦ ਪਲਕਾਂ ਪਿੱਛੇ ਨੇਤਰ ਗੌਲਿਕ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਪਨੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ) ਅਤੇ ਸੁਜਨ ਸ਼ੀਲਤਾ 'ਚ ਡੂੰਘਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਗਹਿਰੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਕ ਸਮਰਥਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਉਭਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦਿਮਾਗ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਸੰਗਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ 'ਚ ਮਿਲਾਉਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਯੁਕਤੀ ਤੇ ਤਵਾਜਨ ਬਿਠਾਉਣ ਫੇਰ ਉਸ ਤੋਂ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢਣ 'ਚ ਵੱਧ ਸਮਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਮੁੱਦੇ, ਗੁਥੀ ਜਾਂ ਉਲਝਣ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਹੱਲ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੇਕੌਲ ਸਾਰਾ ਮੇਡਨਿਕ “ਅਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਹਿਰੀ ਨੀਂਦ ਦੌਰਾਨ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਤੰਤੂ ਉਤੇਜਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਦਿਮਾਗ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਸੰਬੰਧਤ ਤੇ ਅਸੰਗਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ 'ਚ ਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਹਾਰਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਮਦਦਗਾਰ ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।” ਦਰਅਸਲ ਸਾਰਾ ਮੇਡਨਿਕ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਚੁਣਵੇਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਸਰਵੇਖਣ-ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਚੁਣਵੇਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਸਬਕ ਦਿੱਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੇਟ (ਰਿਮੋਟ ਅਸੋਸਿਏਟ ਟੈਸਟ) ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਵਰਤੋਂ। ਇਸ ਲੜੀ 'ਚ ਚੁਣਵੇਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਬਹੁ ਵਿਕਲਪਿਕ ਸੈਟ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਜਾਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਦੱਸਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦਿਨ 'ਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਮਸਲਨ ਸੂਬਾ, ਸ਼ਾਮ ਤੇ ਦੁਪਹਿਰ 'ਚ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਸਭ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੌਣ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਸਭ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਂਦਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਕਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਭਰਵੀਂ ਨੀਂਦ (ਰੇਮ ਸਲੀਪ) ਲਈ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਉਹ ਹਲਕੀ ਨੀਂਦ ਜਾਂ ਉਨੀਂਦਰਾ ਰਹੇ। ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਸਮਰਥਾਵਾਂ

ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਹੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਅੰਕ ਤਹਿ ਕੀਤੇ। ਪ੍ਰਯੋਗ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਖੋਜੀ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਕਿ ਵੱਧ ਭਰਵੀਂ ਨੀਂਦ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਹਲਕੀ ਨੀਂਦ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਬੇਹਤਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਜਿੰਨੇ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਭਰਵੀਂ ਨੀਂਦ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਸਟੀਕ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸਮਰਥ ਰਹੇ। ਇਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਗਹਿਰੀ ਭਰਵੀਂ ਨੀਂਦ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਕੌਸਿਲ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਰੈਟ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਯੋਗਿਕ ਵਿਧੀ 'ਤੇ ਸਾਰਾ ਮੇਡਨਿਕ ਕਹਿੰਦੀ... ਹੈ ਕਿ 'ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਲਕੀ ਨੀਂਦ ਸੌਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੀਖਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਰਵਾਇਆ ਜਿੰਨਾ ਕਿ ਗਹਿਰੀ ਨੀਂਦ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ। ਪਰ ਗਹਿਰੀ ਨੀਂਦ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਬੇਹਤਰ ਸਨ। ਗਹਿਰੀ ਨੀਂਦ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹਰੇਕ ਸ਼ਿਫਟ ਵਿਚ ਬੇਹਤਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਰੇਮ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ 'ਚ ਔਸਤਨ 40 ਫੀਸਦੀ ਬੇਹਤਰੀ ਦਰਜ ਹੋਈ।'

ਸਾਰਾ ਮੇਡਨਿਕ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪੱਖਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨੀਂਦ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜੈਵ-ਰਸਾਇਣਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗਹਿਰੀ ਨੀਂਦ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਨਵੇਂ ਤੰਤੂ (ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਤਜ਼ਰਬੇ) ਦਿਮਾਗ ਵੱਲੋਂ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਪੁਰਾਣੇ ਅਨੁਭਵ ਤਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲਤਾ 'ਚ ਗਹਿਰਾਈ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੁੱਦੇ ਜਾਂ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਰਚਨਾਤਮਕ ਹੱਲ ਕੱਢਣ 'ਚ ਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੌਰ ਕਰਨ ਲਾਇਕ ਹੈ ਕਿ ਨੀਂਦ ਤੇ ਸਿਹਤ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੁਪਨੇ ਤੇ ਯਥਾਰਥ ਵਿਚਕਾਰ ਦੇ ਸੂਤਰ ਨੂੰ ਖੋਜਣ ਲਈ ਵੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਖੋਜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨੀਂਦ ਤੇ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਭੇਦ ਅਣਬੁੱਝ ਬੁਝਾਰਤ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਕੰਮ ਹੋਏ ਹਨ। ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਕਲਾ, ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਸਿਹਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ 'ਤੇ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਸੰਰਚਨਾ ਸੂਤਰ ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਹੀ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਉਲੇਖ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਰਸਾਇਣ ਜਗਤ 'ਚ ਸਾਲਾਂ ਤੱਥ ਬੈਜੀਨ ਦਾ ਸਵਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਰਚਨਾ ਸੂਤਰ ਨਹੀਂ ਖੋਜਿਆ ਜਾ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਈਸ ਕੈਰੋਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ 'ਏਲਿਸ ਏਡਵੇਂਚਰ ਇਨ ਵੰਡਰਲੈਂਡ' ਵਰਗੇ ਕਾਲਜਈ ਨਾਵਲ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਯਹੂਦੀ ਨਾਵਲਕਾਰ ਫ੍ਰਾਂਜ਼ ਕਾਫਕਾ ਨੇ ਖੁਦ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੇਖਨੀ ਵਿਚ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ 'ਤੇ ਹੀ ਸੈਮੂਅਲ ਟੇਲਰ ਨੇ 'ਕੁਬਲਾ ਖਾਨ' ਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਨੇ 'ਫ੍ਰੈਕਸਟੀਨ' ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੈਂਟਿੰਗ ਸੁਪਨੇ 'ਤੇ ਹੀ ਅਧਾਰਿਤ ਹਨ। ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੈਵ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਨੇ ਸਾਰਾ ਮੇਡਨਿਕ ਦੇ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਕੋਈ ਟਿੱਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਕੁਝ

ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਕਸਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਰਸਾਈ ਹੈ। ਜੈਵ-ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪਰਖ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸੌਣਾ ਤੇ ਜਾਗਣਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੀਰਕ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਹਨ। ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਬਾਹਰੀ ਅੜਕਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਜਾਗਰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਅਗਲ-ਬਗਲ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਛੀ ਨੀਂਦ ਪਿੱਛੋਂ ਆਦਮੀ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਪੁਨਰ ਸੰਯੋਜਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਹੋਏ ਵਾਧੇ ਦੀ ਅਸਲੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਸ ਖੋਜ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਕਸਿਆ ਜਾਣਾ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਸਲੇਸ਼ਣ ਚਲਦਾ ਰਹੇਗਾ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੂੜੀ ਨੀਂਦ ਸੌਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਅੱਛੀ ਖ਼ਬਰ ਹੈ।

ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਬੁਖਾਰ-ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਹੈ ਕੀ?

ਜਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਡਰ ਸੀ, ਉਹੀ ਹੋਇਆ। ਸਾਰੀਆਂ ਚੇਤਾਵਨੀਆਂ ਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਨਾ ਕਾਫੀ ਸਾਬਤ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਮੈਕਸੀਕੋ 'ਚ ਫੁਟਣ ਵਾਲੀ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ (ਪਹਿਲਾਂ ਸੂਰ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ, ਫਿਰ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ 'ਚ ਫੈਲਣ ਵਾਲਾ ਐਚ. ਵਨ, ਐਨ. ਵਨ ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬਿਮਾਰੀ) ਭਾਰਤ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਗਈ। ਕੇਂਦਰੀ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਨੁਸਾਰ, 19 ਜੂਨ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਭਰ 'ਚ 50 ਲੋਕ ਐਚ. ਵਨ, ਐਨ ਵਨ ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਦੀ ਗਿਰਫਤ 'ਚ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਿਸ਼ੂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 70 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ 500 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਐਚ. ਵਨ-ਐਨ. ਵਨ. ਦੀ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਸ਼ੱਕ 'ਚ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਭਰਤੀ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਦਿਨ ਇਹ ਸੂਚੀ ਲੰਬੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਇਕ ਹੀ ਰਾਗ ਅਲਾਪ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। 11 ਜੂਨ ਨੂੰ ਜਦ ਆਖਰਕਾਰ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਗਠਨ (WHO) ਨੇ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ (ਪੂਰਨ) ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਕਿਉਂਕਿ 11 ਜੂਨ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸਿਰਫ 12 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ H, N ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋਈ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਗੁਲਾਮ ਨਬੀ ਆਜ਼ਾਦ ਨੇ ਬੇਝਿਜਕ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਘਬਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਜਦ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਪਰਤੇ ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਗਰੁੱਪ ਵਿਚੋਂ 10 ਨੂੰ H, N ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਪਾਈ ਗਈ ਤੇ ਕੁਝ 14 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸ਼ੱਕੀ ਪਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪੋਲ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ ਅਤੇ ਖਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਸਾਫ ਸੁਣਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗੀ। ਗੌਰ ਕਰਨ ਲਾਇਕ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਲੰਧਰ ਸਥਿਤ ਗੁਰਦਾਸ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਮਰੀਕੀ ਪੁਲਾੜ ਏਜੰਸੀ 'ਨਾਸਾ' ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਊਯਾਰਕ ਤੇ ਫਲੋਰਿਡਾ ਗਏ ਸਨ। ਉਧਰ ਇਕੱਲੇ ਦਿੱਲੀ 'ਚ 19 ਜੂਨ ਤੱਕ 18 ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸਵਾਈਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਲੱਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕਰਨ 'ਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਪੂਰਨ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਹੈ। 18 ਜੂਨ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਵਨੇਸ਼ਵਰ 'ਚ ਕਿਹਾ, 'ਏਨੇ ਵੱਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ 39 ਕੇਸ ਨਿਗੂਣੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ 'ਚ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਕੰਟਰੋਲ 'ਚ ਹੈ।' ਦਰਅਸਲ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਹੁਣ ਖਤਰਨਾਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। WHO ਅਨੁਸਾਰ 17 ਜੂਨ ਤੱਕ ਇਹ 89 ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ 44 ਹਜ਼ਾਰ 287 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਲੈ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ 'ਚ ਲਗਭਗ ਪੂਰੇ ਗਲੋਬ 'ਤੇ ਪਸਰ ਗਈ। ਹਾਲਾਂ ਕਿ WHO ਨੇ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਸਬੰਧੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਗਰਮੀ ਵਿਖਾਈ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ H,N ਦੀ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦਰ 'ਚ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। 11 ਜੂਨ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਲੇਵਲ-6 ਦੀ ਮਹਾਂਮਾਰੀ (ਵਿਸ਼ਵੀ ਮਹਾਂਮਾਰੀ) ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ WHO ਦੇ ਮਹਾਂਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਡਾ. ਮਾਰਗਰਟ ਚਾਨ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਸਬੰਧੀ ਚਿੰਤਾ ਦਰਸਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਸਬੰਧੀ ਜਿੰਨੀ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਤੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਗਈ ਉਨੀ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਇਸ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ ਨਹੀਂ ਹੋਏ।” ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਦੇ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਚੇਤੰਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਦਮ ਵੀ ਉਠਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਭਾਰਤ 'ਚ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮ ਤੇ ਹੋਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਣਪਨ ਵਾਲੀ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਚੁਕਾਉਣੀ ਪਈ ਹੈ। ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਦੇਸ਼ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਇਥੇ ਮਹਾਂਮਾਰੀਆਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਉਭਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀਆਂ। WHO ਦੇ ਮਹਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ 'ਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਰਡ ਫਲੂ ਨੂੰ ਹੀ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪੰਛੀ ਮਾਹਰਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬਰਡ ਫਲੂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਇਟਲੀ ਜਾਂ ਫਰਾਂਸ ਵਿਚ ਹੋਈ ਪਰ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਪੂਰਬੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ ਇਸ ਦੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਪੈਨਿਸ਼ ਫਲੂ ਦੀ ਵੀ ਕਹਾਣੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਦੂਰਗਾਮੀ ਬਣਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ।

ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ?

ਸੁਵਖਤੇ ਲੋਕ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਹੀ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਹਿ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਫਾਸਲੇ ਤੋਂ ਮਿਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ 'ਬੁਲੰਦ ਭਾਰਤ' ਦੇ ਮਹਾਂਨਗਰੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ। ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਵਾਇਰਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇੰਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੀੜ ਇਕੱਠੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਪੁਣੇ ਦੇ ਸਸੂਨ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਟਨਾ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਤਕ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਮੈਡੀਕਲ ਚੈਕਅੱਪ ਲਈ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਵਾਜਾਈ ਯਾਨੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਈ ਹੋਈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ 'ਚ ਨਾ ਫੈਲਣ ਵਾਲੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਗੁਲਾਮ ਨਬੀ ਆਜ਼ਾਦ ਹੁਣ ਸਹਿਮੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮਿਣ ਤੋਲ ਕਰਕੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਫਲ ਵੀ ਰਹੇ ਪਰ ਅਜੇ ਇਹ ਹੋਰ ਫੈਲੇਗਾ। ਸਾਫ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਆਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਠੰਡੇ ਬਰਫੀਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਵੱਧ ਫੈਲਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਗਈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਮੌਸਮੀ ਫਲੂ ਦਾ ਮੌਸਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਏਮਸ ਦੇ ਉਚ ਡਾਕਟਰ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਹੋਈ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਤਾਪਮਾਨ ਡਿੱਗੇਗਾ, ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਫੈਲਣ ਦੇ ਕੇਸ ਹੋਰ ਆਉਣਗੇ। ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਹਰ ਵਾਰੀ ਆਪਣਾ ਰੁਝਾਣ ਬਦਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰੀ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਨਵਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਢਾਲ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਰ ਨਾਲ ਜਾਗੋ ਹਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਗਲਤੀਆਂ ਸੂਬਿਆਂ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਗੁਲਾਮ ਨਬੀ ਆਜ਼ਾਦ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਸਿਹਤ ਸੂਬਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਸਲਾਹ ਤੇ ਸਾਧਨ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕਰਨਾ ਸੂਬਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਹੈ।' ਇਕਦਮ ਪੱਲਾ ਝਾੜਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿਹਤ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਸੀ. ਪੀ. ਠਾਕਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ 'ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਢਿਲਾਢਿਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਸਾ ਤੋਂ ਚਾਲੀ ਵਿਦਿ ਦਾ ਸਮੂਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੋਕ-ਟੋਕ ਦੇ ਭਾਰਤ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸਨ।' ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ 'ਤੇ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਦੀ ਜਾਂਚ 'ਚ ਸਖਤੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਦ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਇਥੇ ਆ ਰਹੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ 'ਚ ਹੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਸਭ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ 'ਤੇ ਥਰਮਲ ਸਕੈਨਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਜਿੰਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਹੈ ਉਨ੍ਹੀਂ ਹੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਵੀ। ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਤਕ ਦੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ 'ਚ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਦੇ ਡਟ ਕੇ ਬੈਠਕ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਲਾ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪਾਲਮ ਤੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ

‘ਤੇ ਕਰੀਬ 2500 ਟੈਕਸੀ ਡਰਾਈਵਰ ਹਨ ਪਰ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਉਡਾਣਾਂ ਰੱਦ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ‘ਚ ਪਲੇਗ ਫੈਲਣ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਡਾਣਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ।

ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਵੱਡੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ‘ਚ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਏਮਜ਼ ਹਸਪਤਾਲ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਏਮਜ਼ ‘ਚ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੇ ਇਲਾਜ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਏਮਜ਼ ਦੇ ਇੰਟਰਨਲ ਮੈਡੀਸਨ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਰਣਦੀਪ ਗੁਲੇਰੀਆ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਖਿਲਾਫ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਕੌਲ ਗੁਲੇਰੀਆ ‘ਪੇਫਲਿਟ ਰੇਡਿਊ, ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਚੈਨਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਕੀ ਹਨ, ਇਤਿਹਾਤ ਕੀ ਵਰਤਣੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਕੀ ਕਰਾਉਣ, ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਹੈਲਪਲਾਈਨ ਨੰ-011, 23921401 ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਨੰਬਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰੁਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਅਜੇ ਹੈਲਪਲਾਈਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦ ਮੁੰਬਈ ‘ਚ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਮਾਮਲਾ ਹੱਥੋਂ ਜਾਂਦਾ ਵੇਖ ਸਰਕਾਰ ਨਿਜੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ‘ਤੇ ਲਬਾਰਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਜੋੜਨ ‘ਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ‘ਚ ਦੋ ਨਿੱਜੀ ਲੈਬਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਨਿੱਜੀ ਲੈਬ ‘ਚ ਜਾਂਚ ਦਾ ਖਰਚ ਮਹੀਜ਼ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜੋ ਕਰੀਬ 10 ਤੋਂ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੈ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਥੇ ਨਿਜੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ‘ਚ ਖਰਚਾ 25000 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਸਪਤਾਲ ‘ਚ ਕੁਝ ਦਿਨ ਦਾਖਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਖਰਚਾ ਵੱਖਰਾ ਤੇ ਫਿਰ ਇਲਾਜ ਦੇ ਨਾਂ ‘ਤੇ ਟੈਮੀਫੂਲ ਦਾ ਪੱਤਾ 4000 ਰੁਪੈ ਦਾ ਪਵੇਗਾ ਪਰ ਮੈਕਸ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀ ਡਾ. ਸੁਪ੍ਰਿਆ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਸਰਕਾਰ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਦੇ ਟੈਸਟ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜਤ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਾਧਨ ਤੇ ਤਕਨੀਕ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬਕੌਲ ਸੁਪ੍ਰਿਆ ‘ਮਹਾਂਨਗਰਾਂ ‘ਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ‘ਚ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਮਾਮਲੇ ਵੱਧ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦੁੱਖਦਾਈ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ‘ਚ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕੇਸ ਰਿਦਾ ਸ਼ੇਖ ਦਾ ਆਇਆ। ਪੁਣੇ ਦੇ ਇਕ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲ ਨੇ ਰਿਦਾ ਨੂੰ ਸ਼ੇਖ ਦਾ ਆਇਆ ਪੁਣੇ ਦੇ ਇਕ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲ ਨੇ ਰਿਦਾ ਨੂੰ ਨਮੂਨਿਆ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਦੱਸਿਆ। ਦਸ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਰਿਦਾ ਨੂੰ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਹੈ। ਉਹ ਵੀ ਤਦ ਜਦ ਪੁਣੇ ਸਥਿਤ ਵਾਈਰਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ‘ਚ ਰਿਦਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਇਹ ਹਾਤੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਦਾ ਨੇ ਦਮ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੰਨ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਹਨੇਰੇ ‘ਚ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੈਸੇ ਬਟੋਰੇ

ਅਤੇ ਉਥੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਰਤੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ 'ਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਿਣਕ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਰਿਦਾ ਦਾ ਹਾਲਤ ਨਾਜ਼ਕ ਹੈ। ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ 'ਚ ਫਸੀ ਰਹੀ। ਦਰਅਸਲ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਇੰਤਜਾਮ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚੋਣਵੇਂ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ 'ਚ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਜੇ ਜਾਂਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬੇਹਤਰ ਸਹੂਲਤ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟ ਦਰ ਤੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕਿੱਟ ਪੈਂਟੇ ਦੋ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ 'ਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ 'ਚ ਅਜੇ 27000 ਕਿੱਟਾਂ ਹਨ ਅਤੇ 22000 ਨਵੀਆਂ ਜਾਂਚ ਕਿੱਟਾਂ ਅਜੇ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਪੁਣੇ ਦੇ ਨਾਇਡੂ ਹਸਪਤਾਲ ਤੇ ਸਸੂਨ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਬਦਇਤਜ਼ਾਮੀ ਹੈ। ਖਾਲੀ ਬੈਡ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਾਫ ਸਫਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਾਲਾ ਅੜੀਅਲ ਰਵੱਈਆ ਵੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਸ ਡਰ ਨਾਲ ਕਿ ਕਿਤੇ ਸਥਿਤੀ ਹੋਰ ਨਾ ਵਿਗੜ ਜਾਵੇ ਸਸੂਨ ਹਸਪਤਾਲ ਸਭ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਠੈਮੀਫੂਲ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਗਲਤ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਮੁਤਾਬਕ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਐਨ-95 ਨਾਮਕ ਮਾਸਕ ਪਹਿਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਮਾਸਕ ਲੈਣ ਦੀ ਦੌੜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਏਧਰ ਇਸ ਦੀ ਕਿੱਲਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਿਰਫ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਸਕ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ 'ਚ ਹੀ ਸਮਰਥ ਹਨ। ਇਸ ਵਜਾਹ ਕਰਕੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਇਸ ਦੀ ਕਾਲਾਬਾਜ਼ਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ 100 ਰੁਪਏ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਕਾਲਾਬਾਜ਼ਾਰੀ 250 ਤੋਂ 500 ਰੁਪਏ 'ਚ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੁਣੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ 500 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1000 ਰੁਪਏ 'ਚ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਵੇਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਵਾ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਲੇਅਰ ਵਾਲੇ ਐਨ-95 ਮਾਸਕ ਦੀ ਥਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਮਾਸਕ ਨੂੰ ਹੀ ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਵੇਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਕਿਰਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਐਨ-95 ਮਾਸਕ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਮਾਸਕ ਹੀ ਪਹਿਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਫ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਐਨ-95 ਮਾਸਕ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ। ਜਾ ਡਾ. ਵਾਲੀਆ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਕੈਮੀਕਲ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਕੈਲਾਸ਼ ਗੁਪਤਾ ਮੁਤਾਬਕ ਐਨ-95 ਮਾਸਕ ਦੀ ਕਮੀ ਦੇਸ਼ ਭਰ 'ਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਡਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਪਲਾਈ ਕਦੋਂ ਹੋਵੇਗੀ ਇਸ ਸੁਆਲ 'ਤੇ ਮੁਖ ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਏਮਜ਼ ਦੇ ਡਾ. ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਸਕ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਖੰਘਦੇ ਵੇਲੇ ਮਾਸਕ ਨਾ ਹਟਾਉਣ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਵਰਨਾ ਬੀਮਾਰੀ ਫੈਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਦੇ ਟੀਕੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਸਰਤ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਭਾਰਤ 'ਚ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਟੀਕਾ ਅਕਤੂਬਰ-ਨਵੰਬਰ ਤਕ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਟੀਕਾ ਭਾਰਤ ਨੂੰ

ਮਿਲਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਟੀਕਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਆਡਰ ਦੇ ਰੱਖੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ 'ਚ ਅਜੇ ਟੀਕਾ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੇ ਟੀਕੇ ਦਾ ਆਰਡਰ ਦੇਣ 'ਚ ਦੇਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਹੀ ਗੱਲ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਬਣ ਰਹੇ ਟੀਕਿਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਜਾਨਵਰਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਟੀਕੇ ਨੂੰ ਵੀ ਫਾਸਟ ਟ੍ਰੈਕ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਜਿਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਫਾਸਟ ਟ੍ਰੈਕ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਪਨੀਆਂ ਕੋਲ ਟੀਕੇ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਲੰਮਾ ਅਨੁਭਵ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਦਵਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਪਾਸ ਐਸਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਟੀਕੇ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਆਉਣ 'ਚ ਇਕ ਸਾਲ ਤਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਬੁਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਮਾਂਦਰੂ ਹੈਂਡੀ ਕੈਪ (ਅਪਾਹਜਤਾਵਾਂ) ਤੇ ਨਾ ਬਰਾਬਰੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੰਭੀਰਤਾ 'ਚ 2 ਤੋਂ 5 ਫੀਸਦੀ ਨਵਜਾਤ ਸਿਸ਼ੂਆਂ 'ਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਨਾ ਬਰਾਬਰੀਆਂ ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਆਏ ਅਸਮਾਨ ਜੀਨ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਨਾ ਬਰਾਬਰੀਆਂ ਗਰਭ ਸਿਸ਼ੂਆਂ 'ਚ ਦਵਾਈਆਂ, ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਸਿਗਰਟ, ਤੰਬਾਕੂ, ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਕਰਣ ਕ੍ਰਿਣਾ, ਵਾਇਰਸ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਆਦਿ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਕਰੀਬ 10 ਫੀਸਦੀ ਜਨਮਜਾਤ ਨਾ ਬਰਾਬਰੀਆਂ ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਜਾਨੇ-ਰਸਣ ਜਾਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗਰਭ ਅੰਦਰਲੇ ਸਿਸ਼ੂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ : ਗਰਭਧਾਰਨ ਮਾਂ ਦੇ ਅੰਡੇ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰਾਣੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਇਕ ਸੈਲ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਗਰਭਨਾਲੀ 'ਚ ਵੰਡਦੇ ਤੇ ਵਧਦੇ ਫੁਲਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਬੱਚੇਦਾਨੀ 'ਚ ਟਿਕ ਕੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਕਸਤ ਹੋਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 9 ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਕੇ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਗਰਭ ਸਿਸ਼ੂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਪੜਾਵਾਂ 'ਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ : ਇਸ ਅਰਸੇ 'ਚ ਸੈਲਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵੰਡ (ਟੋਟੇ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਦਵਾਈਆਂ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਨ ਅਪਾਹਜਤਾਵਾਂ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਗਰਭਪਾਤ ਦਾ ਖ਼ਤਮ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਅੱਠ ਹਫ਼ਤੇ : ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਗਰਭ ਅੰਦਰਲੇ ਭਰੂਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਗਾਂ, ਪੱਠਿਆਂ ਤੇ ਆਰਗਨਾ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਮੂਲ ਸੈਲਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਲ ਦੇ ਅਰਸੇ 'ਚ ਅੰਗ ਨਾਜ਼ਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦਵਾਈਆਂ, ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਗੁਣ-ਸੂਤਰ 'ਚ ਬਦਲਾ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਗੰਭੀਰ ਜਨਵਿਗਾੜ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਨੌਂ ਤੋਂ ਚਾਲੀ ਹਫ਼ਤੇ : ਇਹ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਅਰਸਾ ਹੈ। ਅੰਗ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦਵਾਈਆਂ ਤੇ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰ ਵਿਗਾੜਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਸ 'ਚ ਅੜਿੱਕਾ ਅੱਖਾਂ, ਕੰਨਾਂ, ਦੰਦਾਂ, ਜਨਣ ਅੰਗਾਂ 'ਚ ਬਦਲਾਅ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਾਰਜ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਗਰਭ ਸਿਸ਼ੂ 'ਚ ਮਾੜੇ ਅਸਰ : ਸਿਸ਼ੂ ਨਾਜ਼ਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ 'ਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰ ਗਰਭ ਸਿਸ਼ੂ 'ਚ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਮਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਅਨੇਕਾਂ ਬਦਲਾਅ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਦਵਾਈ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦਵਾਈ ਦੇ ਸਰੀਰ

‘ਚ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਹੋਣ, ਨਿਕਾਸ ਫੈਲਾਅ ‘ਚ ਬਦਲਾਅ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਗਰਭ ਸਿਸ਼ੂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇਹ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਵਾਈਆਂ ਮਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ‘ਚ ਫੈਲ ਕੇ ਔਲ ਰਾਹੀਂ ਭਰੂਣ ਗਰਭ ਸਿਸ਼ੂ ‘ਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਗਰਭ ਸਿਸ਼ੂ ‘ਤੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਗਰਭ ਸਿਸ਼ੂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਦਵਾਈ ਦੀ ਖੁਰਾਕ, ਦਵਾਈ ਦੇ ਭਾਰ ਮਿਕਦਾਰ, ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਦਾ ਅਰਸਾ, ਦਵਾਈ ਦੇ ਰੂਪ, ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਸਿਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ‘ਚ ਬੇਅਸਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਕਿਰਿਆ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਸਿਸ਼ੂ ਦੀ ਦਵਾਈਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ‘ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਦਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ : ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਐਫ.ਡੀ. ਏ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਦਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ ‘ਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਪੰਜ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ‘ਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ।

ਏ ਸ਼੍ਰੇਣੀ : ਇਹ ਦਵਾਈਆਂ ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਮਝੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਝ ਵਿਟਾਮਿਨ ਨਿਆਸਿਨ, ਰਾਈਬੋਫਲੈਬਿਨ, ਥਾਇਆਮੀਨ, ਖਣਿਜ ਲਵਣ, ਆਇਰਨ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਆਦਿ।

ਬੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ : ਜੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਨਵਰਾਂ ‘ਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਅਧਿਐਨਾਂ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ‘ਤੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਂਸਲੀਨ ਮੇਰੋਨਿਡੋਜੋਲ, ਸਿਫਟੋਰਾਕਸਮਿਨ ਆਦਿ

ਸੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ : ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ‘ਚ ਮਿਲੇ ਹਨ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ‘ਤੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੇਕੋਨਡਾਜ਼ਾਲ ਇਸਾਈਕ ਲੋਵਿਟ ਆਦਿ।

ਡੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ : ਇਹਨਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ‘ਚ ਗਰਭ ਸਿਸ਼ੂ ‘ਤੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਗਰਭਵਤੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੇਹੱਦ ਲੋੜ ਹੋਣ ‘ਤੇ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਐਕਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ : ਇਹਨਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਗਰਭਵਤੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ‘ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡੈਨਜ਼ਾਲ, ਬੈਲਾਡੋਮਾਈਡ, ਆਈਸੋਟ੍ਰਿਟਾਮਿਨ, ਕੈਂਸਰ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧ ਦਵਾਈਆਂ, ਰੇਡਿਓ ਐਕਟਿਵ ਆਇਓਡੀਨ ਬੈਲਾ ਮੋਮਾਈਡ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿਸ਼ੂ ਬੇਹੱਦ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਵਿਕਲਾਂਗ ਜਨਮ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ‘ਚ ਤਹਿਲਕਾ ਮੱਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੇਕਾ ਦਵਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਹਰਜਾਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਿਵਾਲਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਰ ਐਲੋਪੈਥਿਕ ਦਵਾਈਆਂ ‘ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਿਖਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਐਕਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ‘ਤੇ ਕੁਝ ਦਵਾਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਸੀਨੇ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਨਸ਼ੀਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖੂਨ ਦਾ ਕਲਾਟ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਕਣ

ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਕਾਰਨ ਨਵਜਾਤ ਸਿਸ਼ੂਆਂ ਵਿੱਚ ਖੂਨ ਵਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਲਿਥੀਅਮ ਦੇ ਵੀ ਸਿਸ਼ੂਆਂ 'ਤੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਈ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਲਈ ਬੀਟਾ ਬਲਾਕਰ, ਵਾਇਰਲ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧੀ ਦਵਾ ਏਡਿਓ ਯੂਰੇਡਿਕ, ਪ੍ਰਜਨਣ ਹਾਰਮੋਨ ਦੇ ਵੀ ਗਰਭ ਸਿਸ਼ੂ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦੁਰਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ

ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ ਦੌਰਾਨ ਦਵਾਈਆਂ ਮਾਂ ਗਰਭ ਸਿਸ਼ੂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਵਿਟਾਮਿਨ ਖਣਿਜ ਲਵਣਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵੀ ਦਵਾਈ ਪੂਰਨ ਰੂਪ 'ਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

⊙ ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੀ ਦਵਾਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ਵਰਨਾ ਨਹੀਂ।

⊙ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜਾਣੀ ਪਹਿਚਾਣੀਆਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸਿਰਫ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।

⊙ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਸਲਾਹ ਲੈਂਦੇ ਸਮੇਂ ਜੇ ਔਰਤ ਗਰਭਵਤੀ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਦੱਸੋ ਜਿਸ ਡਾਕਟਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕੇ।

⊙ ਗਰਭਵਤੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਦਵਾਈ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਪਹਿਲੇ 8 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਟਾਮਿਨ ਫੋਲਿਕ ਏਸਿਡ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਦਵਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ, ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਬਝੱਲੇ ਨਾਲ ਵਿਕ ਰਹੀ ਐਸਪੀਨ, ਏਨਾਸਿਨ ਸੇਰੀਡਾਨ ਆਦਿ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ।

⊙ ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਣ ਰੋਗ ਗ੍ਰਸਿਤ ਹੋਣ, 'ਤੇ ਦਵਾਈ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈ ਲੈਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

⊙ ਜੇ ਔਰਤਾਂ ਕਿਸੇ ਲੰਮੇ ਜਾਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਰੋਗ ਤੋਂ ਗ੍ਰਸਿਤ ਹਨ ਤਾਂ ਬੇਹਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਨ। ਜੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਔਰਤ ਗਰਭਵਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਾਹ ਲੈਣੀ ਬੇਹਤਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਹ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਦਵਾਈ ਬਦਲਣ ਦੀ ਰਾਇ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ, ਜਣੇਪਾ, ਪ੍ਰਸੂਤਾਕਾਲ 'ਚ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਗ੍ਰਸਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਆਮ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਚਾਰ ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਔਰਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿਸ਼ੂ 'ਤੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਨਮ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹਨਾਂ ਸਿਸ਼ੂਆਂ 'ਚ ਦਵਾ ਮਿਲਦੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹਨਾਂ 'ਚ ਵੱਧ ਨੀਂਦ ਆਉਣ, ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਤਣਾਅ ਘੱਟ ਹੋਣ, ਦੁੱਧ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਪੀਣ, ਰੋਣ ਆਦਿ

ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

☉ ਜੇ ਔਰਤਾਂ ਨਸ਼ਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਅਚਾਨਕ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਗਰਭ ਸਿਸ਼ੂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਵਾ ਨੂੰ ਪੁੱਜਦੀ ਸਿਸ਼ੂ ਵਧ ਸਰਗਰਮ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਿਸ਼ੂ ਨੂੰ ਗਰਭ ਅੰਦਰ ਝਟਕੇ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਾਹ ਨਾਲੀਆਂ ਭੀੜੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਨਮ ਪਿੱਛੋਂ ਮੌਤ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗਰਭ ਸਿਸ਼ੂ ਬੇਹੱਦ ਨਾਜ਼ਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ 'ਚ ਨਵੇਂ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵੱਧ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਦਵਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚਾ ਅਪਾਹਜ ਹੋ ਸਕਦੈ, ਮੌਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਛੁਪਿਆ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ ਤਪਦਿਕ ਦਾ ਰੋਗ

ਟੀ. ਬੀ. (ਤਪਦਿਕ) ਇਕ ਚਲਾਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ ਜੋ ਚੁੱਪਚਾਪ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੌਕਾ ਦੇਖ ਕੇ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਟੀ. ਬੀ. ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜੰਗ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਮੰਜੂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਖਾਂਸੀ ਥਕਾਵਟ ਤੇ ਹਲਕਾ ਬੁਖਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਘਰੇਲੂ ਤੇ ਆਮ ਐਲੋਪੈਥਿਕ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਨਾ ਵੇਖ ਉਹ ਮਾਹਰ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਗਏ। ਕੁਝ ਜਾਂਚਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਤਹਿ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਟੀ. ਬੀ. ਹੈ। ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੱਛਣ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਪਤੀ ਤੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਭ ਦਾ ਇਲਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਸਥਿਤੀ ਬੇਹਤਰ ਹੈ। ਟੀ. ਬੀ. ਯਾਨੀ ਤਪਦਿਕ ਰੋਗ ਇਕ ਸਮੇਂ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਉਨਤ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਗੁੰਝਲਾਂ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਖੜੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਬੂਟੇ 'ਤੇ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਜਾਹ ਹੈ ਬੀਮਾਰੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਤੇ ਇਲਾਜ 'ਚ ਲਾਹਪ੍ਰਵਾਹੀ ਸਮਝੋ ਇਸ ਡਰਾਉਣੇ ਰੋਗ ਨੂੰ ਟੂਬਰਕੁਲੋਸਿਸ ਯਾਨੀ ਟੀ. ਬੀ. ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਹੈ ਜੋ 'ਮਾਈਕੋ-ਬੈਕਟੀਰੀਅਮ ਟੂਬਰਕੁਲੋਸਿਸ' ਨਾਮਕ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਨਾਲ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਪੜਾਅ ਹੁੰਦੇ ਹਨ- ਟੀ. ਬੀ. ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਤੇ ਟੀ. ਬੀ. ਰੋਗ।

ਟੀ. ਬੀ. ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ - ਇਹ ਸਾਡੇ 'ਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਕੀਟਾਣੂਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਈਏ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਇਸ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਨਾਲ ਲੜਨ 'ਚ ਸਮਰਥ ਹੈ। ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੀਟਾਣੂ ਮਰਦੇ ਨਹੀਂ, ਗੈਰ ਸਰਗਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਏ ਸਰੀਰ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਅਕਤੀ 'ਚ ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਲੱਛਣ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਟੀ. ਬੀ. ਰੋਗ - ਜੇ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਲਗਾਤਾਰ ਤੇ ਵੱਧ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਸਮਰਥਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਟੀ. ਬੀ. ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮ ਟੀ. ਬੀ. ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੋਗ ਦੇ ਲੱਛਣ - ਟੀ. ਬੀ. ਸਿਰਫ ਫੇਫੜਿਆਂ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਗ ਦੀ ਟੀ. ਬੀ. ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਦਾ ਵਾਧਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਗ 'ਚ ਹੋਵੇ, ਉਹੀ ਅੰਗ ਪਹਿਲਾਂ ਟੀ. ਬੀ. ਦੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਆਵੇਗਾ ਅਤੇ ਲੱਛਣ ਵੀ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਖਾਈ ਦੇਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਹਲਕਾ ਬੁਖਾਰ, ਥਕਾਵਟ ਵਜਨ 'ਚ ਕਮੀ ਆਮ ਲੱਛਣ ਹਨ ਜੋ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੀ. ਬੀ. 'ਚ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਹਮਲਾ ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ?

ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੀ ਟੀ. ਬੀ. - ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਆਮ ਅਤੇ ਘਾਤਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਘਾਤਕ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਹੀ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਭਰਪੂਰ ਰੋਗ ਹੈ। ਇਸ 'ਚ ਲਗਾਤਾਰ 2-3 ਹਫ਼ਤੇ ਵੱਧ ਖਾਂਸੀ, ਕਫ, ਸਾਹ ਫੁੱਲਣਾ, ਬਲਗਮ 'ਚ ਖੂਨ ਆਉਣਾ ਵਰਗੇ ਲੱਛਣ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਬੰਦੇ ਦੇ ਬੋਲਣ, ਖੰਘਣ ਆਦਿ ਨਾਲ ਕੀਟਾਣੂ ਹਵਾ 'ਚ ਫੈਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਸਮੇਂ ਦੂਜੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਐਕਸਟ੍ਰਾ ਪਲਮਨਰੀ ਟੀ. ਬੀ. - ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਤਪਦਿਕ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਟੀ. ਬੀ. ਜੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਫੈਲੇ ਤਾਂ ਸਿਰਦਰਦ, ਉਲਟੀਆਂ ਗਰਦਨ 'ਚ ਅਕੜਾਅ, ਬੁਖਾਰ ਤੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਣ ਵਰਗੇ ਲੱਛਣ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਟੀ. ਬੀ. ਦਾ ਰੋਗ ਕਾਫੀ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ। ਇਸ 'ਚ ਹੱਡੀਆਂ 'ਚ ਗੰਢਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਵਾਦ ਭਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੱਡੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ 'ਚ ਟੀ. ਬੀ. ਜਨਣ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ 'ਚ ਬਾਂਝਪਣ, ਅਨਿਯਮਤ ਮਾਂਗਵਾਰੀ, ਪੇਟ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਦਰਦ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੇਟ ਦੀ ਟੀ.ਬੀ. ਲਿੰਮਫਗਲੈਂਡ (ਗੰਥੀਆਂ) ਦੀ ਟੀ. ਬੀ. ਪਸਲੀਆਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਭਰਨਾ (ਪਲੂਰੋਸਿਸ) ਆਦਿ ਵੀ ਟੀ. ਬੀ. ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ।

ਲੱਛਣ ਜਾਂਚ ਤੇ ਇਲਾਜ:

ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਛਾਤੀ ਦਾ ਐਕਸਰੇ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਲਗਮ 'ਚ ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ (AFB) ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਅਤੇ ਖੂਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਤਿਮ ਜਾਂਚ ਵਜੋਂ ਬਲਗਮ ਦੇ ਕਲਚਰ ਵਿੱਚ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਜਾਂਚਾਂ ਵੀ ਹੁਣ ਮੁਹੱਈਆ ਹਨ।

ਇਲਾਜ - ਪਹਿਲਾਂ ਟੀ. ਬੀ. ਨੂੰ ਲਾਇਲਾਜ ਰੋਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਕਈ ਕਾਰਗਰ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਰੋਗੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਇਲਾਜ 'ਚ ਕਈ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਬੈਕਟੀਰੀਆਂ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਵਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਸੈਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਕੁਝ ਸੈਲਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ। ਇਸ ਲਈ ਇਲਾਜ 'ਚ 'ਕੰਬੀਨੇਸ਼ਨ ਥੈਰਪੀ' (ਦਵਾਈ ਦਾ ਸੰਯੋਗ) ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦੋਨੋਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹਨਾਂ ਕੀਟਾਣੂਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਬਹੁਤ ਮੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਦੀ-ਕਦੀ ਇਹ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਗੈਰ ਸਰਗਰਮ ਰਹਿ ਕੇ ਫਿਰ ਅਚਾਨਕ ਸਿਰ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਟੀ. ਬੀ. ਦਾ ਇਲਾਜ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਰੋਗ 'ਚ ਪੂਰਾ ਸਮਾਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਵਾਈ ਲੈਣੀ ਬੇਹੱਦ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਟੀ. ਬੀ.

ਕੰਟਰੋਲ ਲਈ ਕਈ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਭ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰਾਂ 'ਚ ਡਾਟਸ (DOTS) ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਟੀ. ਬੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਦਵਾਈ ਕਿਟ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦਵਾ ਮੁਫਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਔਰਤਾਂ ਫੈਲੋਪੀਅਨ ਟਿਊਬ ਜਾਂ ਓਵਰੀ (ਅੰਡੇਦਾਨੀ) ਦੀ ਟੀ. ਬੀ. ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਿਤ ਹੋਣ, ਉਹ ਪੂਰੇ ਇਲਾਜ ਪਿੱਛੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਰਭ ਧਾਰਨ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਟੀ. ਬੀ. ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਲਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦਵਾਈਆਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਗਰਭ ਸਿਸ਼ੂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮਾਂ ਰੋਗ ਗ੍ਰਸਿਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਵਜਾਤ ਸਿਸ਼ੂ ਪੂਰਾ ਸਮਾਂ ਮਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਕੁਝ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਲਟੀਪਲ ਡਰੱਗ ਰਿਜ਼ਸਟੈਂਟ ਟੀ. ਬੀ. - ਇਹ ਟੀ. ਬੀ. ਰੋਗ ਦੀ ਉਹ ਗੰਭੀਰ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੁੱਢਲੀ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਬੇਅਸਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵ ਹੁਣ ਸਰੀਰ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਕੀਟਾਣੂ ਦਵਾ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕੋਈ ਮਰੀਜ਼ ਆਰੰਭਕ ਲੱਛਣਾਂ ਜਿਵੇਂ ਬੁਖਾਰ, ਥਕਾਵਟ, ਖਾਂਸੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਆਰਾਮ ਮਿਲਦੇ ਹੀ ਦਵਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆਂ ਜਲਦੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਮੱਠੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਵਧਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਕੀਟਾਣੂ ਬਚੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦਵਾ ਦੇ ਅਸਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵਧਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਦਵਾ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਸ਼ਕਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਜਦ ਮਰੀਜ਼ ਦੁਬਾਰਾ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਉਪਰ ਆਮ ਦਵਾਈਆਂ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਉਹ ਨੂੰ ਵੱਧ ਅਸਰਦਾਰ ਤੇ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਕਾਫੀ ਲੰਮਾ ਡੇਢ ਦੋ ਸਾਲ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਲੋਕ ਰੋਗ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਦਵਾ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ (Doup Resi Font) ਬੈਕਟੀਰੀਆਂ ਹੀ ਪਹੁੰਚੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਉਪਰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੱਧਰ 'ਚ ਆਮ ਦਵਾਈਆਂ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਅਧੂਰਾ ਇਲਾਜ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਬਲਕਿ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨਾਲ ਵੀ ਖਿਲਵਾੜ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਈਡ ਇਫੈਕਟ - ਕਦੇ ਕਦੇ ਟੀ. ਬੀ. ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਮੁਆਫਕ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਉਲਟਾ ਅਸਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਲੀਵਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ, ਪੀਲੀਆ, ਘੱਟ ਸੁਣਨਾ, ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਦਵਾਈ ਬਦਲ ਕੇ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕਿਉਂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਔਰਤ 'ਚ ਖੂਨ ਦੀ ਘਾਟ

ਸਰੀਰ 'ਚ ਖੂਨ ਦੀ ਘਾਟ (ਅਨੀਮੀਆ) ਔਰਤਾਂ 'ਚ ਪਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮੁੱਖ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਔਰਤਾਂ ਇਸ ਰੋਗ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ। ਜਣੇਪੇ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਨੀਮੀਆ ਦੇ ਮੁੱਖ ਲੱਛਣ ਹਨ। ਸਾਹ ਫੁੱਲਣਾ, ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਫਿੱਕਾ ਪੈਣਾ, ਜਰਾ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰਨ 'ਤੇ ਥਕਾਵਟ ਜਿਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣਾ ਸਰੀਰਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਆਦਿ।

ਅਨੀਮੀਆ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਲੋੜੀਂਦੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਘਾਟ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਭੋਜਨ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾਲ ਇਹ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਇਥੇ ਘਰਾਂ 'ਚ ਔਰਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ, ਬੱਚਿਆਂ, ਘਰ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਧਿਆਨ ਰੱਖ ਕੇ ਖੁਦ ਬਚਿਆ-ਖੁਚਿਆ ਖਾ ਕੇ ਸਬਰ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀ ਲਾਹਪ੍ਰਵਾਹੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਾ ਸਮਝੀ ਵੀ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਇਕ ਦੂਜਾ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਦ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂ ਉਹ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਾਹਪ੍ਰਵਾਹੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਔਰਤਾਂ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀਆਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਗਲਤ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਵੀ ਅਨੀਮੀਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਮੇਂ ਤਕ ਕਿਸੇ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਿਤ ਰਹਿਣਾ, ਖੂਨੀ ਬਵਾਸੀਰ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਭਾਗ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਖੂਨ ਵਗਣਾ ਵੀ ਅਨੀਮੀਆ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ ਹੋਣਾ ਵੀ ਅਨੀਮੀਆ ਦਾ ਇਕ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਕੀੜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰਾਊਂਡ (ਗੋਲ) ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਹੁੱਕਵਰਮ। ਗੋਲ ਕੀੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਖਾਣਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁੱਕ ਵਰਮ ਸਿੱਧਾ ਖੂਨ ਚੂਸਦੇ ਹਨ। ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਖੂਨ ਦੀ ਕਮੀ ਜਾਂ ਅਨੀਮੀਆ। ਇਹ ਕੀੜੇ ਗੰਦੇ ਦੂਸ਼ਿਤ ਜਲ ਜਾਂ ਗੰਦਗੀ 'ਤੇ ਪਲਦੇ ਹਨ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਔਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋ ਕੇ ਵਰਤੋਂ 'ਚ ਨਾ ਲਿਆਉਣ ਨਾਲ ਵੀ ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ। ਨਿਰੰਤਰ ਪੇਟ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਕਦੀ ਗੈਸ, ਕਦੀ ਪੇਟ 'ਚ ਦਰਦ, ਕਦੀ ਕਬਜ਼, ਕਦੀ ਪੇਚਿਸ ਜਾਂ ਦਸਤ। ਉਸ ਦੀ ਨਾੜੀ ਦੀ ਗਤੀ ਧੀਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਕਾਫੀ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਅਨੀਮੀਆ ਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਹਰ ਸਮੇਂ ਥਕਾਵਟ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਟੱਟੀ ਟੈਸਟ ਕਰਵਾਓ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਵੋ। ਗੁਰਦੇ ਦੇ ਰੋਗ ਜਿਗਰ ਦੇ ਰੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਰੋਸਿਸ ਆਫ ਲਿਵਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਰੋਗ ਕੈਂਸਰ ਤੇ ਹਾਰਮੋਨਲ ਅਸੰਤੁਲਨ ਕਾਰਨ ਵੀ ਅਨੀਮੀਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਪਦਿਕ ਵੀ ਖੂਨ ਦੀ ਕਮੀ ਦਾ ਇਕ ਮੁੱਖ ਰੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਖੂਨ 'ਚ ਲਾਲ ਰਕਤ ਕਣ ਸੈਲ ਤੇ ਹੀਮੋਗਲੋਬਿਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਦ ਅਨੀਮੀਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਲੋਹ ਤੱਤ, ਫੋਲਿਕ ਏਸਿਡ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਲੋੜੀਂਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖੂਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੰਤੂ ਜਿਵੇਂ

ਤਿਲੀ, ਬੋਨਮੈਰੋ ਰੋਗ ਗ੍ਰਸਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਖੂਨ ਬਣਨ ਦਾ ਅਮਲ ਮੱਠਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਖੂਨ ਦੀ ਘਾਟ (ਅਨੀਮੀਆ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਕੇਵਲ ਲੋਹ ਤੱਤ ਲੋੜੀਂਦੀ ਤੋਂ ਘੱਟ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਹੋਣ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੰਧੂਆ ਸਿਸ਼ੂਆ ਤੇ ਗਰਭਵਤੀ ਮਾਵਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਆਮ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਖੂਨ 'ਚ ਹੀਮੋਗਲੋਬਿਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 12 ਤੋਂ 15 ਗ੍ਰਾਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਲੱਛਣ : ਜੇ ਅਨੀਮੀਆ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਨੀਮੀਆ ਦਾ ਰੋਗੀ ਅਚਾਨਕ ਬੇਹੋਸ਼ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਮੱਠੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਨੀਮੀਆ ਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਹਰ ਸਮੇਂ ਥਕਾਵਟ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੂੰਹ ਤੇ ਗਲਾ ਸੁੱਕਦਾ ਹੈ। ਖਾਣ ਪੀਣ ਪ੍ਰਤੀ ਰੁਚੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਸਾਹ ਫਲਦਾ ਹੈ ਆਦਿ। ਅਨੀਮੀਆ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਘੱਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ 'ਚ ਉਦਾਸੀ, ਚਿੜਾਚੜਾਪਣ, ਉਨੀਂਦਰਾ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਨੀਮੀਆ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ।

ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਅਨੀਮੀਆ : ਗਰਭਵਤੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਅਨੀਮੀਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਰਅਸਲ ਗਰਭਵਤੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਲੋਹ ਤੇ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਦੀ ਲੋੜ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਗਰਭ ਅੰਦਰ ਸਿਸ਼ੂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗਰਭਵਤੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਜੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਲੋਹ ਤੇ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਅਨੀਮੀਆ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਫੋਲਿਕ ਏਸਿਡ ਦੀ ਕਮੀ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਅਨੀਮੀਆ : ਔਰਤਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗਰਭਵਤੀ ਔਰਤਾਂ 'ਚ ਇਹ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਨੀਮੀਆ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ 'ਚ ਥਕਾਵਟ ਕੰਮਜ਼ੋਰੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਨਸਕ ਤਣਾਅ ਦੀ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪਰਨਿਸ਼ਿਅਸ ਅਨੀਮੀਆ : ਇਹ ਅਨੀਮੀਆ ਵਿਟਾਮਿਨ B-12 ਦੀ ਕਮੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਰੀਜ਼ ਦਾ ਜੀ ਕੱਚਾ ਹੋਣਾ, ਉਲਟੀ ਆਉਣੀ ਜਾਂ ਡਾਇਰੀਆ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਭੁੱਖ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚਮੜੀ ਕਾਂਤਹੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਬੁਖਾਰ ਜਿਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਟਾਮਿਨ B-12 ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦਵਾਈਆਂ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਅਨੀਮੀਆ : ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤਕ ਲੈਣ ਨਾਲ ਅਨੀਮੀਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਿਰਗੀ ਰੋਗ ਦੀ ਦਵਾ ਲੈਣ ਨਾਲ ਖੂਨ ਦਾ ਬਣਨਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਆਦਮੀ ਖੂਨ ਦੀ ਕਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਔਰਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਦਵਾਈ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਲੈਣਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਗਰਭਵਤੀ ਔਰਤ ਅਨੀਮੀਆ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਹੈਮੋਰੈਜਿਕ ਅਨੀਮੀਆ : ਬਹੁਤ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਬੁਖਾਰ, ਪੇਟ 'ਚ ਕੀੜੇ ਖੂਨੀ ਬਵਾਸ਼ੀਰ ਤੇ ਪੈਪਟਿਕ ਅਲਸਰ ਕਾਰਨ ਹੈਮੋਰੈਜਿਕ ਅਨੀਮੀਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਸਿਕ ਧਰਮ ਦੌਰਾਨ ਗਰਭਪਾਤ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਜਣੇਪੇ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੂਨ ਪੈਣ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅਨੀਮੀਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਲਾਹਪ੍ਰਵਾਹੀ ਨਹੀਂ

ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜਲਦੀ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਉ। ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਘੱਟ ਫਰਕ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਮਾਂ ਇਸ ਅਨੀਮੀਆ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬਚਾਅ : ਇਸ ਰੋਗ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ। ਤਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੀ ਨਾ ਬਣੋ। ਔਰਤਾਂ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਤੀ ਲਾਹਪ੍ਰਵਾਹੀ ਨਾ ਵਰਤਣ, ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਘੱਟ ਬਜਟ ਨਾਲ ਵੀ ਖਾਦ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਚੋਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਕਾਉਣ ਦੇ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਸਤਾ ਭੋਜਨ ਜੁਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਤੁਲਿਤ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਭੋਜਨ ਲਉ ਜਿਸ 'ਚ ਦੁੱਧ, ਦਹੀਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਵਾਲੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਦਾਲਾਂ, ਦਲੀਆ, ਮੱਖਣ ਹੋਵੇ। ਭੋਜਨ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਤੇ ਲੋਹ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋਵੇ ਅੰਕੂਤ ਅਨਾਜ, ਮੂੰਗਫਲੀ, ਪਨੀਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੋਹ ਤੱਤ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ। ਫਲ ਜਿਵੇਂ ਸੇਬ, ਚੀਕੂ ਤੇ ਕੇਲਾ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਲਓ। ਟਮਾਟਰ ਖਾਓ ਜਾਂ ਟਮਾਟਰ ਦਾ ਰਸ ਵੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਂਹਵਾਰੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਜਾਂ ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਆਖ਼ਰੀ ਪੜਾਅ 'ਚ ਆਰਾਮ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਾਸਿਕ ਧਰਮ ਦੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਜੇ ਵੱਧ ਖੂਨ ਆਵੇ ਤਾਂ ਲਾਹਪ੍ਰਵਾਹੀ ਵਰਤਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਭਾਗ ਤੋਂ ਖੂਨ ਵੱਖ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਰਾਇ ਲਓ, ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ, ਖੂਨੀ ਬਵਾਸੀਰ, ਪੈਪਟਿਕ ਅਲਸਰ ਹੋਣ 'ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦੈ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਨੀਮੀਆਮ ਜੇ ਵਿਟਾਮਿਨ ਬੀ-12 ਫੋਲਿਕ ਏਸਿਡ ਦੀ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰੀ ਇਲਾਜ ਲਓ।

ਆਮ-ਇਲਾਜ : ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਸਵੇਰੇ ਕੇਲਾ ਖਾਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ। ਦੁੱਧ 'ਚ ਸ਼ਹਿਦ ਪਾ ਕੇ ਲੈਣਾ। ਸੁਬਾਹ ਦੇ ਨਾਸ਼ਤੇ 'ਚ ਦੁੱਧ ਦਲੀਏ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਟਮਾਟਰ ਦਾ ਰਸ ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਲਓ। ਦੋਨੋਂ ਸਮੇਂ ਭੋਜਨ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਗੁੜ ਵਰਤੋਂ, ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਖੰਜੂਰ ਲੈਣਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ। ਕੱਚੇ ਨਾਰੀਅਲ ਦੀ ਦੁੱਧ 'ਚ ਖੀਰ ਬਣਾ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ 'ਚ ਮੂੰਗਫਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਕਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਲੀਭਾਂਤ ਧੋਵੋ ਤੇ ਵਧ ਦੇਰ ਨਾ ਪਕਾਓ। ਖਾਦ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਬਰਤਨ 'ਚ ਢਕ ਕੇ ਹਲਕੇ ਸੋਕ 'ਤੇ ਪਕਾਓ ਸੁਬਾਅ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹਵਾ 'ਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਘੁੰਮੋ। ਪਾਣੀ ਖੂਬ ਪੀਓ। ਖੂਬ ਪ੍ਰਸ਼ਨਚਿਤ ਰਹੋ। ਭਰਪੂਰ ਨੀਂਦ ਲਓ। ਜੇ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਨੀਮੀਆ ਤੋਂ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਮੋਨੀਆ?

ਸਾਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਸਾਡੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਬਾਲਗਾਂ 'ਚ ਇਹ ਪ੍ਰੋਸ਼ਨੀ ਤੇ ਲਾਚਾਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਬੀਮਾਰੀ ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੇ ਆਊਟ ਡੋਰ 'ਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 30 ਤੋਂ 60 ਫੀਸਦੀ ਰੋਗੀ ਸਾਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਨਮੋਨੀਆ ਲਗਭਗ 20 ਤੋਂ 30 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਹਰ ਸਾਲ ਨਮੂਨਿਆ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 15 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ 'ਚ 19 ਫੀਸਦੀ ਸਾਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ (90 ਫੀਸਦੀ) ਨੂੰ ਜੀਵਾਣੂ ਜਨਿਤ ਨਮੂਨਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਮੂਨਿਆ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਮੌਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਕੀ ਹੈ ਨਮੋਨੀਆ? : ਫੇਫੜਿਆਂ 'ਚ ਅਣਗਿਣਤ ਗੁਬਾਰਿਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਬਣਤਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਕਸੀਜਨ ਤੇ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਗੈਸਾਂ ਦਾ ਰਕਤ ਨਲਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਅਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਇਹਨਾਂ ਬਣਤਰਾਂ 'ਚ ਹਵਾ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਦਰਵ ਰੂਪੀ ਸਤ੍ਹਾਵ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਗੈਸਾਂ ਦਾ ਵਟਾਂਦਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨਮੂਨਿਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਇਹ ਸਾਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਚ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਨਾਂ 'ਚ ਜੀਵਾਣੂ ਜਨਿਤ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਮੁੱਖ ਹੈ। ਪਰ ਨਮੋਨੀਆ ਵਿਸ਼ਾਣੂਆਂ ਫੰਗਸ, ਪ੍ਰਜੀਵੀ, ਰਸਾਇਣਾ ਤੇ ਰੇਡੀਓਥਰਮੀ ਆਦਿ ਕਾਰਨ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨਮੋਨੀਆ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ : ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਮੋਨੀਆ (ਨੋਸੋਕੋਮਿਕਲ) ਇਹ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਭਰਤੀ ਉਹਨਾਂ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਣ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਜੋ ਇਲਾਜ ਇਕਾਈ 'ਚ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਭਾਰਤੀ ਰਹੇ ਜਾਂ ਜੋ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਐਂਟੀਬਾਇਟਿਕ ਜਾਂ ਰੋਗ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਸਮਰੱਥਾ ਘੱਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਵਾਂ 'ਤੇ ਰਹੇ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਚ ਨਲੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਉਪਕਰਣ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਮੂਨਿਆਂ ਗੰਭੀਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗ੍ਰਾਮ ਨੈਗੇਟਿਵ ਜੀਵਾਣੂ ਜਿਵੇਂ ਸੂਡੋ ਮੋਨਾਜ਼ ਕਲੇਬਸਿਲਾ ਈ-ਕੋਲਾਈ ਆਦਿ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਮੂਨਿਆ (ਸੀ. ਏ. ਪੀ.) ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਟ੍ਰੈਪਟੋਕੋਕਸ, ਨਮੋਨੀ ਮਾਈਕੋਪਲਾਜਮਾ ਨਮੋਨੀ ਕਲੈਬਸਿਲਾ ਆਦਿ ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਫੇਫੜਿਆਂ 'ਚ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ? : ਗਲੇ ਦੇ ਸਤਰਾਵਾਂ ਦਾ ਫੇਫੜਿਆਂ 'ਚ ਪਹੁੰਚਣ ਨਾਲ ਅਪ੍ਰੈਰਣ ਪਿੱਛੋਂ, ਗਹਿਰੀ ਨੀਂਦ 'ਚ ਜਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ 'ਚ ਬੰਦਾ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਾਂਸੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ ਕਾਰਨ ਗਲੇ ਦੀ ਬਲਗਮ ਫੇਫੜਿਆਂ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਥੇ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਖੂਨ ਰਾਹੀਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੋਰ ਅੰਗਾਂ 'ਚ ਹੋਈ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਖੂਨ ਰਾਹੀਂ ਫੇਫੜਿਆਂ 'ਚ ਪਹੁੰਚ

ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਲੱਛਣ : ਜੇ ਨਮੋਨੀਆ ਦੇ ਲੱਛਣ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਕ ਕੀਟਾਣੂ ਬੀਮਾਰ ਦੀ ਉਮਰ ਆਦਿ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਖਾਂਸੀ, ਬਲਗਮ, ਗਲੇ, ਛਾਤੀ ਤੇ ਹੋਰ ਭਾਗਾਂ 'ਚ ਦਰਦ ਬੁਖਾਰ ਸਾਹ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਚਲਣਾ ਭੁੱਖ ਘੱਟ ਹੋਣੀ, ਬਲਗਮ ਦੇ ਖੂਨ ਆਉਣਾ ਆਦਿ ਮੁੱਖ ਲੱਛਣ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਲੱਛਣ ਬਾਲਗਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸਿਸ਼ੂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪਸਲੀਆਂ ਧਸ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸਾਹ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ 60 ਪ੍ਰਤੀ ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਨਮੋਨੀਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਪਰੋਕਤ ਲੱਛਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਸ਼ੂ ਨੇ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਉਹ ਵੱਧ ਸੌ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੁਖਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਾਪ ਆਮ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ। ਸਾਹ ਲੈਣ 'ਚ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਵੱਧ ਗੰਭੀਰ ਨਮੋਨੀਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਇਕ ਸਾਲ ਉਮਰ 'ਚ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ 50 ਪ੍ਰਤੀ ਮਿੰਟ ਜਾਂ ਵੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ 5 ਸਾਲ ਤਕ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਸਾਹ ਗਤੀ 40 ਪ੍ਰਤੀ ਮਿੰਟ ਜਾਂ ਵੱਧ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਮੋਨੀਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਇਸ ਨਾਲ ਪਸਲੀਆਂ ਧਸ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸਾਹ ਨਾਲ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਨਮੋਨੀਆ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਨਾਖਤ : ਛਾਤੀ ਦਾ ਐਕਸਰੇ, ਬਲਗਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਆਮ ਤੇ ਕਲਚਰ ਜਾਂਚ ਨਾਲ ਕੀਟਾਣੂ ਤੇ ਅਸਰਦਾਇਕ ਐਂਟੀਬਾਇਟਕ ਦਵਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੂਨ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਂਚਾਂ ਵੀ ਇਲਾਜ 'ਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਲਾਜ : ਐਂਟੀਬਾਇਟਕ ਦਵਾਈਆਂ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਕਾਰਨ ਕੀਟਾਣੂ ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਂਚਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦਵਾਈਆਂ ਮੂੰਹ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਟੀਕੇ ਟੇਸਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਰੀਰ 'ਚ ਜਲ ਤੇ ਲੱਛਣਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਕਸੀਜਨ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਾਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਕਸੀਜਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਕ ਗੋਲੀਆਂ ਤੇ ਲੱਛਣ ਦਾ ਆਧਾਰਤ ਦਵਾਈਆਂ ਵੀ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਫੋਰੀ ਆਰਾਮ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁੰਝਲਾਂ : ਜੇ ਨਮੋਨੀਆ ਦਾ ਜਲਦੀ ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਗੁੰਝਲਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

1. ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦੀ ਝਿਲੀ ਵਿਚ ਤਰਲ ਜਾਂ ਪਾਕ ਦਾ ਭਰਨਾ, ਫੇਫੜਿਆਂ 'ਚ ਫੋੜਾ।
2. ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਮਾਸ ਪੇਸ਼ੀਆਂ 'ਚ ਸੋਜ ਜਾਂ ਤਰਲ ਭਰਨਾ
3. ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਗੁਰਦਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਾ।

ਆਧੁਨਿਕ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਬਨਾਮ ਸਿਹਤ

ਜੀਵਨ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹਰ ਖੇਤਰ 'ਚ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਆਦਤਾਂ, ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ, ਸਮਾਜਿਕ-ਪ੍ਰੀਵਾਰਕ ਮਾਣਤਾਵਾਂ 'ਚ ਵੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸਲ 'ਚ ਵਿਕਾਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੁੱਖ ਸਹੂਲਤ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸੰਤੋਸ਼, ਸਿਹਤਮੰਦ ਹੋਣ ਲਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬੇਹਤਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਨਵੀਂ ਨਵੀਂ ਵਿਧੀ, ਦਵਾਈਆਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਔਸਤ ਉਮਰ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਨਮ 'ਤੇ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਔਸਤ ਉਮਰ ਹੁਣ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਕਰੀਬ 64 ਸਾਲ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ 'ਚ 65 ਸਾਲ ਹੈ। ਜਪਾਨ 'ਚ ਤਾਂ ਔਸਤ ਉਮਰ 85 ਸਾਲ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਦਵਾਈਆਂ ਟੀਕਿਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਰੋਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਚੇਚਕ ਆਦਿ ਦਾ ਹੱਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਰੋਗਾਂ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਵਿਕਾਸ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਮਨੁੱਖ 'ਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਤੇ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਅ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਰੋਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਦਿਲ ਦੇ ਧਮਣੀ ਰੋਗਾਂ, ਹਾਈ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ, ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ, ਕੈਂਸਰ, ਹੱਡੀਆਂ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਰੋਗ ਆਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕੋਪ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਰੋਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਹੈਪੇਟਾਈਟਿਸ ਬੀ. ਸੀ. ਈ. ਏਡਜ਼ ਬਰਫਡਲੂ, ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਉਭਾਰ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਉਪਲੱਭਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਸਮੱਸਿਆ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਆਨੰਦ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਆਤਮਾ ਤਿੰਨ ਬੀਮਾਰ ਹਨ। ਉਪਰੋਂ ਚਾਹੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਜਾਹਰ ਕਰੀਏ ਅੱਜ ਮਨੁੱਖ ਜਿੰਨਾ ਬੇਸਹਾਰਾ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਸ਼ਾਂਤ ਬੇਚੈਨ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਾਨਤਾਵਾਂ, ਜਰੂਰਤਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਣ ਭੋਗਵਾਦ ਵਿਲਾਸਤਾ, ਲਾਲਸਾ, ਲਾਲਚ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸੰਤੋਸ਼, ਸਰੀਰਕ ਮੇਹਨਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਲਾਸਤਾ, ਕਾਮੁਕਤਾ, ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਮੁੱਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਚਾਹਤ ਕਾਰਨ ਰੋਜ਼ ਮਰਾ ਸੋਚ ਆਹਾਰ ਸਭ ਕੁਝ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਈਰਖਾ, ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ, ਹੰਕਾਰ, ਸੁਆਰਥ ਪੁਣਾ ਅਤੀ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਕਾਰਨ ਲੋਕ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਸਮਾਜਕ ਬੰਧਨਾ, ਨਿਯਮਾ, ਮਾਣਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੇਇਜ਼ਕ ਤੋੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਜੀਵਨ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਦੁਸ਼ਕਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਨਸਿਕ ਮਨੋਦੈਹਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਹੁਣ ਸਰਲ ਨਹੀਂ ਜਟਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਦੂਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥਾਂ 'ਚ ਮਿਲਾਵਟ, ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦ ਕੀਟ ਖਰਪਤਵਾਰ ਨਾਸ਼ਕ ਰਸਾਇਣਾ ਰੰਗ ਖੁਸ਼ਬੂ ਪ੍ਰਤੀਰੱਖਿਅਕ ਰਸਾਇਣਾ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਪੌਦਿਆਂ 'ਚ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਇਕ ਦੇਣ ਕੂੜਾ-ਕਰਕਟ ਮੋਟਰਾਂ, ਵਾਹਨਾ, ਫੈਕਟਰੀਆਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਧੂੰਆਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੌਸਮ ਦਾ

ਚੱਕਰ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਕਰੀਬਨ 30-40 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤਕ ਮੌਸਮ ਦਾ ਚੱਕਰ ਲਗਭਗ ਨਿਸ਼ਚਤ ਸੀ।

ਪਰ ਹੁਣ ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਵਧਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਹਰੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਕਾਰਨ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਸੰਤੁਲਨ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਬਲਿਊ ਫਿਲਮਾ ਸੌਖਿਆਂ ਉਪਲੱਭਤ ਹਨ। ਜਿਸ ਦੇ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਕਲੂਸ਼ਿਤ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਖੁਦ ਨੂੰ ਸਜਣ ਸੁਆਰਨ ਦੀ ਦੌੜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅੰਗ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਵੀ ਦੌੜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆਂ, ਮਹਿੰਗੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਬਾਜ਼ਾਰ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਥਾਂ ਥਾਂ ਬਿਊਟੀ ਪਾਰਲਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਮਰਦਾਂ ਵੱਲੋਂ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮਾਲਸ਼ ਕੇਂਦਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਮਰਦ, ਔਰਤਾਂ ਪਲਾਸਟਿਕ ਸਰਜਰੀ ਰਾਹੀਂ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਨਿਖਾਰ ਸਰੀਰਕ ਬਣਤਰ ਬਦਲਵਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸਕ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਤੰਬਾਕੂ, ਸਿਗਰਟ, ਗੁਟਖੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਤਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਮਨ ਮੱਧ ਵਰਗ 'ਚ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਖਪਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਸੇਵਨ ਤਾਂ ਹੁਣ ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਪਦੰਡ ਜਿਹਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਸਿਗਰਟ, ਤੰਬਾਕੂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋਰ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਗਾਂਜਾ, ਚਰਸ, ਹੈਰੋਇਨ, ਸਮੈਕ, ਕੋਕੈਨ, ਇਮਫਿਦਾਮਿਨ ਆਦਿ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਵੀ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਤੀ ਉਚ ਵਰਗ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਚ ਤਾਂ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭੋਜਨ 'ਚ ਮਿਲਾਵਟ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੀ ਮਿਲਾਵਟ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਾਲ ਹੀ ਭੋਜਨ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵੀ ਬਦਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਤਾਂ ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਪੀਜਾ, ਬਰਗਰ, ਹਾਟਡਾਗ, ਚਾਊਮਿਨ ਚਾਕਲੇਟ ਆਈਸ ਕ੍ਰੀਮ ਠੰਡੇ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ, ਚਿਪਸ ਆਦਿ ਦੇ ਦੀਵਾਨੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਾਲਗ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਚਾਅ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਠੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਕ ਫੂਡ (ਕੂੜਾ ਭੋਜਨ) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾਇਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਚਾਹ ਕਾਫੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਤਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇਹ ਹੈ। ਅਖੌਤੀ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਆਧੁਨਿਕ ਵਰਗ ਪਾਸ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ 'ਚ ਭੋਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਦਾ ਪਾਚਨ ਉਪਯੋਗ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਭਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ 'ਚ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇਰ ਤਕ ਜਾਗਦੇ ਹਨ। ਸੁਬਾਹ ਦੇਰ ਨਾਲ ਉਠਦੇ ਹਨ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਲੱਬ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਟੀ. ਵੀ. ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਅਰਾਮਦਾਇਕ ਲੋੜੀਂਦੀ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਸੁੱਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਾਹਨਾ ਦੀ ਉਪਲੱਭਤਾ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਲੋਕ ਮੇਹਨਤ ਘੱਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਰਗਰਮੀ ਤੇ ਫੁਰਤੀ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਅਰਾਮ ਪ੍ਰਸਤ ਆਲਸੀ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਬਦਲਾਅ ਨੂੰ ਸੋਚ ਮਾਨਸਿਕਤਾ 'ਚ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਖੂਨ ਦੇ ਸੁਖ਼ਧੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣਨ ਲੱਗੇ ਹਨ।

ਸੰਤਾਨ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਤਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਨਿਰਾਦਰ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਖੁਦ 'ਤੇ ਵਿਸਵਾਸ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੂਜਿਆਂ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਵਿਸਵਾਸ ਕਰਨ ਪਰਿਵਾਰ ਬਿਖਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਤੀ-ਪਤਨੀ 'ਚ ਤਲਾਕ ਆਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਰਖਾਲੂ, ਹੰਕਾਰ ਸੁਆਰਥੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਝੂਠੀ ਸ਼ਾਨ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੁੱਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਗਲਤ ਸਹੀ ਹਰ ਸੰਭਵ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹਣ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ਾਨੋ ਸ਼ੌਕਤ ਬਿਨਾਂ ਮੇਹਨਤ ਕੀਤੇ ਤੁਰੰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਹੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ। ਸੁਪਨੇ ਟੁੱਟਣ 'ਤੇ ਤਣਾਅ ਗ੍ਰਸਿਤ ਅਵਸਾਦ ਗ੍ਰਸਿਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਨਸਿਕ ਮਨੋ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਜੀਵਨ ਦੋਹਰਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਭਾਸ਼ਣ ਕੰਮ ਵਰਤਾਅ ਸਭ ਦੋਹਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਕਹਿਣੀ ਤੇ ਕਰਨੀ 'ਚ ਫਰਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਗਲਤ ਸੋਚ ਸੁਆਰਥ ਕਾਰਨ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੰਮ ਦੇ ਅਰਥ ਲੱਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੋਕ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਛੁਰਾ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਝਿਜਕਦੇ। ਹਰ ਕੰਮ ਵਰਤਾਅ 'ਚ ਸੁਆਰਥ ਹੈ। ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਪਤੀ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਪਤਨੀ ਦਾ ਪਤੀ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਔਲਾਦ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੋਹਰੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ 'ਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਖੁਦ ਨੂੰ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬੇਸਹਾਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਅਸ਼ਾਨੀ ਨਾਲ ਆਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਖੁਸ਼ੀ ਸਿਹਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਤਣਾਅ ਦਾ ਤਾਣਾ ਬਾਣਾ ਬੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਦਲਦਲ 'ਚ ਗਹਿਰੇ ਡੁੱਬਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਸਰਲ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵੱਧ ਜਟਿਲ ਤਣਾਅ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੰਤੋਸ਼ ਅਸੁਰੱਖਿਆ, ਅਸ਼ਾਂਤੀ, ਸੁਆਰਥ ਲਾਲ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਨੋ ਰੋਗਾਂ ਮਨੋ ਵੈਦਿਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਚੁੰਗਲ 'ਚ ਫਸਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਨ ਆਤਮਾ ਆਚਰਣ ਕਲੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ 'ਚ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰਹਿਣਾ ਸੁਪਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਬਦਲਦਾ ਖਾਨਪਾਨ ਵਾਤਾਵਣ ਕਾਰਜਸ਼ੈਲੀ ਆਰਾਮਪ੍ਰਸਤੀ ਮੇਹਨਤ ਦੀ ਘਾਟ ਕਸਰਤ ਦੀ ਘਾਟ ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਦਿ ਕਾਰਨ ਹਿਰਦੇ ਧਮਨੀ ਰੋਗਾਂ, ਹਾਈ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ, ਸ਼ੂਗਰ, ਜੋੜਾਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਅਣਪੱਚ ਪੈਪਟਿਕ ਅਲਸਰ, ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਪ੍ਰਕੋਪ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੋਗ ਜੀਵਨ ਜਨਿਤ ਸ਼ੈਲੀ ਜਨਿਤ ਰੋਗ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਬੱਚੇ ਲਈ ਉੱਤਮ ਖੁਰਾਕ

ਜਨਮ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ 'ਤੇ ਸਿਸ਼ੂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਣਾ ਮਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੇ ਲੋੜ ਵੀ ਹੈ। ਪੇਂਡੂ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ ਔਸ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਸ਼ਹਿਰੀਕਰਣ 'ਚ ਹੋ ਰਹੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਰਕੇ ਔਰਤਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਰਨ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਕਾਰਨ ਅਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਸਿਸ਼ੂ ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ ਪਤਨੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਵਿਆਹ ਪਿੱਛੋਂ ਆਖ਼ਿਰ ਮਮਤਾ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਦੂਰ ਭੱਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ :- ਇੰਸਟੀਚੂਟ ਆਫ ਮਲੀਕੂਲਰ ਬਾਇਲਾਜੀ ਆਫ ਕਾਮੇਨਿਯਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਚੈਕੋਸਲ ਵਾਦੀਆ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਡਾ. ਲਿਬਾਰ ਏ ਬ੍ਰਿਜਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖੋਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਣ 'ਤੇ ਇੰਟਕੋਕਸ ਫੇਸ਼ਿਆ ਨਾਮਕ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤਾ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਰੱਖਿਆ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਜਾਹ ਕਰਕੇ ਕੈਂਸਰ ਵਰਗੇ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿਸ਼ੂ ਦੇ ਪੋਸ਼ਣ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਕਾਸ ਹਿੱਤ ਜਿੰਨਾ ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬੱਚਾ ਸਿਹਤਮੰਦ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਂ ਦੇ ਵੱਛੇ ਲਈ ਗਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਕੁਦਰਤੀ ਭੋਜਨ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਸਿਸ਼ੂ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਦੁੱਧ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਕੀਟਾਣੂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਾ ਜਦ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰੀਰ, ਗਲੇ, ਨੱਕ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਕਸਰਤ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਣ ਨਾਲ ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਪਿੱਛੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ 'ਚ ਕੋਈ ਸੱਚਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅੱਜਕਲ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਿਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਇਹ ਸੋਚਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣਾ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਹੱਪਣ ਘਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਦ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੇਰੀ ਰਇ 'ਚ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਨਾਲ ਸਿਸ਼ੂ ਤੇ ਮਾਂ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਕਈ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰਹਿ ਕੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਨ ਰਿਵਾਜ ਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਕੋਈ ਔਰਤ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬੋਤਲ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਂਦੇ ਵੇਖਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵਿਕ ਮੰਨ ਕੇ ਬੋਤਲ ਨਾਲ ਖੁਰਾਕ ਦੇਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਬੋਤਲ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਮਮਤਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਸਬੰਧ 'ਚ ਔਰਤਾਂ ਝਿਜਕ

ਤੇ ਸੰਕੋਚ ਕਾਰਨ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਠੀਕ ਰਾਇ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀਆਂ। ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਣਾ ਇਕ ਸਮਾਜਿਕ ਅਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਵੱਧ ਲਾਭ ਹੈ।

ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਦੇ ਕਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਣ ਤੇ ਲਾਭ ਹਨ।

ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਨਾਲ ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਵਿਕਾਸ 'ਚ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਣ ਨਾਲ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਜਲਦੀ ਸੁੰਗੜ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਈਜ 'ਤੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਰੋਚਕ ਤਰਲ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਸਮੇਂ ਦੁੱਧ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਐਸਾ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਵੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਣ ਨਾਲ ਸਿਸ਼ੂ ਨੂੰ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ “ਖੀਸ (Clostrum) ” ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਖੀਸ ਸਾਰਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦਾ ਪੇਟ ਸਾਫ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫਾਇਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਧ ਸਦਾ ਹੀ ਤਾਜ਼ਾ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਿਸ਼ੂ ਦੀਆਂ ਆਂਤੜੀਆਂ 'ਚ ਕੀਟਾਣੂ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਦੇ ਸਮੇਂ ਚੂਸਣ ਦੇ ਅਮਲ ਨਾਲ ਸੰਤੋਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਅੰਗੂਠਾ ਚੁੰਘਣ ਦੀ ਆਦਤ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਆਤਮਿਕ ਸੁੱਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾ ਕੇ ਮਾਂ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਹ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ।

ਸਾਡੇ ਵੇਖਣ 'ਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ 'ਚ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਨਾਲ ਛਾਤੀਆਂ ਸਾਈਜ 'ਤੇ ਉਲਟਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਛਾਤੀਆਂ ਲਮਕ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ ਗਰਭ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਫੈਲਣ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਿਸ਼ੂ ਦੁੱਧ ਪੀਂਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਤਦ ਤੱਕ ਫੈਲੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਆਕਾਰ ਤੇ ਸ਼ਕਲ 'ਚ ਆ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਦੌਰਾਨ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੱਧ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿਸ਼ੂ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣ ਸਕਣ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਵਧ ਸਕਣ। ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਬੱਚਾ ਪੂਰਨ ਸੇਹਤਮੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਦੌਰਾਨ ਮਾਂ ਜਲਦੀ ਗਰਭਵਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਕਰਕੇ ਛਾਤੀਆਂ 'ਚ ਦਰਦ, ਗੰਢ, ਸੋਜ ਆਦਿ ਦੁੱਖ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰਿਵਾਰ ਨਿਯੋਜਨ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਨਾਲ ਮਾਪੇ ਫਾਇਦੇ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਿਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਮਤਾ ਹੀ ਬੱਚੇ ਲਈ ਸੁਗਾਤ ਹੈ ਜੋ ਦੁੱਧ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਜੇ ਘਾਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਬੱਕਰੀ ਦਾ ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸਿਸ਼ੂ ਦੇ ਪੋਸ਼ਣ ਦਾ ਕੰਮ ਮਾਪੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਓਪਰੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਮੁਸ਼ਕਲ ਵੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬੱਚਾ ਦੁੱਧ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਸਕਦੈ। ਪੇਟ ਵਧ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਾਰਨ ਸੌਕੇ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ

ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਿਸ਼ੂ ਪ੍ਰਤੀ ਪੌਂਡ ਭਾਰ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨਾਲ ਪੰਜਾਹ ਕੈਲਰੀ ਊਰਜਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਢਾਈ ਔਂਸ ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਹਰ ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਦੁੱਧ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਿਸ਼ੂਆਂ 'ਚ ਦਸ ਵਜੇ ਰਾਤੀਂ ਪਿੱਛੋਂ ਅਕਸਰ ਛੇ ਵਜੇ ਤੱਕ ਆਹਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ 'ਚ ਕਾਰਬੋਜ਼ ਖਣਿਜ ਤੇ ਲਵਣ ਦੀ ਲੋੜ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ 'ਚ ਵਿਟਾਮਿਨ ਏ ਅਤੇ ਡੀ. ਕੁਝ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਏਨੇ ਵਿਟਾਮਿਨ ਖਣਿਜ ਲਵਣ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੁੱਧ 'ਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਗੇ। ਜਦ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਮਾਂ ਆਪਣਾ ਦੁੱਧ ਨਾ ਪਿਲਾ ਕੇ ਹੋਰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਪਿੱਛੋਂ ਗਾਂ ਬੱਕਰੀ ਦਾ ਦੁੱਧ ਦਿਉ। ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਟਾਮਿਨਾ ਏ. ਸੀ. ਡੀ. ਦੀ ਘਾਟ ਰਹੇਗੀ। ਇਹ ਦੁੱਧ ਕਠੋਰ ਤੇ ਪਚਣ 'ਚ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਦੇ ਅਣਪੱਚ ਨਾਲ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੇ ਲੱਛਣ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਦੁੱਧ ਤੁਸੀਂ ਪਿਲਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਬੀਮਾਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ? ਦੁੱਧ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਬਾਲ ਕੇ ਪਿਲਾਓ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਵੀ ਸਹੀ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਭੋਜਨ 'ਚ ਫਲ, ਹਰੀ ਸਬਜ਼ੀ, ਦੁੱਧ ਮਾਂ ਲੈਂਦੀ ਰਹੇ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਟਾਮਿਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇ। ਵੱਧ ਮਸਾਲੇਦਾਰ ਤਲਿਆ ਭੋਜਨ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪਿਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਮਾਂ ਜੇ ਗਰਭਵਤੀ ਫਿਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਹੋਵੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਏਡਜ਼ ਹੋਵੇ। ਮਾਂ ਗੁਪਤ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੋਵੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਪੂਰਵਕ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਵੇ। ਮਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁਖਦਾਈ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੁਝ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅੱਛੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਵਧਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਕ ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਅਮਲ ਹੈ।

ਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦਾ ਜਨਮ ਸਿੱਖ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਬੱਚਾ?

ਸੱਤ ਰਾਜਾਂ ਦੇ 40000 ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕ ਸਰਵੇਖਣ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਹੈਰਾਨਕੁੰਨ ਨਤੀਜੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਕਿੰਨੇ ਬੀਮਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਦਾ ਸੰਕਟ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੇਟ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸੀਸ਼ਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਖੋਜ ਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਸਥਾ (ਏਮਜ਼) ਦੇ ਓ. ਪੀ. ਡੀ. 'ਚ ਇਕ ਲੜਕੀ ਪੇਟ ਦੇ ਰੋਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਬੁਲਾਵੇ ਦੀ ਉਡੀਕ 'ਚ ਬੈਠਾ ਹਰ ਕੋਈ ਇਥੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਹਮਦਰਦ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਲੜਕੀ ਬਿਲਕੁਲ ਸੁਸਤ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਜਿਵੇਂ ਜਮੀਨ 'ਤੇ ਗੱਡ ਗਈਆਂ ਹੋਣ। ਉਸ ਦੇ ਮਾਪੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪੇਟ 'ਚ ਕਿਉਂ ਅਸਹਿ ਦਰਦ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦ ਉਹ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਦ ਏਨਾ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਸਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਡਾਕਟਰ ਉਸ ਦੇ ਪੇਟ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੋਲੀਆਂ ਖਾਣ ਲਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦ ਮਰਜ਼ ਪਕੜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਦਰਦ ਨੂੰ ਲਾਇਲਾਜ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਭੇਦ ਭਰੇ ਦਰਦ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਨਾਂ ਕਟਵਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਪਰ ਅੱਜ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਅੱਛਾ ਡਾਕਟਰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਗਲਹਿਰੇ 'ਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਅੱਗੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਡਾ. ਮੰਜੂ ਮੋਹਤਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਸ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਰਿਕਾਰਟ ਅਬਡਾਮੀਨਲ ਪੇਨ (RAP) ਬਾਰੇ ਅਧਿਐਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੋ ਅਕਸਰ ਦੇਸ਼ ਭਰ 'ਚ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਹਨ ਜਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਰਾਤਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਵਜਾਹ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲ ਅੱਜ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸੁੱਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਕੱਪੜੇ, ਖਿਲੋਣੇ, ਖੇਡ ਕੁਦ ਦਾ ਸਮਾਨ ਤੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਉਪਕਰਣ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਹਾਸਲ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਹਾਲਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਥਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦ ਪੈਸਾ ਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ 'ਚ ਭਾਰੀ ਬਦਲਾਅ ਆਇਆ ਹੈ। ਅਪੋਲੋ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ 'ਵੇਲਨੇਸ ਆਰ ਐਂਡ ਡੀ' ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇਕ ਅਧਿਐਨ ਮੁਤਾਬਕ ਸ਼ਹਿਰੀ ਭਾਰਤੀ ਬੱਚੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ 'ਚ ਅਪੋਲੋ ਨੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਬੰਗਲੌਰ ਤੋਂ ਲਖਨਊ, ਚੇਨਈ ਤੋਂ ਮੁੰਬਈ ਅਤੇ ਪੂਨੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੋਚੀ ਤੱਕ 50 ਸਕੂਲਾਂ 'ਚ ਛੇਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ 'ਤੇ ਦੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਕਈ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਹਰ ਪੈਮਾਨੇ ਨਾਲ ਰਿਪੋਰਟ ਇਹੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਰੀਬ 34 ਫੀਸਦੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚੇ ਬੀਮਾਰ ਹਨ। ਸਰਵੇਖਣ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ 62 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਅਨਿਯਮਤ ਪਾਇਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਵਿਟਾਮਿਨ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਰੀਬ ਏਨੇ ਹੀ ਫੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਸਰੀਰਕ ਦਮਖਮ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੂਜੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹ ਫੁਲਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ

65 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ (ਬਾਲਗਾਂ 'ਚ ਸਿਰਫ 15 ਫੀਸਦੀ) ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਲਾਇਲਾਜ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਪੋਲੋ ਲਾਈਫ ਟਾਈਮ ਵੇਲਨੈਸ ਆਰ ਐਕਸ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਿਮਿਟਡ ਦੇ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰੋ. ਏਡੀਅਨ ਕੋਨੇਡੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਜੇ ਕੁਝ ਬਦਲਾਅ ਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਬਾਲਗਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬੀਮਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧੇਗੀ।” ਸਰਵੇਖਣ ਨੇ ਵਿਖਾਇਆ ਕਿ ਦਵਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ (34 ਫੀਸਦੀ) ਬਾਲਗਾਂ (31 ਫੀਸਦੀ) ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ? ਬੰਗਲੌਰ ਦੇ ਰਾਜਰਤਨਮ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਪੁੱਛੋ, ਤੀਹ ਕੁ ਸਾਲ ਦੇ ਇੰਜਨੀਅਰ ਦੰਪਤੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸੱਤ ਸਾਲਾ ਬੇਟਾ ਰਾਕੇਸ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰਹੇ। ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਗੋਲੀਆਂ ਖਾਣੀਆਂ ਪੈਣ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਕੇਸ਼ ਸਵੇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਕੋਰਲ ਦੇ ਕੋਟਕਲ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਇਆ ਗਿਆ ਦੋ ਚਮਚ ਚਵਨਪ੍ਰਾਸ਼ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ‘ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਸਮਰਥਾ’ ਘੱਟ ਹੈ, ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਦੀ ਕੋਚਿੰਗ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਚਿੰਤਤ ਮਾਂ ਅਨਿਲਾ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ” ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਲੈਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਨ।” ਰਾਕੇਸ਼ ਸੁਬਾਹ ਸੁਬਾਹ ਵਿਟਾਮਿਨ ਸੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਵੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਰਦੀ ਤੇ ਖਾਂਸੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਮੌਸਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਵੀ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਰਕੇਸ਼ ਲਈ ਐਂਟੀ ਅਲਰਜੀ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ, ਸਿਰਫ ਤੇ ਪੈਰਾਸੀਟਾਮੋਲ ਵੀ ਅਜੂਬੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਧਾਰਨ ਜੁਕਾਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਖੂਨ ਦੀ ਸਫਾਈ ਲਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਾਨਿਕ ਲੈਣਾ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਆਮ ਗੱਲ ਹੈ।

ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਾਲਗਾਂ (3 ਫੀਸਦੀ) ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੱਚੇ (12 ਫੀਸਦੀ) ਹਸਪਤਾਲਾਂ 'ਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਰਵੇਖਣ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ 45 ਫੀਸਦੀ ਬਾਲਗ ਜੇ ਨਜ਼ਰ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਐਨਕਾਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 33 ਫੀਸਦੀ ਹੈ। ਕੋਨੇਡੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਕਲਪਨਾ ਕਰੋ ਤਦ ਇਹ ਅੰਕੜਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦ ਇਹ ਵੱਡੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।” ਕਰੀਬ 22 ਫੀਸਦੀ ਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ ਜਦ ਕਿ 30 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਹਨ। ਇਹ ਚਿੰਤਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅੰਕੜਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਵੇਖਣ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਹੁਤੇ ਬੱਚੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਅੱਗੇ ਆ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਜਦ ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗ, ਕੈਂਸਰ, ਬਲੱਡ, ਪੈਸ਼ਰ ਤੇ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ 'ਚ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਸਰਵੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਾਲਗਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ (57.45 ਫੀਸਦੀ) ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਇਕ ਪੀੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੀਵਨਸ਼ੈਲੀ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਖਤਰਾ 22 ਫੀਸਦੀ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਖਿਆ ਤਾਂ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਐਸੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਦ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਦ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੈ, ਸਹੀ ਭੋਜਨ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕਥਾ ਅਹਾਰ ਦੀ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਲਖਨਊ ਦਾ ਅੰਕਿਤ ਪਾਰਾਸ਼ਰੇ ਭਾਵੇਂ ਹੀ 12 ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਪਰੋਸ਼ਨ ਬੀਏਟਰ 'ਚ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ

ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਐਸੀ ਬੀਮਾਰੀ ਲਈ ਜੋ ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਿੱਤੇ ਦੀ ਪੱਥਰੀ। ਡਾਕਟਰੀ ਇਲਾਜ? ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੰਕ ਫੂਡ। ਥੈਕ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। “ਤਾਜ਼ਾ ਟਿਫਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਟੀਨ ਤੋਂ ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦਿੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ” ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਕੌਂਸਲਰ ਗੀਤਾਜਲੀ ਕੁਮਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, “ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਬਦਲੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਬਣਤਰ-ਕੰਮਕਾਜੀ ਮਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦਾ ਦਫਤਰ 'ਚ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ” ਜੀਵਨ 'ਚ ਰੁਝੇਵੇਂ ਵਧ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੇਂ ਦੀ ਘਾਟ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟਾਂ 'ਚ ਹੀ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਅਧ ਪੱਕਿਆ ਭੋਜਨ ਲਿਆ ਕੇ ਫਟਾਫਟ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਕਿਤ ਸਰਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਅਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਸਤੂਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਕੋਰ (81 ਫੀਸਦੀ) ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਭੋਜਨ (29 ਫੀਸਦੀ) ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਨੇਡੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ‘ਸਿਰਫ ਵੱਧ ਵਜਨ ਦੇ ਕੇਸ, ਜਿਸ 'ਚ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੱਧ ਹੈ। (ਬਾਲਗ 61 ਫੀਸਦੀ ਤਾਂ ਬੱਚੇ 39 ਫੀਸਦੀ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਪੌਸ਼ਟ ਦੇ ਹਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਲਗਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਖਰਾਬ ਹੈ।” ਜਰਾ ਭੋਜਨ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੋ-31 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਖਾਣੇ ਨਾਲ ਮਿੱਠੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, 43 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਫਲ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਖਾਣ ਤੋਂ ਮਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ 32 ਫੀਸਦੀ ਹਫਤੇ 'ਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਜ਼ਾ ਤੇ ਬਰਗਰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, 35 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਹਫਤੇ 'ਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇੰਡੋਕਰਾਨਾਲੋਜਿਸਟ ਡਾ. ਨਿਖਿਲ ਟੰਡਨ ਨੇ ਜਦ ਦਿੱਲੀ 'ਚ 2006 'ਚ 5-18 ਸਾਲਾਂ ਦੇ 21,485 ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 18 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਵੱਧ ਵਜਨ ਅਤੇ 6 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਮੋਟਾਪਾ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ। ਏਮਜ਼ ਇੰਡਕਰੋ ਨੋਲੋਜੀ ਤੇ ਮੋਟਾਬੋਲਿਜ਼ਮ ਵਿਭਾਗ 'ਚ ਪ੍ਰੋ. ਟੰਡਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ “ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਜਨ 'ਚ ਔਸਤਨ 5-15 ਕਿਲੋ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ 'ਚ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ, ਤਣਾਅ, ਦਿਲ ਦਾ ਰੋਗ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ।” ਅਜਿਹਾ ਸਿਰਫ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਫੋਰਟਿਸ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਇਕ ਚਾਲੂ ਅਧਿਐਨ ਜਿਸ 'ਚ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਗਰਾ, ਜੈਪੁਰ, ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਤੇ ਪੂਨੇ ਵਰਗੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, 'ਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਪੇਟ ਦੀ ਚਰਬੀ, ਇੰਸੂਲਿਨ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਿਕਤਾ ਤੇ ਹਾਈਪਰਟੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਸ਼ੱਸਿਆ 20 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਵਿਸਫੋਟਿਕ ਰੂਪ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤੀਸ਼ ਦਾਉਦਖਾਨੇ ਅਜੇ ਸਿਰਫ 11 ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਦੀ ਸਰਗਰਮੀ ਉਸ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਭਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਬੇਹੱਦ ਚਿੰਤਤ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤੀਸ਼ ਸ਼ਾਮ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਥੱਕ 'ਚ ਚੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਸੰਤ ਵਿਹਾਰ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦਾ ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰੋਜ਼ ਸੁਬਾਹ 5.30 ਵਜੇ ਸਕੂਲ ਖੱਸ

ਫੜਨ ਲਈ ਉਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਵਜੇ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਹੋਮਵਰਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਟਿਊਸ਼ਨ ਲਈ ਜਾਣ ਤਕ ਟੀ. ਵੀ. ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੰਪਿਊਟਰ ਗੇਮ ਖੇਡਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, “ਉਹ ਸੁਬਾਹ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਉਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਮਵਰਕ ਤੇ ਟਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਦਬਾਅ ਕਾਰਨ ਉਸ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਦਮਖਮ ਜਾਂ ਕੁਝ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।” ਪ੍ਰੀਤੀਸ਼ ਹਾਈ ਸਕੂਲ 'ਚ ਆਉਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸਰਗਰਮੀ 'ਚ ਫਸ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, “ਮੈਂ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਕਲ ਹਰ ਬੱਚਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।”

ਇਹ ਸਰਵੇਖਣ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਫਿਟਨੈਸ ਦੇ ਲਈ ਖਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਕ ਘੰਟਾ ਸਧਾਰਨ ਸਰੀਰਕ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੱਡੀਆਂ ਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਲਚੀਲਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਫ਼ਤੇ 'ਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ ਵਾਰੀ ਕਸਰਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਬੱਚੇ (30 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ) ਟੀ. ਵੀ. ਸਾਹਮਣੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 4 ਤੋਂ 6 ਘੰਟੇ ਬਿਤਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, 37 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੱਚੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਸਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। 30 ਫੀਸਦੀ ਕੋਲ ਖੇਡਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। 30 ਫੀਸਦੀ ਦੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਨ ਅਤੇ 43 ਫੀਸਦੀ ਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜੋੜਾਂ 'ਚ ਲਚੀਲਾਪਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਅਪੋਲੋ ਇਕਰਪਥ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਇੰਡੋਕਰਾਨੋਲੋਜਿਸਟ ਡਾ. ਅੰਬਰੀਸ਼ ਮਿਡਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਹੱਡੀ ਦੇ ਰੋਗ ਹੋਣ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਏਮਜ ਤੇ ਇਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਨਿਊਕਲੀਅਰ ਮੈਡੀਸਨ ਐਂਡ ਇਪਲਾਇਡ ਸਾਇੰਸਜ਼ ਨੇ 2006 'ਚ ਕਰੀਬ 90 ਫੀਸਦੀ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਟਾਮਿਨ ਡੀ (ਹੱਡੀ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ) ਦੀ ਕਮੀ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਹੈ। ਪਰ ਹੋਰ ਵੀ ਭਿਆਨਕ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ—65% ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਜਾਂ ਕਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ (ਨਿਜੀ ਸਿਖਿਅਕ ਤੇ ਹੋਰ) ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। 36 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੂਜੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਬਲਕਿ ਦੂਜੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਏਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ 47 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ, ਟਿਊਸ਼ਨ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਮਗਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 54 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਕੂਲ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਵਿਚ ਦੋ ਘੰਟੇ ਲਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਬੱਚੇ ਗੁਸੈਲ, ਚਿੜਚਿੜੇ, ਆਗਿਆ ਰਹਿਤ ਤੇ ਝਗੜਾਲੂ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ 13 ਸਾਲਾ ਲੜਕੀ ਦੇ ਮਾਪੇ ਜਦ ਬਾਲਰੋਗ ਮਾਹਰ ਡਾ ਆਰ. ਐਸ. ਬੇਦੀ ਪਾਸ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਲੈ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੋ ਲੜਕਿਆਂ ਨਾਲ ਫੋਨ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ੁਸੂਸੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਪੜ੍ਹਾਈ 'ਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣ 'ਤੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਡਾਂਟ ਖਾਣ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਨੀਂਦ ਦੀਆਂ ਢੇਰ ਸਾਰੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਖਾ ਲਈਆਂ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਫਟਕਾਰਿਆ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕੌਂਸਲਰ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਕਦੀ ਬੇਦੀ ਕੋਲ

ਨਹੀਂ ਆਏ। ਬੇਦੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ “ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹਾਰਮੋਨਸ 'ਚ ਬਦਲਾਅ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਾਪੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਵੀ ਬੇਗਾਨਾਪਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਦ ਉਹ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਥੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਰੁੱਝੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਘਰ ਅੱਜਕਲ ਹੋਸਟਲ ਵਾਂਗੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।” ਤਾਜ਼ੁਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਰਵੇਖਣ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ 36 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ਘਰ ਚੈਨ ਪਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। 40 ਫੀਸਦੀ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ 16 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਦਾਦਾ ਦਾਦੀ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 7 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਤਲਾਕ ਲੈ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੇ 14 ਸਾਲਾਂ ਸਤਿਅਮ ਪਟੇਲ ਨੂੰ ਖੂਨ 'ਚ ਹੀਮੋਗਲੋਬਿਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ 8 ਗ੍ਰਾਮ ਰਹਿ ਜਾਣ 'ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਅਜਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ, ਨੌਂਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਦੁਬਲਾ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਸਤਿਅਮ ਨਾਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਕੂਲ 'ਚ ਤਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਂਦਾ ਸੀ। ਲੰਚ ਵੀ ਫਟਾਫਟ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਦੁਪਹਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਟਿਊਸ਼ਨ ਲਈ ਭੱਜਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਤੇ ਟਿਊਸ਼ਨ ਦਾ ਹੋਮਵਰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਰ ਤਕ ਜਾਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਘਟਦੀ ਸਿਹਤ ਵੱਲ ਤਦ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਦ ਤਕ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਬੀਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਡਾ. ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਭਿਮਾਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਅੱਛਾ ਨਤੀਜਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਦਬਾਅ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਖੈਰ ਡਾ. ਭਿਮਾਨੀ ਦੇ ਇਲਾਜ ਨਾਲ ਸਤਿਅਮ ਦੀ ਸਿਹਤ 'ਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਡਾ. ਖਤਰੇ ਦੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। 11 ਸਾਲ ਦਾ ਬੱਚਾ 70 ਕਿਲੋ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਪੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਪੇ ਆਪਣਾ ਤਣਾਅ ਤੇ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਠੋਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿਹਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚਾ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਸ਼ਹਿਰੀ ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ 'ਚ ਕਾਫੀ ਫਰਕ ਹੈ ਫਿਰ ਦੋਨੋਂ ਸਿਹਤ ਸਬੰਧੀ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸਿਹਤ ਮਾਪਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। 100 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਘੱਟ ਭੋਜਨ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲੋਕ ਲੋੜੋਂ ਵੱਧ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਲੋਕ ਕਾਫੀ ਫਲ-ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਦੋਂ ਤਕਨੀਕੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਸਰੀਰਕ ਮੇਹਨਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਐਸਾ ਤਰੀਕਾ ਲੱਭੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਬੱਚਾ ਇਕ ਘੰਟਾ ਸਰੀਰਕ ਮੇਹਨਤ ਕਰੇ ਉਸਨੂੰ ਉਫਲਣ-ਕੁੱਦਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੋ। ਘਰ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਲਈ ਕਹੋ। ਸਿਹਤਮੰਦ ਰਹਿਣਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਆਦਰਸ਼ ਬਣਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਉਹ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਬਨਾਮ ਭੁੱਖ ਦੀ ਰੇਖਾ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕੌਮੀ ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੋਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਦਸ ਜਨਪੱਖ ਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੋਚ 'ਚ ਭੁੱਖ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਂਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਜੋ ਜਨਤਾ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੋਰਾ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਬਸ! ਦੇਸ਼ 'ਚ ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਜੋ ਬਹਿਸ ਛਿੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਇਸ ਵਕਤ ਇਕ ਅਰਬ 20 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ 'ਚੋਂ ਲਗਭਗ ਇਕ ਤਿਹਾਈ ਲੋਕ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਯਾਨੀ ਭਾਰਤ 'ਚ ਭੁੱਖ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੱਤੀ ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟਾ ਕੇ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਏਨੀ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਰਥਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪੱਧਰ ਭੁੱਖ ਦਾ ਸਾਡਾ ਪੈਮਾਨਾ ਬੇਹੱਦ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਹੈ। ਸੰਨ 2008 ਵਿੱਚ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਫੂਡ ਪਾਲਸੀ ਰਿਸਰਚ ਇੰਸਟੀਚੂਟ ਨੇ 80 ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਗਲੋਬਲ ਹੰਗਰ ਇੰਡੈਕਸ ਬਣਾਇਆ ਸੀ।

ਜਿਸ 'ਚ ਭਾਰਤ 66ਵੇਂ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੁਡਾਨ ਤੇ ਰਵਾਂਡਾ ਤੋਂ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਹੈ। ਜੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅੰਨਿਆ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਕੇਰਲਾ ਹੈ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਸੂਬੇ ਅਫਰੀਕੀ ਮੁਲਕ ਗੇਬਨ, ਲਾਤਿਨ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਔਦੂਰਾਸ ਅਤੇ ਵਿਅਤਨਾਮ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਾਡਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਭੁੱਖ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੰਕਟ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਅਕਸਰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੁੱਖ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਭੁੱਖ ਦੀ ਰੇਖਾ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਦਰਅਸਲ ਭੁੱਖਮਰੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਕ ਪਰਪੱਕ ਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਜੇ ਅਸੀਂ ਮੰਨਾਗੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਥੇ ਗਰੀਬੀ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ। ਏਮਪਾਵਰਡ ਗਰੁੱਪ ਆਫ ਮਿਨਿਸਟਰਸ ਦੀ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੋਈ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਸਹੀ-ਸਹੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਵੇ। ਪਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਏਨਾ ਯੋਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਕੰਮ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਹ ਕੁਝ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਅੰਕੜੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼

'ਚ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਅੰਕਗਣਿਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰੋਚਕ ਹੈ। ਸੰਨ 1991 'ਚ ਜਦ ਆਰਥਕ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਣਬ ਮੁਖਰਜੀ ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ 'ਚ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਨੂੰ 37 ਫੀਸਦੀ ਘਟਾ ਕੇ 19 ਫੀਸਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਸਿਫ਼ਰ 'ਤੇ ਆ ਗਈ ਹੁੰਦੀ। ਉਹਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਆਈ ਉਸ ਨੇ 19 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ 37 ਫੀਸਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਇਹ 26 ਫੀਸਦੀ 'ਤੇ ਆ ਗਈ। ਯਾਨੀ ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ 'ਚ ਗਰੀਬੀ 11 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਧਾਉਣ ਨਾਲ ਸਚਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ। ਦਰਅਸਲ ਸਾਨੂੰ ਦੋ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਜੇ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਸੁਰੇਸ਼ ਤੰਦੂਲਕਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਆਈ ਹੈ। ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ 37.2 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਭੁੱਖਮਰੀ ਰੇਖਾ ਵਜੋਂ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮੁਤਾਬਕ ਪਿੰਡ 'ਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 12 ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ 14 ਰੁਪਏ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਗਰੀਬ ਹੈ ਕੀ ਅੱਜ ਏਨੇ ਰੁਪਿਆਂ 'ਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੋ ਡੰਗ ਦੀ ਰੋਟੀ ਨਸੀਬ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਆਰਥਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸੱਚ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਕੁੱਤਾ ਵੀ ਪਾਲੀਏ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਖਰਚਾ 14 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਲਈ ਇੰਨੇ ਘੱਟ ਖਰਚ ਨਾਲ ਜਿਉਣਾ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਹੈ? ਜੇ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ 37 ਫੀਸਦੀ ਭੁੱਖਮਰੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 'ਭੁੱਖ ਰੇਖਾ' ਕਹਿ ਦਿਉ। ਜਸਟਿਸ ਵਾਧਵਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਬੰਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 100 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗਰੀਬ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਗੇ। ਅਰਜਨ ਸੇਨਗੁਪਤਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ 'ਚ 77 ਫੀਸਦੀ ਯਾਨੀ 84 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 20 ਰੁਪਏ ਵੀ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ 'ਚ ਇਸਨੂੰ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਇਆ ਕਿ 37 ਫੀਸਦੀ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਰੇਖਾ ਅਤੇ 77 ਫੀਸਦੀ ਨੂੰ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਇਆ ਕਿ 37 ਫੀਸਦੀ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਰੇਖਾ ਅਤੇ 77 ਫੀਸਦੀ ਨੂੰ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਤਕਲੀਫ਼ ਸਿਰਫ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੈਸੇ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਸਲੀ ਗਿਣਤੀ ਛੁਪਾਉਣ ਨਾਲ ਨਾ ਗਰੀਬੀ ਮਿਟੇਗੀ ਅਤੇ ਨਾ ਭੁੱਖ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਛੇ ਲੱਖ ਪਿੰਡ ਹਨ। ਉਹ ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਥੇ ਲੋਕ ਭੁੱਖੇ ਕਿਉਂ ਹਨ। ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ। 42 ਸਾਲ ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਫਿਰ ਲੋਕ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਭੁੱਖੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅੰਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਦਸ ਫੀਸਦੀ ਲੋਕ ਭੁੱਖੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਹੱਲ ਪ੍ਰਤੀ ਗੰਭੀਰ ਹੋਈਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਉੜੀਸਾ ਦਾ ਕਾਲਾਹਾਂਡੀ ਖੇਤਰ ਭੁੱਖਮਰੀ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਲਈ ਬਦਨਾਮ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਬੋਲਾਂਗੀਰ ਇਕ ਪਿੰਡ ਨੇ ਅਨਾਜ 'ਚ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ

ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਅਨਾਜ ਬੈਂਕ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਪਿੰਡ 'ਚ ਜ਼ਰੂਰਤਮੰਦਾਂ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਉਧਾਰ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਬਦਲੇ 'ਚ ਖੇਤੀ ਵਕਤ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਕਰਜ਼ਾ ਲਾਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਵਿਆਜ ਵਜੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਅਨਾਜ ਦਿੰਦੇ। ਦਸ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਉਸ ਪਿੰਡ ਨੇ 200 ਕੁਇੰਟਲ ਚੌਲਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਪਿੰਡ 'ਚ ਭੁੱਖ ਮਿਟੀ ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਦਾ ਬੈਂਕ ਵੀ ਬਣਿਆ। ਉੜੀਸਾ 'ਚ ਆਏ ਭੂਚਾਲ ਸਮੇਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਦਦ ਲਈ ਰਾਹਤ ਸਮੱਗਰੀ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਹੋਰ ਪਿੰਡਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਸ਼ 'ਚ ਘੱਟ-ਘੱਟ ਇਕ ਸੌ ਪਿੰਡ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਦਾ ਨਾਮੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ? ਅੱਜ ਕਿਉਂ ਅਨਾਜ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਲੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੋਬਾਰਾ ਉਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਜਾਂਦਾ ਜਿਥੇ ਉਹ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ? ਜੇ ਸਾਡੇ 6 ਲੱਖ ਪਿੰਡ ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਭ ਲਈ ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਪਰ ਸਾਡੀਆਂ ਤਰਜੀਹਾਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਹਨ। ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸੜਕਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰੋਜ਼ 20 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਸੜਕ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਨਾਜ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਅਧੁਨਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨ 'ਤੇ 7000 ਕਰੋੜ ਦਾ ਖਰਚ ਆਵੇਗਾ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜੋ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਔਰਤ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਤੇ ਹੁਣ ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਹਨਾਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਵਧੀ ਹੈ ਦੂਜੀ ਬਹਿਸ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਨੂੰ ਪੱਚੀ ਜਾਂ ਪੈਂਤੀ ਕਿਲੋ ਕਣਕ-ਚੌਲ ਦੇਣ ਸਬੰਧੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਾਂਗ ਨਮਕ ਤੇ ਤੇਲ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਡੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਹਨ ਪੂਰੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਕਣਕ-ਚੌਲ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਵੰਡਣਾ ਹੀ ਸਹੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਲੋਕ ਜੌਅ, ਰਾਗੀ ਦੇ ਬਾਜਰਾ ਵਰਗੇ ਮੋਟੇ ਅਨਾਜ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਉਂਦੇ ਕਿਥੋਂ? ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਬਾਜਰਾ ਖਾਂਦੇ ਹਨ? ਉਹ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਂਦੇ? ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਇਸ 'ਤੇ ਵੀ ਸੋਚਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਰੇਗਾ ਤੇ ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਉਸਦੀ ਸਾਰੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਸਾਮਰਾਜੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਬਜਟ 'ਚ ਕੁਝ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਦੇ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਬੈਂਕ ਨੇ 1996 ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ 'ਚ 2005 ਤੱਕ ਇੰਗਲੈਂਡ ਫਰਾਂਸ ਤੇ ਜਰਮਨੀ ਦੀ ਕੁਲ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਦੁਗਣੀ ਗਿਣਤੀ ਬਰਾਬਰ ਲੋਕ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਹਿਜਰਤ

ਕਰ ਜਾਣਗੇ। ਭਾਵ ਕਰੀਬ 40 ਕਰੋੜ ਲੋਕ। ਪਰ ਕਈ ਏਨਿਆਂ ਲਈ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੈ? ਖੇਤੀ ਛੱਡ ਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬਣਨ ਦਾ ਅਮਲ ਤੇਜ਼ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਸਭ ਥਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਭੁੱਖ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਲੱਖ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਨਾਲ ਇਹ ਮਿਟ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ-ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਮੌਤ?

‘ਆਪਣਾ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼’ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ‘ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼’ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਨਾਗਰਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ‘ਚ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਭੁੱਖਮਰੀ ਤੇ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਨਾਲ ਇਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੌਤਾਂ ਦੇ ਵੱਧ ਬੱਚੇ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ‘ਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਇਕ ਅਜੀਬ ਆਪਾ ਵਿਰੋਧ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਭਰਮ ਰਚਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖੁਦ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ‘ਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਇਕ ਅਫਸੋਸਨਾਕ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੌਮੀ ਪੇਂਡੂ ਸਿਹਤ ਮਿਸ਼ਨ (NRHM) ਤਹਿਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸੁਧਾਰਨ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਨੂੰ 1600 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਲਾਹਪ੍ਰਵਾਹੀ ਕਹੀਏ ਜਾਂ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਇਹ ਤਾਂ ਉਸ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਅਣਵਰਤਿਆ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਅਨੂਪ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ‘ਚ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ‘ਚ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 60 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ 5 ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਉਮਰ ਵਰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 70 ਬੱਚੇ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਕਾਰਨ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਯਾਨੀ ਹਾਲਾਤ ਕਾਫ਼ੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਕੜੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਆਦਮੀ ਦੀ ਨੀਂਦ ਉਡਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੀਤੇ ਸਾਲ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਫੂਡ ਪਾਲਸੀ ਕਿਸਰਚ ਸੰਸਥਾਨ ਦੀ ਮਾਨਵ ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਵੀ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਧਿਆਨ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਸੀ। ਮਾਨਵ ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ‘ਚ ਭੁੱਖਮਰੀ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕ ਇਥੋਪੀਆ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ਲਏ ਹਨ। ਇਹ ਸੂਬਾ ਭੁੱਖਮਰੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਲਏ ਮੁਲਕ ਸੋਮਲੀਆ ਅਤੇ ਚਾਡ ਤੋਂ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ‘ਚ ਸਾਲ 2005-06 ਵਿੱਚ 30 ਹਜ਼ਾਰ 563, 2006-07 ‘ਚ 32 ਹਜ਼ਾਰ 108, 2007-08 ਵਿੱਚ 30 ਹਜ਼ਾਰ 397 ਅਤੇ 2008-09 ‘ਚ 29 ਹਜ਼ਾਰ 274 ਬੱਚੇ ਭੁੱਖਮਰੀ ਅਤੇ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ। ਇਹ ਮੌਤਾਂ ਸੂਬੇ ਦੇ 50 ਵਿੱਚੋਂ 48 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ‘ਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਿੰਗਰੌਲੀ ਤੇ ਆਦਵਾਸੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਅਲੀਰਾਜਪੁਰ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਤਸਵੀਰ ਹੋਰ ਵੀ ਭਿਆਨਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਅਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਮੱਧਪ੍ਰਦੇਸ਼ ‘ਚ ਤਕਰੀਬਨ 20 ਫੀਸਦੀ ਅਬਾਦੀ ਆਦੀਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ‘ਚ ਬੀਤੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇਸ ਸਾਲ ਸੰਤੋਸ਼ ਜਨਕ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਪਰ NFHS-3 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਕਹਾਣੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ, ਸੂਬੇ ‘ਚ

ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੇ ਕੁਪੋਸ਼ਿਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤੈਦਾਤ ਸਾਲ 1998-99 'ਚ 53.3 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਤਨ 2008-09 'ਚ 60.3 ਫੀਸਦੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਯਾਨੀ ਰਾਜ ਦਾ ਹਰ ਦੂਜਾ ਬੱਚਾ ਕੁਪੋਸ਼ਿਤ ਹੈ। ਆਦੀਵਾਸੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਤਾਂ ਕੁਪੋਸ਼ਨ 72 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਹੈ। ਮੱਧਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨੇ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਇਲਮ ਹੋਵੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਪੋਸ਼ਿਤ ਪੰਜ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਇਸੇ ਸੂਬੇ 'ਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ 'ਚ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਨਾਲ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚੋਂ ਅੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਬਿਹਾਰ, ਉਤਰਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੇ ਉੜੀਸਾ ਵਰਗੇ ਬੀਮਾਰੂ ਰਾਜਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਕਤ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ 'ਚ ਕੋਈ ਛੇ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਉਪਰ ਬੱਚੇ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਭੁੱਖਮਰੀ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਡੇਢ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਤੇ ਭੁੱਖਮਰੀ 'ਤੇ ਦੋ ਗੈਰਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਸੂਬੇ 'ਚ ਐਸਾ ਹੀ ਹੰਗਾਮਾ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਲੋਕ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਸੁਰੱਖਿਆ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਰਾਈਟ-ਟੂ-ਫੂਡ ਮੁਹਿੰਮ ਅਤੇ 'ਸਪੰਦਨ' ਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ 'ਚ ਸਰਵੇ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਸਿਰਫ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਅੰਦਰ ਇਹਨਾਂ ਚਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ 125 ਬੱਚੇ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਏ। ਆਪਣੀ ਨਾਕਾਮੀ ਛੁਪਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਹੀ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਵਾਅਕੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਗੁਲਾਮ ਨਬੀ ਆਜ਼ਾਦ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਸੀ ਕਿ 'ਮੁਲਕ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ 25 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਗ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਯੋਗਤਾ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਟੀਕੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ। ਕੌਮੀ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਸਿਹਤ ਸਰਵੇਖਣ ਦੇ ਤੀਜੇ ਪੜਾਅ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ 'ਚ ਕੁਲ 40 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਹੀ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਟੀਕਾਕਰਣ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ 'ਚੋਂ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਸਿਰਫ 32 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਹੀ ਇਸ ਦਰਜੇ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੂਰਨ ਟੀਕਾਕਰਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਵੀ ਮੱਧਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਮੁਲਕ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੈ। ਟੀਕਾਕਰਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਘੱਟ ਉਮਰ 'ਚ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਜਾਣ ਅਤੇ ਗਰਭ ਅਵਸਥਾ ਦੌਰਾਨ ਮਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਖੁਰਾਕ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਣ ਦਾ ਅਸਰ ਸ਼ਿਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਕ ਬੱਚੇ ਤਾ ਕੁਪੋਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ ਪੂਰੇ ਤੰਤਰ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਹੈ। ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ 'ਚ ਕਮੀ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਜਾਣਾ, ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੋਂ ਨਿਰੰਤਰ ਹੱਥ ਖਿੱਚਣਾ ਯਾਨੀ ਸਬਸਿਡੀ ਘੱਟ ਕਰਨਾ ਪਿੰਡ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ, ਹਰ ਥਾਂ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤ ਦੀ ਗੈਰ ਮਜ਼ਦਗੀ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਪੋਸ਼ਣ ਆਹਾਰ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਨਾਕਾਮ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਨਾ ਪਹਿਨਾਉਣਾ ਬੱਚੇ ਦੇ ਕੁਪੋਸ਼ਿਤ ਹੋਣ 'ਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਵੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਅਹਿਮ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਵੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਅਹਿਮ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ। ਫਿਲਵਕਤ ਰਾਜ 'ਚ 69738 ਆਂਗਣ ਬਾੜੀ ਕੇਂਦਰ ਵੀ ਚੱਲਦੇ ਹਨ ਜਦਿਕ ਸਮੇਕਿਤ ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਸੇਵਾਵਾਂ

ਦੇ ਸਰਭ ਵਿਆਪੀਕਰਣ ਲਈ ਰਾਜ 'ਚ ਇਕ ਲੱਖ 46 ਹਜ਼ਾਰ ਆਂਗਣ ਬਾੜੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਅੱਧੇ ਯਾਨੀ 55 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਲਿਆ ਸਕੀ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਿਰਫ 12985 ਆਦੀਵਾਸੀ ਬਸਾਹਟਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਪੁੱਜਾ ਹੈ। 4168 ਆਦੀਵਾਸੀ ਬਸਾਹਟਾਂ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਲਾਭ ਤੋਂ ਅਜੇ ਵੰਚਿਤ ਹਨ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਸ਼ਿਸ਼ੂ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਸਾਲ 2005-09 ਤੋਂ 2009-10 ਤੱਕ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਬਜਟ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ ਇਸ ਮਦ 'ਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਲ 2005-06 'ਚ 11.83 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹਾਸਲ ਹੋਏ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸਿਰਫ 27.65 ਲੱਖ ਹੀ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਉਥੇ ਸਾਲ 2006-07 'ਚ 14.26 ਕਰੋੜ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਉਲਟ ਸਿਰਫ 4.12 ਕਰੋੜ, ਤਾਂ ਸਾਲ 2007-08 'ਚ 10.79 ਕਰੋੜ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਿਰਫ 4.45 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੀ ਰਾਸ਼ੀ ਜੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਵੀ ਤਸਵੀਰ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ।

ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਕਾਸ ਬਨਾਮ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਮੌਤਾਂ

ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਜਦ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾ ਕੇ ਚਮਕਦਾ ਸੂਟ ਪਾ ਕੇ ਜਦ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵੱਲ ਕੂਚ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ? ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ 'ਲੋਕਤੰਤਰ' ਦੇ ਇਕ ਸੂਬੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ? ਹੈਰਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਬਈ? ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਤੋਂ ਕਾਰ 'ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਮੱਧ ਵਰਗ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਾਦਗੀ 'ਤੇ ਲੋਟ-ਪੋਟ ਹੋਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਖਬਾਰਾਂ, ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਛਪਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਚੌਹਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸਵ. ਪੰ. ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਅੰਤੋਦਿਆ ਉਪਚਾਰ ਯੋਜਨਾ, ਦੀਨਦਿਆਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਯੋਜਨਾ, ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਦਲਿਤ ਉਪਚਾਰ ਯੋਜਨਾ, ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਅੰਤੋਦਿਆ ਮਿਸ਼ਨ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ 'ਸਭ ਤੋਂ ਕੰਮਜ਼ੋਰ' ਆਦਮੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਦਰਜ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਪੰ. ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਉਪਾਧਿਐ ਦੇ ਮਾਨਵਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਜਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਢੋਲ ਨਗਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੱਥ 'ਕੰਮਜ਼ੋਰ ਆਦਮੀ' ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਉਂ ਹੀ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਢੋਲ ਦੀ ਪੋਲ ਖੋਲਣ ਵਿਚ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਆਓ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇਸ 'ਮਾਨਵਤਾਵਾਦ' ਦੇ ਫੋਕਸ ਬਿੰਦੂ ਵੱਲ ਉਸਦੇ ਨਾਭਿਕ ਦੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਜਾਣੀਏ। ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਕੱਲੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ 'ਚ (2005-06 ਤੋਂ 2008-09) ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਕਾਰਨ ਇਕ ਲੱਖ 22 ਹਜ਼ਾਰ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛੜ ਕੇ ਨੰਬਰ ਇਕ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਆ ਬੈਠਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈਆਂ ਮੌਤਾਂ 2005-2006 ਵਿਚ 30563, 2006-07 ਵਿਚ 32188 ਸਾਲ 2007-08 ਵਿੱਚ 30391 ਅਤੇ 2008-09 'ਚ 29271 ਮੌਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਲੇਵਾਰ ਮੌਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਇਹ ਮੌਤਾਂ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ 50 ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ 48 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਿਰਗੌਲੀ ਤੇ ਆਦੀਵਾਸੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਅਲੀਰਾਜਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਅਕਤੂਬਰ ਦਸੰਬਰ 2009 ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਝੰਬੂਆਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚ 43 ਅਤੇ ਮਦਰਾਨੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ 30 ਮੌਤਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਦਗੀ ਪਸੰਦ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਲੋਕ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਅਨੂਪ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ 60 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਿਤ ਹਨ। ਉਥੇ ਦੇਸ਼ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਾਦਗੀ ਦਾ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੇਤਾ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਲੂਖੇੜਾ ਨੇ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸਿਹਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿੰਨੇ ਬੱਚੇ ਗੰਭੀਰ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਮੰਤਰੀ

ਜੀ ਸਾਦਗੀਪੂਰਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਟਾਲ ਗਏ। ਪਰ ਤੱਥ ਤੇ ਅੰਕੜੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 12 ਲੱਖ ਬੱਚੇ ਗੰਭੀਰ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਲਈ ਸਿਰਫ 200 ਪੋਸ਼ਣ-ਪੁਨਰਵਾਸ ਕੇਂਦਰ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਚਾਲ ਨਾਲ ਚੱਲਦੇ ਹਨ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ 2008-09 ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਸ਼ਿਸ਼ੂ ਮੌਤ ਦਰ ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ 'ਤੇ 70 ਸੀ ਇਹ ਕੁਝ ਅੰਕੜੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਸਭ ਕੁਝ ਚੀਖ-ਚੀਖ ਕੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਅੰਕੜੇ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ, ਕੰਮਜ਼ੋਰ-ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਤਾਂ 'ਮਾਨਵਤਾਵਾਦ' ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਭੁੱਖ ਦਾ ਨੰਗਾ ਨਾਚ, ਜੋ ਲੱਖਾਂ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਖੇਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੀ ਰੂਹ ਵੀ ਕੰਬ ਉਠੇ, ਸਿਰਫ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਹੀ ਕਹਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹੀ ਹਾਲ ਅਜਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਰਨ ਇਹ ਪੂਰਾ ਆਰਥਕ-ਸਮਾਜਕ ਢਾਂਚਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਭੁੱਖ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ 'ਤੇ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ। ਵਿਸ਼ਵ ਅਨਾਜ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਭੁੱਖ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਇਕ ਅਰਬ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਆਬਾਦੀ ਵਿਚੋਂ ਲਗਭਗ ਇਕ ਤਿਹਾਈ (35 ਕਰੋੜ) ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਸਬੰਧੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ :-

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ 30 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵਜਨ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ 20 ਲੱਖ ਬੱਚੇ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ 'ਚ ਕੁੱਲ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਲਗਭਗ ਅੱਧੀ ਅਬਾਦੀ ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਲੰਬੇ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਤੇ ਨੀਮ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਲਗਭਗ 47% ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵਜਨ ਘੱਟ ਹੈ ਅਤੇ 46% ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ 'ਚ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਸਬ ਸਹਾਰਾ ਅਫ਼ੀਕਾ ਦੇ ਗਰੀਬ ਤੋਂ ਗਰੀਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੈ। 30% ਗਰੀਬ ਅਬਾਦੀ 1700 ਕਿਲੋ ਕੈਲੋਰੀ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਭੋਜਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੈਮਾਨਾ 2100 ਕਿਲੋ ਕੈਲੋਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ, ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਦਾ 70% ਭੋਜਨ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚਾਹੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਦੇਸ਼-ਪੱਧਰ ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਹਿੰਦੂਤਵ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਵਾਹਕ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਅਖੌਤੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੇਖ ਮੱਧ ਵਰਗੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਭੁੱਖ ਦਾ ਇਹ ਨੰਗਾ ਨਾਚ ਹਰ ਥਾਂ ਕਾਇਮ ਹੈ ਪਰ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ 'ਇਕਾਤਮ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦ' ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਦਾ 'ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਵਿਕਾਸ' ਗਲਵਕੜੀਆਂ ਪਾਈ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਦਰਅਸਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਸਚਾਈ ਇਕ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਹੀ ਹੈ। ਵਿਕਾਸ, ਤਰੱਕੀ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਹੀ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਪੂਰੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਡਬਲਰੋਟੀ ਸਿਰਫ 15-20% ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰੀ ਦਲਾਲ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੇਤਾ ਤੇ ਮੱਧ ਵਰਗ ਦੇ ਉਪਰ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਅੱਜ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਇਸ ਤਲਾਅ 'ਚ ਗੋਤੇ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਜਨਤਾ ਦੇ ਆਮ-ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ

ਇਸ ਵਿੱਚ 'ਇਕਾਤਮ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦ' ਅਤੇ 'ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਵਿਕਾਸ' ਨਾਮਕ ਦੋਨੋਂ ਤੈਰਾਕ ਗੋਤੇ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਰਥਕ ਉਦਾਰੀਕਰਣ-ਨਿੱਜੀਕਰਣ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1990 ਪਿੱਛੋਂ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਮ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਨੂੰ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਵੇਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਆਈ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਉਦਾਰੀਕਰਣ-ਨਿੱਜੀਕਰਣ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਬਰਦਸਤ ਰਫਤਾਰ ਦਿੱਤੀ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਰੁਣ ਸ਼ੇਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਅਪਨਿਵੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰਾਂ ਤੋਂ ਹੱਥ ਖਿੱਚਣ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਅਮਲ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੌਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਰਕਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਜਨਤਕ ਅਨਾਜ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ ਹੱਥ ਪਿੱਛੇ ਖਿੱਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਛਲੇ 6 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਲਗਭਗ 664 ਰਾਸ਼ਣ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਨਾਜ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਪਰ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਗਦਾਮਾਂ 'ਚ ਸੜਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਵੀਡਨ ਡੇਨਮਾਰਕ, ਨਾਰਵੇ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਉਥੋਂ ਦੇ ਡੰਗਰਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਲਈ ਭਿਜਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਲਾਲ ਮਹਿਲ, ਸ਼ਕਤੀਭੋਗ, ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਆਦਿ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦਾ ਮੁਨਾਫਾ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੁੱਤੇ ਚੱਟਣ ਵਾਲੀ ਦਲਾਲ ਭਾਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਲੇ ਹੀ ਲੱਖਾਂ ਮਸੂਮ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਿਹਨਤ ਕਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਦਮ ਤੋੜ ਦੇਣ। ਇਹ ਮੌਤਾਂ ਹੀ 8% ਵਿਕਾਸਦਰ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਹੀ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦੇ ਅਯਾਸ਼ੀ ਦੇ ਟਾਪੂ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ 'ਇਕਾਤਮ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦ' 'ਤੇ 'ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਵਿਕਾਸ' ਦੇ ਗੁਬਾਰਿਆਂ 'ਚ ਹਵਾ ਭਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। 20 ਰੁਪਏ ਫੀ ਦਿਨ ਦੀ ਆਮਦਨ 'ਤੇ ਜਿਉਣ ਵਾਲੀ 84 ਕਰੋੜ ਅਬਾਦੀ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੇ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਦਗੀ ਦਾ ਢਕੌਂਜ ਹੈ। 'ਅੱਤਵਾਦ' ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਛੁਪੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਅੱਤਵਾਦ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਭੁੱਖ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ? ਪਰ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ 'ਇਕਾਤਮ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦ' ਤੇ 'ਆਮ ਆਦਮੀ' ਦੇ ਸੋਮਿਆਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਠੀਭਰ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਤੇ ਧਨਾਢਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਬੂਟ ਚੱਟਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਲੈਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣਗੇ, ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਗੱਡੀ ਰਾਹੀਂ।

ਵਕਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਫਿਸਲਦਾ ਹੈ ਬਚਪਨ?

ਇਹ ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਕਿਸੇ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ 9 ਸਾਲ ਦੀ ਨਟਖਟ ਉਮਰ ਸੁਹਾਣੇ ਸੋਲ੍ਹਵੇਂ ਸਾਲ 'ਚ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋਈ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਆਤਮ ਵਿਸਵਾਸ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਪੇਸ਼ਬੁੱਕ 'ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਨਾਲ ਮਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਟੈਟੂ ਇਕ ਲੋੜ ਹੈ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸ਼ਰਾਬ ਘਰਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਘਰ 'ਚ ਰਾਤ ਬਿਤਾ ਲੈਣਾ ਜਵਾਨੀ 'ਚ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੜਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਉਹ ਉਮਰ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਲੜਕੀਆਂ ਮੇਕਅੱਪ ਦੇ ਨਾਲ ਤਜਰਬੇ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਲੜਕੇ ਡੀਆਡੋਰੇਟ ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਸਕਰਟਸ ਦੀ ਕਿਨਾਰੀ ਉੱਚੀ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਤਲੂਨਾਂ ਦੀ ਕਮਰ ਹੇਠ ਖਿਸਕਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਲ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਬਾਲ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ੂਕਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਗੁੱਡਿਆਂ ਅਤੇ ਖਿਲੋਣਾ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪੀ ਐਸ ਪੀ ਖੇਡਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਫੋਨਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਬਚਪਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਹੁਣ ਤਰੁਣਾਈ ਦੇ ਲੱਛਣ ਕਾਫੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸ ਦੀ ਅੰਸ਼ਿਕ ਵਜ੍ਹਾ, ਬੇਤਰੀਨ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਮੂਹਰੇ ਵੱਧ ਮੌਕਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨੀਂਦ ਬੇਤਰਤੀਬੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪੈਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਪੀ. ਜੀ. ਆਈ. ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਗੱਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੇਟੀ ਪਹਿਲੀ ਮਹਾਵਾਰੀ ਕਾਫੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ 'ਚ ਅਸਧਾਰਨ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਸਥਾਪਤ ਡਾਕਟਰ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਲੜਕੇ ਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਅੱਜ ਕੁਝ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ 'ਚ ਕਾਫੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤਰੁਣਾਈ ਦੀ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋ ਕਾਰਣ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਅਜੇ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਜਗਤ ਕਿਆਸ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਿਮਾਗ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਅੰਧਕਾਰ ਤੋਂ ਸਮੇਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਬਣਾਉਣੀ ਰੋਸ਼ਨੀ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਨਾਲ ਦਿਮਾਗ ਵਹਿਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਾਰਮੋਨਾਂ ਦਾ ਰਸਾਅ ਨਿਰੰਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੇਂਡੂ ਬਣਾਉਣੀ ਰੋਸ਼ਨੀ 'ਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਘੱਟ ਆਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਰੁਣਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਵਾਨ (ਤਰੁਣ) ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਛਵੀ 'ਤੇ ਵੱਧ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਮਿਲ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਲੋੜੇਂ ਵੱਧ ਪਤਲਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਵਾਲ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਸਬੰਧੀ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ ਸਹੀ ਕਿਸਮ ਦਾ 'ਡਾਈਟ ਫੂਡ' ਹੀ ਖਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋ ਕਾਸ ਮੇਟਿਕਸ ਲਈ ਵੱਧ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਲੜਕੇ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਲਸਖਾਨਾ ਸਾਰੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਡੀਆਡੋਰੇਟ ਅਤੇ ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਤੇਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਾਲ ਅਤੇ ਪਹਿਨਾਵਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਸੰਦੀ ਦਾ

ਫਿਲਮ ਸੰਗੀਤ ਸਟਾਰ ਵਾਂਗੂੰ ਹੋਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉਭਰਦਾ ਸਰੀਰ ਸਾਰੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਦਾ ਘਰ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਚਾਹੇ ਉਹ ਟੈਟੂ ਹੋਵੇ, ਵਧੇ ਹੋਏ ਨਹੁੰ, ਜਾਂ ਨੱਕ 'ਚ ਲਟਕੀ ਨੱਥ ਹੋਵੇ, ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਗਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਨਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ 12 ਸਾਲਾਂ ਬਿੰਦਰਾ ਅਨੁਸਾਰ “ਇਮੋਗੋਥ (ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਨਸਨੀਖੇਜ ਸਟਾਈਲ ਵਾਲਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਖੁਦ ਵਿਚ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਣਾ।” ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜਨਤਕ ਛਵੀ ਵੀ ਜੋੜ ਦਿਉ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਤੱਕ ਮੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਰਇਲਟੀ ਸ਼ੋਅ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਬਾਲਗਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਵਰਤਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਵਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਮਾਪੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੀਡੀਆ ਨੇ ਕਿਸ਼ੋਰਵਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਖਪਤਕਾਰ ਰਵੱਈਆ ਵਿਕਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਇਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਅੱਗੇ ਦੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਉਹਨਾਂ ਵਰਗੇ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜਨਤਕ ਛਵੀ ਵੀ ਜੋੜ ਦਿਉ ਜੋ ਮੀਡੀਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਮਰ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇਖ ਕੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸ਼ੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮਾਪਿਆਂ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰ 'ਚ ਫਰਕ ਨੂੰ ਤਾੜਨ 'ਚ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ 8 ਤੋਂ 14 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਬੱਚਾ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸ਼ੋਰ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਬਾਲਗ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ 'ਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਦੀ ਲਲਕ ਹੋਰ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੱਧ ਵਰਗ 'ਚ ਵੀ ਵਿਆਹ ਦੀ ਉਮਰ ਵਧੇ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ 'ਚ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ 'ਚ ਸੈਕਸ ਅਮਲ ਕਈ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਸਭ ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੇਖਦੇ ਸੁਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਮੱਧ ਵਰਗ 'ਚ ਯੌਨ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਹਮਨਾ-ਸਾਹਮਣਾ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੈਕਸ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀਆਂ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਸੈਕਸੁਇਲਟੀ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੀਨੀਅਰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਫੁਟਬਾਲ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੀ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਧੜਕਣ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸ਼ਰਮਾ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਇਕ 11 ਸਾਲਾ ਲੜਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਲੜਕੇ 'ਤੇ ਮੁਗਧ ਹੋ ਜਾਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਖਾਣੇ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਦਾ ਅੱਧਾ ਸਮਾਂ ਵਾਸ਼ਰੂਮ 'ਚ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚਮਕ ਫਿਰ ਤੋਂ ਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਘੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਾ ਵਗੈਰਾ ਨਾਲ ਥੋੜਾ ਹੋਰ ਵੱਧ ਕਾਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਅੱਧਾ ਸਮਾਂ ਉਸ ਲੜਕੇ ਮੂਹਰਿਓਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਲੰਘਣ 'ਚ ਖਰਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਹ ਮੁਸਕਰਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਉਸ ਮੁਸਕਾਨ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੋਤੀ ਜਾਗਦੀ ਜਿਹੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ 'ਚ ਨਾਲੇ ਵੀ ਨਿੱਕਰ ਅਤੇ ਸਾਟਨ ਦੀ ਢਿੱਲੀ ਕੁੜਤੀ ਮੇਲਕਾ-ਡਾਟ ਵਾਲੇ ਪਜਾਮੇ ਅਤੇ ਗਾਰਫੀਲਡ ਟੀ-ਸ਼ਰਟ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਤ ਬੀਤਦੀ ਹੈ, ਫੈਸ਼ਨ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ 'ਚ ਵਿਖਾਏ ਗਏ ਲੁਕਸ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਹ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕੀ ਸਪੋਰਟਸ ਬਰਾ ਦੀ ਥਾਂ ਰੈਗੂਲਰ ਬਰਾ ਵਰਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਦਿੱਲੀ ਦੀ 10 ਸਾਲਾ ਸੇਗਰਾਵਤ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਫ੍ਰੈਂਡ

ਇਨਾਇਤ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਹੁੰ ਪੇਂਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੱਕ ਟੀ. ਵੀ. ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਮੀਰ ਖਾਂ ਕਿੰਨਾ ਕਠੂਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਦਾ ਕਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।” ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨਪਸੰਦ ਫਿਲਮਾਂ ਇਕ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਵੇਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੰਜਰ ਸੋਡਾ ਦੇ ਘੁੱਟ ਭਰ ਕੇ ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਜੀਆਂ ਉਡਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਲਾਨਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ 'ਚ ਆਖਰੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਆਉਣ ਜਖਮ, ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਲਿਸਟ 'ਚ ਆਖਰੀ ਪੌੜੀ 'ਤੇ ਰਹਿ ਜਾਣ ਦੇ ਝਟਕੇ ਅੱਗੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲੜਕੇ ਕਿਹੜਾ ਘੁੱਟ ਹਨ। ਉਹ ਗਾਜ਼ਪ 'ਚ ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਵੱਧ ਆਨੰਦ ਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਣ ਪਰ ਤਾਜ਼ਾ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਚਾਹੇ ਉਹ ਉਸ ਦੁਕਾਨ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਵੇ, ਜਿੱਥੇ ਪੋਰਟ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕੁਲੈਕਸ਼ਨ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੁਕਾਨ ਦਾ ਪਤਾ ਜੋ ਹਾਰਡੀ ਬੁਆਏਜ਼ ਦੀ ਜਿਲਦ ਚੜਾ ਕੇ ਪੇਂਟ ਹਾਊਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵੇਚਦਾ ਹੈ। ਅਹਿੰਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗੱਲ ਵੱਢ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਦਾ 'ਬਾਂਡ' ਕੌਣ ਹੈ? ਵੱਡੇ ਤੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੱਧ ਉਠਦਾ ਬਹਿੰਦਾ ਕੌਣ ਹੈ? ਹਾਈਟੇਕ ਘੜੀ, ਆਈਮੈਕ ਅਤੇ ਬਲੈਕਬੇਰੀ ਕਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ? ਕੌਣ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਾਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੀ ਅਲਮਾਰੀ 'ਚ ਸ਼ਰਾਬ ਕੌਣ ਚੋਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੜਬੜ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਲੜਕੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਘਟੀਆ ਤੇ ਅਸ਼ਲੀਲ ਸ਼ਬਦ ਜਿੰਨੇ ਵੱਧ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਵੱਡਾ ਖਿਡਾਰੀ ਜਾਂ “ਡਾਊਡ” ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਲੜਕੀਆਂ ਵੀ ਹੁਣ ਚਾਕਲੇਟੀ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਸ਼ੈਤਾਨ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਬਦਮਾਸ਼ ਲੜਕਾ ਬਨਣ ਦੀ ਹਸਰਤ 'ਮਾਚੋ' ਰਵੱਈਏ 'ਚ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਡੂੰਘੇ ਤੋਂ ਡੂੰਘਾ ਖਿੰਚਦੀਆਂ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਿਖਾਵਟ ਦੋਨਾਂ ਲਈ ਅਹਿਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਕਾਰਟੂਨ ਨੈਟਵਰਕ ਨਿਊ ਜਨਰੇਸ਼ਨ ਨੇ 15 ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ 7 ਤੋਂ 14 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ 3431 ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਜੋ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਵਾਇਆ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਖਪਤਕਾਰ ਹੋਣਾ ਅਹਿਮ ਹੈ 11-14 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਟੀ. ਵੀ. 'ਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ 90 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਨਵੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 84 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫੈਸ਼ਨੇਬਲ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸ ਇਹ ਜਾਨਣ ਲਈ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੱਧ ਕੂਲ ਕੀ ਰਹੇਗਾ ਤੇ ਉਹ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਚਾਹਿਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਤੇ ਉਹ ਅਸ਼ਲੀਲ ਸਾਟੀਸ ਵੇਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੇਸਬੁੱਕ 'ਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਕਾਮੁਕ ਤੇ ਉਤੇਜਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੈਪੁਰ ਦੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਲੜਕੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੈਲ ਫੋਨ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀਆਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚ ਲਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਪਤ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਕਸਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹਨਾਂ 'ਚ 13 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਇਕ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੰਮਨ ਜਾਂ ਇਥੋਂ

ਤੱਕ ਕਿ ਓਰਲ ਸੈਕਸ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਲਾਂ 'ਚ ਮਸਤ ਰਹੇ। ਸਹਿ ਸਿੱਖਿਆ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਵਾਸ਼ਰੂਮ, ਵਾਟਰ ਕੂਲਰਜ ਅਤੇ ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਸੁੰਨਸਾਨ ਪਏ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਚੱਕਰ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੱਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬੇਲੋੜੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੁੰਬਈ ਦੀ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਅੰਜਲੀ ਛਾਬੜੀਆਂ 11 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਕਾਮੁਕ ਲੱਤ ਪਾਲ ਲੈਣ ਪਿੱਛੋਂ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਸਦੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਟਰਨੈਟ 'ਤੇ ਪੋਰਨੋਗ੍ਰਾਫਿਕ ਸਾਮਗਰੀ ਤਕ ਜਾਣ ਦਾ ਰਾਹ ਵਿਆਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਨਾ ਸਕਿਆ। 14 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਬੱਚੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨੰਗੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਇਕ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਲੋੜੋਂ ਵੱਧ ਵਿਕਾਸ ਮਾਪਿਆਂ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਅਟਪਟੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ 'ਸਿੰਗਲ' ਜਾਂ 'ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ' ਦੱਸਦੇ ਹਨ। 12 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਇਕ ਲੜਕੇ ਨੇ ਲੜਕੀ ਬਾਰੇ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤ ਦੀ 'ਕ੍ਰਸ਼' ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਪੇਸਬੁਕ ਤੇ ਲਿਖਿਆ "ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਓ, ਉਹ ਫਿਰ ਸਿੰਗਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ"। 11 ਸਾਲ ਦੇ ਨੀਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੀ ਕ੍ਰਸ਼ ਹੈ' ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ 'ਗਰਲਫਰੈਂਡ' ਹੈ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 'ਨਹੀਂ' ਗਰਲਫਰੈਂਡ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਪ੍ਰਤੀ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਕ੍ਰਸ਼ ਸਿਰਫ ਇਕ ਜਬਰਦਸਤ ਪਸੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।' ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਹੁਣ ਅੱਠ ਤੋਂ ਚੋਦਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਮੁੰਬਈ ਦੀ ਇਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਸੀਮਾ ਹਿੰਗੋਰਾਨੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ "ਪਹਿਲਾਂ 18 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਦੁਕਾ ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਦਸ ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਲਈ ਲਿਆਉਣ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ 'ਚ 75 ਫੀਸਦੀ ਵਧੀ ਹੈ।" ਸੀਮਾ ਹਿੰਗੋਰਾਨੀ ਨੂੰ 11 ਸਾਲ ਦਾ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਈ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਈ-ਮੇਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ 'ਚ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆ, ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਅਤੇ ਪੈਸਿਆਂ ਤਕ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਸੋਚਣ ਦੇ ਢੰਗ 'ਚ ਮਾਪੇ ਕਾਫੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਅੜੀਪਲ ਖਤਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਮਾਪੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਭਰਮਿਤ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਦਾਰ ਰਵੱਈਆ ਆਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਬੋਝ ਚੁੱਕਣ 'ਚ ਹੀ ਲੜਖੜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਇਹਨਾਂ ਕੱਚੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦ-ਫਰੋਖਤ ਦੀ ਖਪਤਕਾਰੀ ਵਸਤੂ ਵਾਂਗੂੰ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਦ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਕਤ, ਅੱਜ ਦੇ ਵਕਤ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਊਂਸਿਲ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸਹੀ?

ਭਾਰਤੀ ਮੈਡੀਕਲ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ (ਐਮ. ਸੀ. ਆਈ.) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੇਤਨ ਦੇਸਾਈ ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਇਸ ਵਕਤ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ.) ਦੀ ਗਿਰਾਫਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਪਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇਸ ਚੋਟੀ ਦੀ ਮੈਡੀਕਲ ਸੰਸਥਾ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਕੜ ਰਹੇਗੀ। ਜਦਕਿ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗਤਾ ਡਾ. ਏ. ਆਰ. ਐਨ. ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਇਸ ਸੰਸਥਾ 'ਚ ਚੰਮ ਦੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਦੂਜੇ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਖੁਦ ਹੀ ਕਾਇਮ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾੜ ਹੈ। ਦੇਸਾਈ ਤੇ ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਦੀ ਆਪਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਵੀ ਹੈ। ਦੇਸਾਈ ਅਤੇ ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਦੀ ਦਾਸਤਾਂ ਕਦੋਂ ਦੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਜੇ ਸੰਨ 2005 'ਚ ਮਿਲੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਨੇ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਸਾਈ ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਦੀ ਜੋੜੀ ਐਮ. ਸੀ. ਆਈ. ਦੇ ਵਰਤੋਂ ਨਿੱਜੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਮਰੋੜਨ ਲਈ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸੰਨ 1995 ਤੱਕ 47 ਨਿੱਜੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਸਨ ਅਤੇ ਸੰਨ 1996 ਤੋਂ 2010 ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਨਿੱਜੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਕੇ 157 ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਉਹੀ ਦੌਰ ਹੈ ਜਦ ਦੇਸਾਈ ਦੀ ਕਾਊਂਸ 'ਚ ਸਿੱਧੀ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੀ ਤੂਤੀ ਬੋਲਦੀ ਸੀ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਦੇ ਰਾਜ 'ਚ ਨਿੱਜੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਨਿਰੀਖਣ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਂਟ ਛਾਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਵਜ੍ਹਾ ਸਾਫ ਸੀ ਸੌਦੇਬਾਜ਼ੀ ਪਿੱਛੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਬਦਲੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ 11 ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਐਮ. ਸੀ. ਆਈ. ਦੇ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਨੂੰ 5 ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਇਕ ਅਗਸਤ 2005 ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਸੌਂਪੇ। ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ 28 ਦਸੰਬਰ 2005 ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਨੇ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸਾਈ ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਫਿਰ ਮਾਰਚ 2007 ਨੂੰ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਨੇ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਚੈਕਸੀ ਕਮਿਸ਼ਨ (CVC) ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਵੀ ਕੇਤਨ ਦੇਸਾਈ ਨੇ ਬੇਦਾਗ/ਨਿਰਦੋਸ਼ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਇਕ ਮਾਰਚ 2009 ਬਤੌਰ ਐਮ. ਸੀ. ਆਈ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਦੇਸਾਈ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਦੇਸਾਈ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਦੇਸਾਈ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਦੀ ਨਿਰਪੱਚ ਜਾਂਚ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਮੰਗੀਆਂ। ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਨੇ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੰਨ 2001 ਤੋਂ 2009 ਦੇਸਾਈ ਦੇ ਜਲਾਵਤਨ ਦੌਰੇ 'ਚ ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਈ-ਮੇਲ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਨਿੱਜੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਰੀਖਣ ਫਾਇਲਾਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਦਕਿ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਦੇਸਾਈ ਨੂੰ ਐਮ. ਸੀ. ਆਈ. ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਦੇ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੁਝ 'ਤੇ 14 ਜਨਵਰੀ 2004

ਨੂੰ 14 ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਤੇ ਦੇਸਾਈ ਨੇ ਐਮ. ਸੀ. ਆਈ. ਨੂੰ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਅੱਡਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤਦ ਸਹਿਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਆਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ ਨੇ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਈ-ਮੇਲ ਸਮੇਤ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ-ਦੇਸਾਈ ਦੀ ਮਿਲੀ ਭੁਗਤ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰਾਲੇ 'ਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਸਕੱਤਰ ਕੇ. ਵੀ. ਐੱਸ. ਰਾਏ ਵੱਲੋਂ ਸਤੰਬਰ 2005 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਇਕ ਹਲਫਨਾਮੇ ਤੋਂ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਖਰਕਾਰ ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਤੇ ਦੇਸਾਈ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਕੀ ਹਨ? ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਤੇ ਦੇਸਾਈ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੇ ਇਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਅੰਦਰ ਗੁਆਂਢੀ ਵੀ ਹਨ। ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਦਾ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ 'ਚ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ, 2-ਏ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਪਿੰਜਰਾਪੋਲ ਰੋਡ ਅਤੇ ਕੇਤਨ ਦੇਸਾਈ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪਤਾ ਹੈ 4-ਏ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ 1 ਗੁਆਂਢੀ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਗੁਨਾਹ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਦੇਸਾਈ ਨੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਵਾਇਆ, ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਮ. ਸੀ. ਆਈ. ਵਿੱਚ ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਰਚ-ਅਪ੍ਰੈਲ 2003 ਨੂੰ ਦੇਸਾਈ ਨੇ ਐਮ. ਸੀ. ਆਈ. ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ 'ਚ ਸੋਧ ਕਰਵਾਈ। ਫਿਰ 2 ਜੂਨ 2003 ਨੂੰ ਹੋਈ ਐਮ. ਸੀ. ਆਈ. ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਰਾਜਕਾਰਜੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਦੇਵੀ ਅਹਿਲਾਬਾਈ ਯੂਨੀ-ਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਉਪ-ਕੁਲਪਤੀ ਡਾ. ਭਰਤ ਛਾਪਰਵਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ। ਏ. ਸੀ. ਸੀ. ਤੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਮੰਜੂਰੀ ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਜਿਸ ਕਾਊਂਸਿਲ ਦੀ ਬੈਠਕ 'ਚ ਬਦਲੇ ਹਰ ਕਦਮ 'ਤੇ ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ। ਦੋ ਜੂਨ 2003 ਨੂੰ ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਸਕੱਤਰ ਬਣੇ। ਤੁਰੰਤ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਦੇਸਾਈ ਨੂੰ AMIC ਦੀ ਮੈਡੀਕਲ ਸਲੇਬਸ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਬੰਦੇ ਦੀ ਪਿਛਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ 'ਚ ਐਮ. ਸੀ. ਆਈ. ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਜਾਂਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜਨਾਂ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਕੱਤਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰੀ ਵੀ ਸ਼ੀਤਲਵਾੜੀ ਦੇਸਾਈ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਟੀਮ ਦੇ ਇਕ ਅਫਸਰ ਦੇ ਭਾਈ ਲਛਮੀ ਨਰਾਇਣ ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਨੌਕਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਲਛਮੀ ਨਰਾਇਣ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ 'ਤੇ ਵੀ ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਦੇ ਦਸਖਤ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਢਾਈ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਮਲਾ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ੀਤਲਵਾੜ ਨੇ ਲਛਮੀ ਨਰਾਇਣ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਦੇ ਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ 'ਸਾਡਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸਲਾਨਾ 15 ਤੋਂ 18 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੈ।' ਸੂਤਰਾ ਮੁਤਾਬਕ 'ਐਮ ਬੀ ਬੀ ਐਸ 'ਚ ਕਰੀਬ 17 ਹਜ਼ਾਰ ਸੀਟਾਂ ਹਨ ਅਤੇ

ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਸੀਟ 30 ਤੋਂ 50 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਵਿਕਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਐਮ ਡੀ. ਦੀਆਂ ਕਰੀਬ 8000 ਸੀਟਾਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ 50 ਲੱਖ ਤੋਂ 1.5 ਕਰੋੜ 'ਚ ਪ੍ਰਤੀ ਸੀਟ ਵੇਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਧੰਦਾ ਕਾਲੇ ਧਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਹੈ ਪਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ?

ਜੇ ਪੀਪਲਜ਼ ਫਾਰ ਐਂਬੀਕਲ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਆਫ ਐਨੀਮਲਸ (ਪੇਟਾ) ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਸਨਅਤੀਕਰਣ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਮੱਛੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਸੰਘ ਥੱਲੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰੇਗਾ, ਮੱਛੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਆਹਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਬੰਗਾਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਜਲ ਜੀਵ ਨਾਲ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਨਭਾਉਂਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਧੇ ਹੀ ਭਾਰੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 63 ਲੱਖ ਟਨ ਸਲਾਨਾ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਤੀਜਾ ਵੱਡਾ ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਕ ਦੇਸ਼ ਹੈ। 2002-03 'ਚ ਹੀ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਨੇ ਮੱਛੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤੋਂ 600 ਕਰੋੜ ਰੁ: ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਇੱਕਠੀ ਕੀਤੀ। ਦੋ ਹੋਰ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਟਾਕਿਸੰਸ ਲਿੰਕ-ਦੇ ਨਾਲ ਪੇਟਾ ਨੇ ਕੋਲਕਾਤਾ ਦੇ ਪੰਜ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਚੂਨ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ 60 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੱਛੀਆਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ 'ਚ ਮੱਛੀ ਦੀਆਂ ਹਿਲਸਾ, ਟੇਂਗਰਾ ਤੇ ਭੇਟਕੀ ਵਰਗੀਆਂ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ: ਯੂ. ਐਸ. ਇਨਵਾਇਰਨਮੈਂਟਲ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਏਜੰਸੀ ਨੇ 50 ਕਿਲੋ ਵਜਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਲਈ ਪਾਰਾ ਖਪਤ ਦੀ ਸੀਮਾ 5 ਮਾਈਕਰੋਗ੍ਰਾਮ ਤਹਿ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ 'ਚ ਇਕ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਫੀ ਵਿਅਕਤੀ ਇਕ ਕਿਲੋ ਤੱਕ ਮੱਛੀ ਖਾਧੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਰੀਰ 'ਚ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਾਰੇ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਖਤਰੇ ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉਪਰ ਹੈ। ਦਿਸ਼ਾ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰੇਮੀ ਡਾ. ਸ਼ਾਤੂਨ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਅਨੁਸਾਰ “ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾ ਚੜਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਅੰਗਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦਾ ਜਿੰਨਾ ਘੱਟ ਵਜਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਖਤਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵੱਧ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੁਕਸਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਹਫਤੇ ਮੱਛੀ ਦੀ ਖਪਤ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਜਨ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਜਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਮੱਛੀ ਖਾਣ ਤੇ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਝੱਲਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਾਧੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹਿਲਸਾ, ਮੱਛੀ 'ਤੇ ਪੇਟਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਵੱਧ ਇਤਰਾਜ਼ ਆਇਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੁੱਜੀ ਮੱਛੀ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕੁਝ ਹੀ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ ਅਨੁਸਾਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁੱਖਪੋਰਾ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹਿਲਸਾ ਟੋਲੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਪਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ

ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੇਟਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਮੂਲ ਅੰਕਣ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਨਅਤੀ ਕਚਰੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੰਦਾਂ 'ਚ ਭਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਫਿਲਿੰਗ ਵਰਗੀ ਛੋਟੀ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਦੰਦਾਂ 'ਚ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਚ ਪਾਰਾ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਣੀ 'ਚ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸਲਾਨਾ 300 ਕਿ. ਗ੍ਰਾਮ ਪਾਰਾ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ 'ਚ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ ਇਸ ਧਾਤ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇਪਣ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਇਹ ਮਾਤਰਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਕੋਲਕਾਤਾ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਮਾਹਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਭਰਨ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਪਰ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਅਜੇ ਵੀ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਤਰਨਾਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜਦ ਇਕ ਥਰਮਾਮੀਟਰ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਰੀ ਜੋਖਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਇਸ ਦੇ ਦੂਰਗਾਮੀ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਦ ਪਾਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਫੈਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਮੈਥੀਲੇਟਿਡ ਮਰਕਰੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੰਤੂ ਵਿਕਾਰ, ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਘਟਣਾ, ਦੂਰਗਾਮੀ ਦਿਮਾਗੀ ਵਿਗਾੜ ਅਤੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਉਲਝਣਾਂ ਵਰਗੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੂਲ ਵਜ੍ਹਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੇਟਾ ਹੁਣ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਮੱਛੀ ਖਾਣੀ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਖਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਬਹੁਤਿਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਪਾਰੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਮੱਛੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਦੂਰ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ। ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਪਾਰਾ ਇਕ ਮਾਰਕ ਧਾਤੂ ਹੈ ਪਾਰਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਰ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੱਛੀ 'ਚ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਛੱਡਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਡਾਕਟਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੱਟਵਰਤੀ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਖਤਰਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੱਛੀ ਦਾ ਭੋਜਨ ਜਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ 'ਚ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਪਸੰਦੀ ਦਾ ਭੋਜਨ ਹੈ। ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ 'ਚ ਮੱਛੀ ਸਰਤਾਜ਼ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਕਿਵੇਂ ਰੁਲਦਾ ਹੈ ਬਚਪਨ ਭਾਰਤ ਦਾ?

ਰੋਮ ਸਾਮਰਾਜ ਵਾਂਗੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦੱਖਣੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਸਨਅਤੀ ਘਰਾਣਿਆਂ, ਬਹੁਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤੇ ਭੋਇੰ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ 'ਚ ਵਾਧੇ ਲਈ ਆਦਿਵਾਸੀ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਵਪਾਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਸ ਤੋਂ ਪੱਚੀ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਦੇ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਨਵਜਵਾਨ ਗੁਲਾਮਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੂਨ ਤੋਂ ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਉਤਰੀ ਗੁਜਰਾਤ 'ਚ ਬੀ. ਟੀ. ਕਪਾਹ ਦੇ ਪੌਦਿਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਛੜਕਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਕਪਾਹ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਡੂੰਗਰਪੁਰ, ਉਦੇਪੁਰ, ਬਾਸਵਾੜਾ, ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ, ਪ੍ਰਤਾਪਗੜ੍ਹ, ਰਾਜਸਮੰਦ ਸਿਰੋਤੀ ਆਦਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਾਨਸੈਂਟੋ ਵਰਗੀਆਂ ਬਹੁਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਲਈ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਜੁਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਮਾਨਸੈਂਟੋ ਲਈ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਬੀ.ਟੀ. ਕਪਾਹ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਸਪਿੰਨਿੰਗ ਮਿੱਲਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੈਸੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਲਾ ਕੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਲਾਲ ਬਣਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਪਟੇਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਉਤਪਾਦਕ ਬਣਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਮਾਨਸੈਂਟੋ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮਹਿਕੋ, ਨੂਜੀਵੀਡੂ, ਵਿਕਰਮ, ਅਜੀਤ, ਰਾਸੀ ਆਦਿ ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪ ਲਾਇਸੈਂਸਧਾਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਜਰਾਤ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਾਲ ਪਟੇਲਾਂ ਨੇ ਇਕਰਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ 24 ਹਜ਼ਾਰ ਖੇਤਾਂ ਤੇ ਲਗਭਗ 700 ਸਪਿੰਨਿੰਗ ਫੈਕਟਰੀਆਂ 'ਚ ਪੈਦਾਵਾਰ ਚਲਾ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਰਮ ਮਾਲਕਾਂ ਤੋਂ 260 ਰੁਪਏ ਫੀ ਕਿਲੋ 'ਚ ਫਸਲ ਖਰੀਦ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਘਾਟੇ ਦਾ ਸੌਦਾ ਦੱਸ ਕੇ ਫਰਮ ਮਾਲਕ ਆਦਿਵਾਸੀ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਉਪ ਲਾਇਸੈਂਸਧਾਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਇਲਟੀ ਵਜੋਂ ਖਾਸੀ ਰਕਮ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਪੈਸਾ ਬਹੁਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਕੋਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੱਖਣੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਆਦਿਵਾਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੇਹਸਾਣਾ ਬਨਾਸਕਾਂਠਾ, ਸਾਬਰਕਾਂਠਾ ਆਦਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ 'ਚ ਬੀ.ਟੀ. ਕਪਾਹ ਫਰਮਾਂ ਸਪਿੰਨਿੰਗ ਫੈਕਟਰੀਆਂ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਜ਼ਦੂਰੀ 100 ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਜਾਏ 50 ਰੁਪਏ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਜ਼ਦੂਰੀ 'ਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇੱਥੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਨੂੰਨ 1948 ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਚਾਲੂ ਸੀਜਨ ਵਿਚ ਵੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ 50 ਰੁਪਏ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 10 ਘੰਟੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ

ਗੁਜਰਾਤ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵੱਧ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆ, ਜਦ ਕਪਾਹ 'ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਛੜਕਾਅ ਕਾਰਨ ਦੂਸ਼ਿਤ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਭੁੱਖੇ ਪਿਆਸੇ, ਨੰਗੇ ਰਹਿ ਕੇ ਨਿਰੰਤਰ 10-10 ਬਾਰਾਂ-ਬਾਰਾਂ ਤੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਮਲ ਸਰੀਰਕ ਅੰਗ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲੱਗੇ, ਜਦ ਅਕਾਰਨ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜਕੜ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਪਰੋਂ ਫੈਕਟਰੀ ਮਾਲਕ ਆਪਣੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਭੂਆਂ ਦੀ ਆਮਦਨ 'ਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਖੂਨ-ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਨਿਚੋੜਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਸਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਗਰੀਬ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਉਹ ਅਨੈਤਿਕ ਕੁਕਰਮ ਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰੋਹ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਫੈਲਣ ਲੱਗਿਆ। ਉਤਰੀ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਬੀ ਟੀ ਕਪਾਹ ਪਲਾਟਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਛੜਕਾਅ ਲਈ ਦੱਖਣੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਨਵ ਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪਲਾਇਨ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਚੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਭੜਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਦਿਮ ਜਨਜਾਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਐਸ.ਡੀ.ਓ. ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਲੈਕਟਰ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਪਲਾਇਨ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਤੇ ਰੋਗ ਵਧਦਾ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ ਨਾ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਖਾਈਏ ਕਿੱਥੋਂ? ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰਨ ਖਾਤਰ ਕੰਮ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਘਰੋਂ ਪਲਾਇਨ ਕਰਨਾ ਇਕ ਕੌਮੀ ਸਮੱਸਿਆ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੇਟ ਭਰਨ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ ਖੁੱਸ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਖੁਦ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਦਰ-ਦਰ ਭਟਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰ ਗਰੋਹ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਰੁਕਣ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੀਆਂ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਦਲਾਲ ਪੈਦਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤ ਲੈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਨਾਵਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 25-30 ਗੱਡੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਬੱਚੇ ਗੁਜਰਾਤ ਲੈ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਧਰਪਕੜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਅਗਸਤ 2007 ਦੀ ਹੈ। ਸੰਨ 2010 'ਚ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ? 2010 'ਚ ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਨਵਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਮਈ-ਜੂਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ।

ਗੁਜਰਾਤ 'ਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਲਈ ਲੈ ਜਾ ਰਹੇ 21 ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਜੀਪਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ 13 ਨਬਾਲਗ ਲੜਕੀਆਂ ਤੇ 8 ਨਬਾਲਗ ਮੁੰਡੇ ਸਨ। ਪਰ ਛਾਪੇ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟੁੱਟਵੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਲਾਇਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ

ਤਾਂ ਖਾਨਾਪੂਰਤੀ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸ਼ਖ਼ਤ ਹਾਲਤਾਂ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਜਰਾਤ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਜੀਪ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਨੂੰ ਗਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਲਾਇਨ ਰੁਕ ਜਾਵੇਗਾ? ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੂਲ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ? ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਲਾਇਨ ਕਰਕੇ ਗੁਜਰਾਤ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਗਰੋਹਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 700 ਵੱਡੇ ਤੇ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਛੋਟੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜਾਲ ਡੇਢ ਲੱਖ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ 'ਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ।

ਗੁਜਰਾਤ ਦੀਆਂ ਬੀ ਟੀ ਕਪਾਹ ਫਰਮਾਂ ਤੇ ਜਿਨਿੰਗ ਮਿਲਾਂ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਆਦਿਵਾਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਤਾਂ ਘੱਟ ਹੀ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਲਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ 'ਚੋਂ ਪੈਸਾ ਕੱਟ ਕੇ ਆਰਥਕ ਲੁੱਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਲਾਲ ਸ਼ੀਜਨ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਪਾਹ ਫਰਮਾਂ, ਜਿਨਿੰਗ, ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ-ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਤਾਹਿਤ ਛੋਟੇ ਦਲਾਲ ਦਾ ਜਾਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਛੋਟੇ ਦਲਾਲ ਵੱਡੇ ਦਲਾਲਾਂ ਤੋਂ 5-10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਲੈ ਕੇ ਪੰਦਰਾਂ-ਵੀਹ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੇਠ ਕੋਲ ਕੰਮ ਦਿਵਾਉਣ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਹਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ 100 ਰੁਪਏ ਅਡਵਾਂਸ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਰੁੱਪ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਖੂਨ-ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਵਿਚ ਹੜਪਣ ਲਈ ਦਲਾਲਾਂ ਦਾ ਵਿਛਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਦਾ ਕਿਨਾ-ਕਿਨਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਤੱਥ ਭਰਪੂਰ ਬਿਓਰਾ ਉਕਤ ਸੂਚਾ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦਲਾਲਾਂ (ਮੈਂਟੋ) ਦੇ ਜਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਸ ਲੁੱਟ ਦਾ ਜਾਲ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਦੇ ਦਲਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਖੇਤੀ-ਫਾਰਮਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਉਹਨਾਂ ਉਪਰ ਮਾਲਕ ਬਣ ਕੇ ਬੈਠਿਆ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਮੈਂਸੋਟੋ ਵਰਗੀਆਂ ਸਾਮਰਾਜੀ ਦਿਉ ਕੱਦ ਬਹੁਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਬੀ.ਟੀ. ਕਾਟਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰੀ ਬੈਠੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂਸੋਟੋ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀਆਂ 'ਚ ਮਹਿਕੋ, ਨੂਜੀਬੀਡੂ, ਵਿਕ੍ਰਮ ਅਜੀਤ, ਰਾਸੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਹੋਲਡਰ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਜਰਾਤ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਮੁਨਾਫ਼ੇ 'ਚ ਇਜਾਫ਼ਾ ਤਾਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਸੁਧਾਰਦੇ ਹੋਏ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਪੈਦਾਵਾਰ 'ਚ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਲਾਗਤ ਵਿਚ ਕਮੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਕਪਾਹ ਦੇ ਪੌਦਿਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਛੜਕਾਅ ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 'ਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਸੁਧਰਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਾਗਰੀਬ ਆਦਿਵਾਸੀ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਾ ਕੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਦੇ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਨਿਚੋੜ ਕੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਵਾਧੂ ਮੁੱਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਾਧੇ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਵਾਧੂ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਪਾਹ 'ਤੇ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ

ਫੜਕਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਸੰਪਰਕ 'ਚ ਨਿਰੰਤਰ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਸਿਹਤ ਬਰਬਾਦ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਲ-ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੀਮਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਥੋਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ 'ਚ ਨਿਰੰਤਰ ਅਸੀਮਤ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ 'ਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਬਚਪਨ ਤਿਲ-ਤਿਲ ਕਰਕੇ ਗਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਲ-ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਅਨੈਤਿਕ ਕੁਕਰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਚੁਕੰਨੇ ਹੋ ਕੇ, ਖੁਦ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵੱਲ ਭੱਜਣ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੁੱਖੇ ਨੰਗੇ ਫਟੇ-ਪੁਰਾਣੇ ਚੀਬੜਿਆਂ 'ਚ ਲਿਪਟੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਜਦ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀਆਂ ਟੁੱਟੀਆਂ-ਫੁੱਟੀਆਂ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਵਿਚ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਵਿਲਕਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਕਿਵੇਂ ਆਵੇ? ਇਸ ਦਾ ਹੁਣ ਇੱਕ ਹੀ ਉਪਾਅ ਬਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਘਰ-ਪਿੰਡ ਛੱਡ ਕੇ ਦਲਾਲ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਗੁਜਰਾਤ 'ਚ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਫੜਕਾਅ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋ ਕੇ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਲੱਗੇ ਰਹਿ ਕੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਧਾਉਣ ਲਈ 51 ਕਰੋੜ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੀ ਲੋਕ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੁਣ ਏਨਾ ਪੈਸਾ ਕਿਵੇਂ ਬਚੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਪੇਟ ਭਰ ਰੋਟੀ ਮਿਲੇ। ਬੀ.ਟੀ. ਕਪਾਹ 'ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਫੜਕਾਅ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਿਵਾਸੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਏਨੇ ਸਾਧਨਹੀਣ, ਦਰਿਦਰ ਤੇ ਲੁੱਟੇ-ਘੁੱਟੇ ਹਨ ਕਿਉਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪੇਟ ਭਰਨ ਜੋਗਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਮਾ ਸਕਦੇ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਧ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਉਥੇ ਜੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਕੱਢੀ ਗਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਖਾਤੇਦਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰ (ਪਟੇ) ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਬਚਿਆ ਵੀ ਕੀ ਹੈ? ਖਾਣ, ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥ, ਵਣ ਉਪਜ, ਜਲ, ਜੰਗਲ, ਜਮੀਨ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੈਰਸਪਾਟਾ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ, ਗੋਮ ਸੇਂਚੂਰੀ ਏਨੀਕਾਟ-ਬੰਨਾ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਉਜਾੜਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸਾਲਾਂਬੱਧੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਮੁੱਚੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਹੈ। ਮੱਕੀ ਅਤੇ ਰਤਨਜੋਤ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਅਤੇ ਸੇਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਉਥੋਂ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਵੀ ਖੋਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਉਦੈਪੁਰ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਪਿੰਡ ਉਮਰੜਾ ਕਲੜਵਾਸ, ਕਾਨਪੁਰ ਡਾਕਿਨ ਆਦਿ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਸੇਜ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਮੱਛੀ ਪਾਦੀ 'ਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਪਿਆਸੀ ਰਹੇ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਅਰਾਵਲੀ ਪਰਬਤ ਮਾਲਾ ਦੀ ਧਰਤ ਹੇਠ ਤਾਂਬਾ, ਮੈਗਨੀਜ਼ ਅਭਰਕ, ਸੰਗਮਰਮਰ, ਗ੍ਰੈਨਾਈਟ, ਨਮਕ, ਜਸਤਾ, ਬਾਕਸਾਈਟ, ਯੂਰੇਨੀਅਮ, ਮਾਨੇਜਾਈਟ, ਬੋਰਿਲਿਅਮ, ਬੋਰੀਅਮ, ਪਾਈਰਾਈਟਸ ਆਦਿ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਛੁਪੇ

ਪਏ ਹਨ। ਖੇਤੜੀ ਦੀ ਦਰੀਵਾ ਮਾਈਨਸ ਆਦਿ ਤਾਂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖਾਨਾ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਤਾਂ ਉਦੈਪੁਰ ਦੀ ਝਾਵਰ ਮਾਈਨਸ, ਸੀਸਾ, ਜਸਤ ਦੀਆਂ ਖਾਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ। ਉਸ ਕਾਰਨ ਉਦੈਪੁਰ ਦਾ ਜਿੰਕ ਸਮੈਲਟਰ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਰਿਸ਼ਪਮਦੇਵ, ਰਾਜਸਮੰਦ ਵਰਗੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਮਾਰਬਲ, ਗ੍ਰੇਨਾਈਟ, ਸੋਪਸਟੋਨ ਦੀਆਂ ਖਾਨਾ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਭੁੱਖੇ ਲੱਗੇ ਕਿਉਂ ਭਟਕ ਰਹੇ ਹਨ? ਕਿਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨਾਥਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਬੀਟੀ ਕਪਾਹ ਦੇ ਪੌਦਿਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾਈਆਂ ਛਿੜਕਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੇਟ-ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਇਹ ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਅੰਤਰ ਵਿਰੋਧ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸ ਰੋਟੀ ਰੋਜ਼ੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ 'ਚ ਦਰ-ਦਰ ਭਟਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸਨਅਤੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਤੇ ਬਹੁਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਬੁਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸੇਜ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਨਅਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੇਦਾਂਤ ਵਰਗੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇ ਕੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਉਦੈਪੁਰ ਦੇ ਜਿੰਕ ਸਮੈਲਟਰ ਕਾਰਖਾਨੇ ਨੂੰ ਕੌਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਵਾਈ ਪੌਦਿਆਂ ਤੇ ਜੜੀ ਬੂਟੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਅਰਾਵਲੀ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਭਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਜਪਾਨ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਲਈ ਕੈਂਪ ਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਤੇ ਬਹੁਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਥਾਹ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਲੁਟਾਉਣ ਲਈ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਗਰੀਬ, ਮੇਹਨਤਕਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਧਨਹੀਣ ਬਣਾ ਕੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ 'ਚ ਘੁਟ ਘੁਟ ਕੇ ਮਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਲਗਭਗ 10 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਆਜ ਸਲਾਨਾ ਇੱਕ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ 'ਚ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਉਸ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਾਮਰਾਜੀ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਉਦਾਰ ਨੀਤੀਆਂ ਨਿਜੀਕਰਨ ਬਜਾਰੀਕਰਨ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹਨ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਦੁਰਗਭ ਜੰਗਲ ਕੁਦਰਤੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਲਈ ਲੁਟਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ।

ਕੀ ਹੋਣ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ?

ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁੰਡਾ 'ਚ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਭੰਡਾਰ 'ਚ ਮੱਚੀ ਭਗਦੜ ਅਤੇ ਹੋਈਆਂ ਮੌਤਾਂ ਰੋਟੀ-ਰੋਜ਼ੀ ਲਈ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਗਰੀਬ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਧਰਮ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਫਲ-ਫੁਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੇ ਨਾਰਥ ਬਲਾਕ ਦੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਮਨਚਾਹੇ ਅਤੇ ਬੇਕਾਰ ਮੁਲਅੰਕਣ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂ ਕਿ 1990 ਦੇ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੇ ਉਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਮਨਮਾਨੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਪਰ ਪਰਮਿਟ ਰਾਜ ਦੀ ਛਾਪ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਹੱਕ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਵੈਸੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕਰੋੜਾਂ ਭੁੱਖੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪਿੱਛ 'ਚ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨ ਕਲਾ ਨੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨ 'ਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸੰਵੇਦਨਗੀਣ ਤੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਉਦੇੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰਕਾਰੀ ਪੈਨਲਾਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਮੁਲਅੰਕਣ ਦੇ ਝਮੇਲਿਆਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੋ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸਥਾਈ, ਝਮੇਲਿਆਂ ਭਰਪੂਰ ਪੈਮਾਨਾ ਮੁਲਅੰਕਣ ਭਾਰਤ ਦੇ ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ 28 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹੋਣ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਪੇਂਡੂ ਭਾਰਤ 'ਚ ਵਧਦੀ ਭੁੱਖਮਰੀ, ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਘਟਦੀ ਆਮਦਨੀ, ਖੇਤੀ 'ਚ ਸੁੰਗੜ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵੱਲ ਹਿਜਰਤ ਸਬੰਧੀ ਫਿਕਰਮੰਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ 'ਚ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਮੁਲਅੰਕਣ ਕੌਮੀ ਨਮੂਨਾ ਸਰਵੇ ਸੰਗਠਨ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਖਪਤ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਲਅੰਕਣ 'ਚ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਫੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕੈਲਰੀ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ 2100 ਅਤੇ ਪੇਂਡੂਆਂ ਲਈ 2400 ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਅਧਿਕਾਰਿਕ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 1973-74 ਵਿਚ ਫੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕੁਝ ਖਪਤ ਖਰਚੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅੰਕੜੇ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਅੰਤਰਕਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਰਾਜ ਮੁੱਲ ਸੂਚਕਾਂਕ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸੋਧਣਾ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਕੈਲਰੀ ਦੀ ਖਪਤ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਜੋ 1973 ਵਿਚ ਸੀ, ਉਹ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਖਪਤ ਵਿਚ ਜੋ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਉਹ ਵੀ 1973-74 ਤੋਂ ਜਿਉਂ ਦੀਆਂ ਤਿਉਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਢੀ ਗਈ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਯਾਨੀ ਬੀ. ਪੀ. ਐਲ. ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਚੁਣੌਤੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੀ. ਪੀ. ਐਲ. ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਾਰੇ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਗਠਿਤ ਐਨ. ਜੀ. ਸਕਸੈਨਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਾ

ਸਿਰਫ਼ ਸਾਲ 2002 ਵਿਚ ਬੀ. ਪੀ. ਐਲ. ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਤਰੀਕੇ 'ਤੇ ਮੁਆਫ਼ੀ ਉਠਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸ ਪਾਸ ਪੱਕਾ ਮਕਾਨ, ਵਾਹਨ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦੋ ਜੋੜੀ ਕੱਪੜੇ ਹਨ। ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਕਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸਕਸੈਨਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਇਹ ਹੈ-ਆਦਿਮ ਜਨ ਸਮੂਹ, ਦਲਿਤਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇ ਯਾਨੀ, ਮਹਾਂ ਦਲਿਤ, ਇਕੱਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ, ਆਮਦਨੀ ਦੇ ਲਈ ਅਪਾਹਜ ਮੈਂਬਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਪ੍ਰੀਵਾਰ, ਬੰਧਕ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਪ੍ਰੀਵਾਰ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਨ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਸਕਸੈਨਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਦਸ ਤੱਕ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਅੰਕ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਭੂਮੀਹੀਣ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 4 ਅੰਕ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ-ਜਨਜਾਤੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਅੰਕ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਦੋ ਅੰਕ, ਮੁਸਲਿਮ ਤੇ ਹੋਰ ਪਿਛੜੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅੰਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਮੁਸਲਿਮ ਬੇਜ਼ਮੀਨਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਗ਼ਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਆਉਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵੱਧ ਹੋਣਗੇ। ਅਰਜਨ ਸੇਨ ਗੁਪਤਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਤੇ ਨਵੀਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਗੈਰਜਥੇਬੰਦ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਦਮ ਲਈ ਕੌਮੀ ਕਮਿਸ਼ਨ (NCEMS) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਰਜਨ ਸੇਨਾ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਸਾਲ 2006 'ਚ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ। ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਹੈਰਾਨਕੁੰਨ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ।

ਦੇਸ਼ 'ਚ ਕਰੀਬ 39.49 ਕਰੋੜ ਕਾਮੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 20 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਆਮਦਨੀ ਉਪਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਤੇ ਜਨਜਾਤੀ ਦੇ 88 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 20 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਗਠਿਤ ਸੁਰੇਸ਼ ਤੇਂਦੂਲਕਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪੇਂਡੂ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਸਬੰਧੀ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕਰੀਬ 28.8 ਫੀਸਦੀ ਅਬਾਦੀ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਇਸ ਅੰਕੜੇ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਫੇਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸੁਰੇਸ਼ ਤੇਂਦੂਲਕਰ ਰਿਪੋਰਟ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੇਂਡੂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 41.8 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹਨ। ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ 10 ਵਿਚੋਂ ਹਰ 4 ਬੰਦੇ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹਨ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਚਾਰ 'ਚੋਂ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਗ਼ਰੀਬ ਹੈ। ਸਾਲ 2004-05 ਲਈ ਪੇਸ਼ ਅੰਦਾਜ਼ਿਆਂ 'ਚ ਤੇਂਦੂਲਕਰ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੁੱਲ 37.2 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗ਼ਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਅੰਕੜਾ 27.5 ਫੀਸਦੀ ਹੈ। ਯਾਨੀ ਖੁਦ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੇ ਦਾਅਵਿਆਂ 'ਚ ਉਲਝੀ ਪਈ ਹੈ। ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਤੇਂਦੂਲਕਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕੁਲ ਖਪਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਖੁਰਾਕ ਯਾਨੀ ਕੈਲਰੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਹਤ ਆਦਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ

ਕੀਤਾ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੀ ਤੈਦਾਦ ਇੱਕ ਤਿਹਾਈ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਗ਼ਰੀਬ ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਦਾ ਨਵਾਂ ਸਰਵੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ 'ਚ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ 'ਚ ਲਾਭਪਤੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੀ. ਪੀ. ਐਲ. ਸਰਵੇ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਖੁਰਾਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 3 ਰੁਪਏ ਫੀ ਕਿਲੋ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ 25 ਕਿਲੋ ਚਾਵਲ ਜਾਂ ਕਣਕ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਬੀ. ਪੀ. ਐਲ. ਸਰਵੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੇਂਦੂਲਕਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਖਰਚੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ, ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਰਗੇ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿਰਫ਼ ਮੁੱਲ ਸੂਚਕਾਂਕਾਂ ਦਾ ਪੈਮਾਨੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੈਲਰੀ 'ਚ ਨਾਪਣ ਵਾਲੀ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਔਰਤਾਂ ਪਿਛਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਉਂ?

ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਦਾਖਲਾ ਸੰਨ 1992 ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਉਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਮੌਕੇ ਅਜਿਹੇ ਮਿਲਣਗੇ ਜਿੱਥੇ ਰਣਭੂਮੀ 'ਚ ਔਰਤ ਯੋਧਿਆਂ ਨੇ ਸਰਗਰਮ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਰਣਭੂਮੀ 'ਚ ਰਾਣੀ ਕੈਕੇਈ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਣਕੋਸ਼ਲ ਨਾਲ ਕੀਤੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਚੁੰਗਲ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਵਿਚ ਝਾਂਸੀ ਦੀ ਰਾਣੀ ਲੱਛਮੀ ਬਾਈ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਿਤੂਰ ਦੀ ਰਾਣੀ ਚੇਨੰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹਨ। ਮੱਧਕਾਲ 'ਚ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਮੱਧ ਪੂਰਵ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਪਰਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਦੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ 'ਚ ਤਾਲਾਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੂਜੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜ 'ਚ ਮੌਤਾਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਔਰਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਮਿਸਾਲ ਸੋਵੀਅਤ ਸੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਭਿਅੰਕਰ ਹਮਲੇ 'ਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਮਰਦ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲਈ ਸੋਵੀਅਤ ਔਰਤਾਂ ਨੇ। ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਨਗਰਾਂ 'ਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਟੈਂਕ ਤੇ ਟਰੱਕ ਚਲਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ ਬਲਕਿ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰਾਂ 'ਚ ਇੰਸਟ੍ਰਕਟਰ ਵੀ ਬਣਦੀਆਂ ਸਨ। ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਮੋਰਚੇ 'ਤੇ ਵੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਇਹ ਰਵਾਇਤ ਇਜ਼ਰਾਇਲ ਦੀਆਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਫ਼ੌਜਾਂ 'ਚ ਵੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਕੀ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਕੀ ਯੂਰਪ ਸਭ ਨੇ ਇਹ ਅਪਣਾਇਆ। 1947 ਦੀ ਸੱਤਾ ਬਦਲੀ ਦੇ 45 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵੀ ਆਪਣੀ ਔਰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਚੇਤਨ ਹੋਇਆ। 1992 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਔਰਤ ਕੈਡੇਟ ਥੋੜ੍ਹੇ ਅਰਸੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼ਾਰਟ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਫ਼ੌਜ 'ਚ ਅਫ਼ਸਰ ਬਣੀਆਂ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਜਦ ਗੱਡੀ ਚੱਲ ਪਈ ਤਾਂ ਰਫ਼ਤਾਰ ਵੀ ਫੜਦੀ ਗਈ। ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕੋਰ ਆਫ਼ ਇੰਜਨੀਅਰਸ, ਕੋਰ ਆਫ਼ ਸਿਗਨਲਸ, ਈ ਐਮ. ਈ, ਸੈਨਾ ਸਿੱਖਿਆ ਕੋਰ ਅਤੇ ਜੈਗ ਸ਼ਾਖਾ (ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਕਨੂੰਨ ਵਿਭਾਗ) ਆਦਿ 'ਚ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਔਰਤ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਵੀ ਮੰਗ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਿੰਨੋਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਫ਼ੌਜਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਮਤੀ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਨ 2006 'ਚ ਰਾਇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਫ਼ੌਜੀ ਅੰਗਾਂ ਜਿੱਥੇ ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਬੇਹੱਦ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਵਿਭਾਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸੈਨਾ ਸਿੱਖਿਆ ਕੋਰ ਅਤੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 26 ਸਤੰਬਰ 2008 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਜੋ ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਮਰਦ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼ਾਰਟ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ 10 ਤੋਂ 14 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਖਰੇ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ

ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਫੌਜਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਹ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰਗੀਦਾਰੀ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਵੀ ਵਧ ਗਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲੜਾਕੂ ਜਹਾਜ਼ ਉਡਾਉਣ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਮੁਖੀ ਨੇ ਇਹ ਵਿਸਵਾਸ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ। ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਫੌਜੀ ਵਰਦੀ ਪਹਿਨਦੀ ਹੈ, ਹਥਿਆਰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣ 'ਤੇ ਗੋਲਾਬਾਰੀ ਕਰਨੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭੇਦਭਾਵ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੋਰਚੇ ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਦੇਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਨਿਆਂ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਸ਼ਮਾ ਸਵਰਾਜ ਨੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਕੇ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਜੱਗ ਜਾਹਿਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਬ 'ਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਧਿਐਨ ਜਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਕੀ ਹੋਵੇ, ਇਸ 'ਤੇ ਪੁਨਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੋਰਚੇ 'ਚ ਨਾ ਰੱਖਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੱਥਾ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਹੈ।

ਹੋਣਹਾਰ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਫੌਜ 'ਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਕਤਰਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਚ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਚ ਅਨੇਕਾਂ ਅੜਿੱਕੇ ਹਨ ਅੜਿੱਕਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਦੇ ਅੰਕੜੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਨ 2007 'ਚ ਆਰਮੀ 'ਚ 398 ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦਾਖਲ ਪਾਇਆ। ਸੰਨ 2008 'ਚ ਇਸ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ 399 ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸੰਨ 2009 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਆਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ 432 ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਫੌਜ 'ਚ ਆਈਆਂ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਭਰਤੀ ਦਾ ਮਾਪਦੰਡ ਉਨਾ ਹੀ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੀ ਔਰਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮਰਦ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਈ ਭੇਦਭਾਵ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਕੋਈ ਦੁਰਭਾਵਨਾ ਹੈ? ਸੰਸਦ 'ਚ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਖੁਦ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਜੇ ਅਸੀਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਤੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਕੁਝ ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਯੌਨ ਅਤਿਆਚਾਰ ਖਿਲਾਫ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈਆਂ ਹਨ। ਮਰਦ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਭੰਗ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਯੌਨ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਯੌਨ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸਹੀ ਵੀ

ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਸਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ ਅੰਕੜੇ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। 7 ਅਗਸਤ 2007 ਨੂੰ ਬੀ ਬੀ ਸੀ ਨੇ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜ 'ਚ ਸੰਨ 2002 ਤੇ 2006 ਵਿਚਕਾਰ 5 ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਯੌਨ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ। ਯੌਨ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਦੇ ਜੋ ਕੇਸ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਲੇਹ ਦੀ ਤਿੰਨ ਇੰਫੈਟਰੀ ਡਵੀਜ਼ਨ 'ਚ ਤੈਨਾਤ ਇੱਕ ਕੈਪਟਨ ਔਰਤ ਦਾ ਕੇਸ ਹੈ। ਉਸ ਡਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਇੱਕ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਰੈਂਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਉਸ ਔਰਤ ਕੈਪਟਨ ਦਾ ਯੌਨ ਸੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ। ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਕੋਰਟ ਮਾਰਸ਼ਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫ਼ੌਜ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਕੇਸ ਵੇਖਣ 'ਚ ਆਏ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਲਈ। ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਂ 'ਚ ਉਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫ਼ੌਜ 'ਚ ਔਰਤ ਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ ਲਿੰਗ ਭੇਦ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਬਗ਼ੈਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤਾਂ ਔਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਆਮ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ। ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਵਿਭਾਗ 'ਚੋਂ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਕੱਢਣੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿੰਨੇ ਮਰਦ।

ਤਪਦਿਕ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਕੀ ਹੈ ਨਵੀਂ ਖੋਜ?

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਤਪਦਿਕ ਯਾਨੀ ਟੀ. ਵੀ. ਨਾਲ ਹਰ ਸਾਲ ਐਸਤਨ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਅਤੇ ਹਰ ਦਿਨ ਲਗਭਗ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਬੇਮੌਕ ਮੌਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 47 ਵਰ੍ਹਿਆਂ 'ਚ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਦਵਾ ਨਹੀਂ ਖੋਜੀ ਜਾ ਸਕੀ ਅਤੇ ਜੋ ਦਵਾਈਆਂ ਤੇ ਇਲਾਜ ਵਿਧੀ ਅਜੇ ਵੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰਗਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਪਦਿਕ ਦੇ ਜੀਵਾਣੂ (ਮਾਈਕੋਬੈਕਟੀਰੀਅਮ ਟੂਬਰਕੂਲੋਸਿਸ ਭਾਵ MTB) ਦੇ ਜੀਨ, ਜੈਨੇਟਕ ਰਚਨਾ, ਰੋਗ ਦੇ ਲੱਛਣ ਤੇ ਦਵਾ-ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਸਮਰੱਥਾ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਸਟੀਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਘਾਟ ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਮੁੱਖ, ਕਾਰਣ ਹਨ। ਪਰ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਟੀਮ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੋਟੀ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨ ਖੋਜ ਸੰਸਥਾ-ਕਾਊਂਸਲ ਫਾਰ ਸਾਇੰਟੀਫਿਕ ਅਤੇ ਇੰਡਟੀਅਲ ਰਿਸਰਚ (CSTR) ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਓਪਨ ਸਰੋਸਡਰੋਗ ਡਿਸਕਵਰੀ (OSDD) ਸਕੀਮ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਤੇ ਉੱਘੇ ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਟੀਮ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਤਪਦਿਕ ਜੀਵਾਣੂ 'ਤੇ ਇਕ ਵਿਆਪਕ ਜੈਵਿਕ ਨਕਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। 146 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਤਪਦਿਕ ਰੋਗ ਖੋਜ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਰੀਬ 800 ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਤਿਆਰ ਇਸ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿਚ ਤਪਦਿਕ ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਦੇ ਜੈਵਿਕ, ਜਮਾਂਦਰੂ ਤੇ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੱਛਣਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਮੱਚੀਆਂ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਮੁਹੱਈਆ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਨ ਲਾਈਨ ਦੇਖ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਨਕਸ਼ਾ ਡਾਕਟਰਾਂ ਲਈ ਇਕ ਡਾਇਗਨੋਸਟਿਕ ਟੂਲ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਹ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਕਾਰਗਰ ਇਲਾਜ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਵੀ ਸੌਖ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਤਹਿ ਕਰ ਸਕਣਗੇ ਕਿ ਕਿਸ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਦਵਾਈ ਕਿੰਨੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਕਸ਼ੇ ਦੇ ਜਨਤਕ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਤਪਦਿਕ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਲਾਗਤ ਖਰਚ ਕਾਫੀ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਤਪਦਿਕ ਦਵਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਉਦਾਸੀਨਤ ਵੀ ਟੁੱਟੇਗੀ। (CSIR) ਦੇ ਮਹਾਂ ਨਿਦੇਸ਼ਕ ਸਮੀਰ ਬ੍ਰਾਹਮਚਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ 'ਤਪਦਿਕ ਰੋਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦਵਾਅ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਦਵਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਇਸ ਲਈ ਦਵਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਅਤੇ ਖੋਜ ਤੋਂ ਜੀਅ ਚਰਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਸਥਿਤੀ ਬਦਲੇਗੀ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਦਵਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਵੱਧ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਣਗੀਆਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਕੁਝ ਨਾਮੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੋਜ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਇਸ ਦੀ ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਅਣਭਿੱਜ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਵਾਲ ਉਠਣਾ

ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਆਖਰਕਾਰ ਇਹ ਨਕਸ਼ਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਦਵਾ ਸਨਅਤ ਸਮੇਤ ਆਮ ਆਦਮੀ ਲਈ ਮਦਦਗਾਰ ਸਾਬਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। (OSDD) ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਤਪਦਿਕ ਜੀਵਾਣੂ ਦੇ ਜੀਨੋਮ (ਜਮਾਂਦਰੂ ਪਦਾਰਥ ਜੀਨ ਦੀ ਇਹ ਲੜੀ ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੈਵਿਕ ਲੱਛਣਾਂ, ਗੁਣ ਤੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੀ ਹੈ) ਦਾ 'ਰੋਡ ਮੈਪ' ਹੈ। ਤਪਦਿਕ ਜੀਵਾਣੂ ਦੇ ਲਗਭਗ 4000 ਜੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਪਾਸ 2500 ਜੀਨਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤਾਂ ਸੀ ਪਰ ਲਗਭਗ 1500 ਜੀਨ ਗੁੱਝੇ ਸਨ। ਓ. ਐਸ. ਡੀ. ਡੀ. ਦੀ ਖੋਜੀ ਟੀਮ ਨੇ ਡੂੰਘੇ ਹਿਸਾਬਾਂ-ਕਿਤਾਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁੱਝੇ ਜੀਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਉਣ 'ਚ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲਈ। ਜੀਨਾਂ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਿੱਛੋਂ ਹੁਣ ਡਾਕਟਰ ਸੌਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਗੀ ਦੇ ਲਈ ਦਵਾ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਤਪਦਿਕ ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਦੇ ਸਭ ਜੀਨਾਂ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਲੱਛਣ ਵੀ ਇਸ ਨਕਸ਼ੇ 'ਚ ਦਸ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਡਾਕਟਰ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਾਉਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਗਾਣੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਨ। ਦਵਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਇਸ ਲਈ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਲੱਛਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਵਾ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਕਸ਼ੇ 'ਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਰੋਗ ਲੱਛਣ ਦੇ ਲਈ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰਸਾਇਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਮਹਾਂਖੋਜ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਕਰੀਬ 800 ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਮੁਫ਼ਤ ਯੋਗਦਾਨ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇਸ ਦੇ ਲਈ OSDD ਨੇ 'ਕਨੇਕਟ 2 ਡਿਕੋਡ' ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਪੀਲ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ 850 ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਇਆ OSDD ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨਿਦੇਸ਼ਕ ਜ਼ਾਕਿਰ ਧਾਮਸ ਨੇ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੈਨਿਕ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 'ਸਾਨੂੰ ਉਮੀਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਮਿਲੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਘੱਟ ਸਮੇਂ 'ਚ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਵੱਡੀ ਟੀਮ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ' ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਖੋਜ ਕਿਸੇ ਇਕ ਛੱਤ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਬਲਕਿ 80 ਫੀਸਦੀ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਇੰਟਰਨੈਟ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਆਨ ਲਾਈਨ ਹੀ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ, ਅਗਵਾਈ ਤੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਇਸ ਖੋਜ ਸਬੰਧੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚਕਾਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਹੌਲ ਹੈ ਪਰ ਉਤਸੁਕਤਾਵਾਂ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ OSDD ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਨਾਮੀ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇਸ ਨਕਸ਼ੇ ਨੂੰ ਆਨ ਲਾਈਨ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਪਰ ਦਵਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਜੇ ਇਸ ਖੋਜ ਸਬੰਧੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੈਡੀਕਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਸੰਸਾਰ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ (WHO) ਵਰਗੀਆਂ ਚੋਟੀ ਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਟਿੱਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ

ਹੈ ਕਿ WHO ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਤਪਦਿਕ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਖੋਜ ਦਾ ਅਜੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਰੂਪ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੁਭਾਵਿਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ 'ਚ ਕੁਝ ਵਕਤ ਲੱਗੇਗਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਏਨੀ ਵੱਡੀ ਖੋਜ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ OSDD ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਪੇਟੈਂਟ ਲਈ ਕੋਈ ਦਾਅਵਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਜਾਕਰ ਥਾਮਸ ਤਰਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੇਟੈਂਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਉਹ ਇਸ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਪਰ ਕਈਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਖੋਜ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਤਦ ਤੱਕ ਪੇਟੈਂਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਖੋਜ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਵੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤਪਦਿਕ ਜੀਵਾਣੂ ਦੇ 1500 ਜੀਨਾਂ ਦੀ ਮੈਪਿੰਗ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਨੁਕਸ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਸਧਾਰਨ ਕੁਤਾਹੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਬੇਅਰਥ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਵੀ ਹੋਵੇ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ 'ਚ ਤਪਦਿਕ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਕਾਫੀ ਡਰਾਉਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਸਮਾਂ ਐਸਾ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਇਹ ਰੋਗ ਲਾਇਲਾਜ ਸੀ ਕਿ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਿਸਾਬ ਵਿਗਿਆਨੀ ਸੀ ਨਿਵਾਸ ਰਾਮਾਨੁਜਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਜਿਨਹਾ ਅਤੇ ਕਮਲਾ ਨਹਿਰੂ ਤੱਕ ਇਸਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣੇ ਪਰ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਤਪਦਿਕ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਰੋਗ ਅੱਜ ਵੀ ਸਰਾਪ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਵਿਚ ਵਿਚ ਜਿਉਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਆਬਾਦੀ ਅੱਜ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਜੇ ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ. ਆਰ. ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ 50 ਫੀਸਦੀ ਵੀ ਵਿਹਾਰਕ ਦਾਅਵਿਆਂ 'ਤੇ ਖਰਾ ਉਤਰਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਰਦਾਨ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਰੇਡੀਓ ਐਕਟਿਵ ਕਬਾੜ ਦੇ ਖਤਰੇ ਕਿੰਨੇ?

ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ 'ਚ ਕੂੜੇ ਕਚਰੇ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀਪਕ ਜੈਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਦਾਗ ਨਜ਼ਰ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਲ ਵੀ ਡਿੱਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਪਰ ਕੁਝ ਖਾਸ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਰੇਡੀਏਸ਼ਨ ਯਾਨੀ ਵਿਕਰਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਥੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚਾਰ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਬੀਅਤ ਵਿਗੜ ਗਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਜਾਣਾ ਪਿਆ ਦੀਪਕ ਜੈਨ ਦਾ ਅਪੋਲੋ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਇਲਾਜ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦਵਾਈ ਦਾ ਅਸਰ ਤਾਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲੋਂ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਦਕਿ ਬਾਕੀ ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਇੰਸਟੀਚੂਟ (ਏਮਜ਼) ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਇਲਾਜ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਮਾਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਭਾ ਐਟਾਮਿਕ ਰਿਸਰਚ ਸੈਂਟਰ, ਨਾਰੋਰ ਐਟਾਮਿਕ ਪਾਵਰ ਪਲਾਂਟ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਆਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸੰਸਥਾਨ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਸਾਫ ਹੋਇਆ ਕਿ ਵਿਕਰਣਾਂ ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਉਪਕਰਣ ਤੋਂ ਫੈਲੀਆਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰੇਡੀਓ ਐਕਟਿਵ ਕੋਬਾਲਟ 60 ਸੀ। ਕੋਬਾਲਟ 60 ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਤੱਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਮੈਡੀਕਲ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਪਕਰਣ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਬਾਲਟ-60 ਸੀ, ਦੀਪਕ ਜੈਨ ਨੇ ਇਥੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਪਕਰਣ ਨੂੰ ਗਦਾਮ 'ਚ ਰੱਖਣ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਉਹ ਅਤੇ ਉਸ ਕੋਲ ਇਥੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਕਰਣ (ਰੇਡੀਏਸ਼ਨ) ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਲਫਤ ਤੇ ਅਫਰਾ ਤਫਰੀ ਪਿੱਛੋਂ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਉਪਕਰਣ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਹਟਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੇਡੀਏਸ਼ਨ (ਵਿਕਰਣ) ਫੈਲੀ। ਪਰ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੇ ਕਚਰੇ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸਬੰਧੀ ਕਈ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਮਸਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਥੇ ਕਚਰੇ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਇਰਾਕ ਯੁੱਧ ਦੇ ਗੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਾਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ 'ਚ ਵੀ ਵਿਸਫੋਟ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਸ਼ੋਰ ਪਿਆ ਜਿਵੇਂਕਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਸਭ ਕੁਝ ਆਮ ਵਾਂਗ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਇਸ ਵਾਰੀ ਦਾ ਕੇ ਕੁਝ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਰੇਡੀਓ ਐਕਟਿਵ ਕਚਰੇ ਦੀ ਦਰਾਮਤ ਜਿੰਨੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾ ਹੋ ਗਈ ਉਹ ਤਾਂ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਹੈ ਹੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਥੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਕੋਈ ਠੋਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਕਰਣ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਰੇਡੀਓ ਐਕਟਿਵ ਤੱਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਖਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੀ ਗਰੰਟੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆਪੁਰੀ ਵਰਗੀ ਘਟਨਾ

ਦੂਜੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ? ਅਜਿਹੇ ਕਚਰੇ ਕਈ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਚਰੇ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਚ ਲੱਗੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸਾਡੇ ਇਥੇ ਕਿਹੜਾ ਕਚਰਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਤੱਤ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਤਾਂ ਖਰੀਦਣ ਵੇਲੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਿਪਟਾਰੇ ਸਮੇਂ। ਇਸ ਕਚਰੇ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਕਚਰੇ ਨੂੰ ਟੈਂਡਰ ਰਾਹੀਂ ਖਰੀਦ ਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ 'ਚ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਇਹ ਖਰੀਦੋ ਫਰੋਖਤ ਥੋਕ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਚਰੇ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ 'ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਸੰਮਤੀ ਵੀ ਇਸ ਕੇਸ ਸਬੰਧੀ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਭਾ 'ਚ ਇਸ ਕੇਸ ਸਬੰਧੀ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਚੌਹਾਨ ਨੇ ਇਸ ਕਮੀ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੰਨਦੇ ਹੋਇਆ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹਵਾਈ ਔਡਿਆਂ, ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ 'ਤੇ ਰੇਡਿਓਮੈਕਟਿਵ ਸਕੈਨਰ ਲਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ 24 ਹਵਾਈ ਔਡਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਲੂ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੈ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਦਾ। ਸੰਸਦ 'ਚ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਸਮੇਂ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਤਕਨੀਕ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਕਿਰਣਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ 'ਚ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਸਮਰਥ ਸਮਝ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਕਨੂੰਨ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਕਨੂੰਨ 'ਚ ਕੀ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸੋਚਣ 'ਚ ਕਿਸ ਨੇ ਕਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾਈ। ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰੇ ਪਰ ਇਸ 'ਤੇ ਅਮਲ ਸਬੰਧੀ ਜੋ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਹੀ ਚਲਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਬ੍ਰੇਨ ਅਟੈਕ (ਅਧਰੰਗ) ਹੁਣ ਲਾਇਲਾਜ ਨਹੀਂ

ਇਹ ਘਾਤਕ ਬੀਮਾਰੀ ਜੋ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਛੱਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਲਾਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਰੰਤ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ 'ਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਲਕਵਾ (ਬ੍ਰੇਨ ਅਟੈਕ) ਹੋਣ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨ 'ਚੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਭਾਵ ਹਾਰਟ ਅਟੈਕ ਵਾਂਗੂੰ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਖੂਨ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਧਮਨੀਆਂ ਦਾ ਭੀੜਾਂ ਜਾਂ ਬੰਦ ਹੋਣਾ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਖੂਨ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਘਟਣੀ। ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਸੈੱਲ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਹਾਈ ਬਲੱਗ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਕਾਰਨ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਨਾਲੀ ਦਾ ਫਟ ਜਾਣਾ ਤੇ ਫਿਰ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੈੱਲਾਂ ਤੇ ਦਬਾਅ ਬਣ ਜਾਣਾ। ਲਕਵੇ (ਅਧਰੰਗ) ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਤੇ ਇਲਾਜ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਹੈ।

ਖੂਨ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੀ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਲਕਵਾ - ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਧਰੰਗ ਵਿਚ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਖੂਨ ਸਪਲਾਈ ਦੀਆਂ ਨਸਾਂ ਵਿਚ ਖੂਨ ਜੰਮ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਨਸ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਖੂਨ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਅਧਰੰਗ (ਲਕਵੇ) ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਬੰਦ ਧਮਨੀਆਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਦਵਾਈ ਪਾ ਕੇ ਬਲੱਡ ਸਪਲਾਈ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਮੁਹੱਈਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਹਾਲਤ 'ਚ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਲਕਵਾ ਹੋਣ ਦੇ 3 ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਕਰਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੱਡੀਆਂ ਧਮਨੀਆਂ ਦੇ ਚੋਕ ਹੋਣ 'ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਖੂਨ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸੋਜ਼ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਅੰਦਰ ਬੇਹੱਦ ਦਬਾਅ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੱਧ ਦਬਾਅ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਮਰੀਜ਼ ਡੂੰਘੀ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਉਪਰੋਂ ਹੱਡੀ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਬਾਅ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਲੱਡ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਹੋਣ 'ਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ 24 ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਾਇਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੱਧ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਉਮਰ ਨਾਲ ਵੀ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਕਿੰਨੇ ਵਧੀਆ ਹੋਣਗੇ। 60 ਸਾਲ ਦੀ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੱਧ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਲਕਵੇ ਦਾ ਤਾਂ ਫੌਰੀ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਹੀ ਕਾਰਗਰ ਇਲਾਜ ਹੈ।

ਰਸੋਲੀ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਅਧਰੰਗ - ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਲਕਵਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ 'ਚ ਸਧਾਰਨ

ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮਜ਼ੋਰੀ ਜਾਂ ਅਵਾਜ਼ 'ਤੇ ਅਸਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੀ-ਕਦੀ ਗੰਢ (ਬ੍ਰੇਨ ਟਿਊਮਰ) 'ਚ ਖੂਨ ਵਗਣ ਕਰਕੇ ਲਕਵੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਲਕਵੇ ਵਿਚ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਤੁਰੰਤ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬ੍ਰੇਨ ਹੈਮੋਰੇਜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਿਮਾਗ ਦੀਆਂ ਧਮਨੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਬਾਰੇ ਵਰਗਾ ਨੁਕਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਏਨੂਰਿਜ਼ਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਛੱਟਣ ਨਾਲ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਸਭ ਕਿਸਮ ਦਾ ਖੂਨ ਵਗਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ 'ਚ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਏਂਜੀਓਗ੍ਰਾਫੀ ਕਰਕੇ ਨੁਕਸ ਲੱਭਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਦੁਬਾਰਾ ਨਸ ਨਾ ਫਟੇ।

ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ

ਬਰ ਹੋਲ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ - ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸੁਰਾਖ ਕਰਕੇ ਮੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸੂਈ ਨਾਲ ਜੰਮੇ ਹੋਏ ਖੂਨ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਜੰਮੇ ਖੂਨ ਦਾ ਤਰਲ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੰਮੇ ਹੋਏ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਕੱਢਣਾ ਕਾਫੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਜੰਮੇ ਹੋਏ ਖੂਨ ਦੀ ਕਾਫੀ ਮਾਤਰਾ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਟੀਰਿਓ ਟੈਕਨੀਕ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ - ਇਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸੀ. ਟੀ. ਸਕੈਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸੂਈ ਰਾਹੀਂ ਜੰਮੇ ਹੋਏ ਖੂਨ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਕੱਢੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਧੀ ਇਕ ਦੋ ਹਸਪਤਾਲਾਂ 'ਚ ਹੀ ਮੁਹੱਈਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਬਰ ਹੋਲ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਾਂਗੂੰ ਕਈ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ।

ਦੂਰਬੀਨ ਵਿਧੀ : ਇਸ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਛੋਟਾ ਸੁਰਾਖ ਕਰਕੇ ਦੂਰਬੀਨ ਨੂੰ ਜੰਮੇ ਹੋਏ ਖੂਨ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਵਿਚ ਖੂਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਪੂਰੀ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਛੋਟਾ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਇਕ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਵੱਡਾ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ : ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਇਕ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਵੱਡਾ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਖੂਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਹੀ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਕਰਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਊਰੋ ਸਰਜਨ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜੀ ਮਰਜ਼ੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਕੁਝ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਡਰ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੰਮੇ ਹੋਏ ਖੂਨ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕੱਢ ਸਕਣਾ, ਦੁਬਾਰਾ ਖੂਨ ਜੰਮ ਕੇ ਟੁਕੜਾ ਬਣ ਜਾਣਾ ਮੁੱਖ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਬਚਾਅ ਲਈ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ : ਕੋਰੋਟਿਡ ਅੰਡਆਰਟ੍ਰੇਕਟਾਮੀ - ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਖੂਨ

ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੁੱਖ ਧਮਨੀ (ਕੋਰੋਟਿਡ ਧਮਨੀ) 'ਚ ਕਈ ਵਾਰ ਚਰਬੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਮਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਟੁੱਟ ਕੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀਆਂ ਬਰੀਕ ਧਮਨੀਆਂ 'ਚ ਫਸ ਕੇ ਬਲੱਡ ਸਪਲਾਈ ਰੋਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ 'ਚ ਛੋਟਾ ਜਾਂ ਵੱਡਾ ਦੋਨੋਂ ਕਿਸਮ ਦਾ ਅਧਰੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਧਮਨੀਆਂ ਦੇ ਕਰੀਬ-ਕਰੀਬ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਐਥੀਰੋਮੇਟਸ ਪਲੇਕ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲਕਵੇ ਦੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਹੋਣ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਲਕਵੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਨਵੇਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਲਕਵੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਹੈ। ਅੱਜਕਲ ਕੋਰੋਟਿਡ ਧਮਨੀ 'ਚ ਨੁਕਸ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸਟੇਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਲਕਵੇ ਦੇ ਇਲਾਜ ਦਾ ਕਾਫੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤੇ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਫਾਇਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧ ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਡਰ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਲਕਵਾ - ਇਹ ਸਿਰ ਦੀ ਸੱਟ ਦੇ ਫੌਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿਰਦਰਦ, ਹੱਥ ਪੈਰ 'ਚ ਕੰਮਜ਼ੋਰੀ ਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਕਰਨ 'ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਸਤਾ ਤੇ ਖੂਨ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਰਾਨਿਕ ਸਬਡਿਊਰਲ ਹਿਮੇਟੋਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਧਾਰਨ ਛੋਟੇ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਸਿਰ ਵਿਚ ਸੁਰਾਖ ਕਰਕੇ ਖੂਨ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਿੱਛੋਂ ਮਰੀਜ਼ 'ਚ ਮਤਕਾਰੀ ਸੁਧਾਰ ਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਖੂਨ ਦਾ ਟੁਕੜਾ (ਕਲਾਟ) ਜੰਮਣ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਅੰਧਰੰਗ - ਦੂਰਬੀਨ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ 'ਚ ਕਾਫੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਚੀਰੇ ਨਾਲ ਬਗੈਰ ਵੱਧ ਚੀਰ-ਫਾੜ ਦੇ ਉਹੀ ਨਤੀਜੇ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵੱਡੇ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਖੂਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। 20 ਸੈ. ਮੀ. ਤੋਂ 8 ਸੀ. ਐਮ. ਦੇ ਖੂਨ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਕੱਢਣ ਨਾਲ ਵਧੀਆ ਸਿੱਟੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਸਿਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਖੂਨ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਮਾਤਰਾ ਵੀ ਜਾਨਲੇਵਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। 4 ਸੈ. ਮੀ. ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਖੂਨ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਕੱਢ ਦੇਣ ਨਾਲ ਜਾਨ ਬਚਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੱਧ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਘਾਤਕ ਕਿਵੇਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ?

ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਕੈਂਪਸ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ 'ਚ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਸੰਕੇਤ ਵਜੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਬਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ 'ਚ ਤੱਤਪਰ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਪਰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਸਬੰਧੀ ਤਰਕ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸਿੱਖਿਆ ਮੁਕਾਬਲਾ ਵਧੇਗਾ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ 'ਚ ਸੁਧਾਰ ਆਵੇਗਾ।

ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਤਰਕ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਵਿਚਾਰੇ, ਬਿਨਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਰੋਕਾਰ ਹਨ। ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸਧਾਰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਜੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਵਧੇਗਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸਿੱਧੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸਾਰੀਆਂ ਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੁਕਾਬਲਾ ਸਾਰਥਕ ਜਾਂ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋ ਕੇ, ਸਾਡੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਬੇਹੱਦ ਘਾਤਕ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਦੀ ਚਕਾਚੌਂਧ ਵਿਚ ਲਾਭ ਹਿੱਤ ਪੂੰਜੀ ਦਾ ਜਿੰਨਾ ਵੱਧ ਨਿਵੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਚ ਹੋਵੇਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੇਧਿਆਨੀ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਰਹੀ ਸਹੀ ਕਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇ ਮੰਤਰੀ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰਨ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ। 'ਦ ਵਾਲ ਸਟੀਟ ਜਰਨਲ' ਦੀ ਸਰਵੇਖਣ ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ 20 ਮੋਹਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ 'ਚ ਇਕ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਹੋਇਆ 150 ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ 1947 ਦੀ ਸੱਤਾ ਬਦਲੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ 62 ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੁਖ਼ਹਾਲ ਧਨੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ 'ਚ ਕਈ ਭਾਰਤੀ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਚਤ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਤਾਂ 62 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ 200 ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਅਤੇ 16000 ਕਾਲਜਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਆਖਰ ਅੱਜ ਵੀ ਏਨੀ ਪਿਛੜੀ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਜਦ ਬਜਟ ਰਾਹੀਂ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਨੂੰ 500,000 ਕਰੋੜ ਦਾ ਤੋਹਫਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਦ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਕੁਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਸਿਰਫ 4 ਫੀਸਦੀ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਡਲ ਸਿੱਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ 7 ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਹੈ। ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ 15 ਫੀਸਦੀ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਸੁਆਰਥਾਂ

ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਵੇਚਣ ਦਾ ਮਸੌਦਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੱਟੜ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸੰਮਤੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਆਮ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਗਤਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯਸਪਾਲ ਸੰਮਤੀ ਨੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ 'ਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਸਿਰਫ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕੈਂਪਸ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਸਲੇਬਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਖਰਚ ਘੱਟ ਤੇ ਲਾਭ ਵੱਧ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਲੇਬਸਾਂ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਤੱਕ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਮਰੀਕੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਲੇਬਸ ਲਈ 35 ਤੋਂ 45 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਫੀਸ ਵਸੂਲਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ 'ਚ ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਲੋਕ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਸਕਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਭਾਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਆਮ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਪ੍ਰਤਿਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਅਦਾਰੇ ਬਾਹਰ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਆਮ ਸਾਧਾਰਨ ਵਰਗ ਆਪਣੇ ਆਰਥਿਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਮੰਗਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਖਹਿੜਾ ਛੁੱਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਵਰਗ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦਾਅਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਮਟ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਣਗੇ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਛਲ ਕਪਟ, ਦੰਭ, ਲੁੱਟ-ਘਸ਼ੋਟ, ਜ਼ਬਰ ਤੇ ਮੁਨਾਫੇ ਤੇ ਨੀਤੀ 'ਚ ਸਵਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਇਹ ਆਮ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੌਜਵਾਨ ਜੋ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਕੁਝ ਕਰ ਗੁਜ਼ਰਨ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਸੁਪਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਪਾਲੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਢਿੱਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਿਵੇਂ-ਤਿਵੇਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਖੇਤਰ 'ਚ ਵਧਣ ਫੁਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਖੇਤਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਇਕ ਸਿੱਧੀ ਸੱਟ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਵਪਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਉਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਸ਼ਰਮਾਏਦਾਰੀ ਸੁਆਰਥਾਂ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਇਸ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ।

ਕੀ ਹੋਵੇ ਔਰਤ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ?

ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਕਈ ਔਰਤ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਯਾਤਰਾ ਕੱਢੀ। ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਮਕਸਦ ਸੀ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਆਮ ਰਾਇ ਬਣਾਉਣਾ। ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਸੇਵੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤੱਕ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਈ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਔਰਤ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੀ ਇਸ 'ਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਔਰਤ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਬਿੱਲ ਸਬੰਧੀ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਾਫੀ ਗਰਮਾਈ ਸੀ। ਰਾਜ ਸਭਾ 'ਚ ਇਹ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਕਾਫੀ ਵਾਹ ਵਾਹ ਖੱਟੀ। ਸੰਸਦੀ ਖੱਬੇਪੱਖੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਇਸ “ਮਹਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜਿੱਤ” ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਸ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਬਿੱਲ ਦਾ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਉੱਚ ਵਰਗ ਦੀ ਕੁਲੀਨ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਫਾਇਦਾ ਮਿਲੇਗਾ ਅਤੇ ਪਿਛੜੇ ਵਰਗਾਂ 'ਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਵੀ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਔਰਤ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਈ ਸਵਾਲ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿਛੜੇ ਸਮਾਜਿਕ ਆਰਥਿਕ ਵਰਗ ਜਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਜਾਂ ਬੇਹਤਰੀ ਵਿਚ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਕੋਈ ਨੀਤੀ ਦੂਰਗਾਮੀ ਤੇ ਫੈਸਲਾਕੁੰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਰਗਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਪਰ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਚ ਤਾਂ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਹੋਰ ਵੀ ਬੇ ਮਤਲਬ ਤੇ ਬੇਸਿੱਟਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿਚ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਸਮੇਂ ਇਹ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ 'ਚ ਥੋੜ੍ਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਫੌਰੀ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕਦਮ ਵਜੋਂ ਇਸ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਲੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿਚ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਦਲਿਤਾਂ ਤੇ ਪਿਛੜਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤਾਂ 'ਚ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਦਲਿਤਾਂ ਤੇ ਪਿਛੜਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤਾਂ 'ਚ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਮੁਫਲਿਸ਼ੀ 'ਚ ਹੀ ਜਿਉਂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਇਕ ਕੁਲੀਨ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਫੁੱਟ ਪਾ ਕੇ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ 'ਚ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ 'ਤੇ ਦੋ ਪਲ ਬਹਿਸ ਜਾਂ ਸੰਵਾਦ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਸੰਸਦ 'ਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਇਸ ਸੰਸਦ

'ਚ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਬਹਿਸ ਤੇ ਝਗੜੇ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰੂਪ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਤਾਂ ਕਰਦੀ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬਹਿਸਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਅੱਡਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਗੱਠਜੋੜ ਹੋਵੇ। ਜੋ ਸੰਸਦ ਅਸਲ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ 'ਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੀ ਫਰਕ ਪਵੇਗਾ? ਸੰਸਦ 'ਚ ਔਰਤ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਿਛਲੇ 63 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਸੰਸਦ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਵਰਗ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਕਲੇਸ਼ ਦਾ ਅੱਡਾ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਾਟਕ 'ਚ ਇਹ ਤਹਿ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਗਠਜੋੜ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਨਤਾ ਦੀ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਲੁੱਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ? ਸਾਰਾ ਵਿਕਾਸ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਵਾਧਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਮ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਵਰਗਾਂ ਤੱਕ ਰਿਸਕੇ ਜੇ ਕੁਝ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜਿਉਣ ਦੀ ਇਕ ਨਿਮਾਨੀ ਖੁਰਾਕ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਰਬਾਦੀ, ਭੁੱਖਮਰੀ, ਗਰੀਬੀ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਗੈਰਯਕੀਨੀ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਸੰਸਦ 'ਚ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਸੰਗਠਨ, ਅਖੌਤੀ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ “ਲੋਕ ਪੱਖੀ” ਖੁੱਧੀਜੀਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਾਹਦੀ ਮਨਾ ਰਹੇ ਹਨ? ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਧਦੀ ਗਰੀਬੀ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਤੇ ਬਦਹਾਲੀ ਖਿਲਾਫ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਭਿਅੰਕਰ ਅਸੰਤੋਸ਼ ਸੁਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਅਸਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਡੰਗ-ਟਪਾਊ ਕਦਮਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਦੀ ਜਾਤੀਵਾਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਜੋਂ, ਕਦੀ ਲਿੰਗਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਜੋਂ, ਕਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ, ਤਾਂ ਕਦੀ ਭਾਸ਼ਾਈ ਕੱਟੜਤਾ ਜਾਂ ਖੇਤਰਵਾਦੀ ਕੱਟੜਤਾ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਜੋਂ। ਜਦ 1990 'ਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪੂਰੀ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਭਿਅੰਕਰ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੀ ਤਦ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਛਾਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਮਹਿੰਗਾਈ ਭਿਅੰਕਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਨਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਪਿੱਛੋਂ ਪਿਛੜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਉਛਾਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਆਮ ਨੌਜਵਾਨ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੀ ਜਦ ਵਿਸ਼ਵੀ ਸੰਕਟ ਦੇ ਝਟਕੇ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੰਦੀ ਸਿਰ 'ਤੇ ਮੰਡਰਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਜਦ ਇਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਮ ਜਨਤਾ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਤੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਬੋਝ ਹੇਠ ਪਿਸ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਔਰਤ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾ ਕੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਜਮਾਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਗੈਰ-ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵੰਡਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਈ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਇਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ,

ਪਿਛੜੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਭਾਵੇਂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟੇ ਜਾਂਦਿਆਂ 'ਚ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਜਿਸ ਵੀ ਜਾਤ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਜਾਂ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਔਰਤ ਮਰਦ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ ਹਰ ਨੌਜਵਾਨ ਤੇ ਔਰਤ ਮੂਹਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਕਰਨੀ ਪੈਣੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਤਰ ਸੱਦਾ ਤੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਗਠਜੋੜ ਔਰਤ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਿਸਚੈ ਹੀ ਪਿੱਤਰ ਸੱਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਸਲੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਤਹਿ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਤਰ ਸੱਤਾ ਸਾਮਰਾਜੀ ਦਲਾਲ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਪਿੱਤਰ ਸੱਤਾ ਤੇ ਜਾਤੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆਏ ਅਤੇ ਇਹ ਜਮਾਤ ਖਾਤਮੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋਣਗੇ। ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਇਕ ਜਮਾਤਰਹਿਤ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਾ ਹੀ ਅੰਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵੱਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅੱਜ ਹੀ ਤੋਂ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਇਕ ਨਾਕਾਜੀ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਸੰਸਥਾ 'ਚ ਔਰਤ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਪੱਖ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦਲਾਲ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਸੱਤਾ ਸਮਾਜ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਉਖਾੜਣ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ 'ਚ ਔਰਤਾਂ ਸਮੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਆਮ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਆਬਾਦ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕੀ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਫੈਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਬੁਢਾਪੇ 'ਚ ਵਾਲ ਸਫੈਦ ਹੋਣਾ ਇਕ ਕੁਦਰਤੀ ਅਮਲ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਮੰਨ ਕੇ ਹਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮੰਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਜਵਾਨੀ ਸਮੇਂ ਹੀ ਵਾਲ ਸਫੈਦ ਹੋਣ ਲੱਗਣ ਤਾਂ ਅਸਲ 'ਚ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਜੀ ਦਾ ਜੰਜਾਲ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੁੱਢਾ ਦਿਸਣਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਦ ਉਹ ਵਾਲ ਕਾਲੇ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਡਾਈ ਆਦਿ ਦੇ ਚੱਕਰ 'ਚ ਪੈ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੈਸਾ ਗਵਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਈ ਕੇਸਾਂ 'ਚ ਸਿਰ ਦੀ ਚਮੜੀ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਚਮੜੀ ਰੋਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਾਲ ਵੀ ਸਾਰੇ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਕੀ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਫੈਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਤੇ ਰੰਗਤ : ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਚਾਹੇ ਉਹ ਔਰਤ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮਰਦ, ਨੌਜਵਾਨ ਜਾਂ ਅਧਖੜ, ਮਾਂ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬੇਟੀ, ਸਭ ਦੀ ਇਹੀ ਚਾਹਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਕਾਲੇ ਰਹਿਣ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਲ ਸਫੈਦ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੁਢਾਪਾ ਹੁਣ ਦੂਰ ਨਹੀਂ। ਵਾਲ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਕੋਸ਼ਿਕਾ ਨਲੀ (Capillary Tube) ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੈੱਲਾਂ 'ਚ ਇਕ ਰੰਗਦਾਰ ਪਦਾਰਥ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਲੋਕ ਇਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਸਾਰੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਉਥੋਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਕਿਤੇ ਲਾਲ ਤੇ ਕਿਤੇ ਸੁਨਹਿਰਾ, ਭੂਰਾ ਜਾਂ ਕਾਲਾ। ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਚਮੜੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਵੱਕਲ (Cortex) 'ਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰੰਜਕਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਾੜੀ ਨੂੰ ਰੰਗ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਰੰਜਕ (Pigments) ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਮਿਲੈਨਿਨ, ਹੀਮੋਗਲੋਬਿਨ ਤੇ ਕੈਰੋਟਿਨ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਸਾਧਾਰਨ ਰੰਜਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਧਾਤੂ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਜਮਾ ਨਾਲ ਜਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸਰੀਰ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਚਮੜੀ ਤੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਕੈਰੋਟਿਨਾਇਡ ਰੰਜਕ ਸਾਨੂੰ ਭੋਜਨ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਗਾਜਰ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਵਾਲਾਂ 'ਚ ਰੰਗਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪਿਗਮੈਂਟ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੈੱਲ, ਮਿਲੈਨੋਸਾਈਟਸ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਮਿਲੈਨਿਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੇਈਓ ਮਿਲੈਨਿਨ ਦੀ ਵੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਝਲਕ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ,

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਲੰਕਾ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਭੂਰੇ ਤੋਂ ਕਾਲਾ ਤੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਯੂਰਪੀ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਭੂਰੇ ਤੋਂ ਲਾਲ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰੰਗ ਫੇਈਓਮਿਲੇਨਿਨ, ਮਿਲੇਨਿਨ ਤੇ ਹੋਰ ਪਿਗਮੈਂਟਸ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਰਭਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸਫੈਦ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ

1. ਜਮਾਂਦਰੂ (ਅਣੂਵਾਂਸ਼ਿਕ) ਇਹ ਵਿਰਾਸਤ 'ਚ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੇ ਦਾਦਾ ਪੜਦਾਦਾ ਤੋਂ ਗੁਣ ਸੂਤਰ (Chromosomes) ਵਜੋਂ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੀਨਸ ਸਥਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਵਾਲ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਫੈਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਵਾਲ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਫੈਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

2. ਕੁਪੋਸ਼ਣ (Malnutrition) : ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਦੈਨਿਕ ਭੋਜਨ ਵਿਚ ਕਮੀ।

3. ਕਿੱਤਾ: ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਨਾਲ ਵੀ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

4. ਸਿਗਰਟਨੋਸ਼ੀ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਵਾਲ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

5. ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

6. ਮਾਨਸਿਕ ਸੱਟ - ਅਚਾਨਕ ਕੋਈ ਸ਼ੋਕਜਨਕ ਮਾਨਸਿਕ ਧੱਕਾ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਫੈਦ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

7. ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਜਿਵੇਂ ਈਰਖਾ, ਕ੍ਰੋਧ, ਦਵੈਸ਼, ਚਿੰਤਾ ਆਦਿ

8. ਉਮਰ ਦਾ ਵਧਣਾ।

ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਬਦਰੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਉਪਾਅ

ਜਮਾਂਦਰੂ ਤੱਤਾਂ 'ਚ ਸੁਧਾਰ - ਜੇ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ 5-10 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਗੁਣਸੂਤਰਾਂ 'ਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰ ਸਕਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ 'ਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਜੀਨਸ ਦਾ ਅਜੇ ਅਧਿਐਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਹੀ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਫੈਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਨਸ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਜੀਨਸ ਟਰਾਂਸਪਲਾਂਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕੁਪੋਸ਼ਣ - ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰੱਖਣ 'ਚ ਭੋਜਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਕਤ ਨਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਖੂਨ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰ ਦੀ ਚਮੜੀ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹਨ ਘੱਟ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਤੇ ਵਧ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਕਾਰਬੋਹਾਈਡਰੇਟ ਪਦਾਰਥ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਲਾਂ ਵਿਚ 97 ਫੀਸਦੀ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਤੇ 3 ਫੀਸਦੀ ਖਣਿਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ

ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭੋਜਨ 'ਚ ਭਰਪੂਰ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਤੇ ਖਣਿਜ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰੱਖਣ 'ਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਪੌਸ਼ਟਿਕਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੋਟੀਨ-ਏ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਿਟਾਮਿਨ ਤੇ ਖਣਿਜ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਟਾਮਿਨ-ਏ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਰੀਰ 'ਚ ਕਮੀ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਵਾਲ ਰੁਖੇ, ਖੁਰਦਰੇ ਹੋ ਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਫੈਦ ਹੋਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਿਟਾਮਿਨ ਤੇਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਦੀ ਵੱਧ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਖਾਤਰ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਫਲਾਂ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਬੀਟਾ-ਕੈਰੋਟਿਨ ਨਾਂ ਦਾ ਰੰਜਕ ਰੱਖ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਇਕ ਦੀ ਥਾਂ ਦੋ ਵਿਟਾਮਿਨ ਏ ਦੇ ਅਣੂ ਹਾਸਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਫਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅੰਬ, ਪਪੀਤਾ, ਖੁਮਾਨੀ, ਆੜੂ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਟਮਾਟਰ, ਗਾਜ਼ਰ, ਹਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਕਰਕੰਦ ਤੇ ਕੈਂਟਾਲੂਪ (Cantaloupe) ਆਦਿ 'ਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਵਨਸਪੀਆਂ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਬੀਟਾ ਕੈਰੋਟਿਨ ਸਰੀਰ 'ਚ ਵੱਧ ਪਹੁੰਚ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਟੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਵਿਟਾਮਿਨ-ਏ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਵੇ।

ਪੈਂਟੋਥੈਨਿਕ ਅਮਲ - ਇਹ ਸਿਹਤਮੰਦ ਚਮੜੀ ਬਚਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ 'ਚੋਂ ਵਾਲ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਿਗਰ, ਗੁਰਦੇ, ਆਂਡੇ, ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਬਾਦਾਮ, ਅਖਰੋਟ, ਕਾਜੂ, ਪਿਸਤਾ, ਮੂੰਗਫਲੀ ਤੇ ਪੂਰਨ ਅਨਾਜ 'ਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਰਿਬੋਫਲੈਵਿਨ (ਵਿਟਾਮਿਨ-ਬੀ) - ਇਹ ਵੀ ਚਮੜੀ ਸਿਹਤਮੰਦ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਸ, ਲਿਵਰ, ਦੁੱਧ, ਅੰਡੇ, ਖਮੀਰ, ਦਹੀਂ, ਪਨੀਰ, ਹਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਦਾਲਾਂ 'ਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੋਬਾਲਾਮਿਨ (Cobalamin Vit-B-12) - ਇਹ ਸੈੱਲ ਵੰਡ ਤੇ ਖੂਨ ਦੇ ਲਾਲ ਸੈੱਲਾਂ ਦੇ ਬਣਨ 'ਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਮੜੀ 'ਚ ਖੂਨ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਸਹੀ ਪੋਸ਼ਣ ਮਿਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬਾਇਓਟਿਨ (Biotin) - ਇਹ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਤਰਾਵੀ ਗੁੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਜ਼ਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲਿਵਰ, ਗੁਰਦੇ, ਖਮੀਰ, ਸੁੱਕੇ ਛਿਲਕੇਦਾਰ ਮੇਵੇ, ਫਲ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪਾਲਸ਼ ਕੀਤੇ ਚਾਵਲਾ 'ਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਫਾਲਿਕ ਏਸਿਡ - ਇਹ ਵੀ ਸੈੱਲਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਖੂਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ 'ਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੂੜੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਲਿਵਰ, ਗੁਰਦੇ, ਦਹੀਂ, ਆਂਡਿਆਂ ਦੀ ਜਰਦੀ, ਕੱਦੂ ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਅਨਾਜ 'ਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਿਟਾਮਿਨ ਸੀ ਅਤੇ ਈ - ਵਿਟਾਮਿਨ ਸੀ ਤੇ ਈ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰਗਰੀ ਹਨ ਜੋ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਟੁੱਟ ਭੱਜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਹਨ। ਵਿਟਾਮਿਨ ਸੀ-ਹਰੀ ਮਿਰਚ, ਗੋਭੀ, ਬੰਦਗੋਭੀ, ਆਲੂ, ਟਮਾਟਰ, ਖੱਟੇ ਫਲਾਂ ਤੇ ਔਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਕਿ ਵਿਟਾਮਿਨ ਈ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਨਸਪਤੀ ਤੇਲਾਂ, ਮਟਰ, ਸੇਮ, ਫਲੀ, ਅੰਕੁਰਿਤ ਤੇ ਪੱਤੇਦਾਰ ਹਰੀ ਸਾਗ ਵਿਚ।

ਖਣਿਜ

ਆਇਰੋਡੀਨ - ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਖਣਿਜ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਥਾਇਰਾਇਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦਾ ਕੰਮ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਖਣਿਜ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਣੀ 'ਚ ਉਗਦੇ ਹਨ। ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਤਰਾਈ ਵਿਚ ਆਇਰੋਡੀਨ ਦੀ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਗਿਲੜ (ਥਾਇਰਾਇਡ ਦਾ ਸਾਈਜ਼ ਵਧਣ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਘਾਟ ਨਾਲ ਜਲਦੀ ਵਾਲ ਸਫੈਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਮੁੰਦਰ ਕੋਲ ਉਘੀਆਂ ਬਨਸਪਤੀਆਂ 'ਚ ਆਇਰੋਡੀਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਕਾਫੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਥੋਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਵਾਲ ਜਲਦੀ ਸਫੈਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਆਇਰੋਡੀਨ ਦੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਮਕ 'ਚ ਆਇਰੋਡੀਨ ਮਿਲਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਫਾਸਫੋਰਸ : ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਖਣਿਜ ਹੈ ਜੋ ਉਰਜਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 'ਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੈੱਲਾਂ ਦੀ ਝਿੱਲੀ ਅਤੇ ਗੁਣਸੂਤਰਾਂ ਦੇ ਬਣਨ 'ਚ ਸਹਾਇਕ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵੇਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਹਰੇਕ ਪਦਾਰਥ 'ਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅੰਡਾ, ਮੱਛੀ, ਮੀਟ ਤੇ ਮੁਰਗੇ ਦੇ ਮਾਸ ਵਿਚ ਤੇ ਦੁੱਧ ਪਦਾਰਥ, ਮਟਰ ਫੁਲੀਆਂ 'ਚ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ - ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਖਣਿਜ ਹੈ ਜੋ ਹੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦਿਲ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਤੰਤੂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੁੱਧ ਪਦਾਰਥਾਂ 'ਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਹਰੇ ਸਾਗ 'ਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਲੋਹਾ : ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖਣਿਜ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾਲ ਅਮੀਨੀਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਚਮੜੀ ਦੀ ਬਲੱਡ ਸਪਲਾਈ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰੱਖਣ 'ਚ ਭੋਜਨ ਦਾ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਜੋ ਸੰਤੁਲਿਤ ਭੋਜਨ ਤੇ ਫਲਾਂ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੋਜਨ ਅਜਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਚ ਸਕੇ। ਭਿਉਂ ਕੇ ਅੰਕੁਰਿਤ ਅਨਾਜਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸਤੇ 'ਚ ਖਾਣ ਨਾਲ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਟਾਮਿਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਿਨਾ ਛਾਣੇ ਆਟੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਤੇ ਦਾਲ ਵੀ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਧੁੱਪ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਵਾਲ ਖੋਲ ਦੇਣ ਨਾਲ ਵਿਟਾਮਿਨ ਡੀ ਦੀ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵੱਧ ਤਲੀਆਂ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ

ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਭੁੰਨਿਆ ਚਨਾ ਜਾਂ ਮਟਰ ਖਾਧਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਟਾਮਿਨਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਲ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਫੈਦ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

(1) ਬੀ-ਕਮਲੈਕਸ ਬੀ-12, ਇਨੋਸਟਾਲ, ਪੈਰਾ ਅਮਾਈਨੋ ਬੈਂਜੋਇਕਏਸਡ ਪਿਰਾਡੋਕਸਿਨ ਬੀ-6 ਅਤੇ ਸਿਸਟੀਨ।

(2) ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਪੈਂਟੋਥੀਨੇਟ, ਬੀ-12, ਇਨਾਸਟਾਲ, ਬੀ-6, ਪੈਰਾ ਅਮਾਈਨੋਬੈਂਜੋਇਕ ਅਮਲ।

(3) ਬੀ-1, 6, 12 ਨਿਆਸਿਨ, ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਪੈਂਟਥੀਨੇਟ ਤੇ ਵਿਟਾਮਿਨ-ਈ

ਕਿੱਤਾ - ਕਿਤੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਵੀ ਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ 'ਚ ਸਰਗਰਮ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿੱਥੇ ਅਮਲ (ਏਸਡ) ਈਥਰ ਤੇ ਪੈਟਰੋਲ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂੰਝਿਆ ਨਿਰੰਤਰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹੋਈ ਚਮੜੀ ਤੇ ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਰੰਗਤ ਫਿਕੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਵਾਲ ਸਫੈਦ ਹੋ ਕੇ ਝੜਨ ਵੀ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਢਕੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਕ ਪ੍ਰੀਖਣ ਫਿਊਮਿਗ ਚੈਂਬਰ ਵਿਚ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਢੱਕ ਕੇ ਰਖੋ ਤਾਂ ਕਿ ਫਿਊਮਿਗ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਵਾਲਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ।

ਨਸ਼ੇ

ਸਿਗਰਟਨੋਸ਼ੀ - ਵੱਧ ਤੰਬਾਕੂਨੋਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੈਠਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਸਿਗਰਟ ਬੀੜੀ ਦੇ ਪੂੰਝੇ ਦੇ ਸੰਪਰਕ 'ਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਪੀਲਾ ਪੈਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਸਿਗਰਟਨੋਸ਼ੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਵਿਟਾਮਿਨ ਸੀ ਤੇ ਈ ਜੋ ਭੋਜਨ ਰਾਹੀਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੀ ਆਕਸੀਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਫਿਰੀ ਰੈਡੀਕਲਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਫੋਲਿਕ ਏਸਡ ਸਿਗਰਟ ਪੀਣ ਨਾਲ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਸੈੱਲਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਐਨ. ਡੀ. ਏ. ਬੰਨਣ 'ਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਲ ਸਫੈਦ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੀੜੀ ਸਿਗਰਟ ਛੱਡ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ - ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਪੇਟ ਗੜਬੜ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੀ ਲੋਕ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜੁਲਾਬ ਦਾ। ਏਸਡਿਕ ਦਵਾਈ ਵਿਚ ਜਾਂ ਤਾਂ ਐਲੂਮੀਨੀਅਮ ਜਾਂ ਮੈਗਨੀਸ਼ੀਅਮ ਲਵਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭੋਜਨ ਰਾਹੀਂ ਹਾਸਲ ਵਿਟਾਮਿਨ ਏ, ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਤੇ ਲੋਹਾ ਮੈਗਨੀਸ਼ੀਅਮ ਜਾਂ ਅਲੂਮੀਨੀਅਮ 'ਚ ਚਿਪਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਵਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਪਦਾਰਥ ਸਿਹਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੇ ਹਨ। ਵਿਟਾਮਿਨ ਤਾਂ ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੁਲਾਬ ਦੀ

ਦਵਾਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਖਣਿਜ ਤੇਲ ਜਿਵੇਂ ਤਰਲ ਪੈਰਾਫਿਨ ਜਾਂ ਕੈਸਟਰ ਆਇਲ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਵਿਟਾਮਿਨ ਏ, ਡੀ ਅਤੇ ਈ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਭ ਤੇਲਾਂ 'ਚ ਘੁਲਣਸ਼ੀਲ ਵਿਟਾਮਿਨ ਹੈ। ਅੰਤੜੀਆਂ 'ਚ ਲੰਘਦੇ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਟਾਬੋਲਿਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਮਾਲਘੋਟਾ ਵਰਗੇ ਜਲਾਬਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਅੰਤੜੀ ਦੇ ਉਪਰੀ ਭਾਗ ਤੇ ਕੋਲਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਸੁਗੜਨ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭੋਜਨ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਅਜਿਹੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਤਾਂ ਕਿ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖਣਿਜ ਵਿਟਾਮਿਨ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨਿਰਭਰ ਹੈ।

ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਅ - ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਵਾਲ ਸਫੈਦ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੱਧ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਚਾਨਕ ਮਾਨਸਿਕ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਵਾਲ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਸਫੈਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਚਮੜੀ ਦੇ ਇਕ ਦਮ ਹੇਠਾਂ ਸਥਿਤ ਰੰਗ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੈਨੋਨੋਸਾਈਟ ਸੈੱਲ ਇਕ ਦਮ ਸੁਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਿਲਕੁਲ ਗੈਰ ਸਰਗਰਮ ਹੋਣ ਨਾਲ ਵਾਲ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਸਫੈਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਕਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਜਾ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੋਨੋਸਾਈਟ ਸੈੱਲ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹਟ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਮਰ ਗਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਣਾਅ ਸਿਹਤ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਨਾ ਤਾਂ ਤਨ ਵਧ ਫੁਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਮਨ। ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਆਦਤ ਪਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਣਾਅ ਆਮ ਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਹੀ ਲੱਗੇ।

ਉਮਰ ਦਾ ਵਧਣਾ - ਉਮਰ ਵਧਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਗੜਬੜਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਦੀ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਮਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੈਲੋਨੋਸਾਈਟ ਸੈੱਲ ਦੀ ਵੀ ਸਰਗਰਮੀ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੈਲੇਨਿਨ ਦਾ ਬਣਨਾ ਵੀ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਫਿੱਕਾ ਪੈਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਵਾਲ ਸਫੈਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਮਲ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਮੱਠਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਰੱਖਣ ਰਖਾਅ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਲ ਟੁੱਟਣ ਨਾ। ਤੇਜ਼ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੈਂਪੂ, ਕਸ ਕੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਮਲਣਾ, ਝੜਕਾਉਣਾ ਜਾਂ ਰਗੜਣਾ, ਗਰਮ ਹਵਾ ਨਾਲ ਸੁਕਾਉਣਾ, ਇਲਾਸਟਿਕ ਨਾਲ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਕਸਣਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਵਾਲ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਾਲ ਖੁਸ਼ਕ ਜਾਂ ਖੰਦੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਰਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਾਲ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਾਲ ਧੋਣ ਲਈ ਉਹ ਸੈਂਪੂ ਚੁਣੋ ਜੋ ਵਾਲਾਂ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇ। ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਵਾਰੀ ਨਾ ਧੋਵੋ।

ਸੁੰਦਰ ਬਣਨ ਦੇ ਬਨਾਉਟੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਕੀ ਹਨ ਖਤਰੇ?

ਔਰਤ ਨੂੰ ਜੇ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਰਦਾਨ ਵਜੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁੰਦਰ ਬਣਨ ਦੀ ਲਲਕ ਹਰੇਕ ਔਰਤ 'ਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਖਿੱਚ ਪਾਊ ਬਣਨ ਲਈ ਉਹ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਸੱਜ ਸੰਵਰ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਖਿੱਚ ਪਾਊ ਦਿੱਖਣ ਦਾ ਇਹ ਰੁਝਾਣ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੇ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨ ਸਮਗਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਜੇ ਬਨਾਉਟੀ ਤਰੀਕੇ ਤੇ ਸਾਧਨ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੈਸਾ ਹੀ ਬਰਬਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸਿਹਤ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਔਰਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਦਿਸਣ ਲਈ ਬਿਉਟੀ ਕਲੀਨਿਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਅਧੁਨਿਕ ਢੰਗ ਤਰੀਕਿਆਂ ਤੇ ਸਮਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਵੀਂ-ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬਨਾਉਟੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਉਪਚਾਰ ਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸਿਹਤ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿਚ ਪੈਸਾ ਵਰਤ ਕੇ ਵੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਨਾ ਦੇ ਦੇਈਏ।

ਸੰਪੂਰ, ਸੁਰਮਾ, ਸਿੱਕਾ, ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਸਰੋਤ : ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ 'ਚ ਸੰਪੂਰ ਨੂੰ ਸੁਹਾਗ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਥਾ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਵਾਰ-ਵਾਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਵਿਕਣ ਵਾਲਾ ਸੰਪੂਰ ਸੁਹਾਗ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਸੰਪੂਰ ਫਿਰ ਵੀ ਖਰੀਦ ਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਪੂਰ 'ਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੈਂਡ ਅਕਸਾਈਡ ਰਸਾਇਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਧਾਤੂ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਔਰਤਾਂ ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਚੀਰ ਕੱਢ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਉਗਲਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪੂਰ ਭਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਬਿੰਦੀ ਵਜੋਂ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਰਸਾਇਣ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਸਿਰ ਤੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਚਮੜੀ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਅਮਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਥਾਂ ਦੀ ਚਮੜੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਕਾ ਸਰੀਰ 'ਚ ਲਗਾਤਾਰ ਪਹੁੰਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਪੂਰ ਲੱਗਣ ਪਿੱਛੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਬਲਕਿ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਪੜੇ ਨਾਲ ਪੂੰਚ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਵਾਲਾਂ ਨਾਲ ਰਗੜ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਸੰਪੂਰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਚਿਪਕਿਆ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਛੂਹਣ ਨਾਲ ਉਸ 'ਚ ਜਜ਼ਬ ਹੋ ਕੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਅਨਾਜ ਅਪਮਿਸ਼ਰਣ ਕਨੂੰਨ 'ਚ ਸੰਖੀਆਂ ਪਿਛੋਂ ਸਿੱਕਾ ਦੂਜੀ ਵੱਡੀ ਘਾਤਕ ਵਸਤੂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਹਰੇਕ ਖਾਦ ਪਦਾਰਥ 'ਚ ਇਸ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਕਿ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਚ ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨਾ ਵਧੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਭਾਗੀ ਹੋਣਗੇ।

ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਸੁਰਮੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਵਜਾਤ ਸਿਸ਼ੂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੁਢਿਆਂ ਤੱਕ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਲੂੜ ਤੇ ਸ਼ਾਦੀ ਸ਼ੁਧਾ ਔਰਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਤੇ ਨਿਰੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੁਰਮੇ ਨੂੰ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀਆਂ ਕਿ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਵਿਕਣ ਵਾਲਾ ਸੁਰਮਾ ਜਾਂ ਕਾਜਲ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੁਰਮਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਤੇ ਲਘੂ ਉਦਯੋਗ ਬਰੇਲੀ, ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ, ਅਲੀਗੜ੍ਹ, ਹਾਥਰਸ ਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਪੱਛਮੀ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਸਥਾਪਿਤ ਹਨ ਜਿਥੋਂ ਸੁਰਮਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਰਮਾ ਨਿਰਮਾਣ 'ਚ ਸ਼ੁੱਧ ਐਂਟੀਮਨੀ ਇਲਫਾਇਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਅਸਲ 'ਚ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਠੰਡਕ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਰੇਟ ਵਧਦੇ ਗਏ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਐਂਟੀਮਨੀ ਸਲਫਾਇਡ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲੈਡ ਸਲਫਾਇਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਪਾਇਆ ਸੁਰਮਾ ਇਕ ਜ਼ਹਿਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਸਿੱਕਾ ਇਕ ਮੱਠਾ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ ਜੋ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਰਕਤ ਸੈਲਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸਰੀਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਹ ਹੀਮੋਗਲੋਬਿਨ ਦੇ ਬਣਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਖੂਨ ਦੀ ਘਾਟ (ਅਮੀਨੀਆ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਰਭਵਤੀ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਗਰਭ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਗਰਭ 'ਚ ਪਲ ਰਹੇ ਭਰੂਣ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਣਜੰਮੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਦਰ ਮੱਠੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਤੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਕੇ ਦਾ ਅਵਸ਼ੋਸ਼ਣ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਚਿੜ ਚੜ੍ਹੇ, ਭੁਲੱਕੜ ਤੇ ਉਤੇਜਿਤ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਔਪਧੜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਵਧਣ ਨਾਲ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਸਿਰਦਰਦ, ਪੇਟ ਦਰਦ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਵਿਕਣ ਵਾਲਾ ਸੰਪੂਰ, ਸੁਰਮਾ ਤੇ ਕਾਜਲ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਹਲਦੀ ਨੂੰ ਪੀਸ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਮਿਲਾ ਲਓ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਪੂਰ ਵਜੋਂ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਸੁਰਮਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਘਰੇ ਹੀ ਬਣਾ ਲਓ ਜਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ, ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਕੰਪਨੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਸੁਰਮਾ ਹੀ ਖਰੀਦੋ।

ਬਿੰਦੀ - ਔਰਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਦੇਖ ਕੇ ਇਕ ਹੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬਿੰਦੀ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਚਮੜੀ ਪੀਲੀ, ਬਦਰੰਗ ਤੇ ਖੁਰਦਰੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੋਂ ਦੇ ਰੰਜਕ ਵਰਣ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਰੰਗ ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਬਿੰਦੀ ਲਾਉਣੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ।

ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਘਾਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰੰਗ ਬਦਰੰਗ ਹੋਣ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਬਿੰਦੀ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗੀ ਗੂੰਦ ਬਹੁਤ ਸਸਤੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਬਿੰਦੀ ਪਿੱਛੇ ਚਿਪਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਖੁਰਕ ਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗ ਤੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਸ ਥਾਂ ਦੀ ਚਮੜੀ ਉਧੜ ਕੇ ਦਾਣੇ ਪੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਖੁਰਕਨ ਨਾਲ ਇਹ ਦਾਣੇ

ਛੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸਦੇ ਅੰਦਰਲਾ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਚਮੜੀ ਦੀ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਬਣਾਈਆਂ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਬਿੰਦੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਿੰਦੀ ਲਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਵੀ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣਾ - ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਚਮੜੀ ਬਹੁਤ ਨਾਜ਼ੁਕ, ਪਤਲੀ ਤੇ ਮੁਲਾਇਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਹੇਠਾਂ ਚਰਬੀ ਦੀ ਤਹਿ ਤੇ ਖੂਨ ਨਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਅੱਖਾਂ ਦੁਆਲੇ ਲੇਪ ਕਰਨ ਨਾਲ ਚਮੜੀ 'ਚ ਸੋਜ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਮੜੀ ਦਾ ਰੰਗ ਜਾਂ ਤਾਂ ਗੂੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹਲਕਾ ਕਿਉਂਕਿ ਰੰਜਕ ਸੈੱਲ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਤੋਜਿਤ ਹੋ ਕੇ ਵੱਧ ਰੰਗਤ ਸੈੱਲ ਬਣਾਉਣ ਲਗਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਣਨ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਮੱਠੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੰਗ ਬਦਰੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਅਤੇ ਸੋਹਲੀਆਂ 'ਤੇ ਲੇਪ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਲਿਪਸਟਿਕ - ਬੁਲਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਬੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲਿਪਸਟਿਕਾਂ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਓਸਿਨ ਰੰਗ ਅਤੇ ਲੈਨੋਲਿਨ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਰਸਾਇਣਕ ਪਦਾਰਥ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੁਲਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ।

ਨੇਲ ਪਾਲਿਸ਼ - ਨਹੁੰਆਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਔਰਤਾਂ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਨਹੁੰਆਂ ਨੂੰ ਨੇਲ ਪਾਲਿਸ਼ ਨਾਲ ਵੱਧ ਰੰਗਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਬਣਾਈ ਨੇਲ ਪਾਲਿਸ਼ ਵੀ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਇਸ 'ਚ ਪਾਏ ਰਸਾਇਣਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਤੁਸੀਂ ਅਲਰਜਿਕ ਹੋਵੋ। ਚੰਗੀ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਨੇਲ ਪਾਲਿਸ਼ ਨਾਲ ਆਪ ਦੇ ਨਹੁੰ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਰੰਗ ਹੋ ਸਕਦੈ। ਬਨਾਵਟ ਵਿਗੜ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਂਗਲਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਸੋਜ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਹੁੰਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਿਸ਼ ਨਾਲ ਰੰਗਣ 'ਚ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਬਨਾਵਟ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਸਮਾਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ - ਲਗਭਗ 500 ਘਾਤਮ ਸੁਗੰਦੀ ਭਰਪੂਰ ਸਾਧਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਮਿਸ਼ਰਣ ਨਾਲ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਗੰਧਕਾਰੀ ਤਰਲ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਵੀ ਘਟਕ ਚਮੜੀ 'ਚ ਜਲਣ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਸੀਨੇ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰਸਾਇਣਕ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨ ਲਗਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਹੋਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਬੰਦੇ ਦਾੜੀ ਬਣਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਤਰਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਤਰਲ ਛਿਲੀ ਹੋਈ ਚਮੜੀ ਰਾਹੀਂ ਜਜ਼ਬ ਹੋ ਕੇ ਚਮੜੀ ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਪੈਣ ਨਾਲ ਚਮੜੀ 'ਚ ਜਲਣ ਤੇ ਖੁਰਕ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਸੀਨਾ ਨਿਰੋਧਕ ਸਾਧਨ - ਗਰਮੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਲੋਕ ਪਸੀਨਾ ਰੋਕੂ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਪਸੀਨਾ ਨਿਕਲਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹੇ ਤਰਲ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਰੋਮ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਤੌਤ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ, ਇਸ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ਼

ਚਮੜੀ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਗੁਰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਾਧਨ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਰੀਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਸਿਟਕ ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਮੜੀ ਤੇ ਲਾਉਣ 'ਚ ਸੌਖ ਰਹੇ। ਕਰੀਮਾਂ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਆਕਸੀਕਿਵਲੋਲਿਨ ਸਲਫਾ ਨਾਮੀ ਰਸਾਇਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰੀ ਨਾੜੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਨਾਲ ਫਾਰਮੈਲਡੀਹਾਈਡ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਰਸਾਇਣ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੰਕ ਸਲਫੋਕਾਰਬੋਨੇਟ ਜੋ ਇਕ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਇਸ 'ਚ ਇਕ ਰਸਾਇਣ ਪ੍ਰੋਪੈਲਿਨ ਗਲਾਈਕੋਲ ਦੀ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਚਮੜੀ 'ਤੇ ਜਲਣ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੈਨਸਿਲ ਜਾਂ ਸਿਟਕ ਆਕਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਇਣਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੈਟ੍ਰੋਲੈਕਟਸ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਚਮੜੀ 'ਚ ਖਾਰਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਸੀਨਾ ਰੋਕੂ ਸਾਧਨਾਂ 'ਚ ਕਾਸਿਟਕ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੋਂ ਨਮੀ ਨੂੰ ਸੋਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਚਮੜੀ 'ਚ ਜਲਣ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਸਾਧਨਾਂ 'ਚ ਬੇਜੋਇਕ ਅਮਲ ਅਤੇ ਫਲੋਰਿਲ ਹਾਈਡਰੇਟ ਵਿਕਅਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਬੇਹੋਸ਼ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਬਣਾਇਆ ਪਸੀਨਾ ਨਿਰੋਧਕ ਜਾਂ ਦੁਰਗੰਧ ਨਾਸ਼ਕ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਦਰਅਸਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਚਮੜੀ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗਰਮੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਤਾਪਮਾਨ ਵਧਣ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਰਸਾਇਣ ਹਵਾ 'ਚ ਉਡਕੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਲਕਿ ਨੇੜੇ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਮਿੱਥ ਹੈ ਕਿ ਬਦਬੂਨਾਸ਼ਕ ਪਦਾਰਥ ਬਦਬੂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਅਸਲ 'ਚ ਚਮੜੀ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਪਸੀਨਾ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਪਸੀਨੇ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਬਦਬੂ ਦਬ ਜਾਵੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਚਮੜੀ 'ਤੇ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਲਾਭਦਾਇਕ ਜੀਵਾਣੂ ਜੋ ਚਮੜੀ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਹਰੀ ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਦੀ ਚਮੜੀ ਉਪਰ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸੋਜ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਲ, ਫਿਨਸੀਆਂ ਆਦਿ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਇਕੋ-ਇਕ ਉਪਾਅ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਦਿਨ 'ਚ 3-4 ਵਾਰੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਪਵੇ।

ਵਾਲ ਰੰਗਣੇ - ਵਾਲ ਸਫੈਦ ਹੋਣ 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲ ਰੰਗਣ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਾਲੇ ਦਿਸਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੰਗਾਂ (ਡਾਈ ਆਦਿ) 'ਚ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਾਇਣ ਮਿਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿਰ ਦੀ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਇਕ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਰਸਾਇਣ ਪੈਰਾਫਿਨੋਲੇਨ ਡਾਈਇਮੀਨ ਹੈ ਜੋ ਰੋਗ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਰਸਾਇਣ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੰਗਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਅਲਰਜੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਾਲ ਰੰਗਣ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਡਾਈ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਜੁਕਾਮ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵੱਧ ਮਹਿੰਦੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗਣ ਲਈ ਕਰਨਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਚਮਕ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ

ਵਾਲ ਬੇਜ਼ਾਨ ਦਿਸਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਸਰਦੀ ਜ਼ੁਕਾਮ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਲੋਕ ਮਹਿੰਦੀ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਕੇ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚੋਂ ਪੀਸੀ ਮਹਿੰਦੀ (ਪਾਊਡਰ) ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿੰਦੀ ਲਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹਰਜਾ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਵਾਲਾਂ 'ਚ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਰੀਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਰਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਨਾਲ ਵਾਲ ਭੂਰੇ ਜਾਂ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਲੋਸ਼ਨ ਵੀ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਅਕਸਰ ਮਿਨੀ ਆਕਸੀਡਲ ਰਸਾਇਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਝੜਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਣ ਉਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸਿਰ 'ਚ ਝਨਝਨਾਹਟ, ਭਾਰੀਪਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਰੀਰ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ ਵਾਲ ਹਟਾਉਣੇ - ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸੇਹਲੀਆਂ (ਭਰਵੱਟਿਆਂ) ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਜਿਹੇ ਵਾਲ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ ਉਲਟ ਪੁੱਟੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਵਾਲ ਉਗਣ ਲਗਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਲ ਬੰਢੇਗੇ ਦਿਸਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਕਦੀ-ਕਦੀ ਸੁਰਾਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਵਾਲ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਗਲਤ ਦਿਸ਼ਾ 'ਚ ਨਿਕਲਣ ਲਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਜੀਵਾਣੂ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਫਰਨਕੂਲੋਸਿਸ ਨਾਮ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਸੇਹਲੀਆਂ 'ਤੇ ਚਮਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੋਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਅਣਚਾਹੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਕਰੀਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਮੜੀ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਤ ਕੇ ਵੇਖ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੋਮਲ ਥਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕੱਛਾਂ, ਠੋਢੀ ਤੇ ਬਿਕਨੀ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰੀਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਬਲਕਿ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ ਕੱਟ ਕੇ ਵੱਖ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਬੁੱਲਾਂ ਉਪਰ, ਠੋਡੀ ਜਾਂ ਬਿਕਨੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਲਿਸਿਸ ਰਾਹੀਂ ਹਟਵਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰਦ, ਭਰਵੱਟੇ, ਉਪਰਲੀ ਗੱਲੂ ਦੀ ਹੱਡੀ। ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਕੋਨੇ ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਵਾਲ। ਇਸ ਵਿਧੀ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਰੰਟ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਲ ਹਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਚਮੜੀ ਦਾ ਰੰਗ ਗਾੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਜੇ ਪੈਪਿਲਾ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਲ ਫਿਰ ਉਗ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਲਿਸਿਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ੇਵ ਖੁਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਵਾਲ ਹਟਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਵਰਤੀ ਜਾਵੇ।

ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਲੇਪ - ਬਹੁਤੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨਹਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਮੁਲਤਾਨੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪੇਸਟ ਬਣਾ ਕੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਲੇਪ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਦੋਂ ਤਕ ਲੇਪ ਨਹੀਂ ਹਟਾਉਂਦੀਆਂ ਜਦ ਤੱਕ ਮਿੱਟੀ ਸੁਕ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਚਿਹਰਾ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਝੁਰੜੀਆਂ ਪੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚਨੇ ਦਾ

ਆਟਾ ਜਾਂ ਵੇਸ਼ਣ ਦਾ ਲੇਪ ਵੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁੱਕਣ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਧ ਰਕੜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਮੜੀ 'ਚ ਜਲਣ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਵੱਧ ਝੱਗ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਵੀ ਚੇਹਰੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਝੱਗ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਇਲਾਇਲ ਆਇਸੋਥਾਇਓ ਸਾਈਨੋਟ ਇਕ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਰਸਾਇਣ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਚਮੜੀ 'ਚ ਜਲਣ ਤੇ ਖੁਸ਼ਕੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਲਾਇਲ ਆਈਸੋ ਸਾਇਆਨਾਈਟ ਇਕ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਰਸਾਇਣ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਇਕ ਘਟਕ ਸਾਈਨਾਇਟ ਵੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਵੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਤੇਲ ਨੂੰ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਧੂੰਆਂ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵੈਸ਼ੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜੈਤੂਨ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵਧੀਆ ਮੁਫੀਦ ਹੈ। ਚੇਹਰੇ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਸਕ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਸਕ ਇਕ ਸਾਬਣ ਵਾਂਗੂੰ ਚੇਹਰੇ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਵਿਸਥਾਰ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਣਾਉਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਜੇ ਦਲੀਲ ਭਰਭੂਰ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਿਹਤ ਵਿਗੜ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਝਾਕਦੀ ਸਿਹਤ

ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਰੋਗ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਨਵੀਆਂ-ਨਵੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਨ 'ਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਹੁਣ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਖਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਰੋਗ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਦਵਾਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਰੋਗ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਠੀਕ ਕਰ ਦੇਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸੌਖਾ ਹੈ। ਜੇ ਆਪਾਂ ਇਕ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੱਛਣ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਰੋਗ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ-ਮਹਾਰਾਜੇ ਧਨੀ ਸੇਠ-ਸਾਹੂਕਾਰ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੋਗਾਂ ਕਾਰਨ ਮਰ ਗਏ ਪਰ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਲਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਿ ਉਹ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਸ਼ੂਗਰ ਸੀ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਵੈਦ, ਹਕੀਮ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤੇ ਬੀਮਾਰੀ ਪਕੜ 'ਚ ਆ ਵੀ ਗਈ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਅਰਸੇ 'ਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਵੀ ਹੋਵੇ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦ ਵਰਗੀ ਸਟੀਕ ਵਿਵਸਥਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਵੈਸੇ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਪਣਪੇ ਰੋਗ ਦੀ ਚੁਗਲੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਅੰਦਾਜ਼ 'ਚ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਵੈਦ ਹਕੀਮ ਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਰੋਗੀ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਤੋਂ ਰੋਗ ਫੜਦੇ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਲੜੀ 'ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਜੀਭ, ਅੱਖ, ਨਹੁੰ ਆਦਿ ਵੇਖ ਕੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਫਿਰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਧੁਨਿਕ, ਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾੜੀ, ਨਬਜ਼, ਜੀਭ, ਨਹੁੰ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਰੋਗ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਭਲੇ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਫਲਾਂ ਰੋਗ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇਖਣ 'ਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਕਨੀਨਿਕਾ (ਉਪਤਾਰਾ ਮੰਡਲ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਇਰਿਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਵੀ ਰੋਗ ਲੱਭਣ 'ਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਰੋਗ ਲੱਭਣ ਦੀ ਇਸ ਵਿਧੀ ਦੀ ਖੋਜ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ, ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਬੜਾ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ।

ਗੱਲ 1948 ਦੀ ਹੈ। 11 ਸਾਲਾ ਵਾਨਪੈਕ ਜੈਲੀ ਇਕ ਦਿਨ ਬਗੀਚੇ 'ਚ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਉਸਨੂੰ ਉੱਲੂ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਜੈਲੀ ਨੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਝਪਟ ਮਾਰ ਕੇ ਉੱਲੂ ਨੂੰ ਦਬੋਚ ਲਿਆ। ਚੁੱਪ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉੱਲੂ ਦੀ ਲੱਤ ਇਸ ਝਪਟ ਨਾਲ ਟੁੱਟ ਗਈ। ਜੈਲੀ ਨੂੰ ਉੱਲੂ ਨੂੰ ਮੁੱਠ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉੱਲੂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਤਲੀਆਂ 'ਚ ਕੁਝ ਧੱਬੇ ਤੇ ਚਿੰਨ ਉਭਰ ਆਏ। ਜੈਲੀ ਨੇ ਉੱਲੂ ਦੀ ਟੰਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਟੰਗ ਠੀਕ ਹੁੰਦੀ ਗਈ, ਤਿਵੇਂ-ਤਿਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਉਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਧੱਬਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੱਲ ਆਈ ਗਈ ਹੋ ਗਈ। ਜੈਲੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਪੜ੍ਹਾਈ 'ਚ ਉਸ ਨੇ ਡਾਕਟਰੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਚੁਣਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਕਲੀਨਿਕ 'ਤੇ ਡਾ. ਜੈਲੀ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ਤਦ ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਕ ਮਰੀਜ਼

ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਆਏ ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਟੰਗ ਟੁੱਟ ਗਈ ਸੀ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਬਚਪਨ ਦੀ ਉਹ ਉੱਲੂ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਆ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੂਖਮ ਯੰਤਰ ਨਾਲ ਮਰੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਰੋਗੀ ਦੇ ਉਪਤਾਰਾ ਮੰਡਲ 'ਚ ਇਕ ਕਾਲਾ ਧੱਬਾ ਉਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਧੱਬਾ ਵੀ ਉਸੇ ਥਾਂ ਸੀ ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਲੂ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਨੀਨਿਕਾ ਦੇ ਟੰਗਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਹੋਰ ਪ੍ਰੀਖਣਾ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਰੋਗ ਗ੍ਰਸਿਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕਨੀਨਿਕਾ 'ਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧੱਬੇ ਉਭਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸੂਖਮਦਰਸ਼ਕ ਯੰਤਰ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧੱਬਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਅੰਗਾਂ 'ਚ ਰੋਗ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਇਸ ਨਵੀਂ ਖੋਜ ਸੰਬੰਧੀ ਹੋਰ ਕਈ ਡਾਕਟਰੀ ਮਾਹਿਰ ਨੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੁਦਰਤੀ ਡਾਕਟਰ ਹੇਨਰੀਲਿੰਡ ਲਾਹਰ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਕਾਫੀ ਡੂੰਘੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਵੀ ਛਾਪੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਨੀਨਿਕਾ 'ਚ 36 ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਬਿੰਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਭ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਅਸਰ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਦ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਕਨੀਨਿਕਾ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਨੀਨਿਕਾ ਹੈ ਕੀ? - ਇਨੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਖ 'ਚ ਕਨੀਨਿਕਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕੀ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਦੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਗ ਤੇ ਰੰਗ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਾਲੀ ਪੁਤਲੀ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਸਫੈਦ ਹਿੱਸਾ। ਕਾਲੀ ਪੁਤਲੀ 'ਚ ਇਕ ਬਿੰਦੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਿੰਦੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਭਾਗ ਨੂੰ ਕਨੀਨਿਕਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਖ ਦਾ ਵਰਨਣ ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਇਕ ਗੋਲੇ ਜਾਂ ਗੋਲਕ ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਅੰਡਾਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਸ 2.5 ਸੈ. ਮੀ. ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਿੰਨ ਪੱਧਰਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਫੈਦ ਪਟਲ - ਇਹ ਨੇਤਰ ਦਾ ਸਫੈਦ ਭਾਗ ਹੈ ਜੋ ਅੱਖ ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਕਵਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਭਾਗ ਕਨੀਨਿਕਾ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਫੈਦ ਪਟਲ ਨੇਤਰ ਦੇ ਕੋਮਲ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮੱਧ ਪਟਲ - ਅੱਖ ਦੇ ਮੱਧ ਸਤਰ ਦੇ ਇਸ ਭਾਗ ਦੀਆਂ ਰਕਤ ਵਹਿਨੀਆਂ ਵੈਰੋਟਿਡ ਧਮਨੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਵਾਲੀ ਨੇਤਰ ਧਮਨੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਨੀਨਿਕਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅੱਖ ਦਾ ਇਹ ਪਟਲ ਕਾਲੇਪਣ ਲਈ ਭੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਠੀਕ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਨੇਤਰ ਤਾਰਾ ਜਾਂ ਪੁਤਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਾਲੇ ਬਿੰਦ ਵਜੋਂ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਨੀਨਿਕਾ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖੁਰਾਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਕਨੀਨਿਕਾ ਦਾ ਰੰਗ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਨੀਲੀਆਂ, ਭੂਰੀਆਂ ਆਦਿ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ। ਰੰਗ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਕ ਪਿਗਮੈਂਟੋਸਨ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜੋ ਕਨੀਨਿਕਾ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਟਲ - ਤੰਤੂਆਂ, ਸੈੱਲਾਂ, ਸ਼ਾਲਾਕਾਵਾਂ ਤੇ ਸੰਕੂਆਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ

ਅਨੇਕ ਪਰਤਾਂ ਵਾਲਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਟਲ ਨੇਤਰ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਸਤਰ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਨਾੜੀ ਹੀ ਰੈਟਿਨਾ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਖੱਬੇ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਜਿਥੋਂ ਰੰਗ ਨਾੜੀ ਨਿਕਲ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੱਜ/ ਖੱਬ ਦੀ ਨਾੜੀ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਖੱਬੇ ਭਾਗ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖੱਬੀ ਅੱਖ ਦੀ ਨਾੜੀ ਸੱਜੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਖੱਬੇ ਭਾਗ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਨਾੜੀ ਰੈਟਿਨਾ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਬਿੰਬ ਕਨੀਨਿਕਾ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਲੈਂਸ ਰਾਹੀਂ ਰੈਟਿਨਾ 'ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਥੋਂ ਰੰਗ ਨਾੜੀ ਰਾਹੀਂ ਬਿੰਬ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਰੰਗ ਕੇਂਦਰ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਉਸ ਵਸਤੂ ਦੇ ਸਾਈਜ਼ ਤੇ ਰੰਗ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਕਨੀਨਿਕਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧ - ਸੂਖਮ ਨਾੜੀਆਂ ਤੇ ਸਨਾਊਮੰਡਲ ਦੋਨੋਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕਨੀਨਿਕਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਰੀਰ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਰੰਗ ਨਾੜੀ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਕਨੀਨਿਕਾ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਦੇ ਸੰਪਰਕ 'ਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੁਖਮਨਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਤਬਦੀਲੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਕਨੀਨਿਕਾ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਅੰਕਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਨੀਨਿਕਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਮਾਸ ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਸਨਾਊ ਤੇ ਰਕਤ ਵਹਿਣੀਆਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਛਾਪ ਕਨੀਨਿਕਾ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਸੂਖਮਦਰਸ਼ੀ ਯੰਤਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਨੀਨਿਕਾ 'ਤੇ ਰੰਗ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਾਲੇ, ਸਫੈਦ, ਤਿਰਛੇ, ਹਲਕੇ ਗੂੜੇ ਚਿੰਨ ਅਤੇ ਰੇਖਾਵਾਂ ਉਭਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਹਰਾਂ ਨੇ ਕਲੀਨਿਕਾ ਦੇ 7 ਆਵਰਣ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਇਸ 'ਚ ਪਹਿਲਾ ਆਵਰਣ ਮਹਿਦੇ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ 'ਚ ਛੋਟੀਆਂ ਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਆਂਤੜੀਆਂ ਦੇ ਚਿੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤੀਜਾ ਆਵਰਣ ਅਜ਼ਾਦ ਤੰਤੂ ਸੰਸਥਾਨ ਗੁਰਦੇ ਤੇ ਦਿਲ ਲਈ ਹੈ। ਚੌਥਾ ਆਵਰਣ ਸ਼ਵਸਨ ਤੇ ਪੰਜਵਾਂ ਆਵਰਣ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਛੇਵਾਂ ਆਵਰਣ, ਜਿਗਰ, ਲਸੀਕਾਤੰਤਰ ਤੇ ਜਲ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਸੱਤਵਾਂ ਆਵਰਣ ਚਮੜੀ, ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਨਾੜੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੇ ਕਲੀਨਿਕਾ ਨੂੰ 36 ਭਾਗਾਂ 'ਚ ਵਿਅਕਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਸੱਜੇ ਅੰਗ ਅਸਰ ਸੱਜੀ ਕਨੀਨਿਕਾ 'ਚ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਅੰਗ ਦੇ ਅਸਰ ਖੱਬੀ ਕਨੀਨਿਕਾ 'ਚ ਦਿਸਦੇ ਹਨ।

ਕਨੀਨਿਕਾ 'ਚ ਕਿਵੇਂ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਬਦਲਾਅ?

ਡਾ. ਲਿੰਡਲਹਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਦੇਹ 'ਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੋਗ ਦੇ ਲੱਛਣ ਪਨਪਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਚਿੰਨ ਕਨੀਨਿਕਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਚਤ ਥਾਂ ਤੇ ਉਭਰਨ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਨੀਨਿਕਾ 'ਚ ਹਰੇਕ ਅੰਗ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੈ ਇੱਥੇ ਸਫੈਦ ਜਿਹੀਆਂ ਗਹਿਰੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਵਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਜੇ

ਅਜਿਹੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਇਲਾਜ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸਰੀਰ 'ਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਏ ਦਰਦਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਦ ਰੋਗ ਵਧਦੇ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦਬਾਅ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਰੋਗ ਪਿੱਛੋਂ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਰੋਗ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਕਨੀਨਿਕਾ ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਗ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਨੀਨਿਕਾ 'ਤੇ ਉਭਰੇ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦਿਸਣ ਲੱਗਣ ਤਾਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਗ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦੇ ਵਧਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਰੋਗ ਗੰਭੀਰ ਸਥਿਤੀ ਵੱਲ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਝਿੱਲੀ ਦੀ ਸੋਜ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕਿਵੇਂ?

ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਭਾਗ 'ਚ ਪੁਤਲੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਪਤਲੀ ਸਲੇਸ਼ਮਾ ਝਿੱਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੰਜਕਟਾਈਵਾ ਜਾਂ ਨੇਤਰ ਸਲੇਸ਼ਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਾਹਰੀ ਪੂਲ ਕਚਰੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨੇਤਰ ਸਲੇਸ਼ਮਾ 'ਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੰਫੈਕਸ਼ਨ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਚ ਸੋਜ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਲਣ, ਖਾਰਸ਼, ਲਾਲਿਮਾ ਆਦਿ ਕਈ ਲੱਛਣ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੰਜਕਟੀਵਾਈਸ ਜਾਂ ਨੇਤਰ ਸਲੇਸ਼ਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਰੋਗ ਦਾ ਕਾਰਨ : ਕੰਜਕਟੈਵਾਈਟਸ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰੋਗ ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਾਣੂਆਂ ਆਦਿ ਜੀਵਤ ਇਕਾਈਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕ ਜਾਂ ਰਸਾਇਣਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅੱਖ 'ਚ ਕਚਰਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਰਸਾਇਣਕ ਪਦਾਰਥ ਜਾਣ ਨਾਲ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਛੋਟੀ ਮਾਤਾ, ਖਸਰਾ, ਫਲੂ ਆਦਿ 'ਚ ਵੀ ਕੰਜਕਟੈਵਾਈਟਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਜਾਂ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਫੈਲਣ ਵਾਲੀ ਕੰਜਕਟੈਵਾਈਟਸ ਟਾਈਪ-8 ਰਾਹੀਂ ਫੈਲਦੀ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਜੀਵਾਣੂਆਂ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬੀਮਾਰੀ ਵੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰੋਗ ਅਕਸਰ ਸਾਉਣ (ਅਗਸਤ) ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਅਕਸਰ ਫੈਲਦਾ ਹੈ।

ਰੋਗ ਦੇ ਲੱਛਣ : ਨੇਤਰ ਸਲੇਸ਼ਮਾ 'ਚ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਦਾਣੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ 'ਚ ਇਹ ਦਾਣੇ (ਫਾਲਿਕਲ) ਲਿਮਫੋਸਾਈਟ ਨਾਮਕ ਸਫੈਦ ਰਕਤ ਸੈੱਲ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇਤਰ ਸਲੇਸ਼ਮਾ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ 'ਚ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਸਲੇਸ਼ਮਾ 'ਚ ਵੀ ਛਾਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਪੁਤਲੀ (ਕੋਰਨੀਆ) ਤੋਂ ਵੀ ਰੋਗ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਾਰਨੀਆ ਸਬੰਧੀ ਗੁੰਝਲਾਂ 7 ਤੋਂ 10 ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੁਤਲੀ ਦੀਆਂ ਦਿਵਾਰਾਂ 'ਚ ਸੋਜ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਕੁਝ ਅਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਖੱਬੇ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਲੇਸ਼ਮਾ ਠੀਕ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਕੀ ਲੱਛਣ ਹਨ?

1. ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਦਰਦ ਤੇ ਜਲਣ, ਖੁਰਕ ਦਾ ਹੋਣਾ
2. ਰੋਸ਼ਨੀ ਸਹਿਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਫੋਟੋ ਫੋਬੀਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
3. ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸਲੇਸ਼ਮਾ ਤੇ ਮਵਾਦ ਯੁਕਤ ਗਾੜਾ ਤਰਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਰੋਗ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਖੂਨ ਵੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ।
4. ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਖੁਭੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਾਰਨ ਰੋਗੀ ਬੇਚੈਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਰੋਗ ਲਗਦਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ?

ਕੰਜਕਟੀਵਾਈਟਸ ਬਹੁਤ ਹੀ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਵਾਲੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਆਪਸੀ ਸੰਪਰਕ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਮਰੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਹੀ ਰੋਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਤੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੋਗ ਦੇ ਵਾਇਰਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਹੱਥਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ, ਰੁਮਾਲ, ਐਨਕਾਂ ਆਦਿ

‘ਚ ਲੱਗ ਕੇ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਰੋਗ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤਲਾਬ (ਸਵਿੰਮਿੰਗ ਪੂਲ) ‘ਚ ਨਹਾਉਣ ਨਾਲ ਵੀ ਬੀਮਾਰੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭੀੜ ਭਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸਿਨੇਮਾ ਘਰ, ਮੇਲਿਆਂ ਆਦਿ ‘ਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਵੀ ਰੋਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਰੋਗ ਹਰ ਥਾਂ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ

ਵਾਇਰਲ ਕੰਜਕਟੋਵਾਈਟਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਪਾਅ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ:

1. ਕੋਸ਼ੇ ਤੇ ਨਮਕ ਮਿਲੇ ਪਾਣੀ (ਨਾਰਮਲ ਸੋਲਾਈਨ) ਨਾਲ ਦਿਨ ‘ਚ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਧੋਣ ਨਾਲ ਚਿਕੜ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਰੋਗ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

2. ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ‘ਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਜਿਵੇਂ ਸਲਫਾਸੀਟੇਮਾਈਡ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਕਿ ਕਾਰਟੀਕੋਸਟੀਰਾਇਡ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਅੱਖ ‘ਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਵਰਨਾ ਇਸ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ।

3. ਸੌਂਦੇ ਸਮੇਂ ਡਾਕਟਰ ਵਲੋਂ ਦਸੀ ਮਲੂਮ ਵੀ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਚਿਪਕਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

4. ਪੁਤਲੀ ਜਾਂ ਕਾਰਨਿਆ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ ਏਟਰੋਪਿਨ ਆਦਿ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

5. ਪੈਟੀ ਜਾਂ ਪੈਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਕੇ ਗੂੜੇ ਰੰਗ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗੀ।

6. ਕਈ ਵਾਰੀ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇਤਰ ਸਲੇਸ਼ਮਾ ਦੇ ਰਸਾਅ ਨੂੰ ਕਲਚਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਜੀਵਾਣੂ ਦੀ ਐਂਟੀਬਾਇਟਕ ਨਾਲ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਸਹੀ ਐਂਟੀਬਾਇਟਕ ਜਾਂ ਜੀਵਾਣੂ ਰੋਗੀ ਦਵਾਈਆਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

ਰੋਗ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਅਤੇ ਰੋਕਥਾਮ

1. ਜੇ ਰੋਗ ਨਾਲ ਇਕ ਅੱਖ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਸਰੀ ਨੂੰ ਰੋਗ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਅੱਖ ਪਾਸਾ ਲੈ ਕੇ ਸੌਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

2. ਠੀਕ ਆਮ ਅੱਖ ਨੂੰ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬੁਲਰਸਸ਼ੀਲਡ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

3. ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਰੋਗੀ ਵਲੋਂ ਵਰਤੇ ਤੌਲੀਏ, ਰੁਮਾਲ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨ।

4. ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਕਿ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰੋਗ ਨਾ ਲੱਗੇ।

5. ਜਦ ਬੀਮਾਰੀ ਫੈਲੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭੀੜ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ-ਸਿਨੇਮਾ ਘਰ, ਮੇਲਿਆਂ ਆਦਿ ‘ਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚੋ। ਸਵਿੰਮਿੰਗ ਪੂਲ ‘ਚ ਨਾ ਜਾਓ।

ਉਕਤ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਰੱਖ ਕੇ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗਿਰਝਾਂ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ?

ਮੁਰਦਾ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਗਿਰਝਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮੋਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਟ ਜਾਣ ਦੇ ਖਤਰੇ ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਸਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਸਨ ਜਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਗਿਰਝਾਂ ਦੇ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਆਪਣੇ ਪੂਰਨ ਵਿਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡੋਡੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹੈ। ਵੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਗਿਰਝਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 4 ਕਰੋੜ ਸੀ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਿਰਫ 60,000 ਹੈ। ਬੁਰੀ ਖਬਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੁਰੰਤ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਤਾਂ ਇਹ ਲਾਸ਼ਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ 10 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ 'ਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਮੁੰਬਈ ਨੈਚੂਰਲ ਹਿਸਟਰੀ ਸੁਸਾਇਟੀ (BNHS) 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਭੂ ਮਾਥਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ “ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ 99 ਫੀਸਦੀ ਅਬਾਦੀ ਅਸੀਂ ਗੁਆ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ।” ਇਹ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ 8 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਦੋਂ ਲੱਗਿਆ ਜਦ ਇਹ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ 'ਚ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਕ ਦਵਾ ਡਿਕਲੋਫਨਾਇਕ ਗਿਰਝਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਡਿਕਲੋਫਨਾਇਕ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾ ਚੁੱਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਿਰਝਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 2006 ਵਿਚ ਇਸ ਦਵਾ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪਰ ਇਹ ਅੱਜ ਵੀ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਇਲਾਜ 'ਚ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਮਿਸ਼ਰਣਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ।” ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਿੱਧ ਹੈ ਹੀ ਕਿ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਕੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਿਰਝਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਤੰਤਰ ਦੀ ਇਹ ਇਕ ਅਹਿਮ ਕੜੀ ਹੈ। ਕੋਲਕਾਤਾ 'ਚ ਇਕ ਬਿਲਡਰ ਆਦਿਲ ਰੁਬੇਨ ਇਸ ਗੱਲ ਸਬੰਧੀ ਚਿੰਤਤ ਹਨ ਕਿ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪਾਰਸੀ ਫਿਰਕੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਸਰਜਨ ਕਰਨ (ਜਿਸ 'ਚ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੁਰਦਾ ਭੋਜੀ ਪੰਛੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸਫਾਇਆ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਤਿਆਗਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਹ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਦਫਨਾਉਣ ਦਾ ਰਾਹ ਚੁਣਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਰੁਬੇਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ “ਗਿਰਝਾਂ ਸਾਰੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦਾ ਸਫਾਇਆ ਮਿਟਾਂ 'ਚ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਸਾਨੂੰ ਦਖਮਾਇਆਂ (ਟਾਵਰ ਆਫ ਸਾਈਲੇਂਸ) 'ਚ ਸੂਰਜੀ ਪੈਨਲਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।” ਸਿਰਫ ਪਾਰਸੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਡਾਕਟਰੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਵੀ ਏਨਾ ਹੀ ਚਿੰਤਤ ਹੈ। ਗ੍ਰਿਝਾਂ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਜੰਗਲੀ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੇਲਸ ਦੇ ਪੰਛੀ ਵਿਗਿਆਨੀ ਡਾ. ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਣਨ, ਜੋ ਇਨ੍ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਮੁੰਬਈ 'ਚ ਗਿਰਝਾਂ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ “ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਗਠਜੋੜ ਰੈਬੀਜ਼

(ਹਲਕਾਅ) ਵਰਗੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਨਾਲ ਵਧਦੀ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾ ਲਾਗਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਹਨ।” ਉਹ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦੀ ਬਾਥ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਅਨਿਲ ਮਾਰਕਡੇਅ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ 'ਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਗਿਰਝਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਜੰਗਲੀ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 55 ਲੱਖ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਣਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਇਹ ਵਾਧਾ 1992 ਤੋਂ 2006 ਵਿਚਕਾਰ ਯਾਨੀ ਉਸ ਦੌਰਾਨ ਜਦ ਗਿਰਝਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 97 ਫੀਸਦੀ ਘਟੀ।” ਕੌਮੀ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਨਾਲ ਇਕ ਲੱਖ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚੋਂ 123 ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਹਲਕਾਅ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਐਨ 'ਚ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 55 ਲੱਖ ਵਾਧੂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਦੇ 3 ਕਰੋੜ 85 ਲੱਖ ਨਵੇਂ ਕੇਸ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ 47300 ਮੌਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਿਰਝਾਂ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ 'ਚ ਭਾਰਤ ਨੇ 34 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਰਕਮ ਰੈਬੀਜ਼ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਇਲਾਜ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੀ. ਐਨ. ਐਚ. ਐਸ. ਤੇ ਉਸਦੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਬਿਰਟੇਨ ਦੀ ਰਾਇਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਫਾਰ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਰਡਸ' 'ਦੀ ਜ਼ੁਐਲੋਜੀਕਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਆਫ ਲੰਦਨ' ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸੰਸਥਾ 'ਦ ਪੇਰੇਗ੍ਰਾਇਨ ਫੰਡ' ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਮਾਥੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ “ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤਾਂ 'ਚ ਸਿਰਫ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਪ੍ਰਜਨਣ ਹੀ ਗਿਰਝਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਉਣ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਵੀ ਹੈ।” ਗਿਰਝਾਂ ਦੇ ਦਸ ਚੂਚਿਆਂ ਤਿੰਨ ਭਾਰਤੀ ਪੰਛੀਆਂ (ਜਿਪਸ ਇੰਡੀਕਸ) ਤਿੰਨ ਪਤਲੀ ਚੁੰਜ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਚਾਰ ਸਫੈਦ ਪੁਠੇ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਰਨਾ ਪਿੰਜਰੇ 'ਚ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਪ੍ਰਜਨਣ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ਮਾਥੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ “ਏਸ਼ੀਅਨ ਕਲਚਰ ਰਿਕਵਰੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਗਲੇ ਦਹਾਕੇ 'ਚ ਹੋਰ ਜਾਤੀ ਦੇ 600 ਜੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲ 'ਚ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਹੈ।” ਵੱਡੀ ਯੋਜਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕਰੋੜ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਸੱਤ ਰਾਖਵੇਂ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰੇਕ ਕੇਂਦਰ ਤਿੰਨ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ 25 ਜੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲੇਗਾ। ਤਿੰਨ ਕੇਂਦਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਕ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਬਕਸਾ ਵਿਚ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਇਕੋ-ਇਕ ਰਾਹ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਇਹ ਕੰਮ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਠਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿਰਝਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਫੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਾਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਿਰਝਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਹੋਣ 'ਚ ਪੰਜ ਸਾਲ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਸਾਲ 'ਚ ਸਿਰਫ ਇਕ ਚੂਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਡਾਇਕਲੋਫਨਾਇਕ ਮੁਕਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਅਜਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਹ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਸ਼ੂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਡਾਇਕਲੋਫਨਾਇਕ ਦੀ ਥਾਂ ਮੈਲੋਕਸੀਕੈਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ 'ਚ ਜੋ ਉਨ੍ਹੀ

ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੈ ਪਰ ਹਾਨੀ ਰਹਿਤ ਦਵਾ ਹੈ, ਸਮਾਂ ਲੱਗਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ 'ਚ ਮੁਰਦਾ ਭੋਜੀ ਪੰਛੀਆਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਇਲਾਕੇ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਜਦ ਮੁਰਦਾਭੋਜੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਇਆ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮੰਚ ਬਣਾ ਕੇ BNHS ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਪੰਛੀ ਚੀਨੀ ਪਾਂਡਾ ਵਰਗੇ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਪਿੰਜਰਿਆਂ 'ਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਚੀਨ 'ਚ ਪਾਂਡਾ ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਖਰਚਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਅੱਧਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਪੰਛੀ ਉਨੇ ਸੁੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਪਰ ਸੁੰਦਰ ਦਿਸਣ ਵਾਲੇ ਪਾਂਡਾ ਤੋਂ ਉਲਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਰਦਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਬਚਣਾ ਕੁਦਰਤ ਲਈ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਰੇਡਿਓ ਧਰਮੀ ਕਚਰਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਸ਼ਨ ਦੀ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ

ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਮੁਸਲਿਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ 'ਚ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਕੋਬਾਲਟ-60 ਕਬਾੜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਮਾਇਆਪੁਰੀ ਇਲਾਕੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਸਬਬ ਬਣਿਆ, ਉਸੇ ਰਾਤ 'ਤੇ ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਵੀ ਹੈ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ਼ ਏਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਹਾਦਸੇ ਪਿਛੋਂ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਖਤਰੇ ਦੀ ਝਲਕ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਅਲੀਗੜ੍ਹ 'ਚ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਉਡੀਕ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਮੁਸਲਿਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਵੀ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਪਦਾਰਥ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜੋ ਤਕਰੀਬਨ 25-30 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਣਛੂਹੇ ਹੀ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਹਾਦਸੇ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਚਰੇ ਪ੍ਰਤੀ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਦੀ ਪੋਲ ਖੋਲਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਅਜੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਇਆਪੁਰੀ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਕਬਾੜ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਇਕ ਭੇਦਭਰੀ ਚੀਜ਼ ਨੇ 10 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਕ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈ ਲਈ। ਕਬਾੜ 'ਚ ਆਏ ਇਕ ਡੱਬਾ ਨੁਮਾ ਉਪਕਰਣ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਨਿਕਲਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਛੂਹਿਆਂ ਹੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚਮੜੀ ਸੜ ਗਈ ਵਾਲ ਉਖੜ ਗਏ ਅਤੇ ਦਮ ਘੁਟਨ ਲੱਗਿਆ। ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਵਿਕਰਣ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਪਦਾਰਥ ਕੋਬਾਲਟ-60 ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਕਬਾੜ 'ਚ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਪਦਾਰਥ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਰਸਾਇਣ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ 'ਚ ਪਿਛੇ 25 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਵਰਤੇ ਹੀ ਪਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਸਾਲ ਫਰਵਰੀ 'ਚ ਹੋਈ ਨਿਲਾਮੀ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਮਾਇਆਪੁਰੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਹਾਦਸੇ ਵਜੋਂ ਫਟਿਆ। ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਏ. ਐਮ. ਯੂ. 'ਚ ਦੁਹਰਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਵਿਭਾਗ 'ਚ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪਏ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਸਾਰ ਨਾ ਲਈ ਤਾਂ ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਮੁਸਲਿਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ 'ਚ ਦੋ ਥਾਂ ਪੁਰਾਣਾ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਪਦਾਰਥ ਕਰੀਬ 25-30 ਸਾਲ ਤੋਂ ਦਬਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਜਹਿਮਤ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਉਠਾਈ। ਏ. ਐਮ. ਯੂ. ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਭੌਤਿਕੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗਿਕ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਭੌਤਿਕੀ 'ਤੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਪਦਾਰਥ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਅੱਸੀ ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤੱਕ ਇਥੇ ਨਿਊਟ੍ਰਾਨ ਤੇ ਗਾਮਾ ਵਿਕਰਣ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਪਦਾਰਥ ਵੀ ਮੰਗਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੋ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਸਰੋਤ ਏ. ਐਮ. ਯੂ. ਦੇ ਇਸ ਵਿਭਾਗ 'ਚ ਅੱਜ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਮਰਿਆਂ 'ਚ ਬੰਦ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖੋਲਿਆਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਖਤਰੇ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਕਚਰੇ ਨਾਲ ਮਾਇਆਪੁਰੀ ਹਾਦਸਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਪਾਸੇ

ਧਿਆਨ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਊਰਜਾ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਤੋਂ ਲਬਾਟਰੀਆਂ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਚੌਕਸ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਅਲੀਗੜ੍ਹ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਖਤਰੇ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਦਕਿ ਇਸ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕੇਂਦਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਕਰੀਬ 35 ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਅਧਿਆਪਕ ਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਹੇਠ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਸਬੰਧੀ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੁਹੰਮਦ ਜਫਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ 'ਚ ਦੋ ਥਾਈਂ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਸਰੋਤ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਫਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਰੋਤ ਪਹਿਲੇ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਐਮ. ਐਲ. ਸਹਿਗਲ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਨ। ਸਹਿਗਲ ਦੀ ਮੌਤ ਸਾਲ 1985 'ਚ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਸਰੋਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਏਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖੇ ਸਰੋਤ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਨ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਤੇ ਖਤਰਾ ਕਿੰਨਾ ਹੈ? ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਇਸ ਖਤਰੇ ਨਾਲ ਕੈਂਪਸ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੇ ਪ੍ਰੋਜਫਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ “ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਊਰਜਾ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਉਥੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਊਰਜਾ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਸਰੋਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਦੋਂ ਮੰਗਵਾਏ ਗਏ, ਕਿੰਨੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਮੰਗਵਾਏ ਗਏ ਪਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕੋਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਊਰਜਾ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ।” ਏ. ਐਮ. ਯੂ. ਦੇ ਭੌਤਿਕੀ ਵਿਭਾਗ 'ਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਮਰਿਆਂ 'ਚ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬੰਦ ਹਨ। ਇਕ ਕਮਰੇ 'ਚ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠਾਂ ਦੱਬ ਕੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਦੂਜਾ ਇਸ ਕਮਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਖੋਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆਪੁਰੀ ਹਾਦਸੇ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਖਤਰੇ ਲਈ ਪੁਰਾਣੇ ਰਿਕਾਰਡ ਤੇ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਜਫਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਭੌਤਿਕੀ 'ਤੇ ਵਿਭਾਗ 'ਚ ਅਜੇ ਵੀ ਖੋਜ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਹੁਣ ਜੋ ਸਰੋਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਖਤਰਨਾਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਦਰਜ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਉਹ ਨਿਊਟਰਾਨ ਜਾਂ ਗਾਮਾ ਸਰੋਤ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵੀ ਮੰਗਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਸੰਭਾਵਿਤ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਊਰਜਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਿੱਠੀ ਭੇਜਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੈ। 1908 'ਚ ਸਥਾਪਿਤ ਏ. ਐਮ. ਯੂ. ਦਾ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਵਿਭਾਗ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਲ 1920 ਤੋਂ ਹੀ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਭੌਤਿਕੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਤੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏ. ਐਮ. ਯੂ. ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸੂਤਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੱਤਰ ਤੇ ਅੱਸੀ ਦੇ ਦਹਾਕੇ 'ਚ ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਯੋਗਿਕ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਭੌਤਿਕ 'ਤੇ ਖੋਜ

ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਮੂਹ ਸੀ ਅਤੇ ਲਬਾਟਰੀ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰਿਤ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਸਰੋਤ ਮੰਗਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਹੁਣ ਵੀ ਇਥੇ ਤਿੰਨ ਅਧਿਆਪਕ ਪ੍ਰਯੋਗਿਕ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਭੌਤਿਕੀ ਦੀ ਉੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਖੋਜ 'ਚ ਸਰਗਰਮ ਹਨ। ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਲੋਕ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਖਤਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ AMU 'ਚ ਜਿਸ ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਸਰੋਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚੀ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ ਵੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਭਾਰਤ 'ਚ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਸਾਮਗਰੀ ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਊਰਜਾ ਪੈਮਾਨਾ ਬੋਰਡ ARB ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਅਦਾਰਿਆਂ ਤੇ ਸਾਮਗਰੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਕਚਰੇ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਬਕਾਇਦਾ ਨਿਯਮ ਬਣੇ ਹਨ ਇਹ ਸਾਰੀ ਊਰਜਾ (ਰੇਡਿਓਧਰਮੀ ਕਚਰੇ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਡਿਸਪੋਜ਼ਲ) ਨਿਯਮ 1987 'ਤੇ ਚਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਕੇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪੇਂਡੂ ਸਿਹਤ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਇਲਾਜ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਾਰਥਕ?

ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਰੂਰਲ ਹੈਲਥ ਪ੍ਰੋਕਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੇ ਅਰਸੇ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰੀ ਬਿੱਲ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਸੂਬੇ 'ਚ ਰੇੜਕਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਅੰਗ ਮਾਕਪਾ, ਫਾਰਵਰਡ ਬਲਾਕ ਤੇ ਆਰ. ਐਸ. ਪੀ. ਦਾ ਇਸ ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧ ਕਾਬਲੇ ਗੌਰ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਜ ਵਿਚ ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਿਮਾਨ ਬੋਸ ਇਕ ਸਬੰਧੀ ਮੁੜ ਗੌਰ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਤ੍ਰਿਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਗੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਐਨ ਮੌਕੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਡਿੱਗ ਡੋਲੇ ਖਾਹ ਰਹੀ ਸਿਹਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪਟੜੀ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀ ਮਾਕਪਾ, ਝੋਲਾ ਛਾਪ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਰੇੜਕੇ ਵਾਲੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਕਾਰਨ ਵਿਮਾਨ ਬੋਸ ਨੇ ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ 'ਪਿੰਡਾਂ ਲਈ ਰੂਰਲ ਹੈਲਥ ਪ੍ਰੋਕਟੀਸ਼ਨਰ' ਬਿੱਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਦੋ ਘੰਟਿਆਂ ਅੰਦਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਹਲੀ 'ਚ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਠਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਖੱਬੇ ਮੋਰਚਾ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਮਾਕਪਾ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤਾਲਮੇਲ ਸਚਮੁੱਚ ਕਮੀ ਆ ਗਈ ਹੈ? ਅੱਜ ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਸ ਕਦਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਹਿਯੋਗੀ ਫਾਰਵਰਡ ਬਲਾਕ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਚ ਆਖਰ ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੀ ਕੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ? ਰਾਜ ਦੇ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਸੂਰੀਆ ਕਾਂਤ ਮਿਸ਼ਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਬਿੱਲ ਸਬੰਧੀ ਬੇਕਾਰ ਭਰਮ ਫੈਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਤੱਥ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਛੋਲਾ-ਛਾਪ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਲੈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਿੱਲ 'ਚ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਡਾਕਟਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕੋਰਸ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਡਿਪਲੋਮਾ ਮਿਲੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਸਿਰਫ ਮੁੱਢਲੀ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਹੀ ਦੇ ਸਕਣਗੇ। ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੇ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਿਹਤ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕਲਿਆਣ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਧੀਨ ਸੈਂਟਰਲ ਹੈਲਥ ਕਾਊਂਸਿਲ ਦੇ ਹੁਕਮ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਇਹ ਕਦਮ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਠਾਇਆ ਹੈ। ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਸਤੀਸ਼ਗੜ੍ਹ ਤੇ ਅਸਮ 'ਚ ਰੂਰਲ ਹੈਲਥ ਪ੍ਰੋਕਟੀਸ਼ਨਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ (ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ) ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਅਨੁਸਾਰ 'ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਸਬਹੈਲਥ ਸੈਂਟਰਾਂ 'ਚ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੂਰਲ ਹੈਲਥ ਪ੍ਰੋਕਟੀਸ਼ਨਰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਆਉਣ ਡੋਰ ਤਾਂ ਸੰਭਾਲਣਾ' ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੇ ਫੌਰਨ ਅੱਗ

'ਤੇ ਘੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਉਟ ਡੋਰ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਜਾਣ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਟ ਡੋਰ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਜੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਥਾਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾ ਡਿਪਲੋਮਾਧਾਰੀ ਡਾਕਟਰ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਇਹ ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੱਛਾਂ 'ਚ ਖੁਦ ਸਿੱਖੇ ਛੋਲਾਛਾਪ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਮੰਨ ਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਨਵੀਂ ਰਵਾਇਤ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਮਾਕਪਾ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਨੇਤਾ ਵਿਮਾਨ ਬੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਸੋਸਲਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੇਤਾ ਕਿਰਣਮਿਆ ਨੰਦ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਮਾਨ ਬੋਸ ਤੋਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਸੂਰੀਆ ਕਾਂਤ ਮਿਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬੁਧਾਦੇਵ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ 'ਚ ਮਾਕਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਧਿਰੀ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਸਹਿਯੋਗੀ ਪਾਰਟੀ ਫਾਰਵਰਡ ਬਲਾਕ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜਸੀ ਮਹੌਲ ਵਿਚ ਨਿਮਨ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲੱਗਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਨਾ ਕਰਨ, ਇਸ ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸਹਿਯੋਗੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਤਹਿ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਮੈਡੀਕਲ ਸਲੇਬਸ ਸਬੰਧੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੈਲੇਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸਭ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੈਲੇਕਟ ਕਮੇਟੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸੰਮਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਗਠਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਕਿਸ ਬਿੱਲ ਦੇ ਝਮੇਲਿਆਂ 'ਚ ਘਿਰ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਸਭ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਇਸ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਿੱਛੋਂ ਦਬਾਅ 'ਚ ਆ ਕੇ ਵਿਮਾਨ ਬੋਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਬਿੱਲ ਜਿਸ ਹਾਲਤ 'ਚ ਸੀ, ਉਸ ਹਾਲਤ 'ਚ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਨੇਤਾ ਪਾਰਥ ਚੱਟੋਪਧਿਆਇ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ 'ਇਸ ਬਿੱਲ ਰਾਹੀਂ ਡਿਪਲੋਮਾ ਦੇ ਕੇ 2011 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ 'ਰੂਰਲ ਹੈਲਥ ਪ੍ਰੋਕਟੀਜ਼ਨਰ' ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਏਨੀ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ।' ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਦਸਤਕ ਹੋਣੇ ਬਾਕੀ ਹਨ। ਜੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਹ ਉਥੇ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਵੀ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 'ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰੂਰਲ ਹੈਲਥ ਰੇਗੂਲੇਟਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਬਿੱਲ 2009' ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ

ਨਾਲ ਕੁਝ ਰੇੜਕੇ ਵੀ ਪੈਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਇੰਡੀਅਨ ਮੈਡੀਕਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ' ਭਾਵ ਆਈ. ਐਮ. ਏ. ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਿੱਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੈਰ ਕਨੂੰਨੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕ 'ਚ ਤਿੰਨ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।

ਪਹਿਲੀ-1947 ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਰਤੀ ਇਲਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ 'ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਊਂਸਿਲ ਆਫ ਇੰਡੀਆ' ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਊਂਸਿਲ ਐਕਟ-1956' ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਡਾਕਟਰੀ ਕੋਰਸ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਸ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ 'ਚ ਕਿੰਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨਗੇ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ MCI ਨੂੰ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਇਹ ਬਿੱਲ ਵੀ ਐਮ. ਸੀ. ਆਈ. ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਚ ਐਮ. ਸੀ. ਆਈ. ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਾ ਮੰਨਦਿਆਂ ਰਾਜ 'ਚ ਨਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਖਿਲਾਫ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਰਨਾਟਕ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਊਂਸਿਲ ਐਕਟ 1950 ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਦੂਜਾ, ਇਹ ਕਿ ਬਿੱਲ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰ (ਤਿੰਨ ਸਾਲਾ ਸਲੇਬਸ ਵਾਲੇ) ਰਾਜ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰਨਗੇ। ਸ਼ਹਿਰੀ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਡਾਕਟਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ-14 'ਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਤੇ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ ਉਸ ਨੂੰ 'ਬਰਾਬਰ' ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਕਿਸ ਹੋਸੀਅਤ 'ਚ ਪੇਂਡੂ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨਗੇ?

ਤੀਜਾ, ਇਹ ਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਊਂਸਿਲ ਐਕਟ 1956 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੰਧਿਤ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਐਮ. ਸੀ. ਆਈ. ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਵਾਲਾ ਡਿਗਰੀ ਲੈਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ 'ਐਮ. ਸੀ. ਆਈ.' ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਗੈਰ ਕਨੂੰਨੀ ਹੈ।

ਆਈ. ਐਮ. ਏ. ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਮਲੇਰੀਆ ਵਰਗੇ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਲੇਰੀਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਲਈ ਡਾਕਟਰੀ ਸਾਸ਼ਤਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਹਿਊਮਨ ਫਿਜ਼ੀਆਲੋਜੀ'। ਐਮ. ਬੀ. ਬੀ. ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਅਨਾਟਮੀ, ਫਿਜ਼ੀਆਲੋਜੀ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮੈਡੀਸਨ ਸਰਜਰੀ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਡਾਕਟਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤਨਾ ਕਰਕੇ ਸਿਰਫ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗਾ? ਅਸਲ 'ਚ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ 'ਚ ਨਵਾਂ ਸਿਹਤ ਬਿੱਲ ਝੋਲਾ-ਛਾਪ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਭ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਡਿਗਰੀ ਹੋਲਡਰਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਕਮਪਾਊਂਡਰ ਰਹਿ ਕੇ ਇਹ ਗੁਣ

ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਫੈਲਾਅ ਲਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਨੂੰਨ ਦਾ ਡਰ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਨਤਾ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਈ. ਐਮ. ਏ. ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਨਵਾਂ ਬਿੱਲ ਅਜਿਹੇ 'ਝੋਲਾ-ਛਾਪ ਡਾਕਟਰਾਂ' ਨੂੰ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਿਰਫ ਦਵਾਈ ਲਿਖਣ ਤੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਲਾਜ ਪੱਖ ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਸਰਟੀਫੀਕੇਟ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਨਵੇਂ ਬਿੱਲ 'ਚ ਹੈ। ਰੋਗੀ ਦੀ ਮੌਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ, ਇਸ ਦਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹੁਣ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਡਿਪਲੋਮਾ ਹੋਲਡਰ ਮੌਤ ਦਾ ਸਰਟੀਫੀਕੇਟ ਦੇਣਗੇ। ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਅਜਿਹੇ 'ਨੀਮ ਹਕੀਮ' ਹਨ। ਭਾਵੇਂਕਿ ਇਸ ਗੱਲ 'ਚ ਕੋਈ ਦਮ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਰਮਨੀ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਅਜਿਹੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਆਟੇ 'ਚ ਲੂਣ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਇਲਾਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵੈਸੇ ਵੀ ਫਿਲਹਾਲ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਊਂਸਿਲ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਐਕਟ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਇਆ ਇਸ ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਪਾਟਿਲ ਦੇ ਹਸਤਖਰਾਂ 'ਤੇ ਸਭ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਕਿਵੇਂ ਘਟੇ ਧਰਤੀ ਦਾ ਬੁਖਾਰ?

ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਰੀ ਗਰਮੀ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਈ ਹੈ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤਾਪਮਾਨ ਨਾਲ ਟੁੱਟਿਆ ਹੈ ਤਾਂ 40 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਾਪਮਾਨ ਨਾਲ ਟੁੱਟਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਗਰਮੀ ਨੂੰ ਝੱਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹਨ। ਖੁਸ਼-ਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਅਜੇ ਲੂ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਠੰਢ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰੀ ਠੰਢ ਕੁਝ ਵੱਧ ਹੀ ਪਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਰ ਤੱਕ ਪਈ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਸਮਾਜ ਠੰਢ ਤੇ ਗਰਮੀ ਦੇ ਮੌਸਮ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਆਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਦਾ ਹੈ। ਕਰੀਬ ਸੌ ਸਵਾ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਸਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਬਣੇ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕੰਮ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਾਲਤ 'ਚ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਪੁਣਾਲੀ ਵਗੈਰਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਹ ਆਧੁਨਿਕਤਮ ਜੋ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਯੰਤਰ ਹਨ। ਉਹ ਵੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਠੀਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ। ਜਦ ਸਾਨੂੰ ਅਸਲ 'ਚ ਮੌਸਮ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਆਈ ਸੁਨਾਮੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਏਨੇ ਸਾਰੇ ਉਪਗ੍ਰਹਿਆਂ ਦੇ ਤੈਨਾਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕੁਝ ਹੀ ਘੰਟੇ ਦੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮੁੰਬਈ ਵਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਜੰਗਲ 'ਚ ਵੱਸਿਆ ਸ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਕ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਤੇ ਅਧੁਨਿਕਤਮ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਉਥੇ ਮੌਸਮ ਵਿਭਾਗ ਤਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਹੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਉਪਰ ਏਨੇ ਜੋ ਬਦਲ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਹਿਰ ਢਾਹ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਥੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡਾ ਵੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਮੌਸਮ ਪੁਣਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਦੋਂ ਤੇਜ਼ ਬਾਰਿਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਦੋਂ ਗੜੇ ਪੈਣਗੇ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਹਵਾਵਾਂ ਚੱਲਣਗੀਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ, ਕੀ ਉਹ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸਨ? ਨਹੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਏਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਭਵਿੱਖ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਾਰੇ ਆਧੁਨਿਕ ਯੰਤਰਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਇਆ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜੇ ਯੂਰਪ 'ਚ ਜੋ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਫਟਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁਣ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਲਾਵਾ ਉਬਲੇਗਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੰਊਆਂ ਨਿਕਲਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਬਸ ਉਸ ਨਾਲ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਪੂਰਾ ਯੂਰਪ ਠੱਪ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਉੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।

ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਡਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਆਦਤ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਖਬਰ ਬਣ ਗਈ। ਇਹ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਵੱਡੀ ਖਬਰ ਨਾ ਬਣਦੀ ਤਾਂ ਮੌਸਮ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਤਰੀਕਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਮੌਜੂਦਾ ਕਲੈਂਡਰ 2009 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ 'ਚੋਂ ਮੌਸਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ 100 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰੀਬ 1900 ਸਾਲ ਤੱਕ ਲੋਕ ਮੌਸਮ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਯੰਤਰਾਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਅਤੇ ਸੌਰਮੰਡਲ ਛੱਡੋ ਇਹ ਪ੍ਰਥਿਵੀ ਉਸ ਦਾ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬਣਨ ਵਾਲਾ ਮੌਸਮ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਬੁਝਾਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ, ਕੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵੱਧ ਲੰਬੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡਾ ਨਹੀਂ ਪੂਰੀ ਮਾਨਵ ਜਾਤੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਬੈਠੇ ਖੜ੍ਹੇ ਦਿਸਦੇ ਹਾਂ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਵੀ ਜਦ ਪ੍ਰਥਿਵੀ 'ਤੇ ਗਰਮੀ, ਠੰਡ, ਮੌਨਸੂਨ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਬਰਫ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ 'ਚ ਬਦਲਾਅ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਇਹ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਖਰੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸਦਾ ਨਾਂ ਹੈ-ਅਲ ਨੀ ਨੋ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਅਲਨੀਨੋ ਦਾ ਅਸਰ ਹੈ। ਇਹ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ? ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਲਿਆ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਬੱਚਾ ਹੈ। ਨਟਖਟ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਫੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਗੋਦ 'ਚ ਬਿਠਾ ਜ਼ਰਾ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੱਥਰ ਮਾਰ ਕੇ ਕੰਚ ਤੋੜ ਦੇਵੇਗਾ ਜਾਂ ਸੁਰਾਹੀ ਡੇਗ ਦੇਵੇਗਾ। ਅਲਨੀਨੋ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਬੱਚਾ ਤਾਂ ਅਧੁਨਿਕਤਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਜੋ ਜਨਕ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਲੋਕ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਅਲਨੀਨੋ ਵਰਗਾ ਸ਼ਬਦ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਉਹ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਜੋੜਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਤੋਂ। ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਗਰਮ ਜਾਂ ਠੰਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਗਰਮੀ ਦਾ ਅਸਰ ਇਸ ਦੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਏਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਉਂਗਲ ਸਤਹਿ ਜੇ ਦਸ਼ਮਲਵ ਇਕ ਅੰਕ ਗਰਮੀ ਵੱਧ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਨਿਕਲੀ ਜੋ ਭਾਪ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਜੋ ਬਦਲ ਬਣਨਗੇ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਣਗੇ ਵਗੈਰਾ-ਵਗੈਰਾ। ਅਸਲ 'ਚ ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵਿਗਿਆਨ ਅਲ ਨੀਨੋ ਹੀ ਹੈ। ਮਤਲਬ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੀਏ। ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੋ ਪਰ ਇਹ ਜਾਣੋ ਕਿ ਸਾਡੀ ਹੈਸੀਅਤ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝ ਕੇ ਵਰਤਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਚਲਣ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਕੁਦਰਤ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਠੰਡ ਜਾਂ ਗਰਮੀ ਵੱਧ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਰਸ਼ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਬੂੰਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਾਡੀ ਹੈਸੀਅਤ ਹੈ। ਮੌਸਮ ਬਾਰੇ ਸਾਡਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਚਮਕਾਓ ਪਰ ਜਦ ਕੁਦਰਤ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਘੁਮੰਡ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਕਰੋ। ਬਦਲਦੇ ਮੌਸਮ ਤੇ ਗਰਮ ਹੁੰਦੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ

ਸਭ ਨੂੰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਵੀ ਹੈ। ਜੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਗਰਮ ਹੋਣ ਦਾ ਅਸਰ ਸਮਝਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਉਦਾਹਰਣ ਮੰਨ ਕੇ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤਾਪਮਾਨ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਇਕ ਡਿਗਰੀ ਵੀ ਵਧ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੁਖਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਧ ਤਾਪਮਾਨ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀ ਦਾ ਗਰਮ ਹੋਣਾ ਧਰਤੀ ਦਾ ਬੁਖਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਬੁਖਾਰ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਪਾ ਰਿਹਾ। ਜੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਬੁਖਾਰ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਟ ਆਉਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਉਪਾਅ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ 'ਅਰਥ ਆਵਰ' ਮਨਾਉਣਾ ਸੁਵਾਗਤ ਯੋਗ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। ਨਾਮੀ-ਗਿਰਾਮੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਤੇ ਅਭਿਨੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀਆਂ ਇੰਡੀਆ ਗੇਟ 'ਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਬੋਰਡ ਲਵਾ ਦੇਣ। ਇਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਹੋਣਾ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀ ਨਾ ਜਲੇ। ਇਥੇ ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਏਨੀ ਬਿਜਲੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਦੀ ਬੁਰੀ ਆਦਤ ਪਾਈਏ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਛੇ-ਛੇ ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਪਾਵਰ ਕੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਘੰਟੇ ਬਿਜਲੀ ਬੰਦ ਰੱਖਣਗੇ? ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਪੰਦਰਵਾੜੇ 22 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ 'ਧਰਤੀ ਦਿਵਸ' ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਕਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਦਿਵਸ ਹੈ ਜਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦਾ ਜਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੰਘ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 22 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਦਿਵਸ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਧਰਤੀ ਦਿਵਸ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬਣੇ ਬਣਾਏ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਸਾਡੇ ਇਕ ਵਣ ਮੰਤਰੀ ਸਨ ਮੁਨਸ਼ੀ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਣਉਤਸਵ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਤਹਿ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਦਿਨ ਮੌਸਮ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਰੁੱਖ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਇਹ ਟਿਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਲੋਕ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਉਸ ਦੀ ਤਰੀਕ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਪੰਜ ਜੂਨ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਿਨ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਦਿਨ ਏਨੀ ਗਰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੈਂਦੇ ਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਨਵਾਂ ਪਲਾਸਟਿਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਜੋ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਪਲਾਸਟਿਕ ਤਿਉਹਾਰ ਵੀ ਲੱਦ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨਾਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਕੰਮ ਸਾਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਸੀਂ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਸੰਕਟ ਅਸਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਨਕਲੀ ਐਜ਼ਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਅਸਲੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ ਪੈਣੀ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਕੌਣ?

ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਖਤਰੇ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਉਸ ਸਬੰਧੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਮੀਡੀਆ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਨਕਸਲਵਾਦੀ ਮਾਓਵਾਦ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ? ਕਾਸ਼ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਹੁੰਦਾ? ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਉਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਖਤਰੇ ਲਈ ਆਏ ਦਿਨ ਫਤਵੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਜਾਗਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਪਿਛੇ ਫਤਵੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚਤ ਉਦੇਸ਼ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਦੇਸ਼ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਲੁੱਟ। ਸਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਉੜੀਸਾ, ਝਾਰਖੰਡ ਆਦਿ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਦੇ ਸੌਦੇ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕੁਝ ਮਿਸਾਲ ਪੇਸ਼ ਹਨ। ਝਾਰਖੰਡ 'ਚ ਇਕੱਲੇ ਲੱਛਮੀ ਮਿੱਤਲ ਨੇ 5000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਸਟੀਲ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਐਸ਼ਚੈਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉੜੀਸਾ ਵਿੱਚ ਦੇਸੀ-ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪੂੰਜੀ ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਸਾਲ 2009 ਵਿੱਚ 200, 846 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਾਸਕੋ ਵਲੋਂ ਉੜੀਸਾ 'ਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਨਿਵੇਸ਼ 12 ਅਰਬ ਡਾਲਰ (ਲਗਭਗ 600 ਅਰਬ ਰੁਪਏ) ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ 'ਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਾਟਾ, ਜਿੰਦਲ, ਅਗਰਵਾਲ (ਬਦਨਾਮ-ਵੇਕਾਂਤਾ ਗਰੁੱਪ) ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਇਹਨਾਂ ਨਿਵੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਸੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਏ। ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਜਿਥੇ ਕਿ ਪਾਸਕੋ (ਪੇਹਾਂਗ ਅਇਰਨ ਐਂਡ ਸਟੀਲ ਕੰਪਨੀ) ਹੈ ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਬਣਨਾ ਅਤੇ ਮੱਧ ਭਾਰਤ 'ਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਰਧ ਸੈਨਿਕ ਫੋਰਸਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਤੈਨਾਤੀ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਇਕ ਹੀ ਅਮਲ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪਾਸਕੋ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਬੰਧੀ ਚਿੰਤਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਇਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹੁਮੁਲੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਕੋਲੇ ਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਨਅਤੀ ਵਿਕਾਸ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਹ ਇਲਾਕੇ ਸੱਤਾ ਬਦਲੀ ਦੇ 6 ਦਹਾਕਿਆਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਕਿਉਂ ਹਨ? ਕਿਉਂ ਇਥੇ ਏਨੀ ਗਰੀਬੀ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਸੜਕਾਂ, ਬਿਜਲੀ, ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ, ਸਕੂਲ, ਹਸਪਤਾਲ ਆਦਿ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਉੜੀਸਾ ਦੀ ਲਗਭਗ ਅੱਧੀ ਆਬਾਦੀ ਅੱਜ ਵੀ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ

ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਆਦੀਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਮ ਕਰਮਚਾਰੀ ਏਨਾ ਮੰਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ? ਕਿਉਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਫਸਰ-ਮੁਲਾਜ਼ਮ, ਆਦੀ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਇਜ਼ਬ-ਆਬਰੂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਉਂ ਭਰਿਸ਼ਟ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ, ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ, ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੀ ਲੁੱਟ 'ਤੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਲਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਖੌਤੀ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਗੱਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਹੋਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਪੂੰਜੀਪਤ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਇਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪੂੰਜੀ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਮਾਹੌਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਆਪਣਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸੀ-ਵਿਦੇਸੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਬੇਹਿਸਾਬ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾ ਸਕੇ। ਜੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਖੇਤਰ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਉਹ ਗੰਗਾ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਟਿਹਰੀ 'ਚ ਬੰਨ੍ਹ ਬਣਾਗੇ, ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ। ਚਾਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਜਿਉਂਦੇ ਜਾਗਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਮਲਬੇ 'ਚ ਬਦਲਣਾ ਪਵੇ। ਉਹ ਸਿੰਗੂਰ, ਨੰਦੀਗਰਾਮ, ਕਲਿੰਗ ਨਗਰ, ਲਾਲਗੜ੍ਹ 'ਚ ਨਿਹੱਥੇ ਗਰੀਬਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਸੀਨੇ 'ਚ ਗੋਲੀ ਮਾਰੇਗਾ। ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਸੈਕਿੰਟ 'ਚ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਬਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੇ ਉਹ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਣਗੇ।

ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ 'ਚ ਕਮੀ ਆ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨਇੱਛਤ ਸਥਿਤੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਖਜਾਨਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਵੇਗੀ। ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪੈਸਾ ਲੁਟਵੇਗੀ ਪਰ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਕਹੇਗੀ ਕਿ “ਸਰਕਾਰ ਕੋਈ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਬਜਟ ਘਾਟਾ ਤੇਲ ਰੈਸ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ, ਖਾਦ ਆਦਿ ਚੀਜ਼ਾ 'ਚ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਜਦ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਬੇਹੱਦ ਵਧੀ ਹੈ, ਰੋਟੀ ਰੋਜ਼ੀ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਠੀਕ ਉਸੇ ਵਕਤ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅੰਬਾਨੀ, ਟਾਟਾ, ਬਿਰਲਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਰਥਕ ਪੈਕੇਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਕੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਕੋਈ ਯੂਰਪ 'ਚ ਕੋਈ ਅਫਰੀਕਾ 'ਚ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਹੜੱਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪੰਜ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਅਰਥਪਤੀਆਂ 'ਚ ਨਾ ਦਰਜ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

‘ਆਜ਼ਾਦੀ’ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇ 60 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਕੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨਹੀਂ ਭਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹਿਰੂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਨਮੋਹਨ ਤਕ ਹਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜੇਹਨ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਵਕਤ ਪੂੰਜੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਿੱਤ ਨੱਚਦੇ ਹਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ, ਮਜ਼ਦੂਰ-ਕਿਸਾਨ ਇਹਨਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਕੁਝ ਬੇਹਤਰੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਉਹ

ਪੂੰਜੀ ਦਾ ਅਣਪੜ੍ਹ ਗੁਲਾਮ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਗੁਲਾਮ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਾਰਖਾਨੇ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅੰਗੂਠਾ ਛਾਪ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੈ ਜਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਸਖਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਅਤੇ ਆਪ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਨੀਅਤ ਵਿਚ ਹੱਡ ਤੋੜ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਫਿਰ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਬੇਰਹਿਮ ਲੁੱਟ ਪਿੱਛੋਂ ਉਜੜ ਕੇ ਉਜਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬਣਨਾ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਭ ਕੁਝ ਲੁਟਾ ਚੁੱਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ ਹੈ ਕੀ? ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਉਹ ਸੰਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਆਪਣਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਬਾਜ਼ਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਾਧਨ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਖਪਤਕਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪੁੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਰਮਾਤਾ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਹੈਸੀਅਤ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜਦ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਨ ਲਾ ਸਿਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸੱਚ 'ਤੇ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਟਾਟਾ-ਅੰਬਾਨੀ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਮੁਸ਼ਕੜੀਆਂ ਹੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨਮੋਹਨ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ ਕਿਉਂ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਪਹਿਲੀ ਦਫ਼ਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਭਾ ਸੀਟ ਤੋਂ ਚੁਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਰਾਜਸਭਾ ਤੋਂ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਇਥੇ ਉਹ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕਾਬਲੀਅਤ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਜੋੜਤੋੜ ਦੇ ਸਮੀਕਰਨ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸ਼ਰੇਆਮ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਘੱਟਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ 60 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਇਰਦਗਿਰਦ ਬਣੀਆਂ ਸਮਾਜਕ, ਸਿਖਿਅਕ ਆਰਥਕ ਨੀਤੀਆਂ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਮ ਜਨਤਾ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਨਾ ਸਿਰਫ ਘਾਤਕ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਟ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਸ ਦਿਸ਼ਾ 'ਚ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਚ ਇਸ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਨਿਸ਼ਚਤ ਹੈ। ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਗਰੀਨ ਹੰਟ ਵਰਗੇ ਹਮਲੇ ਆਈ. ਪੀ. ਐਲ. ਵਰਗੇ ਅਸ਼ਲੀਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ, ਸੰਸਦ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਜੂਤ-ਪਤਾਂਗ, ਜੱਜਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫੌਜ ਤੱਕ ਦਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ 'ਚ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਣਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਾਂਗੂੰ ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਕਨੂੰਨ ਘੜਨੇ ਆਦਿ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਸੰਕੇਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ? ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ 'ਚ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਬਦਲ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖੁਦ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਦੇ ਸਿਰਮੋਰਾਂ ਦੇ ਵਸ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਬਚਾ ਸਕਣ। ਉਹ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਨਗੇ ਖਤਰਾ ਵਧਦਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਖਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਲੋਕ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਬਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹੀ ਇਕ

ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਨਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨਗੇ। ਉਹ ਹੀ ਐਲਾਨ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਪਭੋਗਤਾ ਕੈਂਟਲ ਕਲਾਸ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਬਲਕਿ ਇੰਸਾਨ ਹਾਂ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਬੇਟੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਹੀ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਮਾਲਕ ਤੇ ਉਸਰਈਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅੱਜ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ 'ਚ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਤਵੇ ਵਾਂਗੂੰ ਤਪਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮੌਸਮ

ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀਆਂ ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਗੁਰਜਰ ਤੇ ਬੇਕਰਵਾਲ ਮੌਸਮ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਬੁਲੇਟਿਨ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫਰਵਰੀ 'ਚ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਮਾਰਚ 'ਚ ਗਰਮੀ ਘਾਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਲੈ ਲਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਧਾਰਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਈ ਵਿੱਚ ਹਿਮਾਲਿਆ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਹ ਜਨ-ਜਾਤੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲ-ਮਵੇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ 'ਚ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਪਹਾੜ ਵੱਲ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਜਰ ਤੇ ਬੇਕਰਵਾਲ ਜਨ-ਜਾਤੀਆਂ ਸਾਲ ਦੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਮੈਦਾਨੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਅਕਤੂਬਰ 'ਚ ਮੈਦਾਨਾਂ 'ਚ ਉਤਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਈ 'ਚ ਪਹਾੜ ਵੱਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਕਾ ਹੈ ਜਦ ਉਹ ਨਜਾਇਜ਼ ਗਰਮੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ 'ਚ ਹੀ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਪਲਾਇਨ ਕਰ ਗਏ। ਮੌਸਮ 'ਚ ਆ ਰਹੇ ਭਿਆਂਕਰ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਨਤੀਜੇ 'ਚ ਹੀ ਬਿਹਾਰ 'ਚ ਇਸ ਵਾਰੀ ਲਗਭਗ ਢਾਈ ਲੱਖ ਹੇਕਟੇਅਰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਚ ਲੱਗੀ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਕੀ ਮਾਰੀ ਗਈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਸਾਲ ਭਰ ਦੀ ਰੋਟੀ ਰੋਜ਼ੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੀ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਪੂਰਵੋਤਰ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਦਿਆਰਾ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਮੱਕੀ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਫਸਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਕ ਫਸਲ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰੀ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਮੱਕੀ ਦੇ ਪੌਦੇ ਤਾਂ ਖੂਬ ਲਹਿਰਾਏ ਪਰ ਜਦ ਦਾਣਾ ਲੱਗਣ ਦਾ ਵਕਤ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪੌਦੇ ਬਾਂਝ ਹੋ ਗਏ। ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਸੰਨ 2006 'ਚ ਕਣਕ ਦੇ ਪੌਦੇ ਬਾਂਝ ਹੋਏ ਸਨ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਕਿ ਦਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦਾ ਉਹ ਕੀ ਕਰਨ? ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਖੁਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਈ ਲੋਕ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਬੀਜੀ ਸੀ ਮੱਕੀ, ਕੱਟ ਰਹੇਗਾਂ ਘਾਹ ' ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ-ਰਿਪੋਰਟ ਜਾਂ ਅਖਬਾਰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੰਕਾ ਹੈ ਕਿ ਫਰਵਰੀ ਦੀ ਵੱਧ ਤੇ ਅਸਾਧਾਰਨ ਠੰਡ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਖਾ ਲਿਆ। ਅਜੇ ਉਹ ਫਸਲ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਉਭਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਸਨ ਕਿ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਉਪਰ ਅਚਾਨਕ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤੂਫਾਨ ਦਾ ਕਹਿਰ ਵੀ ਵਰਸਿਆ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਕੰਢੇ ਤੋਂ ਸੈਕੜੇ ਮੀਲ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤੂਫਾਨ ਦੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਆ ਗਿਆ। ਅਜਿਹਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੌਸਮ ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾੜੀ 'ਚ ਉਠਿਆ ਕੋਈ ਤੂਫਾਨ ਭਿਆਨਕ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਮੋਹਿਤਰੀ ਤੇ ਸੀਤਾਗੜ੍ਹੀ ਜਿਲ੍ਹੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੌਸਮ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੀ ਅਸਾਧਾਰਨ ਗਰਮੀ ਕਾਰਨ ਅਜਿਹੀ ਅਸੁਭਾਵਿਕ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਪਰ ਮੌਸਮ

ਦੇ ਇਸ ਅਜੀਬੋ ਗਰੀਬ ਵਿਹਾਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਨਪੜ੍ਹੇ ਪੇਂਡੂਆਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਵੀ ਕਾਫੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਡਾਕ ਤੇ ਘਾਘ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਲਾਈਨਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਮੌਸਮ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੇਂਡੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਕਵੀ ਡਾਕ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕੀ ਦੱਸੇ। ਗੱਲ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਰਨਾਟਕ ਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਾਣੀ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਝਮੇਲਾ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਖਤਰਨਾਕ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਪੈਲ ਦੀ ਪ੍ਰਚੰਡ ਗਰਮੀ ਕਾਰਨ ਦੋਨੋਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਝੱਬ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਦਰਅਸਲ ਗਰਮੀ ਕਾਰਨ ਦੋਨੋਂ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਾਫੀ ਵੱਧ ਗਈ। ਕਾਰਨਾਟਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਇਆ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਆਪਣੇ ਪਾਵਰ ਪਲਾਟਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਬਿਜਲੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਦੇਵੇਗੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੇਜ਼ ਗਰਮੀ ਕਾਰਨ ਸਤੀਸ਼ਗੜ੍ਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੈਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਦਰਵਾੜੇ 'ਚ ਹੀ ਸਕੂਲ 'ਚ ਪੂਰੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਤੇਜ਼ ਗਰਮੀ ਤੇ ਝੁਲਸਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਖੁਸ਼ਕ ਹਵਾ (ਲੂ) ਕਾਰਨ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਕੂਲ ਸਮੇਂ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗਰਮੀ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸੰਕਟ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਈ-ਜੂਨ 'ਚ ਸੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਤਲਾਅ ਅਪੈਲ 'ਚ ਹੀ ਸੁੱਕ ਗਏ। ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੇਠਾਂ ਚਲੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਪੱਛਮੀ ਉੜੀਸਾ ਦੇ ਟਿੱਲਾਗੜ੍ਹ, ਸੰਭਲਪੁਰ, ਬਲਾਗੀਰ, ਭਵਾਨੀਪਟਨਾ, ਬਾਲਾਸੋਰ ਤੇ ਸੁੰਦਰਗੜ੍ਹ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਕਾਫੀ ਸੰਖਿਆ 'ਚ ਲੋਕ ਹਿਜਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਏ।

ਦਰਅਸਲ ਪੂਰੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਗਰਮ ਅਪੈਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਪੂਰਾ ਦੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਸਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ-ਉੜੀਸਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ-ਉੜੀਸਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਜਰਾਤ ਤਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਗਰਮੀ ਦੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਹੈ। ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਅਪੈਲ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਉਚਤਮ ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਪੁਰਾਣੇ ਰਿਕਾਰਡ ਟੁੱਟ ਗਏ। ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ 'ਚ 17 ਅਪੈਲ ਨੂੰ ਪਾਰਾ ਪਿਛਲੇ 52 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜ ਕੇ 43.7 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਗੰਗਾਨਗਰ 'ਚ ਤਾਂ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ 'ਚ ਹੀ ਪਾਰਾ 45 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਿਸੀਅਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਜਦ ਕਿ ਨਾਗਪੁਰ 'ਚ 12 ਅਪੈਲ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਾਪਮਾਨ 44.5 ਡਿਗਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਤਾਪਮਾਨ ਵਾਧੇ ਸਬੰਧੀ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਸਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ-ਦਰ-ਸਾਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੌਸਮ ਚੱਕਰ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੱਧ ਠੰਡ, ਅਸਹਿ ਗਰਮੀ, ਤੇ ਮੌਨਸੂਨ ਦਾ ਨਾ ਆਉਣਾ ਜਾਂ ਦੇਰ ਨਾਲ ਆਉਣਾ, ਵੱਧ ਬਾਰਸ਼ ਆਦਿ ਆਮ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਸਰਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਧਾ ਤਾਂ ਨਾ ਮੰਨੇ ਪਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਣੀ ਅਸੰਤੁਲਨ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਸਾਲ ਦਰ ਸਾਲ ਵਧਦੀ ਗਰਮੀ ਤੇ ਮੌਸਮ ਚੱਕਰ ਦੇ ਅਸੰਤੁਲਨ

ਦਾ ਦੁਰਪ੍ਰਭਾਵ ਹੁਣ ਹਰ ਪਾਸੇ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਤੇ ਸਿਹਤ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਨ। ਫਸਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜ਼ਮੀਨ ਬੰਜਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੰਗਲ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਸੁੰਗੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਰ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ, ਭੋਜਨ, ਰਿਹਾਇਸ਼, ਸੌਕਾ, ਹੜ, ਭੁੱਖਮਾਰੀ, ਕੁਪੋਸ਼ਣ, ਅਕਾਲ ਤੇ ਬੀਮਾਰੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧੇਗੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ 'ਮਾਰ' ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਪੈਣੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਹੈ।

ਕੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਤ ਹੋਵੇ?

ਭਾਰਤੀ 'ਗਣਤੰਤਰ' ਬਣਨ ਦੇ 60 ਸਾਲਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ 80 ਸਾਲ ਬਾਅਦ 2011 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਕ, ਇਹ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਨਾਲ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਲਈ ਬਾਇਓਮੀਟ੍ਰਿਕ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਰਡ ਬਣੇਗਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ 'ਚ ਜਾਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਰਡ ਜਿੱਥੇ ਆਬਾਦੀ 'ਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਪਹਿਚਾਣ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਥੇ ਦੂਜਾ ਕਦਮ ਹੋਰ ਪਹਿਚਾਣਾ ਜਿਵੇਂ ਧਰਮ, ਆਮਦਨ, ਲਿੰਗ ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਾਤੀਗਤ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਦੇਵੇਗਾ। ਬਹਿਸ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਕਦਮ ਸੰਬੰਧੀ ਛਿੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਆਧਾਰ ਮਰਦਮ-ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਮੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਦਲੀਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਜੇ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ 'ਚ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਨਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਜਨ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਕਾਇਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਤ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੀ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਬਿੰਦੂ ਇਕ ਹੀ ਹੈ। ਜਾਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਵੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ? ਹਮਾਇਤ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਚਿੰਤਕ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਦਾ ਸਟੈਂਡੀਜ਼ ਆਫ ਡੇਵਲਪਿੰਗ ਸੋਸਾਇਟੀਜ਼ (CSDS) ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਫੈਲੋ ਯੋਗੈਂਦਰ ਯਾਦਵ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਮੇਰੀ ਦਲੀਲ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ' ਜਾਤਪਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਾਂਝੇ ਤਬਕੇ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਤ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਕਰਵਾਉਣੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਕੋਰਟ-ਕਚਰਿਹੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਬੇਅਰਥ ਬਹਿਸ 'ਤੇ ਲਗਾਮ ਪਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਧਾਰ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਪਾਲਸੀ ਰੀਸਰਚ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਨੂ ਮੇਹਤਾ ਦੀ ਰਾਏ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ 'ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ 'ਚ ਨਿਗੂਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਪੈਮਾਨੇ ਹਨ। ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਈ ਕੌਮੀ ਨਮੂਨਾ ਸਰਵੇਖਣ ਸੰਗਠਨ (NSSO) ਵਰਗੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਕਮੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਸੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਤ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਮਤਲਬ ਹੈ। ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਸਮਾਜਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਤਲਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਭ ਲਈ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਜਾਂ ਮੌਕਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮੁਹੱਈਆ ਅਮਲ ਹੋਣਾ/ਜਾਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰਿਤ 'ਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਾ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜਾਤ ਦਾ ਠੱਪ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਜੋਗੈਂਦਰ ਯਾਦਵ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ 'ਚ ਜਾਤ ਦਾ ਕਾਲਮ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜਾਤਾਂ ਮਿਟਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਿੰਨਾ ਖੋਖਲਾ ਜਾਂ ਠੋਸ ਹੈ। ਸਮਾਜਕ ਨਿਆਂ ਦਾ ਅਰਥ ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਤ

ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਸਮਾਜਕ ਵਿਕਾਸ ਪੈਟਰਨ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਇਆਂ ਵਰਗ ਜਾਂ ਜਾਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੇ ਲਈ ਨੀਤੀਆਂ ਤਹਿ ਕਰਨ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ। ਵੁੰਦਰ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਸੰਨ 1931 ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਆਖਰੀ ਜਾਤ ਅਧਾਰਤ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਟਿਕਦੇ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉੱਚੀਆਂ ਸਮਝੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰਾਜਪੂਤ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤਾਂ 'ਚ ਕੰਨਿਆ ਨੂੰ ਬੋਝ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਰਾਜਪੂਤਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਤੀ ਹਾਜ਼ਰ ਨਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੰਨਿਆ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 860 ਸੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ 'ਚ ਕੇਵਲ 886 ਸੀ।

ਉਥੇ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨੀਵੀਂ ਸਮਝੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮਾਲਾ ਜਾਤੀ 'ਚ ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਨਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੰਨਿਆ ਸ਼ਿਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1028 ਸੀ। ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰ, ਕਰਨਾਟਕਾ 'ਚ ਹੋਲੋਅਸ ਅਤੇ ਕੇਰਲਾ ਦੀ ਪੁਲਾਇਸ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਨਰ ਸ਼ਿਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੰਨਿਆਂ ਸ਼ਿਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ। ਵੁੰਦਰ ਮੁਤਾਬਕ 'ਜਾਤੀ ਅਧਾਰਤ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਇਸ ਮਿਥ ਨੂੰ ਵੀ ਤੋੜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਾਤੀਗਤ ਉੱਚਤਾ ਹੀ ਸਮਾਜਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸੰਨ 1931 ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੰਨਿਆ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਜਾਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਇਥੇ ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਕੰਨਿਆਂ ਸ਼ਿਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਿਰਫ 806 ਸੀ। ਜਦੋਂ ਹਰਿਆਣੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਰਥਕ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੰਨਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਖਰਾਬ ਹਾਲਤ ਇਹਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਹੈ। ਸੰਨ 2001 ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗਿਣਤੀ 1991 'ਚ 882 ਸੀ। ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਿਯੋਜਕ ਹਮੇਸ਼ਾ NSSO ਕੌਮੀ ਸਿਹਤ ਸਰਵੇਖਣ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਤਹਿ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਜਾਤਪਾਤ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਨ 2007 ਵਿੱਚ ਅਰਜਨ ਸੇਨ ਗੁਪਤਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਗੈਰ ਜਥੇਬੰਦ ਖੇਤਰ 'ਚ ਕੰਮ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਰੋਟੀ ਰੋਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ' ਰਿਪੋਰਟ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਜਾਤਾਂ ਦਾ 45 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੱਧ ਅਤੇ ਉੱਚ ਆਮਦਨ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਦਕਿ ਅਨਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ-ਜਨਜਾਤੀ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਿਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਇਸ ਵਰਗ 'ਚ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਸਿਰਫ 12 ਤੋਂ 20 ਫੀਸਦੀ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਮਦਨ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ 88 ਫੀਸਦੀ ਦਲਿਤ ਅਤੇ ਆਦੀਵਾਸੀ, 80 ਫੀਸਦੀ ਹੋਰ ਪਿਛੜਿਆ ਵਰਗ ਅਤੇ 84 ਫੀਸਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ 55 ਫੀਸਦੀ ਉਚ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਹ ਅੰਕੜੇ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਾਤ ਅੱਜ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਜਾਂ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਕ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਜਾਤੀ ਅਧਾਰਤ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਤਿਹਾਈ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰਿਤ ਵਿਕਾਸ ਨੀਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਜਾਤੀ ਅਧਾਰਤ ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਸੰਬੰਧੀ ਦੂਜੀ ਵੱਡੀ ਜਗਿਆਸਾ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਹੈ। ਚੰਦ ਮਿੰਟਾਂ 'ਚ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ 'ਚ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਕਈ ਢੰਗ ਕੱਢੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁਬਈ ਦੇ ਟਾਟਾ

ਸਮਾਜ ਵਿਗਿਆਨ ਅਦਾਰੇ 'ਚ ਪ੍ਰੋ. ਅਸ਼ਵਨੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਲਾਲੂ, ਮੁਲਾਇਮ ਤੇ ਸ਼ਰਦ ਯਾਦਵ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਡਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮੁੜਸੁਰਜੀਤੀ ਵਜੋਂ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਜਾਤ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਗਰੀਬੀ ਬਨਾਮ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਚੋਣ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾਏਗੀ। ਅੱਜ ਹਰ ਨੇਤਾ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਜਾਤੀ ਅਧਾਰਤ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਵਧੇਗਾ ਅਤੇ ਅਜਾਤੀਕਰਣ ਦੇ ਅਮਲ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਮੱਠੀ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ। ਸੰਘ ਪ੍ਰੀਵਾਰ 'ਚ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮਤਭੇਦ ਵੀ ਹਨ। ਸੰਘ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਇਸਦੇ ਵਿਰੋਧ 'ਚ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਗੋਪੀਨਾਥ ਮੁੰਡੇ ਵਰਗੇ ਨੇਤਾ ਹੱਕ 'ਚ ਹਨ। ਲਾਲੂ, ਮੁਲਾਇਮ ਤੇ ਸ਼ਰਦ ਯਾਦਵ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਤੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਸਮਾਜਕ ਨਿਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ, ਜਨਜਾਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿਰਫ ਪਿਛੜੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਤੇ ਹੈ। ਸ਼ਰਦ ਯਾਦਵ ਹਰ ਜਾਤੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਜਨਸੰਖਿਆ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰਿਤ ਸਿੱਟਾ 2014-45 ਤੱਕ ਹੀ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਲੱਗਣਗੇ।

ਕਿਉਂ ਵਧਦੀ ਹੈ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਬੇਘਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ?

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਾਊਥ ਐਕਸ, ਗ੍ਰੀਨਪਾਰਕ, ਗ੍ਰੇਟਰ ਕੈਲਾਸ਼ ਜਾਂ ਫਿਰ ਨੋਇਡਾ ਸੈਕਟਰ-18 ਅਜਿਹੇ ਔਡੋ ਹਨ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਘਰ ਸਜਾਉਣ ਲਈ ਮਨਪਸੰਦ ਸਮਾਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਫਲਾਈਓਵਰ ਤੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਘਰ ਸਜਾਉਣ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਇਹਨਾਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਖਿਆਲ ਰਹੇ ਕਿ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਫਲਾਈਓਵਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਤੁਹਾਡੀ ਮੱਧਵਰਗੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੰਦੇ ਤੇ ਭੱਦੇ ਲੱਗਣਗੇ। ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਔਰਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਹਮਣੇ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕਾਲੀ ਪੈ ਗਈ ਅਲੂਮੀਨੀਅਮ ਦੀ ਤਸ਼ਤਰੀ 'ਚ ਮਿਰਚਾਂ ਦਾ ਤੜਕਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਫਟੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗੱਦੇ 'ਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਮੁੱਠ ਵਰਗੇ ਬੱਚੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਸਟਾਈਲ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਤਾਂ ਰੱਟਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਘਰ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਬੇਪੜਦ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਅਜਿਹੇ ਲਗਭਗ ਇਕ ਲੱਖ ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਹਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਫਲਾਈ ਉੱਪਰ ਹੈ ਜਾਂ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਆਕਾਸ਼। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਬੇਘਰੇ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਪੁਲ, ਘਰ, ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੁਖਾਲੀ ਹੋਵੇ। ਇੰਡੀ ਗਲੋਬਲ ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 'ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਭਿਖਾਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ 'ਚੋਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਕੰਮਕਾਜੀ ਹਨ। ਉਹ ਲੋਕ ਰੋਟੀ ਰੋਜ਼ੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ 'ਚ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਸਿਰ ਛੁਪਾਉਣ ਲਈ ਛੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ 'ਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਾਲਕ, ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਛੋਟਾ-ਮੋਟਾ ਸਮਾਨ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਬੇਘਰਿਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਉਤਰਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੁਦੇਲ ਖੰਡ ਖੇਤਰ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉਜੜ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੰਦਾ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਫਿਰ ਕਿੱਥੇ ਨਹਾਉਣਗੇ, ਕਿੱਥੇ ਰਾਤਾਂ ਕੱਟਣਗੇ? ਇੰਡੋ ਗਲੋਬਲ ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸ ਸੁਸਾਇਟੀ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਰੋਜਨੀ ਨਗਰ 'ਚ ਆਸ਼ਰਮ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਰੋਲ ਬਾਗ ਦੇ ਰੈਂਗਰਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ ਇਕ ਆਸ਼ਰਮ ਹੈ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਬੇਘਰਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਥਾਂ ਨਾਮਾਤਰ ਹੈ। ਅਮਨ ਬਿਰਾਦਰੀ ਦੇ ਹਰਸ ਮੰਦਰ ਫੁਟਪਾਥ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ 'ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਜਗਾਉਣੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਵੇਦਨਾ ਦੇ ਕੋਈ ਹੱਥ ਮਦਦ ਲਈ ਨਹੀਂ ਉੱਠ ਸਕਦਾ' ਹਰਸ ਮੰਦਰ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਆਸ਼ਰਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੀ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਹੈ, ਇਸ ਉਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਈ ਹੈ। ਉਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਆਸ਼ਰਮ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੇਘਰ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਲਈ ਸਥਾਈ ਠਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਦਤਰ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਸ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਟਿਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਸਿਰਫ ਰਾਤ ਕੱਟਣ ਲਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸਿਰਫ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕੁਝ ਸਿਰਫ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਹੀ। ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਨੇ ਆਸ਼ਰਮਘਰ ਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ ਪਰ ਉਥੇ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸਹੂਲਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਆਖਰ ਬੇਘਰੇ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਰੋਟੀ ਕਿਥੇ ਖਾਣ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਕੁਝ ਵਿਹਾਰਿਕ ਦਿੱਕਤਾਂ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਆਸ਼ਰਮਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੰਮ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਦੂਰੀ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਆਸ਼ਰਮ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਏਨੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਭਾਰਤ 'ਚ ਭਾਵੇਂ ਰੋਟੀ ਕੱਪੜਾ ਤੇ ਮਕਾਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹੋਣ ਪਰ ਸਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਛੀ ਖਾਸੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਕਾਨ ਤੱਕ ਤੋਂ ਵੀ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ 'ਚ ਕਿੱਧਰੇ ਵੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰ ਲਈ ਗ੍ਰੈਡਿੰਗ ਵਿਵਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਬੇਘਰਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਘੱਟ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਛੱਤ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਹੇਠ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਭ ਰਾਜਾਂ 'ਚ 22 ਜੁਲਾਈ ਤੱਕ ਆਸਰਾ ਘਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸਥਾਰਿਤ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਸੌਂਪਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਲੱਖ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਆਸਰਾਘਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਸਭ ਲੋਕ ਭਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਚਾਬੀਆ ਦੇ ਛੱਲੇ, ਕਿਤਾਬਾਂ, ਖਿਲੋਣੇ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਛੋਟਾ-ਮੋਟਾ ਸਮਾਨ ਵੇਚਦੇ ਹਨ। ਪੁਲਸ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਮਾਨ ਵੀ ਖੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਘੱਟ ਪੂੰਜੀ ਨਾਲ ਛੋਟਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 'ਤੇ ਦੋਹਰੀ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਨਪਥ 'ਤੇ ਗੁਮਾਲ ਤੇ ਬੈਲਟ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੰਨਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਆਏ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਨ ਵੇਚ ਕੇ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਸੜਕਾਂ ਤੋਂ ਬੇਘਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਚੋਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਚਾਨਕ ਹੋਈ ਬਾਰਸ਼ 'ਚ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰਸ਼ ਮੰਦਰ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਕਾਇਦਾ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਚ ਤਾਪਮਾਨ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਿਚਕਾਰ ਤੁਲਨਾਤਕ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਗਰਮ ਤੇ ਸਰਦ ਹਵਾਵਾਂ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸਹੀ ਤਾਪਮਾਨ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਜਾਨ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਕੋਲ ਘਰ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਕੋਲ ਖਾਣ ਲਈ ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਭੋਜਨ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਲਾਹਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ।

ਕੀ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਜਾਵੇਗੀ?

ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 60 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨੱਚ ਗਾ ਕੇ, ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਇਆ ਕਿ ਜਸ਼ਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ! ਆਮ ਆਬਾਦੀ ਜੋ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਕੁੱਟ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਝਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਾ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਕੁਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਝੂਠ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਏ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਮ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਆਬਾਦੀ ਲਈ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜੋ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ ਬਾਖੂਬੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤ 'ਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕਣਕ ਖਰੀਦ ਕੇ ਰਾਸ਼ਨ ਡੀਲਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਘੱਟ ਰੇਟਾਂ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਨ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਰਣਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਪਿਲਸਬਰੀ, ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ, ਸ਼ਕਤੀਭੋਗ ਵਰਗੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇ ਕੇ ਬਿਜਲੀ, ਪਾਣੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਰਾਂ 'ਚ ਰਾਹਤ ਆਦਿ ਸਮੇਤ ਮੁਨਾਫਾ ਨਚੌੜਨ ਦੀ ਛੋਟ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ (PDS) ਨੂੰ ਡਿਸਟਾਚਾਰ, ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ, ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਕਾਲਾ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖਤਮ ਕਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਜਨਤਕ, ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੋ ਰਾਸ਼ਨ ਖਰੀਦਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਬਸਿਡੀ 'ਤੇ ਡੀਲਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਡੀਲਰਾਂ ਨੂੰ ਕਣਕ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ (BPL) ਕਾਰਡ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ 4.65 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਵੇਚਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 6.09 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ 6.15 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਡਣਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਅਨਤੋਦਿਆ ਅੰਨ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਮਨ ਗਰੀਬ 'ਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਲਈ, ਦੋ ਰੁਪਏ ਫੀ ਕਿਲੋ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਚਾਵਲ ਸਮੇਤ 35 ਕਿਲੋ ਰਾਸ਼ਨ ਮੁਹੱਈਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ 'ਚ ਡੀਲਰ ਦੀ ਲਾਭ ਦਰ ਲਗਭਗ 1.5 ਫੀਸਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਭਾ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਹੈ। ਡੀਲਰ ਨੂੰ ਗਦਾਮ ਤੋਂ ਦੁਕਾਨ ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਨ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਭਾੜਾ ਖੁਦ ਹੀ ਸਹਿਣ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੰਨ ਲਉ ਪ੍ਰਤੀ ਬੋਰੀ 'ਤੇ ਔਸਤ ਮਾਲ ਭਾੜਾ ਖਰਚ 10 ਰੁਪਏ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿੱਚ ਡੀਲਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਬੋਰੀ ਵੇਚਣ 'ਤੇ ਲਗਭਗ 8-50 ਰੁਪਏ ਦਾ ਘਾਟਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਡੀਲਰ ਨੂੰ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਫੂਡ ਸਪਲਾਈ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 500 ਰੁਪਏ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਤੱਕ ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੀ ਰਾਸ਼ਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਓ ਜ਼ਰਾ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ 'ਚ ਇਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰੀਏ। ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਜਿਆਂ ਡ੍ਰੇਜ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰਵੇਖਣ 'ਚ ਪਾਇਆ ਕਿ ਚੋਰ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਬੋਰੀ ਯਾਨੀ

ਫੀ ਕ੍ਰਿਏਟਲ 58 ਰੁਪਏ ਦਾ ਘਾਟਾ ਉਠਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਲਗਭਗ ਸਭ ਡੀਲਰਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ 'ਚੋਰ ਬਾਜ਼ਾਰੀ' ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ। ਕੇਰਲ 'ਚ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਸਫਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਮੁਇਜ਼ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਥੇ ਵੀ ਚਾਵਲ 10 ਫੀਸਦੀ ਤੇ ਕਣਕ 40 ਫੀਸਦੀ ਕਾਲੇ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਨਤਾ ਲਈ ਮੁਹੱਈਆ ਰਾਸ਼ਣ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਇਕ ਘਿਨੌਣਾ ਮਜ਼ਾਕ ਹੈ। ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸੁਭਾਰਾਓ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਕਿ ਪੇਂਡੂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਣਕ ਉਪਲੱਭਤਾ 0.24 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਚੌਲ 0.62 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ। ਮਧੁਰ ਸਵਾਮੀਨਾਥਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਐਨ 'ਚ ਪਾਇਆ ਕਿ ਕੇਰਲਾ (ਜਿੱਥੋਂ ਦੀ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵੱਧ ਸਫਲ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) 'ਚ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ 5 ਕਿਲੋ ਮਾਸਕ ਰਾਸ਼ਣ ਮੁਹੱਈਆ ਹੈ। ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਸਕ ਰਾਸ਼ਣ ਉਪਲੱਭਤਾ ਇਕ ਕਿਲੋ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸੀ। ਕੌਮੀ ਨਮੂਨਾ ਸਰਵੇਖਣ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਜਾਹਿਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ 'ਚ ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਇਕ ਕਿਲੋ ਰਾਸ਼ਣ ਮੁਹੱਈਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

2003 'ਚ ਪੂਰਵੀ ਉਤਰਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਭ ਪਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਇਕ ਸਰਵੇਖਣ 'ਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਔਸਤਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਸਕ ਦੋ ਕਿਲੋ ਅਨਾਜ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ। ਸੋਨਭਰਦ ਜਨਪਦ ਦੇ ਇਕ ਜਨਜਾਤੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਡਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਸਰਵੇ 'ਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤਹਿਤ ਇਕੱਠਾ ਅਨਾਜ ਖਰੀਦਣ 'ਚ ਅਸਮਰਥ ਹਨ। ਗਰੀਬੀ ਕਾਰਨ ਕਾਰਡ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਹ ਟੋਟਾ ਚਾਵਲ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰੋਂ ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤਹਿਤ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਚਾਵਲ ਤੋਂ ਸਸਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਰਾਸ਼ਣ ਕਾਰਡ ਤਾਂ ਸਨ ਪਰ ਰਾਸ਼ਣ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਸਨ (EPW-2002) ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਾਜਿਆਬਾਦ (ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ 10 ਲੱਖ 15 ਹਜ਼ਾਰ 432 ਕਾਰਡ ਧਾਰਕਾਂ ਵਿਚੋਂ 50 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਣਕ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਉੱਪਰੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਆਵੇ ਰਾਸ਼ਣ ਡੀਲਰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਣ ਵੰਡ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਨਾ ਜਾਣੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਸਸਪੈਂਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਦਾ ਰੱਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਤਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਹਵਾ ਵੀ ਖਾਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਣ ਵੰਡਣ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਵਰੀ-ਫਰਵਰੀ 'ਚ ਵੰਡ ਵਾਸਤੇ ਉਪਰੋਂ 64 ਹਜ਼ਾਰ 300 ਕ੍ਰਿਏਟਲ ਕਣਕ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਦ ਕਿ ਮਾਰਚ ਲਈ 10 ਹਜ਼ਾਰ 890 ਕ੍ਰਿਏਟਲ ਕਣਕ ਆਈ। ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਅਜੇ ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਕੋਟੇ ਦੀ ਕਣਕ ਵੰਡੀ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਤੱਕ ਦੇ ਅਫਸਰ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਚ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਵਧੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਰਡ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਕਿਲੋ ਦੇ ਕੇ 10 ਕਿਲੋ ਦੀ ਰਾਸ਼ਣ ਕਾਰਡ 'ਚ ਇੰਟਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਣਕ ਦੀ ਵੰਡ ਇਕ ਕਿਲੋ ਬੈਠਦੀ ਹੈ। ਤਤਕਲੀਨ

ਸਪਲਾਈ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਾਂਤਾ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜੋ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਵਾਇਆ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਲ ਕਣਕ ਦਾ 36 ਫੀਸਦੀ, ਚੌਲਾਂ ਦਾ 31 ਫੀਸਦੀ ਤੇ ਚੀਨੀ ਦਾ ਇਕ ਤਿਹਾਈ ਕਾਲੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਇਹ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ (2003 ਤੋਂ 2006) 'ਚ ਪੀ. ਡੀ. ਐੱਸ. ਦਾ 31585 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਅਨਾਜ ਕਾਲੇ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਖੈਰ ਸਰਕਾਰ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਡੀਲਰ ਘਾਟੇ ਦਾ ਸੌਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਕੀਤੇ ਕੋਈ ਡੀਲਰ ਮੁਨਾਫਾ ਨਹੀਂ ਕਮਾ ਸਕਦਾ। ਚੋਰ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਭਾਗੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਬਦਸਤੂਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਸੰਸਦੀ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੋਟ ਵਟੋਰੂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਉਹ ਉਹੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟ ਅੰਦੋਲਨ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ-ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਗਰੀਬ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਨਤਾ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟ ਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਢ ਲਿਆ। ਸਤੰਬਰ 2007 ਦੇ ਮੱਧ ਤੋਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਲ ਰਿਹਾ ਰਾਸ਼ਟ ਅੰਦੋਲਨ ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਤੱਕ ਫੈਲ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਦਰਜਨਾਂ ਰਾਸ਼ਟ ਦੁਕਾਨਾਂ 'ਤੇ ਤੋੜ ਫੋੜ, ਅਗਜ਼ਨੀ, ਲੁਟੇਰੇ ਕਰਕੇ ਜਨਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ। ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਆਏ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਪੁਲਸ ਨੇ ਕਰੀਬ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਵੀ ਚਲਾਈ। ਜਨਤਕ ਰੋਹ ਤਾਂ ਐਸਾ ਉਬਾਲ ਪਿਛਲੇ 40 ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ 1966-67 ਦੇ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਸਨ ਜਦ ਅਨਾਜ ਲਈ ਟੰਗੇ ਹੋਏ ਸੀ ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁੱਸਾ ਭੜਕਿਆ ਹੀ ਮਾ. ਕ. ਪਾ. ਵਲੋਂ 16 ਸਤੰਬਰ 07 ਨੂੰ ਬਾਕੁੰਡਾ 'ਚ ਬੁਲਾਈ ਗਈ 'ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਸਭਾ' ਤੋਂ ਮਾਕਪਾ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮੰਚ ਤੋਂ ਜਦ ਭਾਰਤ ਅਮਰੀਕਾ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਇਕਰਾਰ ਦੇ ਖਤਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਲੋਕ ਮੰਚ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੇ ਮਾਈਕ ਖੋਹ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਵਾਂਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਕਣਕ-ਚੌਲ ਤਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਹੋ ਜੋ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਸੰਧੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ (ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਫ 17 ਸਤੰਬਰ 2007) ਰਾਸ਼ਟ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤੋੜ-ਫੋੜ 'ਤੇ ਉਤਾਰੂ ਹੋਣਾ ਐਵੇਂ ਅਚਾਨਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟ ਖੋਹ ਕੇ ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਤਿਜੋਰੀਆਂ ਭਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰੇ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਰਾਸ਼ਟ ਕਾਰਡ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ 'ਚ ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ, ਘੁੱਸੇਪੋਰੀ ਤੇ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੱਬ ਕੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ 58.48% ਬੀ. ਪੀ. ਐੱਲ. ਕਾਰਡ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟ ਬੋਗਸ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪਾਤਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਲਾਨਾ 600 ਕਰੋੜ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੋਂਡਾ (ਉ. ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਜਨਪਦ ਦੇ ਅੰਕੜਾ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ

2008 ਵਿੱਚ ਗੌਂਡਾ 'ਚ ਕੁੱਲ ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 5 ਲੱਖ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੱਧ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ। ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਜਨਪਦ 'ਚ ਬਣੇ ਰਾਸ਼ਟਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 5.94 ਲੱਖ ਹੈ। ਵਿਭਾਗੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਇਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਾਰਡ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਗਏ। (ਜਨਸੰਤਾ 24 ਫਰਵਰੀ 2010) ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ 40% ਤੋਂ ਵੱਧ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਕਾਰਡ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਅਨਾਜ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ 42 ਫੀਸਦੀ ਅਨਾਜ ਸਹੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਰ 4 ਰੁਪਿਆ 'ਚੋਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਗਰੀਬਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ। (ਦੈਨਿਕ ਭਾਸਕਰ 11 ਮਾਰਚ 2010) ਦਸੰਬਰ 2009 'ਚ ਖਾਦ ਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸਪਲਾਈ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 2006 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕੱਲੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ 53 ਲੱਖ ਫਰਜੀ ਕਾਰਡ ਫੜੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉੜੀਸਾ ਵਿੱਚ ਫਰਜੀ ਕਾਰਡ ਫੜੇ ਗਏ ਜੋ 2.50 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਨ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਬਸਿਡੀ ਬਿੱਲ 2009 ਵਿੱਚ 1.11 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਸੀ ਪਰ ਫਰਜੀ ਰਾਸ਼ਣ ਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਭਾਰੀ ਅੰਕੜੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਬਸਿਡੀ ਅਸਲੀ ਹੱਕਦਾਰਾਂ ਤੱਕ ਤਾਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ (11 ਮਾਰਚ 2010 ਦੈਨਿਕ ਭਾਸਕਰ) ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ। ਰਾਸ਼ਟਰਜ ਮੰਡਲ ਖੇਡਾਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਯੁੱਧ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਸਜਾਇਆ ਸੰਵਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਗਰੀਬ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਗਰੀਬਾਂ-ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ 2001 ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ 'ਚ 3165 ਰਾਸ਼ਣ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਸਨ ਜੋ 2007 'ਚ ਘਟ ਕੇ 2510 ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਰਾਸ਼ਣ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ 53 ਫੀਸਦੀ ਚਾਵਲ ਤੇ 25 ਫੀਸਦੀ ਖੰਡ ਚੋਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਫਸਰ-ਮੰਤਰੀ ਨਿਗਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭੋਜਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 'ਚ 2001 ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਕੋਰਟ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸਾਬਕਾ ਜਸਟਿਸ ਡੀ. ਪੀ. ਵਾਧਵਾ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ 'ਚ ਗਠਿਤ ਸੰਮਤੀ ਨੇ ਅਦਾਲਤ 'ਚ 31 ਅਗਸਤ 2007 ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਰਾਸ਼ਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਢਾਂਚਾ 'ਅਸਮਰੱਥ ਤੇ ਭਰਿਸ਼ਟ' ਹੈ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਆਨਾਜ ਦੀ ਕਾਲਾ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਤੇ ਚੰਗੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਅਨਾਜ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸੰਮਤੀ ਨੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ 32 ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ ਛੇ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਦਾਮਾਂ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ। ਸਭ ਵਿੱਚ 'ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਧਾਂਦਲੀ ਪਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਕਿ ਭਰਿਸ਼ਟ ਡੀਲਰਾਂ, ਵਪਾਰੀਆਂ, ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟਰਾਂ ਦਾ ਗੱਠਜੋੜ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹਾਸਲ ਹੈ।' ਨਿਆਂ ਮੂਰਤੀ ਵਧਵਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਗੁਦਾਮ ਜਾਂ ਦੁਕਾਨ ਅਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਜਿੱਥੇ ਗੜਬੜ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਦ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਹੋਣਗੇ' (ਫਿਲਹਾਲ ਨਵੰਬਰ 07) ਅਨਾਜ ਦਾ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਕ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਵਿਉਂਤ ਹੈ।

ਅਨਾਜ ਦੇ ਭੰਡਾਰਨ 'ਤੇ ਹੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਵਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਲਾਨਾ 500 ਕਰੋੜ ਦਾ ਅਨਾਜ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਸਲ 'ਚ ਇਹ

ਬਲੈਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਅਨਾਜਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਘੱਟ ਹੋਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਪਰ ਰਾਜਾਂ 'ਚ ਅਨਾਜਾਂ ਦੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ 'ਚ ਹੀ ਏਨਾ ਘਟੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ 16.7 ਲੱਖ ਟਨ ਅਨਾਜ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਇਨ੍ਹੇ ਅਨਾਜ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੇ 1.83 ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਾਲ ਭਰ ਤੱਕ ਪੇਟ ਭਰ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਦੈਨਿਕ ਭਾਸਕਰ) ਜਿਹਨਾਂ ਰਾਜਾਂ 'ਚ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਗੁਦਾਮਾਂ 'ਚ ਚਾਵਲ ਪਿਆ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਨਿਗਮ ਦੇ ਗੁਦਾਮਾਂ 'ਚ ਕਣਕ ਹੈ। ਮੇਰਠ (ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲਓ। ਪਰਤਾਪੁਰ ਸਥਿਤ ਭਾਰਤੀ ਖਾਦ ਨਿਗਮ ਦੇ ਗੁਦਾਮਾਂ 'ਚ 68 ਹਜ਼ਾਰ ਕੁਇੰਟਲ ਚੌਲ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆ ਹੈ। ਫੌਜ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਮਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਇਹ ਚੌਲ ਲਗਾਤਾਰ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਨਿਗਮ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ। ਆਏ ਦਿਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਨਿਗਮ ਦੇ ਗੁਦਾਮਾਂ 'ਚ ਸੜ ਰਹੇ ਆਨਜ਼ ਨਾਲ ਚੂਹੇ ਮੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ (ਜਨਸਤਾ 7 ਫਰਵਰੀ 2010) ਦੇਸ਼ 'ਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵੇਅਰ ਹਾਊਸ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਰ ਸਾਲ 30 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਸਲ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਦੈਨਿਕ ਭਾਸਕਰ) ਜਿਸ ਤੇਜ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੁਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦ 'ਚ ਵਾਧਾ ਦਰਜ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਲਈ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਅਨਾਜਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਚਾਵਲ ਤੇ ਕਣਕ ਦੀ ਐਸੀ ਲੁੱਟ ਸਾਲ 2004-05 'ਚ 9918.7 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ 2005-06 'ਚ 10330.28 ਕਰੋੜ ਅਤੇ 2006-07 'ਚ 11336.98 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ। ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਗਰੀਬ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਅਲਾਟ 31586 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਣਕ-ਚੌਲ ਰਾਸ਼ਣ ਡੀਲਰਾਂ, ਨੌਕਰਸ਼ਾਹਾਂ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਲੁੱਟ ਲਏ। ਇਹ ਲੁੱਟ ਸਿਹਤ ਦੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਸਾਲ ਭਰ ਦੇ ਖਰਚ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਐਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ 53.2 ਫੀਸਦੀ ਕਣਕ ਤੇ 39 ਫੀਸਦੀ ਚੌਲ ਕਾਲੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਫਿਲਹਾਲ ਨਵੰਬਰ 07) ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਅਸਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਆਮ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਜਨਤਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਜਦ ਮੁੱਠੀਭਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਬਦਲੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾੜ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਰਾਹ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸਨਮਾਨ ਜਨਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਕੇ। ਇਹ ਇਕ ਹੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਵਾਲ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਪੋਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਮੰਗਣੇ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਹਨ।

ਭੂਪਾਲ ਤਰਾਸਦੀ ਸਬੰਧੀ ਹੋਈਆਂ ਕੁਤਾਹੀਆਂ ਕਿਵੇਂ?

ਦਸੰਬਰ 1984 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੋਏ ਹਾਦਸੇ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਸਦਮਾ ਖੌਫ਼ ਆਮ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਸੀ। 26 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਤਰਾਸਦੀ ਦੇ ਸੱਤ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਜਦ ਭੂਪਾਲ ਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼ਰਮਾਨਾਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੋ ਸਾਲ ਕੈਦ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਮਾਮੂਲੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਉਦੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਇਹੋ ਸੀ। ਭੂਪਾਲ 'ਚ ਯੂਨੀਅਨ ਕਾਰਬਾਈਡ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ੀ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਗੈਸ ਕਾਰਨ 15000 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਭੂਪਾਲ ਗੈਸ ਕਾਂਡ ਦੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਅਤੇ ਜਮਾਨਤ ਮਿਲਣ ਦੇ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਪੁਲਸ ਸਨਅਤਕਾਰ ਕੇਸ਼ਬ ਮਹਿੰਦਰਾ ਸਮੇਤ ਸੱਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ 'ਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਤੇ ਉਤਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਮੇ ਚੱਲੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਪੜਦਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਜਾਨਲੇਵਾ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਗੈਸ ਦੇ ਰਿਸਾਅ ਦੇ ਖੌਫ਼ ਤੋਂ ਜਦ ਭੂਪਾਲ ਦੀ ਨੀਂਦ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਉਸ 3 ਦਸੰਬਰ 1984 ਦੀ ਸਵੇਰੇ ਪਹਿਲੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਐਫ ਆਈ ਆਰ ਨੂੰ ਦਰਜ ਹੋਇਆ 26 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਦਸੰਬਰ 1987 ਨੂੰ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ ਵਲੋਂ ਦਾਇਰ ਪਹਿਲੇ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਵੀ 23 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਭੂਪਾਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਨਿਆਇਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਮੋਹਨ ਪੀ ਤਿਵਾੜੀ ਨੇ ਯੂਨੀਅਨ ਕਾਰਬਾਈਡ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ, ਉਸ ਦੇ ਗੈਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੁੱਖੀ ਮਹਿੰਦਰਾ, ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਵਿਜੈ ਗੋਖਲੇ, ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਿਸ਼ੋਰ ਕਾਮਦਾਰ, ਭੂਪਾਲ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦੇ ਵਰਕਸ ਮੈਨੇਜਰ ਜੇ ਮੁਕੁੰਦ, ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਮੈਨੇਜਰ ਐਸ. ਪੀ ਚੌਧਰੀ, ਕਾਰਖਾਨਾ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਕੇ. ਵੀ. ਸ਼ੈਟੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਐਸ. ਆਈ. ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 304 (ਏ), 338, 337 ਤੇ 336 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਸਬੰਧੀ ਗੁੱਸੇ ਅਤੇ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਦਾ ਭਾਵ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੀਡੀਆ ਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਸੈਨੇਟਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਕਾਰਬਾਈਡ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਜਿਸ ਵਾਰੇਨ ਅੰਡਰਸਨ ਨੂੰ 'ਭੂਪਾਲ ਦਾ ਕਾਤਲ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕੇ ਖੁਦ ਇਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਨਾਂ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਵਾਰੇਨ ਅੰਡਰਸਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਡਰਸਨ ਲਾਂਗ ਆਈ ਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਕਾਰਬਾਈਡ ਹੁਣ ਡਾਵ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਿਆਨਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੋਤਾਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਸੁਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚਲਣਗੀਆਂ, ਲਿਹਾਜ਼ਾ ਵਿਹਾਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੱਤ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਭੁਗਤਨੀ ਪਵੇਗੀ ਜਦ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਕਾਰਬਾਈਡ ਨੂੰ

5,01,750 ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਅਤੇ 15,274 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੈਸ ਪੀੜਤਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਭੜਕ ਪਿਆ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਆਂ ਦੇ ਪਰਦੇ ਹੇਠ ਮਜ਼ਾਕ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। 178 ਗਵਾਹਾਂ ਤੇ 3008 ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਾਹਪ੍ਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੀ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਫੈਲਾਅ ਉਨਾ ਹੋਰਾਨੀਜਨਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਏ ਐਮ ਅਹਿਮਦੀ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਐਸ. ਬੀ. ਮਜ਼ਮਦਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਜਦ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਵਲੋਂ ਲਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਫੇਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਥਾਂ ਲਾਹਪ੍ਰਵਾਹੀ ਤੇ ਹਫਰਾ ਤਫੜੀ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਫਿਰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਜ਼ਾ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਧਾਰਾ 304 (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਮਰਕੈਦ ਜਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਬਾਮੁਸ਼ਕਤ ਕੈਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਨਿਆਂਮੂਰਤੀ ਅਹਿਮਦੀ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸ ਕੇਸ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਝਾੜ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਉਹ ਮਹਿੰਦਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਚਲੇ ਸਨ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ ਜਦ ਕਿ ਕਾਬਲਪੁਰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਵਲੋਂ ਲਾਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਮੰਨਿਆ ਸੀ। ਭੂਪਾਲ ਗੈਸ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਿਣਾ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਅਹਿਮਦੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕਾਫੀ ਉੱਪਰ ਹੈ, ਇਸ ਤੱਰਕ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਭੂਪਾਲ ਗੈਸ ਪੀੜਤ ਔਰਤ ਉਦਯੋਗ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਸੰਯੋਜਕ ਅਬਦੁਲ ਜਬਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ “ਇਹ ਮਿੱਠਾ-ਮਿੱਠਾ ਨਿਗਲਣ ਅਤੇ ਕੌੜਾ-ਕੌੜਾ ਖੁੱਕਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਦਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀਤੀ। ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਫਿਰ ਜਸਟਿਸ ਅਹਿਮਦੀ ਦੇ ਉਸ ਬੈਂਚ ਨੇ ਖਾਰਿਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।” ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਾ ਤਾਂ 1989 ਵਿਚ ਲਗਭਗ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਇਸ 'ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਵੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। 14 ਫਰਵਰੀ 1989 ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਇਆ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਬਲਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਕਾਰਬਾਈਡ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ 47 ਕਰੋੜ ਡਾਲਰ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਾ ਵੀ ਨਿਪਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਦ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਨਿੰਦਿਆ ਹੋਈ ਤਦ ਜਾ ਕੇ 1991 ਵਿਚ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਾ ਫਿਰ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਪਿੱਛੋਂ ਜਸਟਿਸ ਅਹਿਮਦੀ ਦੇ ਉਸੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਬਲਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਕਾਰਬਾਈਡ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟਿਡ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚਲ-ਅਚਲ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਭੂਪਾਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਟੈਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਸਤੀ ਇਆਨ ਪਰਿਸਵਲ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਭੂਪਾਲ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ ਤੇ ਰਿਸਰਚ ਸੈਂਟਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਅਹਿਮਦੀ ਕਈ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਉਸ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣ ਗਏ ਜੋ ਇਹ

ਹਸਪਤਾਲ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। 26 ਅਪ੍ਰੈਲ 2010 ਨੂੰ ਕੁਝ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੇ ਮੁੱਖ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਕੇ ਆਈ ਪੀ ਐਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 216 ਤਹਿਤ ਚੱਲ ਰਹੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪੱਧਰ ਉਪਰ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਆਖਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਦੇ ਜਾਂਚ ਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਜਬਾਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਭੂਪਾਲ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੇਤਾ ਹਾਤਿਮ ਜਰੀਵਾਲਾ, ਉਸ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਮਲ ਪਾਰਿਖ ਅਤੇ ਹਾਦਸੇ ਤੋਂ ਡੇਢ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 4 ਮਈ 1983 ਨੂੰ, ਲੱਚਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਸਬੰਧੀ ਅਦਾਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੋਟਿਸ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਵਕੀਲ ਸ਼ਾਹ ਨਿਵਾਜ ਖਾਨ ਵਰਗੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗਵਾਹ ਲੱਭ ਲਏ। ਅਦਾਲਤ ਮੂਹਰੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਅ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜਸਟਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਮਿਲੀ ਕਿ ਉਹ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਜੇ ਕੋਈ ਨਵੇਂ ਸਬੂਤ, ਗਵਾਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵਧਾਸਕੇ ਪਰ ਚੀਫ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ 1996 ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੰਨੀ ਹੋਈ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੀ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਨਿਆਂਇਕ ਰੱਫ਼ੜ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਹਪ੍ਰਵਾਹੀਆਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਅਫ਼ਸ਼ੋਸ਼ ਜਨਕ ਅਧਿਆਇ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਖਾੜਕੂ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਧੀਕ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਇਕ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਏ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਸਜ਼ਾ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਮੁਹੱਈਆ ਕਨੂੰਨੀ ਉਪਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਕਾਮੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਵੀਰੱਪਾ ਮੋਇਲੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਤੋਂ ਕਈ ਸਬਕ ਸਿੱਖੇ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ 'ਚ ਨਿਆਂ ਕਰਨ 'ਚ ਦੇਰ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਆਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਣਗਹਿਲੀ ਭਰਪੂਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀ ਸਫ਼ਰ ਨੇ ਕਈ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਦੀ ਟੋਕਰੀ 'ਚ ਸੁੱਟੀ ਰੱਖਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਣੇ-ਅਣਜਾਣੇ 'ਚ ਕੀਤੀਆਂ ਲਾਹਪ੍ਰਵਾਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਸਾਮਰਾਜੀ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਹੈ। ਇਹ 7 ਦਸੰਬਰ 1984 ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਫ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦ ਐਂਡਰਸਨ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਰਫ 6 ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਨਿੱਜੀ ਮੁੱਚਲਕੇ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਕਈ ਕਿਆਸਅਰਾਈਆਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਪਰ ਤੋਂ ਆਇਆ ਇਕ ਅਣ ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਟੈਲੀਫੋਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਅੰਡਰਸਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਲੀ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਪਿੱਛੋਂ ਫੌਰਨ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਨਾ ਉਹ ਕਦੀ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਆਇਆ। 1984 ਵਿੱਚ ਭੂਪਾਲ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਰਹੇ ਮੋਤੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਡਰਸਨ

ਨੂੰ ਮੁੱਚਲਕੇ 'ਤੇ ਛੱਡਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਸਨ, ਨੱਬੇ ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਹੇ ਬੀ. ਆਰ. ਲਾਲ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਤੱਥ ਉਜਾਗਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਸੁਨੇਹਾ ਜਾਵੇ। ਕਾਫੀ ਪਹਿਲਾਂ 2005 ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਐਸ ਮੁਰਲੀਧਰ ਨੇ ਇਸ ਤਰਾਸਦੀ 'ਤੇ ਇਕ ਵਿਸਥਾਰਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਪ੍ਰਤੀ ਲਾਹਪ੍ਰਵਾਹ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦੋ ਵਾਰੀ ਲਿਖਤੀ ਰਾਇ ਦੇ ਕੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅੰਡਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਘੇਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਭਾਰਤ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਮਹਿੰਦਰਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਗੈਰ-ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਕਾਰਬਾਈਡ ਦੇ ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਬਾਕੀ ਛੇ ਦੋਸ਼ੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਸਮੇਂ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਕੀ ਮੁਫਤ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਕਬਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਚੀਆਂ?

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਇਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਬਣ ਸਕੇ। ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਫਤ ਵੰਡਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕਬਾੜ ਵਿੱਚ ਵਿਕਣ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ। ਸਕੂਲਾਂ 'ਚ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਬਿਊਰੋ (ACB) ਨੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਗੰਗਾਨਗਰ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੋਰਖ ਧੰਦੇ ਦਾ ਖੁਦ ਇਸ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਗੰਗਾਨਗਰ ਸਥਿਤ ਖੇਤਰੀ ਵੰਡ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਬਕਾਇਦਾ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਇਸ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵੀ ਹੈ ਪਰ 55 ਬੋਰੀਆਂ 'ਚ ਭਰੀਆਂ 13961 ਕਿਤਾਬਾਂ ਇਕ ਛੋਟੇ ਟਰੱਕ ਵਿੱਚ ਲੱਦ ਕੇ ਵੰਡ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਗੋਪਾਲ ਲਾਲ ਨਾਗ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਾਬੂ ਲਾਲ ਇਕ ਕਬਾੜ ਸਟੋਰ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ ਉਥੇ 10 ਰੁਪਏ ਕਿਲੋ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 28.20 ਕੁਇੰਟਲ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 28200 ਰੁ: ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਲੈਂਦੇ ਸਮੇਂ ਬਿਊਰੋ ਦਾ ਛਾਪਾ ਪੈ ਗਿਆ ਵੈਸੇ ਯੋਜਨਾ ਤਾਂ ਪੁਖਤਾ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਨਿੱਜੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਕਿ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਏਨੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਇਕ ਸਵੇਰ ਦੋਨੋਂ ਇਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲੱਦ ਕੇ ਨਿਕਲ ਪਏ। ਵਿਕਾਸ ਚੁਘ ਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਛੋਟੇ ਕਬਾੜੀਏ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਪਰ ਏਨੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਉਸ ਨੇ ਵੱਡੀ ਕਬਾੜੀਏ ਯਸ਼ਪਾਲ ਦੀਵਾਨ ਦਾ ਪਤਾ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਦੀਵਾਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ 'ਅਦਾਇਗੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਸੀ' ਨਾਗ ਤੇ ਬਾਬੂ ਲਾਲ ਨੂੰ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਬਿਊਰੋ ਦੀ ਹਰਕਤ ਦੀ ਭਿਣਕ ਲੱਗ ਗਈ। ਉਹ ਅਦਾਇਗੀ ਲਏ ਬਗੈਰ ਭੱਜੇ ਪਰ ਏਨੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਕਿਵੇਂ ਉਥੇ ਹੀ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਏ। ਬਿਊਰੋ ਦੇ ਵਧੀਕ ਪੁਲਸ ਅਫਸਰ ਰਿਦੁਕਰਣ ਕੋਸ਼ਿਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਗ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ "ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਆਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੰਡ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਬਰਾਮਦ ਹੋਇਆ ਕਿਤਾਬਾਂ ਫਾਲਤੂ ਸਨ ਸੋ ਕਬਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਸੌਦਾ ਕਰ ਲਿਆ" ਹੈ ਨਾ ਅਜੀਬ ਤਰਕ! ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੰਡਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹਰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਤੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਗਿਣਤੀ ਮੁਤਾਬਕ ਸੈਸ਼ਨ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਡਿਮਾਂਡ' ਮੰਗਵਾ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਸਕੂਲ ਵਾਰ ਸੂਚੀ ਵੰਡ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਸਕੂਲ 'ਚ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਆ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਪੈਕਿੰਗ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਮੰਡਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੰਡ ਕੇਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਰੱਖਿਆ

ਹੈ ਪਰ ਦੋਨੋ ਸ਼ਾਤਿਰ ਦਿਮਾਗ ਸਨ। ਕੌਸ਼ਿਕ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ “ਉਹ ਸਕੂਲਾਂ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਦਸਖਤ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦੇ ਪਰ ਹਰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕੋਟੇ ਵਿੱਚ 10-20 ਕਿਤਾਬਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ। ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਵੇਂ ਸੈਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕੁਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਫ 50 ਫੀਸਦੀ ਨੂੰ ਹੀ ਨਵੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸੈਸ਼ਨ 'ਚ ਵੰਡੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਲੈ ਕੇ ਦੇਣ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਆਏ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਪਰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮੁਤਾਬਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਚੱਕਰ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਕੇ ਵੱਧ 'ਤੇ ਦਸਖਤ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਅਪਕਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇੰਤਰਾਜ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਧੰਦਾ ਪੂਰੇ ਰਾਜਸਥਾਨ 'ਚ ਚੱਲਦੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਮੰਡਲ ਨੇ ਬਾਕੀ ਥਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੋਈ ਵਿਆਪਕ ਜਾਂਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ।

ਨਾਗ ਤੇ ਬਾਬੂ ਲਾਲ ਖਿਲਾਫ਼ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗੰਗਾਨਗਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਵੀ ਕਰਵਾਈ, ਉਹਨਾਂ ਜਾਂਚਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਕਦੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਬਿਉਰੋ ਦੇ ਛਾਪੇ ਪਿੱਛੋਂ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਹਵਾ ਖਾਣੀ ਪਈ। ਦੋਨੋਂ ਜਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਖੱਲ ਬਚਾਉਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੋਨੋਂ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਰੂਰੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਸਥਾਨ 'ਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਇਸ ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਵੱਡੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਪਹਿਲ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਕਿਵੇਂ ਧਰਮ ਦੀ ਆੜ 'ਚ ਸੋਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਾਧੂ?

ਰਾਮ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਨਿਆਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਹੰਤ ਨ੍ਰਿਤਅ ਗੋਪਾਲ ਦਾਸ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੱਠਾਂ ਤੇ ਮੰਦਰਾਂ 'ਚ ਇਕੱਲੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਕਈ ਹੋਰ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾਈ। ਜਗ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਕੁਕਰਮੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਉਜਾਗਰ ਹੋ ਰਹੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਕਹੀ ਗਈ ਸੀ। ਧਰਮ ਦੇ ਜਨੂੰਨ 'ਚ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਬਾਬਾ ਕੁਕਰਮੀ ਹੈ, ਕਿਹੜਾ ਨਹੀਂ? ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਇੱਕ ਬੰਗਲੌਰ ਦੇ ਬਾਬਾ ਨਿਤਆਨੰਦ ਦਾ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਸਨ ਟੀ. ਵੀ. ਨੇ ਸਟਿੰਗ ਅਪ੍ਰੋਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਤਮਿਲ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਹੀਰੋਇਨ ਰੰਜਿਤਾ ਸਮੇਤ ਅਨੇਕਾਂ ਔਰਤਾਂ ਸਹਾਇਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਮ ਬਿਸਤਰ ਸੀ। ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਤਮਿਲ ਫਿਲਮ ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਰੰਜਿਤਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਅੰਨ੍ਹੀ ਭਗਤੀਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵੀਡੀਓ ਬਣਾਏ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ ਸੇਵਾਵਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਵੈ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਉਜਾਗਰ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਏ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਜੰਮ ਕੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬਾਵੇਲਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਿਤਆਨੰਦ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਤਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਤਿਰੂਅਨਾਮਲਾਈ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਨਿਤਆਨੰਦ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਅਧਿਆਤਮਕ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਗਿਆਨੀ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆਪਣਾ ਬਚਪਨ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਮਹਿਮਾਂ ਕਮਾਈ ਕਿ ਜਵਾਨੀ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੇ ਯੋਗੀ ਰਾਜ ਰਘੂਪਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ 'ਚ ਯੋਗ, ਤੰਤਰ, ਵੇਦਾਂਤ ਅਤੇ ਪੂਰਵ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੰਨ 2000 'ਚ ਇਸ ਨੇ ਬੰਗਲੌਰ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਇਲਾਕੇ ਬਿਦਾੜੀ ਵਿਚ ਗਲੋਬਲ ਮੂਵਮੈਂਟ ਫਾਰ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪੀਸ ਨਾਂ ਹੇਠ ਇੱਕ ਧਿਆਨ ਆਸ਼ਰਮ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਫਲੋਰਿਡਾ ਦੀ 12 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ 'ਚ ਫੈਲੀ 'ਹਿੰਦੂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ਼ ਅਮਰੀਕਾ' ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਉਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਬ੍ਰਹਾ ਅਗਰਵਾਲ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਢੋਂਗੀ ਦੇ ਯੌਨ (ਸੈਕਸ) ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬਿਦਾੜੀ ਸਥਿਤ ਇਸ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮਾਂ ਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਹੋਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਉਸ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਗਲਤ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵੀਡੀਓ 'ਚ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਫੋਟੋ ਉਸਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੇ. ਕਰੁਣਾਨਿਧੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਹੀ ਇੱਕ ਬਹੁਰੂਪੀਏ ਬਾਬੇ ਦਾ ਵੀ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਢੋਂਗੀ ਤਾਂਤਰਿਕ ਸਿਤਆਨੰਦ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 600 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਬੋਹੜ ਦੇ ਦਰਖ਼ਤ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਬਿਦਾੜੀ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਹ ਚੰਦਨ

ਦੀ ਲੱਕੜੀ ਅਤੇ ਪਾਬੰਧਸ਼ੁਦਾ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ ਉਸ ਦੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੌਰੀ ਤੰਤਰਕ ਨਿਤਆਨੰਦ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਮੁਫਤ ਭੋਜਨ, ਮੁਫਤ ਇਲਾਜ ਕੈਂਪ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਾਬੇ ਦੀ ਹਵਾਸ਼ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਾਬੰਡੀ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਵੇਗਾ। ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਨਿਤਆਨੰਦ ਸਵਾਮੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਤੇ ਟੀ. ਵੀ. ਚੈਨਲਾਂ 'ਤੇ ਆਮ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਬੰਗਲੌਰ ਨੇੜੇ ਬਿਦਾੜੀ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਦਾ ਆਸ਼ਰਮ ਹੈ ਜੋ ਰਾਮਨਗਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਪੁਲਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਲਾਪਤਾ ਹੈ। ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸੇਵਾਨੰਦ ਨੇ ਸਥਾਨਕ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਚੇਨਈ ਤੋਂ ਟੈਲੀਫੋਨ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਵਾਮੀ ਦੀਆਂ ਘਿਨੌਣੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਕਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁੰਦਲੀ ਜਿਹੀ ਜੋ ਫੋਟੋ ਵਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਸਵਾਮੀ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਦੀਆਂ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ 'ਚ ਕਈ ਬ੍ਰਾਂਚਾਂ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਯੂ. ਐਸ. ਏ. ਦੀ ਲਾਈਫ ਬਲੀਸ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਪੱਛਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਸਬੰਧੀ ਉਠੇ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬੇ ਉਪਰ ਕਰੁਣਾਨਿਧੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਵੇ। ਇੱਕ ਸੰਮਤੀ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਤਾਂਤਰਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਮਰਿਆਦਾ ਵਿਭਾਗ ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਦਰਾਸ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਚੇਨਈ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਕੇ ਸਿਤਆਨੰਦ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਕਰਕੇ ਸਵਾਮੀ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਆਸ਼ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੰਤਰਿਕ ਦੇ ਉਜਾਗਰ ਹੋਏ ਸੈਕਸ ਸਕੈਂਡਲ ਕੇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕੋਇੰਬਟੂਰ ਅਤੇ ਕੁੰਭਕੋਸ਼ਮ 'ਚ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪੁਤਲੇ ਫੂਕੇ ਗਏ ਅਤੇ ਤਿਰੁਵਨਾਮਲਾਈ 'ਚ ਪੋਸਟਰ ਪਾੜੇ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਤਆਨੰਦ ਸੁਆਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਆਸਥਾ ਚਕਨਾਚੂਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਨੇ ਮਹਾਤਮਾ ਫਿਰਕੇ ਦੀ ਉਜਵਲ ਦਿੱਖ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਸ਼ਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਕਾਲੀ, ਸਰਸਵਤੀ ਦੁਰਗਾ, ਲਛਮੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਡੀ ਬਾਬਿਆਂ ਨੇ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਦੀ ਵਸਤੂ ਬਣਾ ਕੇ ਘੋਰ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਦੀ ਏਨੀ ਲੰਮੀ ਲੜੀ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਕੂਮਤੀ ਤਖਤਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਤਿਆਗ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਦਾ ਦਿਸ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੰਨ 1929 'ਚ ਜਨਮੇ ਸੁਆਮੀ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੇ ਭਗਤੀ

ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਧਾਰਾ ਵਹਾਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਸੰਤ ਕਬੀਰ, ਨਰਹਿਅਨੰਦ ਤੇ ਸੰਤ ਰੈਦਾਸ ਵਰਗੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਕੇ ਜਾਤਪਾਤ ਨੂੰ ਸਮਾਜ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਰਾਮਾਨੰਦ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ 'ਚ ਤਾਂ ਹਿੰਦ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਕਬੀਰ ਅਤੇ ਤੁਲਸੀ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਧਾਰਮਿਕ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਦੀ ਰਾਹ ਰੁਕ ਗਈ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਘਾਟ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ ਨਾਲ ਪਾਖੰਡੀ ਧਰਮ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਵੀ ਚਰਚਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਜਾਇਦਾਦ ਤੇ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਸੱਤਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਘਾਤ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਪਰ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਤਆਨੰਦ ਸੁਆਮੀ ਨੂੰ 21 ਅਪ੍ਰੈਲ 2010 ਨੂੰ ਹਿਮਾਚਲ ਤੋਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਨੇਕਾਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਸੁਆਮੀ ਫਰਾਰ ਸੀ। ਉਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਚਾਰ ਸਹਿਯੋਗੀ ਵੀ ਫੜੇ ਗਏ ਹਨ।

ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ : ਇੱਕ ਸਾਮਰਾਜੀ ਧੋਖਾ?

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦਲਾਲ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਭਾਵ ਸਭ ਦੇ ਭਲੇ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਲਗਾਤਾਰ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। 11ਵੀਂ ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਆਰਥਕ ਸਰਵੇਖਣ ਨੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਅਧਿਆਇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਵੇਂ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਕਪਾਡੀਆ ਵੀ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ? ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਜਮਾਤ ਇਸ ਨਾਹਰੇ ਨੂੰ ਕਿਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੋਣ ਤੋਂ ਵੇਖਦੀ ਹੈ? ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਜਮਾਤ ਵੱਲੋਂ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰੇ 'ਚ ਵਾਧਾ ਦਰ ਕਾਫ਼ੀ ਤੇਜ਼ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਕਾਫ਼ੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਤੇਜ਼ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਾਰੀ ਅਬਾਦੀ ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕੀ। ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਜਮਾਤ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਜ਼ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਉਹ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ—ਉਹ ਵਿਕਾਸ ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੇ। ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ, ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਜਮਾਤ ਇਹ ਤਾਂ ਮੰਨਦੀ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਰਥਚਾਰੇ 'ਚ ਤੇਜ਼ ਵਾਧਾ ਦਰ ਦਾ ਲਾਭ ਸਿਰਫ਼ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਲੋਕ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਨ—ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਜਮਾਤ ਤੇ ਮੱਧਵਰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਉਹ ਹਿੱਸੇ ਜੋ ਆਪਣੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਦੂਰਗਾਮੀ ਭਵਿੱਖ ਪ੍ਰਤੀ ਚਿੰਤਤ ਹਨ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਮਿਲੇ। ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸਮੁੱਚਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਕੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦ 'ਚ ਵਿਕਾਸ ਸਭ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਲਾਭ ਅਬਾਦੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਿੱਸੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਦੂਜੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਪੂੰਜੀਵਾਦ 'ਚ ਤਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹੈ ਹੀ। ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬੇਹਤਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ? ਕੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵਧਦੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਵੀ ਅੱਗੇ ਕੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਾਇਦਾਦ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੇ। ਪੂੰਜੀਵਾਦ 'ਚ ਅਜਿਹਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੂੰਜੀਵਾਦ 'ਚ ਪੂੰਜੀ ਤੇ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਜਮਾਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਵਿਕਾਸ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਲੁੱਟ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਰਥਚਾਰੇ 'ਚ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਨੂੰ ਵੰਡਕੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਜੋ ਪੱਧਰ

ਸੀ, ਜਿੰਨਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਵਾਧੂ ਨਿਵੇਸ਼, ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਨਿਵੇਸ਼ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕੋਈ ਬਾਹਰੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਇਹ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਹੈ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਲੁੱਟ ਨਾਲ। ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਲੁੱਟ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਹੀ ਜਾਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਉਪਜ ਮੰਨਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਇਸ ਨਾਲ ਹੋਏ 'ਵਿਕਾਸ' ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨਾਲ ਵੰਡਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਚਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਪੂੰਜੀ ਜਾਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਵਾਧੂ ਮਿਹਨਤ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਰਤ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਭਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਿਰਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਜਮਾਤ ਦੀ ਲੁੱਟ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਬੇਮਤਲਬ ਹੈ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਉਹ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਅਮਲ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੂੰਜੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇ, ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 'ਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਲੁੱਟ ਹੋਵੇ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਇਸ ਰੂਪ 'ਚ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਅਮਲ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਸੇ ਰੂਪ 'ਚ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਆਪਣੀ ਲੁੱਟ ਰਾਹੀਂ ਪੂੰਜੀ ਵਧਾਉਣ ਵਿਚ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪੂੰਜੀ ਲਈ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਪੂੰਜੀਪਤ ਜਮਾਤ ਲਈ ਫਾਲਤੂ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਇੱਕ ਅਰਥ 'ਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਜਮਾਤ ਉਸ ਦੀ ਭੋਰਾ ਵੀ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੇ। ਕੋਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਇਸ ਲੁੱਟ ਰਾਹੀਂ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਖਪਤ ਦਾ ਪੱਧਰ ਉਠਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਸਹਿਭਾਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਚਾਹੇ ਜਿੰਨਾ ਤੇ ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ ਮਰਜ਼ੀ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਨਾਲ ਤਹਿ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜ 'ਚ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਯੋਗ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿੰਨੀ ਖਪਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਚਾਹੇ ਜਿੰਨੀ ਤੇ ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਖਪਤ ਕਰੇ ਉਹ ਬਸ ਸਿਰਫ਼ ਏਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਖਪਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਨਿਰਪੱਖ ਵਾਧੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਟਿਕਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਯਾਨੀ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਚੰਗਾ ਖਾਵੇ ਪੀਵੇ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਪਰ ਆਪਣੇ

ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਗੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਹਾਲਤ 'ਚ ਹੀ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਰਤ ਦੀ ਲੁੱਟ ਨਾਲ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਪੂੰਜੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਡਿਗਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਇਕ ਫੈਕਟਰੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੌ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ; ਦਸ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਉਹ ਪੰਜ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜ ਸੌ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਪੰਜ ਗੁਣਾਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਪੰਜ ਗੁਣਾ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਲਗਾਤਾਰ ਡਿਗਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਜਿਸ 'ਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਬਗ਼ੈਰ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਲਗਾਤਾਰ ਖ਼ਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇ। ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਚ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਲਈ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਹੀ ਮਤਲਬ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਡਿਗਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਦੀ ਦਰ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਖੌਤੀ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜਾਂ 'ਚ ਇਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਜਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੁੱਟ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਰੱਖੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸਿਰਫ਼ ਭਰਮ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਪਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ੋਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਆਪਣੀ ਲੁੱਟ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪੂੰਜੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੁੱਝ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਉਹ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਫਾਲਤੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਘਰੇਲੂ ਜਾਂ ਗ਼ੈਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਮਿਹਨਤ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਅਣਉਤਪਾਦਕ ਕਿਰਤ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਧੇ-ਸਿੱਧੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਖੌਤੀ ਗ਼ੈਰ ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਜਮਾਤ ਜਦ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਇਹੀ ਅਬਾਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੈ। ਕੰਮ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਬਾਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਕਾਸ ਅਮਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਨਅਤੀ ਖੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲੇਗਾ। 12 ਘੰਟੇ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਕੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵੀ ਹਾਸਲ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫੈਕਟਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਹ ਰਾਇ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ

ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੈ। ਇਕ ਹੱਦ ਤੱਕ ਦੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਫੌਜ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਜਮਾਤ ਲਈ ਇਸ ਲਈ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ 'ਤੇ ਡਰ ਬਣ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੀ ਦਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਤੇ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਸਭ ਹੱਦਾਂ ਪਾਰ ਕਰ ਗਈ ਹੈ। ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਨਵੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਵੇਂ ਲੱਗੇ ਅਦਾਰਿਆਂ 'ਚ ਕੰਮ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਵੀ। ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ ਰਵਾਇਤੀ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਲੱਗੇ ਲੋਕ-ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਮੂਹਰੇ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦੇ। ਉਹ ਤਬਾਹ ਹੋ ਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਦਿਆਂ ਦਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀਕਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਪੂੰਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗ੍ਰਿਫਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮਲ ਵੱਧ ਮੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਪਿਛੜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜਾ ਮੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਵਾਇਤੀ ਸਨਅਤੀ ਪੰਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਉਜੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਲਘੂ ਸਨਅਤ ਵੀ ਸੰਕਟ 'ਚ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਪੂੰਜੀ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਨਾਲ ਮਾਲਾਮਾਲ ਵੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਲੱਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੂਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹ ਹੁੰਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਹੜਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਰਹਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਰਸਯੋਗ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਕ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਜੀ-ਤੋੜ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਛੋਟੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਚਿਪਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹੋਰ ਵੱਧ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੱਧ ਕੰਗਾਲ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਉਹ ਉਜੜਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਅਖੌਤੀ ਗੈਰ ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰ ਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੈਰ ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਹੀ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਤਰ ਅੱਜ ਦੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕ ਚੌਥਾਈ ਤੋਂ ਇੱਕ ਤਿਹਾਈ ਅਬਾਦੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੈ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਗੈਰ ਰਵਾਇਤੀ ਅੰਕੜੇ ਹੀ ਉਥੇ 10 ਤੋਂ 20 ਫੀਸਦੀ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਸਥਿਤੀ ਹੋਰ ਭਿਆਨਕ ਹੈ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੇ ਗੈਰ ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਤਰ 'ਚ ਲੱਗੇ ਲੋਕ ਅਬਾਦੀ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਜੋ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਅਮਲ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਵੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਫੌਜ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਣ ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਭਰਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਬਾਦੀ ਦੇ ਏਨੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕਿੰਨੇ ਸਾਰੇ ਕਦੀ

ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਅਮਲ 'ਚ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਅਮਲ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਉਹ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਗੈਰ ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਦੋਗਲਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਇਹ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦਾ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਰੂਪ ਹੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਅੱਜ ਆਪਣੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤੇ ਵੰਡ ਦੇ ਅਮਲ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਇੱਥੇ ਆਉਣ ਸੋਚ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਖਪਤਕਾਰੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵੰਡ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿੱਤੀ ਜਾਲ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਤੱਕ ਇਸ ਗੈਰ ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੈਰ ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਤਰ ਵੱਡੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ-ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੋਹਫ਼ਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਜਥੇਬੰਦ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਨਾਲ ਨਿਪਟ ਵੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਛੁਪੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਗੈਰ ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੱਡ ਭੰਨਵੀਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਵੀ ਪੈਟ ਨਾ ਭਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਅੱਜ ਦੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਜ ਦੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਤੇ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਜਮਾਤ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਸੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕੀ ਕਰੇਗੀ। ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਵਿਕਾਸ 'ਚ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇਗੀ? ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਦਲਾਲ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨਾ ਤਾਂ ਉਸ ਅਮਲ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਅਬਾਦੀ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਉਸ ਤੇਜ਼ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਤਦ ਦਲਾਲ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਨਰੇਗਾ ਵਰਗੀਆਂ 'ਰਾਹਤ' ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਚਲਾਵੇ। ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਤੇਜ਼ੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਭੈਭੀਤ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਉਹ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਡਰੀ ਵੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਤੇ ਹੋਰ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਅਬਾਦੀ ਬਗਾਵਤ ਵੱਲ ਵੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਲਈ ਇੱਕ ਧੋਖਾ ਹੈ।

ਔਰਤ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਬਿੱਲ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਾਰਥਕ?

ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਖਾਂਦੇ-ਪੀਂਦੇ ਮੱਧਵਰਗ ਤੇ ਮੀਡੀਆ 'ਚ ਬਹੁਤ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਹੀ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਔਰਤ ਦਿਵਸ ਦੇ 100ਵੇਂ ਸਾਲ ਮੌਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਦ (ਰਾਜਸਭਾ) 'ਚ 'ਔਰਤ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਬਿੱਲ' ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਾਟਕੀ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਪਿੱਛੋਂ 9 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੋਟ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ 186 ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਪਾਸ ਹੋਣਾ। ਸਮੁੱਚੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਔਰਤ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ 'ਚ ਇੱਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਦਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਪਾਥਬੇਕਿੰਗ ਤੇ ਟ੍ਰੇਡਸੈਟਰ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਔਰਤ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰੇਗੀ। ਮੀਡੀਆ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੇ ਮੱਧਵਰਗੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਤੇ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸਲ 'ਚ ਇਹ 'ਔਰਤ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਬਿੱਲ ਹੈ ਕੀ? ਆਪਣੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ 'ਚ ਸੰਸਦ ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ 'ਚ ਇੱਕ ਤਿਹਾਈ ਔਰਤ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਬਿੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਭਾ 'ਚ ਸਾਰੀਆਂ ਤਿਕੜਮਾਂ ਨਾਲ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਇਹ ਬਿੱਲ ਚੋਣ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਸ਼ੀਮਨ ਤੇ ਜਨ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਕਨੂੰਨ 'ਚ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਤਿਹਾਈ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਔਰਤ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਕਰੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹੋਣ ਲਈ ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ ਪਾਸ ਹੋਣ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਦਸਖ਼ਤ ਨੇ 16 ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਪਰ ਯੂ. ਪੀ. ਏ. ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰੁਖ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਪ੍ਰਜੀਵਾਦੀ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਰੁਖ ਵੇਖਦਿਆਂ ਅਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਰ ਸਵੇਰ ਇਹ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 1996 'ਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 14 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਬਿੱਲ ਇਸ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ 543 ਸੀਟਾਂ ਵਾਲੀ ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ 181 ਔਰਤਾਂ, 28 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ 4109 ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਚ 1370 ਔਰਤ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਗੇ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਇਸ ਕਨੂੰਨ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਅਜਿਹਾ ਭਰਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਵਧਣ ਨਾਲ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਸੁਧਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਆਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੇਗੀ। ਪਰ ਠੀਕ ਉਵੇਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਦ ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ 'ਚ ਮਰਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਨਾਲ ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਮਰਦ ਅਬਾਦੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਗਰੀਬ ਨਾਲ ਬੇਹਾਲ ਵਿਆਪਕ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਜਨਸੈਲਾਬ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਮਰੀਜ਼ਾਦਿਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਜਮਾਤ ਹੈ। ਔਰਤ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਬਿੱਲ ਨਾਲ ਜੋ ਲੋਕ ਔਰਤ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦੀ ਅਤੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਆਉਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਸਦ 'ਚ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੀਆਂ 33 ਫੀਸਦੀ ਔਰਤਾਂ ਕੌਣ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਬਿੱਲ 'ਤੇ 'ਕੋਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ

ਕੋਟਾ' ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਉਠਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਹਾਸ਼ੋਹੀਣੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ, ਲਾਲੂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਯਾਦਵ ਤੇ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਯਾਦਵ ਆਦਿ ਜਿਹੇ ਲੋਕ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ 80 ਫੀਸਦੀ ਆਮ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਅਸਲ 'ਚ ਇਹ ਬਿੱਲ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਦੇ ਦਾਬੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਦੱਬੇ ਤਬਕਿਆਂ 'ਚੋਂ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਸੱਤਾ 'ਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੀ ਇਕ ਜਮਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਦੇ ਦਾਬੇ ਲਈ ਉਨਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਬਿੱਲ ਮੱਧਵਰਗ ਤੇ ਨਿਮਨ ਮੱਧਵਰਗ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਖਾਸੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਭਰਮ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਸੱਤਾ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤਾ 'ਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਇੱਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਭਰਮ ਨਾਲ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਭੰਗ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਆਮ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਉਸ 'ਚ ਐਸਾ ਕੋਈ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਔਰਤ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਬਿੱਲ ਦੇ ਆਉਣ ਦੇ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਹੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦੇ ਪੱਖ ਤੇ ਵਿਰੋਧ 'ਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸਾਲਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੋਟ ਅਧਾਰਿਤ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਹੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦਿਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਔਰਤ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੱਧਵਰਗ ਦੇ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿੱਲ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਰਾਜ ਸਭਾ 'ਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਚ ਹੋਰ ਵੱਧ ਇਜਾਫ਼ਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਸੋਨੀਆ ਤੇ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਦਿਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਰਥ ਸਾਸ਼ਤਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਣ ਖ਼ਤਮ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼ਾਇਰਾਨਾ ਅੰਦਾਜ਼ 'ਚ ਕਿਹਾ “ਆਗਾਜ਼ ਅੱਛਾ ਨਾ ਨਹੀਂ ਅੰਜਾਮ ਅੱਛਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਲਈ ਅਜੀਬ ਦੁਬਿਧਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਬਿੱਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਕੇ ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਗੁਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਭਾਰੀ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਇਸ ਬਿੱਲ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਵਿਰੋਧ-ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਰੋਟ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸ਼ਾਇਦ ਸਮਝ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹੱਥਕੰਡਾ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਲੈ ਕੇ ਵੋਟ ਰਾਜਨੀਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਏਜੰਡਾ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ, ਲਾਲੂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਦਾ ਅਧਾਰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਖਿਸਕਦੇ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜਾਤੀ, ਪਿਛੜਿਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਦੱਸਦਿਆਂ ਉਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਰੂਪ 'ਚ ਇਸ ਬਿੱਲ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਸੰਸਦੀ ਖੱਬਿਆਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਬਿੱਲਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਤੇ ਉਮਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਉਹ ਭੁੱਲੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਸ ਬਿੱਲ ਦੇ ਰਾਜ ਸਭਾ 'ਚ ਪਾਸ ਹੋਣ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਔਰਤ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੇ ਦਬਾਅ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਦੱਸਿਆ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪਖੰਡ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਬਿੱਲ

ਆਖਰ ਰਾਜਸਭਾ 'ਚ ਪਾਸ ਹੋਇਆ।

ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਮੀਡੀਆ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੁਲੀਨ ਐਨ. ਜੀ. ਓ. ਬਰਾਂਡ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਤੱਕ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਖੌਤੀ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਔਰਤ ਮੋਰਚਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਬਿੱਲ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ 'ਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਵਰਤਨ ਕਨੂੰਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਤੇ ਬਿੱਲਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਕਨੂੰਨੀ ਉਪਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇੱਕ ਨਾਮਾਤਰ ਦੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ 'ਚ ਇਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਕੰਮ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਜਨਤਾ ਦੇ ਆਮ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਭਰਮ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਦੱਬੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅੱਜ ਔਰਤ ਦੀ ਆਮ ਸਮਾਜਕ-ਆਰਥਕ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਉਪਰੋਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਕੋਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। 55% ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਘੱਟ ਹੈ। ਦੇਸ਼ 'ਚ ਹਰ 73 ਮਿੰਟ 'ਚ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨੂੰ ਦਹਿਜ਼ ਲਈ ਜਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੰਨਿਆ ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ (ਸਿੱਖਿਆ, ਇਲਾਜ, ਰਿਹਾਇਸ਼, ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ) ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਨੂੰਨ 'ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ' ਜਦ ਅੱਧੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ 80% ਜਨਤਾ ਨੂੰ (ਜਿਸ 'ਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ) ਬਦਹਾਲੀ ਤੇ ਤੰਗਦਿਲੀ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦਾ ਕਨੂੰਨ ਕੀ ਖਾਕ ਦੇਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸਫ਼ਲ ਰਹੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਦਲਿਤ ਤੇ ਪਿਛੜੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਬਲਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾਂ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਚਾਕਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਰਗ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ 'ਚ ਅਸਿਮਤਾਵਾਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਜ਼ੋਰ ਮਾਰਨ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਆਮ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਜਨਤਾ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਨਾਲ ਨਾ ਜੁੜਨ ਦੇਣ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਸੱਤਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿੱਤਰਸਤਾਤਮਕ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜਕੇ ਸਾਰੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ 'ਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਲ੍ਹਾ-ਚੌਂਕਾ, ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੇ ਪਤੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦੇਣ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਅਤੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਦੇ ਤਾਕਤਵਰ ਸਮਰਥਕ ਸੰਘ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਮੁਖੱਟੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸੰਸਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ 'ਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਆਇਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਬਿੱਲ ਦਾ ਅਸਲੀ ਟੀਚਾ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇੰਨੀ ਨਾਟਕਬਾਜ਼ੀ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੈ ਨਵੀਂ ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦ ਰਿਆਇਤ ਨੀਤੀ ਦਾ?

ਔਰਤ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬੇ ਅੰਦਰ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਮੁੱਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਕਹੋ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਾਣਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਨੀਏ ਤਾਂ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਖੇਤ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਬੀਜ ਹੋਵੇਗਾ, ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਖਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਵਜ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤ ਅਧਾਰਤ ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦ ਸਬਸਿਡੀ ਨੀਤੀ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਿਆਂ ਤੇ ਕਰੀਏ ਜਿਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਸੰਗਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਅਵਾ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਦੂਜੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਉਰਜਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੈਦਾਵਾਰ ਸ਼ਕਤੀ 'ਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਗਰਾਂਟ ਦੇਣ ਨਾਲ ਅਰਥਚਾਰੇ ਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਦਾ ਬੋਝ ਘਟੇਗਾ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਲ ਮੁਕਤ (ਐਮ. ਆਰ. ਪੀ. ਫ੍ਰੀ.) ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਇਕ ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੈ। ਆਮ ਬੋਲੀ 'ਚ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤ ਅਧਾਰਤ ਸਬਸਿਡੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਡੀ. ਏ. ਪੀ. ਤੇ ਯੂਰੀਆ ਖਾਦਾਂ 'ਚ ਮਿਲਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਯੌਗਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇਵੇਗੀ ਯਾਨੀ ਯੂਰੀਆ ਤੇ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਇਸ 'ਚ ਮਿਲਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੀ. ਏ. ਪੀ. ਦੇ ਫਾਸਫੇਟ ਅਤੇ ਨਾਈਟਰੋਜਨ 'ਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਸਨਅਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਛੁਪੇ ਖਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਖੇਤੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਇਕ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇਣੀ ਸੰਭਵ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਖਰੀਦ ਫਰੋਖਤ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਬਦਲਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀਅਤ, ਫਿਰ ਉਰਜਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਫਸਲਾਂ ਤੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ, ਮੌਨਸੂਨ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਤਹਿ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਕਿਥੇ ਕਿੰਨੀ ਉਰਜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਅਜੇ ਦੂਰ ਹੈ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਿਸਾਨ ਭਾਰਤੀ ਸਹਿਕਾਰੀ ਲਿਮਟਿਡ (ਕਰਿਭਕੋ) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ “ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਖਾਦ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਲ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਖਾਦ ਦੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕੀਮਤ ਤਹਿ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਮੁਤਾਬਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਵੀ ਮਿਲਦੀ। ਫਿਲਹਾਲ ਇਹ ਨੀਤੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਆਖਰ 'ਚ ਖੜਾ ਹੈ ਕਿਸਾਨ। ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ

ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਖਾਦ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੁਨਾਫੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬਜ਼ਾਰ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਜੇ ਖਾਦ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਧਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁੱਲ ਵੀ ਵਧੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਐਮ. ਆਰ. ਪੀ. ਸਥਿਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਨਹੀਂ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਰਜਾ ਸਨਅਤ ਦਰਾਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜਬਰਦਸਤੀ ਕਾਲਾ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਦ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਟੋਟੇ 'ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਵਧੇਗਾ ਤਾਂ ਖੇਤੀ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਪਵੇਗਾ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਸਨਅਤੀਕਰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਖੇਤੀ ਦਾ ਨਾ ਤਾਂ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸਲ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਖੇਤਰ 'ਚ ਢਾਂਚਾਗਤ ਨਿਵੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਅਸਲ ਲਾਗਤ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਤਹਿ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਕੀਮਤ ਨੀਤੀ ਤਹਿ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਅਸਲ 'ਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਹਿੱਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇਗਾ।" ਦਰਅਸਲ ਕਰਿਭਕੋ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਅਦਾਰੇ ਦੇ ਵਿਜੈਪਾਲ ਸ਼ਰਮਾ ਤੇ ਹਰੀਮਾ ਠਾਕਰ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਰਿਪੋਰਟ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ ਸਬਸਿਡੀ ਇਨ ਇੰਡੀਆ: ਹੂ ਆਰ ਦ ਬੈਨੀ ਫਿਸ਼ਰੀਜ਼ (ਭਾਰਤ 'ਚ ਖਾਦਾਂ 'ਤੇ ਰਿਆਇਤ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਫਾਇਦਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਹੈ) ਕਾਬਲੇ ਗੌਰ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਨਅਤੀਕਰਨ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਪਿੱਛੋਂ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ 'ਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ 1990-91 'ਚ ਸਬਸਿਡੀ 4389 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ ਜੋ 2008-09 'ਚ 75849 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੋ ਗਈ। ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਸਬਸਿਡੀ ਦੀ ਇਸ ਭਾਰੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦਾ ਇਕ ਤਿਹਾਈ ਹਿੱਸਾ ਖਾਦ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦੋ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। (1) ਖਾਦ ਦੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਬਤੌਰ ਦਰਾਮਦਕਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਨਾਲ ਉਰਜਾ ਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। (2) ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਖਾਦਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਖਪਤਕਾਰਾਂ 'ਚ ਚੀਨ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਰਤ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਹੈ, ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ ਤੇ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜ ਮੁਲਕ ਮਿਲ ਕੇ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ 70 ਫੀਸਦੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਸ ਭਾਰੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਖਾਦ ਸਨਅਤ ਦੀ ਦਲੀਲ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਖਾਦ ਨਿਗਮ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਿਜੈ ਨਰਾਇਣ ਰਾਏ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ 'ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ਵੱਧ

ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਲ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਸਨਅਤ ਖਿਲਾਫ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਨੂੰਨੀ ਬੰਦਿਸ਼ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਹੋਇਆ ਹੈ।” ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਅਧਾਰ ਸਬਸਿਡੀ ਨਾਲ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਕ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ? ਦੂਜਾ ਕੀ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ? ਕੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਜਾਂ ਚੁਣਦਾ ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ? ਸੰਨ 1996 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਜਾਚਣ ਦੇ ਸਾਧਨ (ਲਬਾਟਰੀਆਂ) ਏਨੇ ਘੱਟ ਤੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ 'ਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦਸ ਸਾਲ ਲੱਗਣਗੇ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਖਲਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ 'ਚ ਵਾਧਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗ੍ਰੀਨ ਪੀਸ ਦੀ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਮੁਖੀ ਗੋਪੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਐਸ. ਆਰ. ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਰਕਾਰ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ 'ਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਸਿੱਧੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਨੀਤੀਗਤ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੀ ਸਬਸਿਡੀ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਾਰਫਤ ਹੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗੀ।' ਗੋਪੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਤਪਾਦਕ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੂਬੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਪੂਰੀ ਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਦੂਜੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਵੀ ਕਾਰਬਨ ਦੀ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੈਵਿਕ ਖਾਦਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਲਾਬੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਜੈਵਿਕ ਖਾਦਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਉਠਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਕਮ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਕਤੂਬਰ 2009 ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੈਵਿਕ ਖਾਦਾਂ 'ਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਸਿਕਮ ਦੇ ਖਾਦ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੇ ਖੇਤੀ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ ਦੇਵਚੋ ਲੇਪਚਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਸਿਕਮ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਿਰਫ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ 'ਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਸਿਕਮ ਨੇ ਜੈਵਿਕ ਖਾਦ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾ ਲਈ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਬਸਿਡੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਫਿਲਹਾਲ ਇਸ ਚੌਰਾਹੇ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਨਿਰੋਧਾ ਹੈ।

ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਹੈ ਇਹ?

24 ਮਈ 2010 ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਯੂ. ਪੀ. ਏ. ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਮੌਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਬੁਲਾਈ ਤੇ ਉਸ 'ਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣਾਇਆ। ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਜੋਂ ਗਿਣਾਇਆ, ਉਹ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੀ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਤੇ ਖਾਂਦੇ-ਪੀਂਦੇ ਉਚ ਮੱਧਵਰਗ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਸਨ ਬਜਟ 'ਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਤੇ ਉਸ ਮੱਧ ਵਰਗ ਨੂੰ ਜਬਰਦਸਤ ਛੁੱਟਾਂ ਤੇ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਨਵੀਆਂ ਉੱਚਾਈਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇ। ਧਨੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਰੇ ਪੈਕੇਜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੱਬ ਕੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਯੂ. ਪੀ. ਏ. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਮੰਦੀ ਦੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ, ਇਸ ਦੀ ਵੀ ਕਾਫੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਿਆਂ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਯੂ. ਪੀ. ਏ. ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਮਿਸ਼ਾਲ ਵਜੋਂ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੇਂਡੂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗਰੰਟੀ ਯੋਜਨਾ, ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਛੁਪਿਆ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਉੜੀਸਾ, ਬਿਹਾਰ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ 'ਚ ਨਰੇਗਾ 'ਚ ਕਰੋੜਾਂ ਦੇ ਘਪਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਗੁਜਰਾਤ, ਝਾਰਖੰਡ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਕੇਸ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਅਮਲ, ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਤੇ ਘਪਲਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਨਾਜ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸਲ 'ਚ ਅਨਾਜ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਿਯਮ ਕਹਿਣਾ ਵਧ ਸਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ 35 ਕਿਲੋ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 25 ਕਿਲੋ ਕਰ ਦੇਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮਾਤਰਾ 35 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕਨੂੰਨ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਘੱਸੀ ਬਣਾ ਦੇਣ ਦੇ ਹਰ ਇਤਜ਼ਾਮ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਕੂਪਨ ਦੇਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਕੀ ਹਸ਼ਰ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮਸ਼ਨ ਕਾਰਡ ਬਣਨ ਤੱਕ ਕਰੋੜਾਂ ਦੇ ਘਪਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੂਪਨ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਕੀ ਅੰਜਾਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਜੋਂ ਗਿਣਾਏ ਜਾਣ ਲਈ ਮੰਦੀ ਤੋਂ ਬਚਣਾ, ਵਾਧਾ ਦਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ, ਔਰਤ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਬਿੱਲ ਆਦਿ ਵਰਗੀਆਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ

ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਕਾਰਗਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਾਕਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਾਰਡ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸਲ 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 'ਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਗਰੀਬ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਅਨਾਜ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਿਕੇ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਦੀ ਦਰ 17 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਥਾਲੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਦਾਲ ਸਬਜ਼ੀ ਦਾ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸਿਰਜਨ ਦੀ ਦਰ ਨਕਾਰਤਮਕ 'ਚ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕੁਲ ਸਿਕੇ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਦੀ ਦਰ ਵੀ ਜੂਨ ਦੇ ਤੀਜੇ ਹਫ਼ਤੇ 'ਚ 10 ਫੀਸਦੀ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਗਈ। ਯਾਨੀ ਕਿ ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਹਰ ਵਸਤ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਂਕਰ ਮਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ, ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਮੱਧਵਰਗ 'ਤੇ ਪਵੇਗੀ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਸਿੱਧੇ ਕਰਾਂ 'ਚ ਵਾਧੇ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿਕੇ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਦਾ ਦਬਾਅ ਝੱਲ ਰਹੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਟੈਕਸਾਂ 'ਚ ਵਾਧੇ ਕਾਰਣ ਹੋਰ ਵਧੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ 'ਚ ਵਾਧੇ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਖੇਪ 'ਚ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫੇ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਤੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੀਮਤ ਸਰਕਾਰ ਆਮ ਲੋਕ ਦੀ ਜੇਬ 'ਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਝ ਪਾ ਕੇ ਵਸੂਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਇਸ ਸੇਵਾ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਵੀ ਪੂਰੀ ਕੀਮਤ ਵਸੂਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੀਮਤ ਵੀ ਅੰਬਾਨੀਆਂ, ਜਿੰਦਲਾਂ ਤੇ ਮਿੱਤਲਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਵਰਗਾਂ ਤੋਂ ਵਸੂਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਸ਼ੇ ਆਰਾਮ ਤੱਕ ਦੇ ਖਰਚੇ ਨੂੰ ਹਾਲੀਆ ਬਜਟ 'ਚ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ 'ਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨੇਤਾਵਾਂ ਤੇ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਕਾਲਾ ਧਨ ਲੁਕਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੀਤੇ ਸਾਲ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਚਾਰ ਮੰਤਰੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੇਸਾਂ 'ਚ ਘਪਲਿਆਂ 'ਚ ਫਸੇ। ਸਸ਼ੀ ਬਰੂਰ, ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲ ਪਟੇਲ, ਆਈ. ਪੀ. ਐਲ. ਦੇ ਘਪਲੇ 'ਚ ਫਸੇ ਅਤੇ ਏ ਰਾਜਾ 2 ਜੀ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਘਪਲੇ 'ਚ ਫਸੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਂ ਸਨ ਜੋ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ। ਅਸੀਂ ਮੰਨ ਕੇ ਚਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹ ਵੀ ਸੂਕੀ ਤਨਖਾਹ 'ਤੇ ਹੀ ਬਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕਾਫੀ ਸੱਟ ਵੱਜੀ। ਜੇ ਲੋਕ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੁਣ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਕਈ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ-ਘਸ਼ੁੱਟ ਤੇ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਕਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇੱਛਾ। ਆਪਣੀ ਸਿਰਦਰਦੀ ਹੋਰ

ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ 'ਚ ਬੈਠਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ 'ਚ ਸੋਧ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਹੋ ਹੀ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਯੂ. ਪੀ. ਏ. ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ, ਉੱਚ ਮੱਧਵਰਗ, ਦਲਾਲਾਂ, ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਧਨੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਸੁਨਹਿਰੀ ਦੌਰ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਚ ਵਾਧੇ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਰ ਸਹਾਇਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਬਜਟ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਨੀਤੀ ਸਬੰਧੀ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸਾਬਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸੰਮਤੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਲੇਖਕ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਛਪੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ

1. ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ
2. ਸਿਹਤ ਫੁਲਵਾੜੀ
3. ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ
4. ਤੰਦਰੁਸਤ ਕਿਵੇਂ ਰਹੀਏ
5. ਅਜੋਕਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਬੇਨਕਾਬ
6. ਸਾਮਰਾਜੀ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਬੇਨਕਾਮ
 - ਭਾਗ-1
 - ਭਾਗ-2
 - ਭਾਗ-3
 - ਭਾਗ-4
7. ਸਾਮਰਾਜੀ ਝੱਖੜ
8. ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ
9. ਸਾਮਰਾਜੀ ਜੋਕਾਂ
10. ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਆਰਥਕ ਮੰਦੀ
11. ਜੰਜੀਰਾਂ ਬਨਾਮ ਮੋਹਨਤਕਸ਼
12. ਕਿਵੇਂ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਪਾਲਿ
13. ਵਪਾਰੀਕਰਨ ਦੇ ਦੁਰਪ੍ਰਭਾਵ
14. ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ